

મને ટી.વી.બનાવી દો.	પાન નંબર: 04
આપણે ગુજરાતીઓ	05
તમે સદનશીબ છો કે કમનશીબ?	10
એક હજાર લખોટીઓ	12
પૈસા..... પૈસા..... પૈસા.....	15
સૌથી વધુ.....	15
મોટાભાગના ઘર છુપાઈ જવાના આશ્રયસ્થાન	16
ધર્મ અને વિજ્ઞાન	18
બારાખડી આપણને શું કહે છે?	19
એક હૃદયદ્રાવક વાર્તા	20
જીવન જીવવાની જડીબુટ્ટી,	23
અભ્યાસનો અર્થ શૂ?	25
ઈશ્વરે કદી કીધું નથી કે તમને પીડા વગરના દિવસો આપીશ	26
આ માણસ જાણે મોબાઇલ થઈ ગયો	28
ભગવાનનો આપને વિનંતીપત્ર	30
અવિશ્વાસ એટલે આત્મવિશ્વાસનો અભાવ	31
સાયો ઈશ્વર ભક્ત કોને કહેવાય?	32
ભગવાન ને પામવાની ભૂખ	34
સરખામણીનું દુઃખ	35
હું જ કેમ?	38
સુખનો સૌથી ટૂંકો રસ્તો: શ્વાસ	38
જિંદગી અને સાચા-ખોટા નિર્ણય-કૃષ્ણકાંત ઉન્ડકટ	41
દીકરી એટલે અણમોલ રતન!	43
કામ પ્રત્યેનો આપણો અભિગમ	46
જીવનની અશાંતિને આ પ્રકારે દૂર કરી શકાય છે!	46

આત્મશુદ્ધિ માટે નિયમિત ઉપવાસ કરો : કાંતિ ભટ્ટ	47
કદી જ કોઈ માણસના સ્પિરિટને દાબો નહીં. તેના હૃદયને તોડો નહીં.	50
ખીચડીમાં મીઠા જેટલો જ ભ્રષ્ટાચાર!	56
દીર્ઘાયુ જ નહીં દીર્ઘ આરોગ્યની કાળજી લો	59
ત્વમેવ માતા, ય પિતા ત્વમેવ ત્વમેવ બંધુશ્ચ સખા ત્વમેવ	62
ફક્ત 8 દિવસ અને 8 સંકલ્પથી મેળવો પરમ શાંતિ...!	67
હવે ૨૧મી સદીનો સેન્ટ્રલ પ્રોબ્લેમ છે શું છે?	69
જીવન શું છે ? – ફાધર વાલેસ	73
ઘડપણની વ્યાખ્યા શી?	75
ખરેખર સમજવા જેવી વાત	76
પોઝિટિવ બનો, જિંદગી ગુલાબ જેવી મધમધતી બની જશે	77
સંબંધ	78
“ગંદા હૈ પર ધંધા હૈ ચે...”	78
પિતાનું જીવનમાં કેટલું મહત્વ?	81
પરણેલો પુરુષ કેવી રીતે ઓળખાય...? (હાસ્ય લેખ)	84
એન.આર.આઈ.ની હાસ્યકથા	86
બારી બહારનાં દશ્યો - શાહબુદ્દીન રાહોડ	87
દીકરી એટલે બાપનો શ્વાસ અને વિશ્વાસ (કેળવણીના કિનારે)- ડો. અશોક પટેલ	91
આ રીતે કરવામાં આવે છે કુદરતના નામે કૌભાંડો	94
સુખી હોવું. “એ તમારા પર નિર્ભર કરે છે!”	97
બાળકો અને તમે	99
સંતોને બગાડવાનું બન્ધ કરો	102
પિતા, પપ્પા, ડેડી...	103
ચિંતનની પળે - કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ	106
કરિયાવર	109

ખાડો જોઈને રોકાઈ ન જશો	110
ઘરડાં મા-બાપની એક સામાજિક સમસ્યા	115
આજનાં બાળકોની આંખોનું તેજ જાળવો	117
સંબંધનો એક ચમકારો પણ પૂરતો હોય છે	120
જીવન અંગે ગાંઠે બાંધી રાખવા જેવી “જેકસન બ્રાઉન”ની કલમે લખાયેલી વાતો	123
ચિંતનની પળે-કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ	125
આત્મધન	128
કોઈ સંબંધ કાયમી ખતમ થતા નથી (ચિંતનની પળે)- કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ	131
ફક્ત 8 દિવસ અને 8 સંકલ્પથી મેળવો પરમ શાંતિ...!	132
સુખી અને સંતોષી જીવનનાં નવ સૂત્રો	133
માણસની પાંચ ખોટી ધારણાઓ તેને આખી જિંદગી દુઃખી કરવા માટે પૂરતી છે	134
ઘણાને દુઃખી થવામાં જ મજા આવતી હોય છે	134
આજનાં બાળકોની આંખોનું તેજ જાળવો	138
દવાના ખર્ચથી બચવા સ્વાદને કંટ્રોલ કરો	141
ઘડપણ સડવા માટે નથી	144
દરેક માણસ થોડોક ‘જિનિયસ’ હોય છે	146
મત બનાવો હિંમતનો	149
જીવનમાં હર્મેશા યાદ રાખવા જેવો સંદેશ	150
ગુરુમંત્ર - સોનલ મોટી	152
બધું જ બદલાઈ ગયું છે તમે પણ બદલાઈ જાંવ!	154
હેનરી ફોર્ડ મોટર બનાવી એ પહેલાં.	155
શિયાળાથી ત્રાહિમામ્ ન પોકારો, ઠંડીનો લાભ લો	159
સુડો સેક્યુલર ગેંગના અને ઈલેક્ટ્રોનિક મીડિયાના ‘સજ્જનો’	161
મને શંકાથી જો સૂંઘો, તો ઝેરી વાસ છું હું!	163

મને ટી.વી.બનાવી દો.

એક દિવસ એક પ્રથમિક શાળાના શિક્ષિકાએ પોતાના વિદ્યાર્થીઓને કહ્યું કે ચાલો બાળકો આજે તમે એક નિબંધ લખીને મને આપો.નિબંધનો વિષય છે—”જો ભગવાન તમને કાંઈ માંગવાનું કહે તો ઇશ્વરની પાસે તમે શું માંગશો???”

બાળકોએ તો ઉત્સાહમાં આવી નિબંધ લખી આપ્યો.ત્યારબાદ શિક્ષિકા તે નિબંધો ઘેર તપાસવા લઈ ગયા. સાંજે જ્યારે તે નિબંધો તપાસી રહ્યા હતા. ત્યાં તેમના પતિ રૂમમાં આવ્યા ને જોયું તો તે શિક્ષિકા રડી રહ્યા હતા.

તેમણે પૂછ્યું,” કેમ શું થયું??કેમ રડો છો???”

શિક્ષિકાએ કહ્યું,” હું મારા વિદ્યાર્થીઓનાં નિબંધો તપાસું છું”

તેમના પતિને એક કાગળ આપતા તે બોલ્યાં’ “જુઓ, તમે પણ આ નિબંધ વાંચી જુઓ”

તેમના પતિએ નિબંધ વાંચ્યો. તેમાં તે બાળકે લખ્યું હતું—

” હે ઇશ્વર જો તારે મને કાંઈ આપવું જ હોય તો તું મને ટેલીવીઝન (ટી.વી.)

બનાવી દે. હું તેનું સ્થાન ગ્રહણ કરવા માંગું છું. હું ટી.વીની જેમ ઘરમાં રહેવા માંગું છું.જેને માટે

ઘરમાં ખાસ જગ્યા હોય. મારી આસપાસ મારાં કુટુંબનાં તમામ સભ્યો હોય. અને સાચ્યે જ હું

ગંભીર રીતે આ કહું છું જેથી મારા કુટુંબનાં તમામ સભ્યોનું હું મારા તરફ જ ધ્યાન ખેંચી શકું.

તેઓ કોઈ પણ વગરની ખલેલ પાડ્યા વગર મને એકચિત્તે સાંભળે અને કોઈ સવાલો ન

પૂછે.જ્યારે ટીવી બંધ હોય ત્યારે પણ લોકો જેમ તેની ખાસ સંભાળ રાખે છે તેમ મારી પણ સંભાળ

રાખે. જ્યારે પપ્પા કામ પરથી ઘેર આવે ત્યારે તેઓ સખત થાકેલા હોવા છતાં હું ટી વી બની

ગયો હોવાથી મને તેમની કંપની મળી રહે. અને હું મારી મમ્મી જ્યારે દુઃખી હોય કે ટેન્શનમાં હોય

ત્યારે મને અવગણવાને બદલે મને જ જોવા ઝંખે. અને.....મારી સાથે રહેવા માટે મારા ભાઈબહેનો

લડાલડી કરે.હું તેવું અનુભવવા માંગું છું કે બધી જ વસ્તુઓ એક બાજુએ મૂકીને કુટુંબનાં સભ્યો

મારા માટે સમય ફાળવે.અને છેલ્લે મને ટી.વી બનાવી દો જેથી હું મારા કુટુંબને સુખ, આનંદ આપી

શકું અને તેમનું મનોરંજન કરી શકું.”

હે ભગવાન હું બીજું કંઈ નથી માંગતો પણ ઇચ્છું છું કે તમે મને ટી.વી બનાવી દો. શિક્ષિકાની આંખોમાંથી ચોધાર આંસુ વહી રહ્યાં હતાં. તેમના પતિ બોલ્યા, ”હે ભગવાન!!!બિચારું બાળક!!!!કેવા ભયાનક માતા-પિતા છે!!!!”

શિક્ષિકા ચોધાર આંસુ સારતાં પોતાના પતિની સામે જોયું અને દયામણા અવાજે બોલ્યા, ” આ નિબંધ આપણા દીકરાએ લખેલો છે.”

આપણે ગુજરાતીઓ

હોટેલમાં કોઈ ચા મંગાવે અને ચામાં માખી પડે તો શું થાય.... ?

- (1) ચોખ્ખાઈનો આગ્રહી બ્રિટિશર ચા પીધા વગર ભરેલો કપ તરછોડીને જતો રહે.
- (2) 'કેર-ફી' સ્વભાવવાળો અમેરિકન ચામાંથી માખી કાઢી ચા પી જાય.
- (3) 'ચાલુ' સ્વભાવવાળો ઓસ્ટ્રેલિયન ચા ઢોળી કપ લઈને જતો રહે.
- (4) 'ચિત્ર-વિચિત્ર' ખાનારો ચીનો માખી ઊપાડીને ખાઈ જાય.

આ સમયે એક 'મહાન વ્યક્તિ' ત્યાં હાજર હોય તો એ શું કરે ખબર છે? એ 'મહાન' વ્યક્તિ બ્રિટિશર પાસેથી તરછોડેલી ચાના પૈસા લે. એણે તરછોડેલી ચા અમેરિકનને વેચી દે, કપ ઓસ્ટ્રેલિયનને વેચી અને અને માખી ચીનાને વેચી દે! બધાના પૈસા ખિસ્સામાં મૂકી ઘર ભેગો થઈ જાય. આ સોલિડ ગણતરીબાજ મહાન વ્યક્તિ એટલે કોણ ખબર છે ? આ અદ્ભુત, જોરદાર મહાનુભાવ એટલે 'ગુજરાતી' !

આખી દુનિયામાં 'વર્લ્ડ બેસ્ટ વેપારી'નો જેને એવોર્ડ મળેલો છે, તે છે - હું, તમે અને આપણે બધા - 'ગુજરાતીઓ', પણ આપણે માત્ર વેપારી જ નથી, વેપારીથી પણ વિશેષ છીએ. આપણો સ્વભાવ, આપણી આદતો, આપણી ખાસિયતો આપણને બીજાથી નોખાં અને જુદાં બનાવે છે. તો ચાલો આપણે ગુજરાતીઓ કેવા છીએ એની ચર્ચા આજે એરણ ઉપર ચઢાવીએ.

આપણા ભારત દેશનો નકશો જુઓ તો એમાં પશ્ચિમ છેડે હસતાં મોઢાના આકારવાળું રાજ્ય દેખાશે.

આ હસતું મોઢું એટલે આપણું ગુજરાત અને તેમાં વસતા સાડા પાંચ કરોડ હસતાં મોઢા એટલે આપણે ગુજરાતીઓ, પણ ગુજરાતીઓ માત્ર ગુજરાતમાં જ વસે છે તે માનવું ભૂલભરેલું છે. ગુજરાતીઓ આખી દુનિયામાં બધે જ ફેલાયેલા છે અને બધી જ જગ્યાએ ધંધો કરી 'બે પૈસા' કમાઈ રહ્યા છે. વિશ્વપ્રવાસે નીકળવાના શોખીન ગુજરાતીઓમાનો કોઈ સહારાનું રણ જોવા જાય અને ત્યાં તેને ચાની કીટલી ચલાવતો ગુજરાતી મળી જાય તેવું બને ખરું! પેંઝિન કે સફેદ રીંછ ઉપર રિસર્ચ કરતો વૈજ્ઞાનિક એન્ટાર્કટિકામાં જાય ત્યારે ત્યાં તેને આઈસ્ક્રીમ પાર્લર ચલાવતો ગુજરાતી મળી જાય એવું પણ બને.

'મનીમાઈન્ડેડ' તરીકે જાણીતા ગુજરાતીઓનો પૈસા કમાવાનો ગાંડો શોખ તેમને દુનિયામાં બધે જ લઈ જાય છે (કાયદેસર કે ગેરકાયદેસર !). તેમાંય ફોરેન જવા માટે ગુજરાતીઓનો સૌથી ફેવરિટ દેશ હોય તો અમેરિકા. જેમ વૈજ્ઞાનિકોને મંગળ કે ચંદ્ર પર જવાનું વળગણ હોય છે તેમ ગુજરાતીઓને કોઈ પણ રીતે અમેરિકા વટી જવાનું વળગણ હોય છે. ત્યાં જઈને ભલે 'કંઈ પણ' કરવું પડે પણ તે માટે તેઓ અહીંયા 'કંઈ પણ' કરવા તૈયાર હોય છે. કેટલાક તો માણસમાંથી 'કબૂતર' બનવા તૈયાર થઈ જાય છે.. આ 'કબૂતરો'નું અંતિમ લક્ષ્ય ડોલરનું ચણ ચણવાનું હોય છે. (કેમકે, એક ડોલર બરાબર પચ્યાહ રૂપિયા થાય ને ભઈ!) આને જ રિલેટેડ આપણી એક બીજી આદત પણ છે.

આપણને આપણી ગુજરાતી ભાષા કરતાં અંગ્રેજી ભાષાનું સોલિડ વળગણ છે. યુ નો, આપણે બધા સેન્ટેન્સમાં વિઘાઉટ એની રિઝન ઈંગ્લિશ વર્ડઝ ધૂસાડી દઈએ છીએ. ગમે તેવું ખોટું અને વાહિયાત અંગ્રેજી બોલનારાઓને આપણે બહુ હોશિયાર ગણીએ છીએ. ગુજરાતી સાડું બોલતા ના આવડતું હોય તો ચાલે પણ બકવાસ અંગ્રેજી બોલતા તો આવડવું જ જોઈએ તેવો આપણને ભ્રમ પેસી ગયો છે. બે-ચાર ગુજરાતીઓ ક્યાંક ભેગા થાય તો તેમને અંગ્રેજી બોલવાનો એટેક આવે છે. કેટલાક તો અંગ્રેજી છાંટવાળું પહોળાં ઉચ્ચારોવાળું ગુજરાતી બોલતા હોય છે અને તેનો ગર્વ અનુભવે છે.

(ઓ...કપે...ગાઝ એન્ડ ગા...લઝ...હું છું...ત...મા...રો..... દો...સ્ત...એન્ડ...હો...સ્ત...

વિનુ...વાહિયાત.... એન્ડતમે લિસન કરી રહ્યા છો...રેડિયો ચારસો વીસ.... ઈ...ટ...સ...રો...કિં...ગ...)

આવી રીતે ગુજરાતી ભાષાના 'સિસ્ટર મેરેજ' કરવા બદલ રેડિયો જોકીઓ અને ટીવી પ્રોગ્રામના એન્કરોને તો ખાસ શૌર્યચંદ્રક આપવો જોઈએ. સરસ-મજાની વિપુલ પ્રમાણમાં શબ્દભંડોળ ધરાવતી આપણી માતૃભાષા ગુજરાતીની સૌથી વધુ અવગણના કરતાં હોય તો તે આપણે પોતે જ છીએ. (અંગ્રેજી શીખવામાં કંઈ જ વાંધો નથી, પણ ગુજરાતી ભાષાને બગાડો એ ખોટું ને, ભઈ ?!) પરદેશી, પરદેશી ભાષા અને તેની સાથે પરદેશના ખોરાકનું પણ ગુજરાતીઓને અજબ-ગજબનું વળગણ છે. આપણે ત્યાં જે ચાઈનીઝ ખવાય છે તેવું જો કોઈ પણ ચીનો ચાખી લે તો આપઘાત જ કરી લે ! સવાસો કરોડ ચીનાઓમાંથી કોઈએ ક્યારેય ના ખાધી હોય તેવી એક ચાઈનીઝ વાનગી અહીંયા મળે છે. એ છે 'ચાઈનીઝ ભેળ'. આપણે ઈટાલીના પિઝાના પણ આવા જ હાલ કરી નાખ્યા છે. મજાની વાત એ છે કે આપણે ત્યાં ઈટાલિયન પિઝાની સાથે જૈન પિઝા અને ફરાળી પિઝા મળે છે! અને તમને કહી દઉં બોસ, હવે મેક્સિકન અને થાઈ ફૂડનો વારો છે! થોડા જ વખતમાં આપણે ત્યાં મેક્સિકન મેંદુવડા અને થાઈ ઠંડાઈ મળતી થઈ જશે. (ટૂંકમાં આપણે વિશ્વની કોઈ પણ વાનગીનું ગુજરાતીકરણ કરવા માટે સક્ષમ છીએ, હોં ભઈ !)

સૌથી વધારે તેલથી લથબથ વાનગીઓ આરોગવાન?? શોખીન ગુજરાતીઓ ખાવાની સાથે 'પીવા'ના પણ શોખીન છે. આ 'પીવા'નું એટલે શું તે કોઈને સમજાવવાની જરૂર નથી. દારૂબંધી હોવા છતાં પણ અહીંયા ખૂબ 'પીવાય' છે. દૂધવાળા અને શાકવાળાની જેમ દરેક પીનારાનો પોતાનો અંગત સપ્લાયર હોય છે; જે હોમડિલિવરી કરી જાય છે.. પીવું એ ગુજરાતીઓ માટે મોટું થીલ છે, જેની સાથે આપણે વીરતાનો ભાવ જોડી દીધો છે. ધોનીને આઠ લિટર દૂધ પીધા પછી જેટલો ગર્વ ન થાય તેટલો આપણને બે પેગ પીધા પછી થતો હોય છે. ગુજરાતીઓ અને તેમના પીવાના શોખ પર લખવા બેસીએ તો એક અલગ લેખ લખવો પડે એટલે આ મુદ્દાને અહીંયા જ બોટમ્સ અપ કરી દઈએ.

ગુજરાતીઓનો જીવનમંત્ર છે ખઈ-પીને સૂઈ જવું. ઘણા તો બપોરે ખાધા પછી ચાર કલાક માટે કામ-ધંધા બંધ કરીને આડા પડખે થઈ જતા હોય છે. ગુજરાતીઓની રાતની સૂવાની એક ખાસિયત તો અદ્ભુત છે. આપણે ધાબે-અગાશીમાં સૂવાના શોખીન છીએ. ઉનાળો શરૂ થતાં વેંત રાત્રે સાડા આઠ-નવ વાગ્યે ગાદલાંના પિલ્લાઓ લઈ ધાબે ધસી જતા ગુજરાતીઓને નિહાળવા એક લહાવો

છે. એવું ના માનશો કે આપણે ઉનાળામાં નવ વાગ્યામાં સૂઈ જઈએ છીએ, આ તો આપણે બે કલાક માટે પથારી ઠંડી કરવા મૂકીએ છીએ. ધાબે ઠંડી પથારીઓમાં સૂવાનું કલ્પ્યર માત્ર આપણા ગુજરાતમાં જ છે એવું અમારું દઢ પણે માનવું છે. (મકાનમાં ઘરફોડ ચોરી થઈ જાય એનો વાંધો નહીં, પણ લાખ રૂપિયાની ઊંઘ ના બગડવી જોઈએ, હોં ભઈ!) આટલું ખઈ-પીને સૂઈ જઈએ એટલે શરીર વધી જ જાય ને! ફાંદાળા પુરુષો અને બરણી આકારની બહેનો ગુજરાતની ધરતીને ધમરોળતી જોવા મળે છે તેનું કારણ આપણા આ શોખ જ છે. એટલે જ આપણે લેંઘા-ઝલ્લા અને સાડીઓ જેવા 'ફ્લેક્સિબલ' ડ્રેસ અપનાવ્યા છે જેથી શરીર વધે તો પણ કપડાં ટાઈટ પડવાની ચિંતા નહીં. વઘેલા શરીરે ટીવી સામે બેસી રમતગમત જોવાનો પણ આપણે ખૂબ શોખ છે. (આ વાક્યમાં રમતગમત એટલે ક્રિકેટ...ક્રિકેટ...અને માત્ર ક્રિકેટ...) 18 વર્ષની ઉંમર પછી ગુજરાતીઓ શારીરિક શ્રમ પડે તેવી કોઈ રમતો રમતા જ નથી. તેમ છતાંય દરેક બાપ એના દીકરાને અચૂક કહેતો જોવા મળે કે 'અમે, અમારા જમાનામાં બહુ રમતા'તા હોં ભઈ!'

વઘેલા શરીરવાળા ગુજરાતીઓ માટે કસરત એટલે જમ્યા પછી પાનના ગલ્લા સુધી ચાલતાં જવું તે. મોઢામાં પાન કે મસાલો દબાવી કલાકો સુધી વિષયવિહીન ચર્ચાઓ કરવામાં ગુજરાતીઓની માસ્ટરી છે. પાનના ગલ્લા અને ચાની કીટલીઓ એ ગુજરાતીઓ માટે વૈચારિક આદાન-પ્રદાન માટેના આદર્શ સ્થાનકો છે. સાચો સમાજવાદ આ બે જગ્યાઓએ જ જોવા મળે છે. અહીંયા ગાડી, સ્કૂટરવાળા સાથે જ મજૂર પણ ઊભો રહી ચા પીતો હોય છે. (આ વાત પર બે કટિંગ ચા થઈ જાય, હોં ભઈ!)

દરેક ગુજરાતી મા-બાપને તેમના સંતાનોને ડોક્ટર, એન્જિનિયર કે સી.એ. બનાવવામાં જ રસ હોય છે. સંતાનોની કરિયર મા-બાપ જ નક્કી કરે છે. કોઈ ગુજરાતી મા-બાપને એવું કહેતા સાંભળ્યા નથી કે 'મારે મારા દીકરાને કલાકાર બનાવવો છે, મારે મારી દીકરીને ચિત્રકાર બનાવવી છે, મારો દીકરો ફોજમાં જશે, મારી દીકરીને એથ્લિટ બનાવવી છે, મારા દીકરાને ફેલ્ક્સ જેવો તરવૈયો બનાવવો છે.' (નાટક-ચેટક, કવિતા, સાહિત્ય-લેખનના રવાડે ચઢેલા છોકરાંવને તો આઉટલાઈનના કહેવાય છે, હોં ભઈ !)

રૂપિયા કમાવા સિવાય બીજો કોઈ પણ શોખ ન ધરાવતા ગુજરાતીઓનો એક શોખ ખૂબ જાણીતો છે રજાઓમાં ફરવા જવાનો અને તે પણ સાથે ખૂબ બધા નાસ્તા લઈને. જ્યારે અને જ્યાં પણ ફરવા જઈએ ત્યારે ડબ્બાઓના ડબ્બા ભરીને સેવમમરા, ઢેબરાં,ગાંઠિયાં, પૂરીઓ, અથાણાં સાથે લઈને નીકળીએ છીએ. ઘર બદલ્યું હોય એટલો બધો સામાન લઈ ટ્રેનમાં ખડકાઈએ છીએ અને ટ્રેન ઉપડે કે પંદર જ મિનિટમાં રાડારાડી કરતાં નાસ્તાઓ ઝાપટવા મંડીએ છીએ અને ઢોળવા મંડીએ છીએ. ગુજરાતીઓના ફરવાના શોખના કારણે પરદેશની ટૂરમાં ગુજરાતી થાળી મળતી થઈ ગઈ છે. જો ગુજરાતીઓ ફરવાનું બંધ કરી દે તો બધી જ ટ્રાવેલ્સ એજન્સીઓ અને પેકેજ ટૂર, કપલ ટૂરવાળાઓનું ઉઠમણું થઈ જાય. (આપણે ફરવાની સાથે ફરવાની સલાહ આપવાના પણ શોખીન છીએ. નવસારી સુધી પણ નહીં ગયેલો માણસ નૈનિતાલ કેવી રીતે જવું તેની સલાહ આપી શકે, હોં ભઈ!)

ગુજરાતીઓના લેટેસ્ટ બે શોખ. એક - ટુ વ્હીલર અને બીજો - મોબાઈલ. જગતમાં સૌથી વધારે ટુ વ્હીલર ગુજરાતમાં ફરે છે. આપણું ચાલે એક રૂમમાંથી બીજા રૂમમાં જવા માટે પણ ટુ-વ્હીલર વાપરીએ. પહેલાના જમાનામાં એવું કહેવાતું તું કે 'દેવું કરીને પણ ધી પીવું.' હવે એવું કહેવાય છે કે 'દેવું કરીને પણ બાઈક લેવું.' ગુજરાતીઓના 'દિલની સૌથી નજીક' જો કોઈ હોય તો તે છે મોબાઈલ (કેમકે આપણે મોબાઈલને હંમેશાં શર્ટના ઉપલાં ખિસ્સામાં જ રાખીએ છીએ.) જાત-જાતના મોબાઈલ, ભાતભાતની રિંગટોનનો આપણને જબરજસ્ત કેઝ છે. મોબાઈલની સૌથી વધુ સ્ક્રિમ આપણા ગુજરાતમાં જ છે અને તેનો સૌથી વધુ લાભ પણ ગુજરાતીઓ ઉઠાવે છે. જો સ્ક્રિમમાં 'ફી' લખ્યું તો તો 'ખ...લ્લા...સ'. રાત્રે દસથી સવારે છ, 'મોબાઈલથી મોબાઈલ ફી' એવી સ્ક્રિમ જાહેર થાય એટલે ગુજરાતીઓ મચી જ પડે.. બાજુ-બાજુમાં બેઠા હોય તો પણ મોબાઈલથી મોબાઈલ વાતો કરે ! (હે...લો..., અને જ્યારે બિલ આવે ત્યારે કંપનીવાળા જોડે સૌથી વધુ બબાલ પણ આપણે જ કરીએ છીએ, હોં ભઈ !)

ગુજરાતીઓની સ્વભાવગત ખાસિયત પણ અનોખી છે. આપણે એવર ઓપ્ટિમિસ્ટ એટલે કે સદાય આશાવાદી માણસો છીએ. શેરબજાર ક...ડ...ડ...ડ...ભૂ...સ...કરતું તૂટે તો પણ આપણે આશા રાખીએ છીએ કે 'કશો વાંધો નહીં, કાલે બજાર ઉપર આવી જ જશે.' આ સાથે આપણે ગુજરાતીઓ એટલા જ

ખમીરવંતા પણ છીએ. ભૂકંપ આવે, પૂર આવે કે બોમ્બ બ્લાસ્ટ થાય, આપણે ત્યાં બીજા દિવસથી તો બધું રાબેતા મુજબ....

ગુજરાતીઓની એક સૌથી મોટી ખાસિયત, ખૂબી, વિશેષતા, વિલક્ષણતા એ છે કે આપણે ગુજરાત?ઓ ક્યારેય પણ કોઈનાથી ઈમ્પ્રેસ થતા નથી. સાદા શબ્દોમાં કહીએ તો આપણે ક્યારેય કોઈથી ધીસ ખાતા નથી. ગમે તેવો મોટો ચમરબંધી હોય પણ આપણે તેનાથી અંજાઈ જતા થી. 'એ લાટસા'બ હોય તો એના ઘેર, મારે શું ?' આવી તાસીર જ આપણને 'જીદ કરી દુનિયા બદલવાની' શક્તિ આપે છે અને તેના લીધે જ ગુજરાતની ધરતી પર ગાંધીજી, સરદાર અને ધીરુભાઈ જેવી હસ્તીઓ પાકી છે. (શું કહો છો, બરાબરને ભઈ?) હાચુ કઉં તો મને તો એક ગુજરાતી હોવાનો બહું ગર્વ છે, તમને છે? જો હા તો, એક સાચા ગુજરાતી તરીકે તમે પણ આપણી આ 'ગુજરાતી ગૌરવ ગાથા' ને આગળ ધપાવો.

તમે સદનશીબ છો કે કમનશીબ?

સંબંધો અને નસીબને કેટલો સંબંધ છે? નસીબદારની વ્યાખ્યામાં આપણે સંબંધોને કેટલા કાઉન્ટ કરીએ છીએ? સારા સંબંધોને સારા નસીબ કહેવા કે કેમ એ માણસ સંબંધોને કઈ નજરથી જુએ છે તેના પર આધાર રાખે છે. બધું જ હોય અને કોઈ ન હોય એ વ્યક્તિની વેદના બહુ જુદી હોય છે!

હમણાં એક શિક્ષકને મળવાનું થયું. તેમને વસ્તીગણતરીનું કામ સોંપાયું છે. તેમણે કહેલો એક અનુભવ સંબંધોની સંવેદનાથી ભરપૂર હતો. તેમણે કહ્યું, હું એક ઘરે ગયો. ચાલીસ વર્ષના એક માણસે દરવાજો ઉઘાડ્યો. થોડીવાર એ મારી સામે જોતો રહ્યો. મેં ઓળખાણ આપીને કહ્યું કે વસ્તીગણતરી માટે આવ્યો છું. તેણે મને આવકાર આપ્યો અને ઘરમાં બોલાવી સોફા ઉપર બેસાડ્યો. મેં પૂછ્યાં એ બધા જ સવાલોના તેણે સરસ રીતે જવાબ આપ્યા. મારું કામ પતાવીને ઊભો થવા જતો હતો ત્યાં એ માણસે મને કહ્યું કે, થોડીવાર બેસોને! એ મારા માટે જયુસનો ઝાસ ભરી લાવ્યો.

મને કહ્યું કે, કેટલા બધા દિવસો પછી મારા ઘરે કોઈ આવ્યું! કોઈના પગરવ વગર ઘણીવખત આપણે ઘરમાં જ ક્યાંક ભૂલા પડી ગયા હોય એવું લાગે! તેણે વાત આગળ વધારી. હું અહીં સાવ એકલો રહું છું. મલ્ટિનેશનલ કંપનીમાં જોબ કરું છું. અમારી કંપનીનાં લોકો વચ્ચે ઘરે આવવા-જવાના સંબંધો બહુ ઓછા છે. જરાક હસીને તેણે કહ્યું કે, અમારી કંપનીમાં પાર્ટીઓ થાય છે પણ હોટલમાં. ત્યારે ઘરે કોણ આવે? ન્યુઝપેપર વેન્ડર અને મિલ્કમેન સવારે ફ્લેટની બહાર છાપાં અને દૂધ મૂકી જાય છે. ઓફિસે જઈ પછી એક માણસ ઘરે આવીને ઘર સાફ કરી જાય છે. ઘરમાં હોઈ છું ત્યારે સાવ એકલો જ હોઈ છું. મને યાદ નથી કે છેલ્લે ઘરે મારી હાજરીમાં કોણ આવ્યું હતું!

બાકી મારે પ્રેમાળ પત્ની છે, સરસ મજાના બે સંતાનો છે. મા-બાપ છે. ભાઈ-બહેન છે. પણ એ બધા બંગાળમાં રહે છે. કેટલીક મજબૂરીના કારણે હું મારા ફેમિલીને અહીં નથી લાવી શક્યો. ટિપોય પર પડેલી તસવીર તરફ આંગળી ચિંધીને કહ્યું કે, મારી પત્ની અને બંને બાળકોનો ફોટો છે. એ માણસના મોઢામાંથી નીકળતાં દરેક શબ્દોમાં અજાણ્યો ભાર હતો. તેણે કહ્યું કે ચાર-પાંચ મહિને એ લોકોને મળવા જઈ છું. એ લોકોની સાથે હોઈ ત્યારે પણ સતત થયા રાખે કે હમણાં પાછો એકલો થઈ જઈશ. મને વિચાર આવ્યો કે, બગીચામાં કોઈ ન આવે તો ફૂલોને વેદના થતી હશે? કોઈ વ્યક્તિ વગરનું ઘર માણસને 'કામચલાઉ જેલ' જેવું લાગતું હશે? ઘરનો ખાલીપો માણસના દિલમાં અનુભવાતો હોય છે.

બારણાં પાસે આવ્યો ત્યારે મેં એ માણસ સામે જોઈને કહ્યું, હું ભગવાનને પ્રાર્થના કરીશ કે કંઈક એવું થાય જેથી તમે તમારા પરિવાર સાથે રહી શકો. એ માણસની આંખો થોડીક ભીની થઈ હોય એવું લાગ્યું. સન્નાટો કેટલો અસહ્ય હોય છે તેનો અહેસાસ મને પહેલીવાર થયો. શિક્ષકે પછી વાત આગળ વધારી. એ દિવસે કામ પતાવીને હું ઘરે ગયો. ફળિયામાં રમતાં મારા બંને બાળકો મને જોઈને મારી પાસે આવીને મને વળગીને વાતો કરવા લાગ્યા. મારી પત્ની મારા માટે પાણીનો ગ્લાસ ભરીને લાવી.

પાણીનો ઘૂંટડો ગળે ઉતાર્યો ત્યારે મને થયું કે, હું ખરેખર ખૂબ લકી છું. મારાં લોકો મારી સાથે અને મારી પાસે છે. મેં ભગવાનનો આભાર માન્યો અને પેલા અજાણ્યા માણસ માટે ભગવાનને પ્રાર્થના કરી. એ દિવસથી મારા ઘરમાં મને એક ગજબના સુખનો અનુભવ થાય છે. પેલાં માણસ પાસે આમ જોઈએ તો બધું જ હતું, છતાં એની પાસે કંઈ જ ન હતું.

કોઈ ન હોય ત્યારે સંબંધોની ઝંખના તીવ્ર બની જતી હોય છે. બધાં હોય ત્યારે માણસને એની કદર હોતી નથી. ઘરના લોકોથી જેને નફરત હોય એવા લોકોએ પોતાના ઘરથી દૂર અને એકલા રહેતાં લોકો સાથે થોડાક કલાક રહેવું જોઈએ. એક યુવાનની પ્રેમિકા પડોશમાં જ રહેતી હતી. બંને એક સાથે જ મોટા થયાં. રોજ તોફાન, મસ્તી અને ઝઘડા. યુવાને કહ્યું કે હું રોજ એની મસ્તી કરીને એને હેરાન કરતો. એ રડવા માંડે ત્યાં સુધી તેને પરેશાન કરતો.

મને બીજા શહેરમાં નોકરી મળી. એક મહિના પછી હું મારા ઘરે પાછો ગયો. મારી પ્રેમિકા મને મળી ત્યારે પહેલાં તો એ કંઈ જ બોલ્યા વગર મારી સામે હસી. મને યાદ આવ્યું કે હું આને રોજ કેવી રડાવતો હતો? મારી પ્રેમિકાની નજીક જઈ તેના બંને હાથ મારા હાથમાં લીધા. ખબર નહીં મને શું થયું પણ એના બંને હાથ વચ્ચે મોઢું રાખીને હું ધૂસકે ધૂસકે રડી પડ્યો. મારી પ્રેમિકાને કહ્યું, મેં તને ખૂબ રડાવી છે ને? કદાચ ઈશ્વર તેની જ મને સજા કરે છે! પ્રેમિકાએ કહ્યું કે, તારા વગરેય હું રોજ રડી છું! વિરહમાં જ પ્રેમનો સાચો અર્થ સમજાતો હોય છે.

તમારા ઘરે કોઈ તમારી રાહ જોતું હોય તો માનજો કે તમે લકી છો, મિત્રોને તમારા વગર પાટી અધૂરી લાગતી હોય તો માનજો કે તમે લકી છો, કંઈક અંગત વાત કરવી હોય અને તમારી પાસે વાત કરી શકાય એવી વ્યક્તિ હોય તો માનજો કે તમે લકી છો, રડવાનું મન થાય ત્યારે કોઈ ખભો હોય તો માનજો કે તમે લકી છો. ફિલ્મમાં કે નાટકમાં જતી વખતે એક જ નહીં પણ બે ટિકિટ લેવાની હોય તો માનજો કે તમે લકી છો, કોઈ તમારા આલિંગનને તરસતું હોય તો માનજો કે તમે લકી છો. જરાક શાંતિથી તમારી આજુબાજુમાં નજર કરો અને વિચાર કરો કે, હું કેટલો લકી છું!

છેલ્લો સીન: દરેકને ગણતરી કરતા આવડે છે, પરંતુ શાની ગણતરી કરવી તેની ખબર નથી હોતી?(Everyone knows how to count but very few know 'what to count?')

એક હજાર લખોટીઓ

એક દિવસ વહેલી સવારે એક બિઝનેસમેને પોતાનો રેડિયો ઓન કર્યો. આમ તો દરરોજ એ એટલો બધો બિઝી (વ્યસ્ત રહેત કે રેડિયો, ટી.વી. કે એવા અન્ય કોઈ મનોરંજનના સાધનોને એના જીવનમા સ્થાન જ નહોતું.

રાતદિવસ પોતાના ધંધાના વિચારોમાં જ ખોવાયેલો રહેતો. એના બાળકો તેમ જ પત્ની એ પણ ભૂલી ગયા હતા કે છેલ્લે જોડે ભોજન ક્યારે લીધું હતું ? પછી ફરવા જવાનો કે પિકનિકનો તો સવાલ જ ક્યાંથી આવે ?

એ શનિવારે એણે આમ જ રેડિયો શરૂ કર્યો હતો. ઘરના બાકીના સભ્યો હજુ સૂતા હતા. જો કે રેડિયો સાવ અમસ્તો જ નહોતો શરૂ કર્યો ! હકીકતમાં એ વખતે એણે બહારગામના કોઈ બિઝનેસમેન જોડે મિટિંગ રાખેલી. કોઈ કારણોસર પેલાની ફ્લાઈટ કેન્સલ થઈ. એટલે હવે સવારના એક કલાકમાં શું કરવું એવી અવઢવમાં જ એણે રેડિયો ઓન કરેલો.

રેડિયો ઓન કર્યો ત્યારે એના પર કોઈ વૃદ્ધ માણસ એક હજાર લખોટીઓની વાત કરી રહ્યો હતો. એ માણસના અવાજમાં અને એની વાતમાં એવું કંઈક હતું કે બિઝનેસમેનને ધ્યાનથી સાંભળવાની ઈચ્છા થઈ આવી. એ વૃદ્ધ માણસ રેડિયો પરથી ટોમ નામના પોતાના કોઈ મિત્રને સંબોધીને કહી રહ્યો હતો કે, 'ટોમ, તું જ્યાં હો ત્યાંથી આ ક્ષણે જો મારી વાત સાંભળી રહ્યો હોય તો હવે પછી હું જે કંઈ કહું છું એના પર બરાબર ધ્યાન આપજે...

હું જાણું છું કે તું ખૂબ જ બિઝી (વ્યસ્ત) રહે છે અને અઢળક પૈસા કમાઈ રહ્યો છે, પરંતુ તે ક્યારેય વિચાર્યું છે કે એના કારણે તારે તારા ઘર અને કુટુંબથી કેટલો બધો વખત દૂર રહેવું પડે છે ?

ઘણોખરો વખત તું બિઝનેસ ટ્રીપ પર જ હો છો. તારા ઘરના આનંદના પ્રસંગોમાં પણ તું ગેરહાજર હો છો. તને યાદ હશે કે ગયા અઠવાડિયે તારી દીકરીના નૃત્યના કાર્યક્રમમાં તું હાજરી આપી શક્યો નહોતો, ખરું ને? એ વૃદ્ધ બોલતા બોલતા થોડો વિરામ લીધો.

પેલા બિઝનેસમેનને પણ હવે એની વાતમાં બરાબરનો રસ પડ્યો હતો. થોડુંક વૉલ્યુમ વધારી એ ધ્યાનથી સાંભળવા લાગ્યો.

રેડિયો પરથી પેલા વૃદ્ધ આગળ કહ્યું, 'ટોમ ! મારા ભાઈ ! હું તને એક એવી વાત કહેવા માગું છું કે જેણે મારી જિંદગી જ બદલી નાખી છે. વાત એમ છે કે એક દિવસ મેં થોડુંક ગણિત માંડી જોયું. પુરુષની સરેરાશ ઉંમર પંચોતેર (75) વરસની હોય છે. જોકે કેટલાક આનાથી વધારે તો વળી કેટલાક ઓછું પણ જીવતા હોય છે, પરંતુ સરેરાશ ઉંમર પંચોતેર વરસની હોય છે. હવે એ 75ને 52 વડે ગુણી નાખ્યા, કારણ કે એક વરસમાં 52 શનિવાર હોય છે. ગુણાકાર આવ્યો 3900. એટલે કે આટલા શનિવાર સરેરાશ 75 વરસ જીવતા માણસને એની આખી જિંદગી દરમિયાન મળે. (પરદેશમાં શનિવાર સૌથી આનંદનો દિવસ ગણાય છે, કારણ કે એના બીજા દિવસે રજા હોય છે!)

જ્યારે મેં આ હિસાબ માંડેલો ત્યારે મારી ઉંમર હતી 55 વરસ ઉપર. એનો અર્થ કે એટલા વખત સુધીમાં હું લગભગ 2900 શનિવાર તો પસાર કરી ગયો હતો ! હવે જો હું 75 વરસ સુધી જ જીવવાનો હોઉં તો મારી પાસે ફક્ત 1000 શનિવાર

બચ્યા હતા !

એનો સાવ સાદો અર્થ એટલો જ કે મારી પાસે આનંદ અને રજાના માત્ર એક હજાર દિવસ જ બચ્યાં હતાં !

મને આઘાત લાગ્યો કારણ કે મારી પાસે મારા કુટુંબ અને મિત્રો સાથે ગાળવાના ફક્ત એટલા જ દિવસો બચ્યા હતા. હું વિચારમાં પડી ગયો. ઘણો વખત વિચાર્યા પછી એ જ દિવસે ગામમાં જઈ, બેચાર સ્ટોરમાં રખડીને હું એક હજાર લખોટીઓ લઈ આવ્યો. એ લખોટીઓને મારા ટેબલ પર એક કાચની બરણીમાં ગોઠવી દીધી. દર શનિવારે હું એમાંથી એક લખોટી કાઢીને ફેંકી દઉં છું. જેમ જેમ હું એ બરણીને ખાલી થતી જોઉં છું તેમ તેમ મને મારા મિત્રો, સગાંવહાલાં અને કુટુંબીજનો માટે વધારે ને વધારે સમય ફાળવવાની ઈચ્છા થતી જાય છે. અગત્યના અને કરવા જેવાં કામોની મેં યાદી પણ બનાવી લીધી છે અને હા, તમારી જિંદગીના ઘટતા જતાં દિવસોની સંખ્યા તમને બાકીના દિવસોને જીવવા જેવા કઈ રીતે બનાવવા એ આપોઆપ સમજાવી દે છે !"

રેડિયો પર એકાદ ક્ષણ માટે શાંતિ છવાઈ ગઈ. પછી ફરીથી એ વૃદ્ધનો અવાજ આવ્યો, 'હા તો ટોમ ! આજે મારી એ કાચની બરણીમાંથી મેં છેલ્લી લખોટી કાઢી ! મારા દોસ્ત ! આજે મને 75 વરસ પૂરાં થયાં. અત્યારે હું મારી વહાલી પત્ની તેમ જ બાળકોને શહેરના મોટા અને આધુનિક રેસ્ટોરંટમાં નાસ્તો કરવા લઈ જવાનો છું. હવે મારી બરણી ખાલી છે.

હવે પછીનો દરેક શનિવાર મને ભગવાન તરફથી મળેલ ભેટ હશે. હું ખરેખર ખૂબ જ આનંદથી જીવું છું. હું ઈચ્છું કે તું પણ તારા કુટુંબ સાથે આનંદથી જીવી શકે. એના લીધે પંચોતેરમાં વર્ષે શું ગુમાવ્યું એનો અફસોસ ન રહે ! તું એવું કરી શકે એના માટે તને મારી શુભેચ્છાઓ ! હું હવે રજા લઉં છું દોસ્ત !બાય !"

રેડિયો પર વાર્તાલાપ પૂરો થયો. એની અસર એવી હતી કે પેલો બિઝનેસમેન ઊંડા વિચારમાં પડી ગયો. થોડી વાર પછી એ ઊભો થયો. બેચાર ફોન કરી કંઈક વાત કરી પછી ઉપરના માળે જઈ પોતાની પત્ની તેમ જ બાળકોને ઉઠાડ્યા. બધાને નવાઈ લાગી.

કોઈ પણ વાર હોય, સવારના પાંચ વાગ્યામાં જ બિઝનેસની પળોજણમાં પડી જતાં એ માણસને આજે હળવા મૂડમાં જોઈ બધાને ખૂબ જ આશ્ચર્ય થતું હતું. છતાં કંઈ પણ બોલ્યા વિના બધા તૈયાર થવા લાગ્યા. ઘરના બધા જ સભ્યો તૈયાર થઈને નીચે બેઠકખંડમાં આવ્યા એટલે બિઝનેસમેને એમને કહ્યું કે એ દિવસે બધાએ શહેરની સારામાં સારી હોટલમાંનાસ્તો કરવા જવાનું છે અને એ પછી બાજુના દરિયાકિનારે પિકનિક પર !

ઘરની દરેક વ્યક્તિ આનંદના આઘાતમાં સરી ગઈ. પણ કોઈએ કંઈ જ દલીલ કરી નહીં. એમની જિંદગીમાં પ્રથમ વખત આવેલી એ પળોને દલીલોથી દુષિત કરવાની કોઈની પણ ઈચ્છા નહોતી.

બધા હોંશે હોંશે ગાડીમાં ગોઠવાયા. દરેકનો ચહેરો હસતો હતો. મનમાં કંઈક જુદા જ પ્રકારની ખુશી હતી. બજારમાંથી પસાર થતી વેળાએ એક સ્ટોર પાસે એ બિઝનેસમેને ગાડી ઊભી રાખી. બધા ચૂપ થઈ ગયા. એની પત્નીથી ન રહેવાયું એટલે એણે પૂછી જ લીધું, 'કેમ તમારો વિચાર બદલી ગયો કે શું ? અહીંયા કેમ ઊભા રહી ગયા ?'

બિઝનેસમેન થોડી વાર વહાલથી એની સામે જોઈ રહ્યો. પછી હસીને બોલ્યો, : 'નહીં વહાલી ! વિચાર નથી બદલ્યો ! આ તો મારે થોડીક લખોટીઓ ખરીદવી છે!'

MORAL OF THE STORY:

Go get your marbles today and start enjoying life with your loved ones.

"There is Sufficiency in the World for Mans' Need but not for Mans' Greed."

પૈસા.... પૈસા..... પૈસા.....

પૈસા મકાન ખરીદી શકે છે, ઘર નહિ....

પૈસા ખાટલો ખરીદી શકે છે, ઊંઘ નહિ...

પૈસા ઘડિયાળ ખરીદી શકે છે, સમય નહિ...

પૈસા પુસ્તક ખરીદી શકે છે, જ્ઞાન નહિ...

પૈસા હોદ્દો ખરીદી શકે છે, સમ્માન નહિ...

પૈસા દવા ખરીદી શકે છે, આરોગ્ય નહિ....

પૈસા લોહી ખરીદી શકે છે, જીવન નહિ....

પૈસો સર્વસ્વ નથી. ઊલટું એ ક્યારેક પીડા અને દુઃખનું કારણ બની રહે છે. હું તમને આ જણાવી રહ્યો છું, કારણ કે હું તમારો મિત્ર છું, શુભચિંતક છું અને મારે તમારાં દુઃખ અને પીડા હરી લેવાં છે. તો હવે તમારા બધા પૈસા મને મોકલી આપો જોઈએ. હું તમારાં દુઃખ અને પીડા ભોગવી લઈશ (!) રોકડમાં મોકલાવજો... ઓકે ?

સૌથી વધુ.....

સૌથી.... સૌથી નિરર્થક કરાતી વસ્તુ - ચિંતા
સૌથી વધુ મોટો આનંદ - આપવાનો, વહેંચવાનો
સૌથી વધુ મોટી ખોટ - સ્વમાન ગુમાવવું
સૌથી વધુ સંતોષ આપનારું કામ - બીજાને મદદ
સૌથી કદરૂપો દુર્ગુણ - સ્વાર્થ
સૌથી વધુ દુર્લભ જાતિ - સમર્પિત આગેવાન / નેતા
સૌથી સારી ભેટ - પ્રોત્સાહન
સૌથી વધુ દૂર કરવાની જરૂર હોય તેવી મુશ્કેલી - ભય
સૌથી વધુ અસરકારક ઊંઘની દવા - મનની શાંતિ
નિષ્ફળતા માટે સૌથી વધુ જવાબદાર - બહાનાં કાઢવાની વૃત્તિ
જીવનમાં સૌથી વધુ બળવાન તાકાત - પ્રેમ
સૌથી વધુ ખતરનાક વ્યક્તિ જેનાથી દૂર જ રહેવું - નિંદાખોર
દુનિયાનું સૌથી વધુ શક્તિશાળી કમ્પ્યુટર - માણસનું મગજ
સૌથી વધુ રાખવા જેવી વસ્તુ - આશા / શ્રદ્ધા
સૌથી વધુ ખતરનાક શસ્ત્ર - જીભ
સૌથી વધુ તાકાત ધરાવતા શબ્દો - 'હું સમર્થ છું / હું કરી શકીશ.'
સૌથી વધુ કીમતી મૂડી - વિશ્વાસ
સૌથી વધુ હલકી લાગણી - પોતાના પર દયા
સૌથી વધુ મૂલ્યવાન, ધરાવવા જેવી વસ્તુ - પ્રમાણિકતા
સૌથી વધુ સુંદર ધારણ કરવા જેવી વસ્તુ - સ્મિત
ઈશ્વર સાથે વાત કરવાનો સૌથી વધુ અસરકારક રસ્તો - પ્રાર્થના

સૌથી વધુ ચેપી લાગણી - ઉત્સાહ / ધગશ

જીવનમાં સૌથી વિશેષ મહત્વની વસ્તુ - ઈશ્વર અને તેમાં શ્રદ્ધા

મોટાભાગના ઘર છુપાઈ જવાના આશ્રયસ્થાન

આપણે મોટા ભાગે તો સૂરજ આપણા ઘરમાં ક્યાંય ડોકાઈ જ ન શકે તેવી જડબેસલાક વ્યવસ્થા કરી છે. મોટા ભાગનાં ઘર છુપાઈ જવાના આશ્રયસ્થાન જેવા બનતાં જાય છે, બધી જ બારીઓ પર પડદા, જવલ્લે જ બારી ખૂલે-સૂર્યનું તો ઠીક, ઘરમાં રહેતો કોઈ માણસ પણ માથું બહાર કાઢી જ ન શકે. ઘરમાં એક પ્રકારનો અંધકાર ઊભો કરવામાં જાણે આપણને 'અભય'ની એક લાગણી થાય છે! કોઈને બારી ખોલવાનું કહો તો એ કહેશે કે તમે જાણતા નથી, પણ સૂરજનો તડકો એકલો થોડો આવે છે? એની પાછળ કેટકેટલાં જીવજંતુ દાખલ થઈ જાય, પણ બારીઓ બંધ હોય તો પણ ઘરમાં જ ક્યાંક ને ક્યાંક નાનાં જીવજંતુઓ તો હાજર હોય જ છે. મચ્છર જેવાં રોગ ફેલાવનારાં જંતુઓ સામે સાવધાની બરાબર છે, પણ છેવટે આ બધાંથી સંપૂર્ણપણે 'સુરક્ષિત' અલિપ્ત થવાનું તો શક્ય જ નથી. પરદેશથી થોડા દિવસો માટે પાછાં ફરેલાં આપણાં સગાંસંબંધીઓ અને મિત્રો તેમની સાથે 'શુદ્ધ પાણી' લઈને ઘૂમતાં હોય છે. અહીંનું પાણી તેમને પીવાલાયક લાગતું નથી. એ વાત ચોક્કસ સાચી છે કે દૂષિત જળ વાટે રોગો માણસના શરીરમાં દાખલ થાય છે, ફેલાતા પણ હોય છે, પણ શુદ્ધ જળનો આપણો આગ્રહ છેવટે જળના શુદ્ધ સ્ત્રોતો સુધી પહોંચવો જોઈએ અને આ બાબતમાં તો આખી દુનિયામાં ઓછાવત્તે અંશે જે સમસ્યા ઊભી થઈ છે તે ઔદ્યોગિકીકરણની છે અને તેને એક શિક્ષા તરીકે સ્વીકારી લેવી પડી છે, પણ આ તો અલગ મુદ્દો છે. મૂળ મુદ્દો એ છે કે માણસ કાચના બંધ કૂંપામાં જ નીરોગી રહી શકે, જીવી શકે એ જાતની વૃત્તિ કેળવવાનું વલણ ખોટું છે. પ્રકૃતિ સાથેની આપણી સગાઈને ફરી ઓળખવાની-સમજવાની ઘડી આવી પહોંચી છે. સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, ધરતી, વૃક્ષો આ બધાંને ફરી આપણે આપણા જીવનમાં યથાસ્થાને ગોઠવવાની જરૂર છે. જીવનને માત્ર પોષણ જ નહીં, બળ આપવાની તેની શક્તિ વિશે હવે ખુદ વિજ્ઞાનીઓને પણ શંકા રહી નથી. મહાન રશિયન નવલકથાકાર ફાઈડોર દોસ્તોવસ્કીએ કહ્યું છે: હું રાતે આકાશમાં તારાઓને જોઉં છું ત્યારે જિંદગી એટલી સુંદર લાગે છે! આકાશ કેટલું સુંદર-કેટલું અદ્ભુત છે! પણ ધરતી પર હું જોઉં છું અને લાગે છે કે કેટલું કદરૂપું, કેટલું ગંદું આપણું જીવન છે. કેટલી

ક્ષુદ્રતા, કેટલી હીનતા, ચારે તરફ ગંદકી અને માણસ-માણસ વચ્ચે વેરઝેર!' રશિયાના ટૂંકી વાર્તાના એવા જ એક મહાન લેખક એન્ટન ચેખોવની એક વાર્તા છે-લાઈટ્સ. આમાં પણ અનંત કાળના આકાશના અદ્ભુત સૌંદર્ય નીચે, પ્રકૃતિની શાંત સંગીતસભર શોભા વચ્ચે માણસની ઈચ્છાઓ, આકાંક્ષાઓ અને પુરુષાર્થનું કીડિયારું કેટલું અલ્પ અને અર્થહીન લાગે છે એનું હૃદયસ્પર્શી દર્શન જોવા મળે છે. આપણા ઘરની 'આંતરિક' સજાવટ અને આપણા જીવનની બાહ્ય સજાવટમાં ભૌતિક સુખસગવડોનો આપણો ખ્યાલ મુખ્ય રહ્યો છે, પણ આપણી પોતાની અંદર જે લીલીછમ વાડીનો અહેસાસ આપણને થવો જોઈએ તે નથી, કેમ કે એને પાણી અને પોષણ આપનારાં તત્ત્વોની ઉપેક્ષા જ થતી રહી છે. પ્રકૃતિ જ માતા છે અને પોષણ તેની પાસેથી જ મેળવવાનું છે. આપણે તો પ્રકૃતિની નજીક જઈ શકતા નથી. સમય નથી, વિશેષ તો ઈચ્છા નથી. પંખીઓ, વૃક્ષો, ફૂલો બધું જ અદૃશ્ય થઈ ગયું છે. પશુઓ હવે ઘર, ખેતર કે સીમની કોઈ શોભા રહ્યાં નથી. કેટલાંક પ્રાણીઓ મહાનગરના રસ્તા ઉપરની અડચણો તરીકે, નધણિયાતાં કાં તો બેઠાં હોય છે કે ઘૂમી રહ્યાં હોય છે બીજાં કેટલાંક માત્ર માલસામાનનાં વાહનોનો ભાગ બની ગયાં છે. આ આખો સવાલ તો બહુ વ્યાપક અને અટપટો છે, પણ માણસોએ પોતપોતાની રીતે પ્રકૃતિ સાથેની સગાઈ ફરી જીવતી કરવાનો વિચાર કરવો પડશે અને આજે જ્યારે આપણે બધા જ જીવનસંઘર્ષ અને મહત્વાકાંક્ષાના ક્લેશમાં અટવાઈ ગયા છીએ ત્યારે આપણે માત્ર કોઈ યાંત્રિક ચરખો નથી, માત્ર 'બળતણ' જ આપણું જીવન નથી, માત્ર ઉત્પાદકતા અને ધનલાભ એ જ આપણું શ્રેય નથી એટલું સમજવાની-વિચારવાની જરૂર છે. આપણે માણસ છીએ, અવિનાશી આત્માના વાહક છીએ, માત્ર ધાનનાં જીવડાં નથી તે હકીકતનું સત્ય વૈજ્ઞાનિક રીતે પણ પામી શકાય તેવું છે. તે દિશામાં હવે વિજ્ઞાનના ઉપાસકો પણ વિચારતા થઈ ગયા છે. એક સમય એવો હતો જ્યારે દાકતરો માનતા કે જેમ પિત્તાશય (લીવર) પિત્ત બનાવે છે તેમ મગજ વિચારો પેદા કરે છે. આજે હવે તબીબી સહિતનાં બધાં જ વિજ્ઞાનોના અગ્રેસરો વિચારમાં પડ્યા છે કે જો વિચારો દૂર દૂર પહોંચી શકતા હોય તો તે માત્ર સ્થૂળ સ્ત્રાવ શી રીતે હોઈ શકે છે? જીવને માત્ર પોષણ જ નહીં, પ્રાણની પણ જરૂર છે અને તે બંને માટે પ્રકૃતિ અને પરમાત્માની નજીક જવા સિવાય બીજો વિકલ્પ નથી.-ભુપતભાઈ વડોદરિયા

ધર્મ અને વિજ્ઞાન

અંધશ્રદ્ધા છે આંધળી, વહેમને વંટોળે વહે;
અતીશ્રદ્ધા છે અવળચંડી, વેવલાપણાંનાં વાવેતર કરે.

યુરોપે અટપટાં યંત્રો શોધી ફીટ કર્યા ફેક્ટરીમાં;
આપણે સીદ્ધીયંત્રો બનાવી, ફીટ કર્યા ફોટામાં.
પશ્ચીમે ઉપગ્રહ બનાવી, ગોઠવી દીધા અંતરીક્ષમાં;
આપણે ગ્રહોના નંગ બનાવી, મઢી દીધા અંગુઠીમાં.
જાપાન વીજાણુ યંત્રો થકી, સમૃદ્ધ બન્યું જગમાં;
આપણે વૈભવલક્ષ્મીનાં વ્રતો કરી, ગરીબી રાખી ધરમાં.
અમેરીકા વૈજ્ઞાનિક અભીગમથી બળવાન બન્યો વિશ્વમાં;
આપણે ધાર્મિક કર્મકાંડો થકી, કંગાળ બન્યા દેશમાં.
પશ્ચીમે પરીશ્રમ થકી, સ્વર્ગ ઉતાર્યું આ લોકમાં;
આપણે પુજાપાઠ-ભક્તી કરી, સ્વર્ગ રાખ્યું પરલોકમાં.
એડવર્ડ જેનરે રસી શોધી, શીતળા નાબુદ કર્યા જગમાં;
આપણે શીતળાનાં મંદીર બાંધી, મુર્ખ ઠર્યા આખા જગમાં.
પર્યાવરણ-પ્રદુષણથી જ્યારે જગત આખું છે ચીંતામાં;
આપણે વૃક્ષો જંગલો કાપી, લાકડાં ખડક્યાં ચીંતામાં..
વાસ્તુશાસ્ત્રનો દંભ ને વળગાડ, લોકોને પીડે આ દેશમાં;
ફાલતુશાસ્ત્ર છે એ, છેતરાશો નહીં, ઠગનારા ઘણા છે આ દેશમાં.
સાયંટીફીકલી બ્લડ ચેક કરી, એંગેજમેન્ટ કરે પશ્ચીમમાં,
સંતાનોને ફસાવી જન્મકુંડળીમાં, લગ્નકુંડાળાં થાય આ દેશમાં.
લસણ-ડુંગળી-બટાકા ખાવાથી પાપ લાગે આ દેશમાં,
આખી ને આખી બેન્ક ખાવા છતાં પાપ ન લાગે આ દેશમાં

બારાખડી આપણને શું કહે છે?

ક - કહે છે કલેશ ન કરો.

ખ - કહે છે ખરાબ ન કરો.

- ગ - કહે છે ગર્વ ન કરો.
- ઘ - કહે છે ઘમંડ ન કરો..
- ચ - કહે છે ચિંતા ન કરો.
- છ - કહે છે છળથી દૂર રહો.
- જ - કહે છે જવાબદારી નિભાવો.
- ઝ - કહે છે ઝઘડો ન કરો.
- ટ - કહે છે ટીકા ન કરો.
- ઠ - કહે છે ઠગાઇ ન કરો.
- ડ - કહે છે ક્યારેય ડરપોક ન બનો.
- ઢ - કહે છે ક્યારેય 'ઢ' ન બનો.
- ત - કહે છે બીજાને તુચ્છકારો નહીં.
- થ - કહે છે થાકો નહીં.
- દ - કહે છે દીલાવર બનો.
- ધ - કહે છે ધમાલ ન કરો.
- ન - કહે છે નમ્ર બનો.
- પ - કહે છે પ્રેમાળ બનો.
- ફ - કહે છે ફુલાઇ ન જાઓ.
- બ - કહે છે બગાડ ન કરો.
- ભ - કહે છે ભારરૂપ ન બનો.
- મ - કહે છે મધૂર બનો.
- ય - કહે છે યશસ્વી બનો.
- ર - કહે છે રાગ ન કરો.
- લ - કહે છે લોભી ન બનો.
- વ - કહે છે વેર ન રાખો.
- શ - કહે છે કોઇને શત્રુ ન માનો.
- સ - કહે છે હંમેશા સાચુ બોલો.
- ષ - કહે છે હંમેશા ષટ્કાયના જીવની રક્ષા કરો.

હ - કહે છે હંમેશા હસતા રહો.

ક્ષ - કહે છે ક્ષમા આપતા શીખો.

જ્ઞ - કહે છે જ્ઞાની બનો.

એક હૃદયદ્રાવક વાર્તા

ઈન્ટરનેટ પરથી લીધેલ પ્રસંગોના ભાવાનુવાદ પર આધારીત સુંદર પુસ્તક 'અંતરનો ઉજાસ' (મોતીયારો ભાગ-૩) માંથી સાભાર.]

ભણવામાં ખૂબ જ હોંશિયાર એવો અતિશ્રીમંત ઘરનો એક નવયુવક કોલેજના અંતિમ વરસની પરીક્ષાની તૈયારી કરી રહ્યો હતો. એના પિતા એ વિસ્તારના સૌથી ધનવાન અને પ્રતિષ્ઠિત ઉદ્યોગપતિ હતા. છોકરો પણ ભણવામાં ખૂબ તેજસ્વી હતો.

એક દિવસ જમવાના ટેબલ પર થતી વાતચીત દરમિયાન એના પિતાએ પૂછ્યું કે પરીક્ષાની તૈયારીઓ કેવી ચાલે છે ? એના જવાબમાં દીકરાએ જવાબ આપ્યો કે ખૂબ જ સરસ અને કદાચ યુનિવર્સિટીમાં પ્રથમ નંબર આવી જાય તો પણ નવાઈ નહીં. બાપ આ સાંભળીને ખૂબ ખુશ થયો. થોડી વાર પછી એ યુવકે ફરી પૂછ્યું કે, 'પિતાજી, જો મારો પ્રથમ નંબર આવે તો ફલાણા શોરૂમમાં રાખવામાં આવેલી હોન્ડાની નવી સ્પોર્ટ્સ કાર મને ભેટમાં આપશો ખરા ?' બાપે હા પાડી. એના માટે તો આવી કારની ખરીદી એ રમતવાત હતી. પેલો યુવક ખૂબ રાજી થઈ ગયો. એ કાર ખરેખર તો એના માટે ડ્રીમ કાર હતી. એનો વાંચવાનો ઉત્સાહ અનેક ગણો વધી ગયો. મહેનતુ અને હોશિયાર તો એ હતો જ. એ ઉપરાંત એણે સાચા અર્થમાં તનતોડ મહેનત શરૂ કરી દીધી. રોજ કોલેજથી આવતાં જતાં એ પેલા શોરૂમ પાસે ઊભો રહી હોન્ડા-સ્પોર્ટ્સ-કારને બે ક્ષણ જોઈ લેતો. થોડા દિવસો પછી જ આ કારના સ્ટિયરિંગ પર પોતાની આંગળીઓ ફરતી હશે એ વિચારમાત્ર એને રોમાંચિત કરી દેતો. એણે આ અંગે પોતાના મિત્રોને પણ વાત કરી રાખી હતી. ધારણા પ્રમાણે જ એની પરીક્ષા ખૂબ જ સરસ રહી. યુનિવર્સિટીમાં એ પ્રથમ આવ્યો છે એવી જાણ થતાં જ એણે કોલેજ પરથી પોતાના પિતાને ફોન કરી દીધો. પોતાની ભેટની વાત પણ યાદ કરાવી દીધી. પછી એ ઘરે જવા નીકળ્યો. જેમ જેમ ઘર નજીક આવતું ગયું તેમ તેમ એના ધબકારા વધવા લાગ્યા. પોતાના આંગણામાં ગોઠવાયેલી સ્પોર્ટ્સ કાર કેવી સરસ લાગતી હશે એની કલ્પના કરતો એ ઘરે પહોંચ્યો. કમ્પાઉન્ડનો દરવાજો ખોલીને આંગણામાં એણે નજર નાખી, પણ પેલી કાર ક્યાંય દેખાઈ નહીં. એ થોડોક નિરાશ અને ઉદાસ થઈ ગયો. કદાચ કારની ડિલિવરી પછી લેવાની હશે તેમ

વિચારીને એ ઘરમાં દાખલ થયો. નોકરે એને આવીને કહ્યું કે શેઠ સાહેબ એમના રૂમમાં એના આવવાની રાહ જુએ છે. દોડતો એ પિતાજીના રૂમમાં પહોંચ્યો. એના પિતાજી જાણે એના આવવાની રાહ જ જોઈ રહ્યા હોય તેવું લાગ્યું. એના આવતાં જ એમણે ઊભા થઈ એ યુવકને ગળે વળગાડ્યો. અમીર બાપનો દીકરો હોવા છતાં બાપના પૈસે તાગડધિન્ના કરવાને બદલે દિલ દઈને ભણવાવાળા દીકરા માટે એમને કેટલું બધું ગૌરવ છે એવું પણ કહ્યું.. પછી સુંદર કાગળમાં વીંટાળેલું એક નાનકડું બોક્સ એને આપીને કહ્યું ; ‘દીકરા, આમ જ આગળ વધતો રહે એવા મારા આશીર્વાદ છે. આ લે તારા માટે મારા તરફથી ઉત્તમ ભેટ !’ એટલું કહી બોક્સ દીકરાના હાથમાં આપી તેઓ પોતાના કામે જવા નીકળી ગયા. પિતાના ગયા પછી દીકરાએ બોક્સ ખોલ્યું. જોયું તો એમાં પાકા પૂઠાંવાળું સોનેરી અક્ષરોથી લખાયેલું બાઈબલ હતું. બાઈબલ બંને હાથમાં પકડીને એ થોડી વાર એની સામે જોઈ રહ્યો. એને અત્યંત ગુસ્સો આવ્યો. બાઈબલ એમ જ ટેબલ પર મૂકીને એ વિચારમાં પડી ગયો. ઘરમાં અઢળક પૈસો હોવા છતાં પોતાની એક જ માગણી પૂરી કરવામાં બાપનો જીવ ન ચાલ્યો એ વાત એને હાડોહાડ કોરી ખાતી હતી. સ્પોર્ટ્સ કાર અપાવવાની હા પાડ્યા પછી પણ પિતાનો જીવ ન ચાલ્યો એનું એને ખૂબ જ લાગી આવ્યું. એ પોતે પણ સ્વમાની હતો. એટલે બીજી વખત પિતા પાસે માગવાનો કે એમને યાદ અપાવવાનો તો સવાલ જ નહોતો પેદા થતો. ઘણો વખત વિચાર કર્યા પછી એણે કાગળ લીધો. એમાં ટૂંકમાં એટલું જ લખ્યું કે, ‘પૂજ્ય પિતાજી, સ્પોર્ટ્સ કારને બદલે બાઈબલ આપવામાં આપનો કોઈ શુભ ઈરાદો જ હશે એમ માનું છું. પણ મારે સ્પોર્ટ્સકાર જોઈતી હતી. હું ઘરેથી જાઉં છું. ક્યાં જાઉં છું તે નહીં કહું. જ્યારે તમારી સમકક્ષ પૈસાદાર બની જઈશ ત્યારે જ હવે તમને મોં બતાવીશ. એ જ... પ્રણામ.’ ચિઠ્ઠી બાઈબલના બોક્સ પર મૂકી એ ઘરેથી નીકળી ગયો. નોકરોએ એને પાછો વાળવાની અને ક્યાં જઈ રહ્યો છે એ જાણવાની ખૂબ કોશિશ કરી જોઈ, પરંતુ વ્યર્થ ! કોઈને કંઈ પણ કહ્યા વિના એ જતો રહ્યો. વરસો વીતી ગયાં. યુવકનાં નસીબ ખૂબ સારાં હતાં. મહેનતુ અને હોશિયાર તો એ હતો જ એટલે એણે જે બિઝનેસ શરૂ કર્યો તેમાં તેને અણધારી સફળતા મળી અને એ અતિશ્રીમંત બની ગયો. સુંદર મજાનું ઘર બનાવી એણે લગ્ન પણ કરી લીધાં. વચ્ચે વચ્ચે એને પોતાના પ્રેમાળ પિતા યાદ આવી જતા. પરંતુ એ પ્રેમાળ ચહેરા પાછળ રહેલો કંજૂસ માણસનો ચહેરો એને તરત જ દેખાતો. માતાના મૃત્યુ> પછી પોતે આટલા વરસમાં એક સ્પોર્ટ્સ-કાર જ માગી અને અઢળક પૈસો હોવા છતાં એના પિતાએ કારને બદલે સુફિયાણી ફિલોસોફી ઝાડવા ફક્ત બાઈબલ જ આપ્યું, એ યાદ આવતાં જ એનું મન કડવાશથી ભરાઈ જતું. પરંતુ એક દિવસ વહેલી સવારથી જ ન જાણે કેમ એને એના પિતાની યાદ ખૂબ જ આવતી હતી. હવે તો એ ઘણા વૃદ્ધ પણ થઈ ગયા હશે. કંઈ નહીં તો એમની સાથે

વાત તો કરવી જ જોઈએ. વૃદ્ધ માણસોને સંતાનોના અવાજથી પણ શાતા વળતી હોય છે. પિતા સાથે ફોન પર વાત કરવાની એને અતિતીવ્ર ઈચ્છા થઈ આવી. આમેય સમયની સાથે દરેક ગુસ્સાનું કારણ નાનું થતું જાય છે અને એકાદ દિવસ એવો પણ આવે કે માણસને એમ થાય કે, 'અરે ! આવા નાના અને વાહિયાત કારણ માટે આપણે આટલા બધા ગુસ્સે થયા હતા ?!' આવું જ કંઈક એ યુવાનની સાથે બની રહ્યું હતું. એણે ફોન લઈ પોતાના ઘરનો નંબર ધુમાવ્યો. સામા છેડે જ્યારે કોઈએ ફોન ઊંચક્યો ત્યારે તો એના ધબકારા ખૂબ વધી ગયા હતા. પિતાજી સાથે પોતે કઈ રીતે વાત કરી શકશે એની અવઢવ સાથે એણે 'હેલો !' કહ્યું. પણ એને નિરાશા સાંપડી. સામા છેડે એના પિતાજી નહોતા પણ ઘરનો નોકર હતો. નોકરે કહ્યું કે : 'શેઠ સાહેબ તો અઠવાડિયા પહેલાં અવસાન પામ્યા. તમે પોતાનું સરનામું જણાવેલ નહીં એટલે તમને જાણ શી રીતે કરી શકાય ? પણ મરતાં સુધી તમને યાદ કરીને રડતા હતા. એમણે કહેલું કે તમારો ફોન ક્યારેય પણ આવે તો તમને બધો કારોબાર સંભાળવા બોલાવી લેવા. એટલે તમે આવી જાવ !' પેલા યુવક પર તો જાણે વજ્રઘાત થયો. પોતાના પિતાને એમની છેલ્લી ક્ષણોમાં પણ મળી ન શકાયું એ વાતની વેદનાએ એના હૈયાને વલોવી નાખ્યું. પણ હવે શું થાય ? પોતાના ઘરે પાછા જવાની ઈચ્છા સાથે એણે સહકુટુંબ વતન તરફ પ્રયાણ કર્યું. ઘરે આવીને સીધો જ એ પોતાના પિતાના રૂમમાં ગયો. એમની છબી સામે ઊભા રહેતાં જ એની આંખો વરસી પડી. થોડી વાર આંખો બંધ કરીને એ એમ જ ઊભો રહ્યો. પછી પોતાના રૂમમાં આવ્યો. એની બધી જ વસ્તુઓ બરાબર અને વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવાયેલી હતી. પિતાજી ચોખ્ખાઈ અને સુઘડતાના ખૂબ જ આગ્રહી હતા, એ બરાબર દેખાઈ આવતું હતું. એવામાં એની નજર પોતાના ટેબલ પર પડેલ સોનેરી અક્ષરવાળા બાઈબલ પર પડી, આ એ જ બાઈબલ હતું જેના કારણે એણે ઘર છોડ્યું હતું. એના મનમાંથી પિતાજી માટેની બધી જ કડવાશ ગાયબ થઈ ગઈ હતી. એણે બાઈબલ હાથમાં લઈ ખોલ્યું. પ્રથમ પાના પર જ એના પિતાએ લખ્યું હતું: 'હે ભગવાન ! મારા દીકરા જેવા ઉત્તમ સંતાનને ભેટ કઈ રીતે આપવી તે તું મને શિખવાડજે. એણે માગેલ વસ્તુઓ સાથે એને ઉત્તમ સંસ્કારોનો વારસો પણ આપી શકું એવું કરજે.' એ યુવકને આજે પોતાના પિતાએ લખેલ આ શબ્દો બાઈબલના શબ્દો જેટલા જ મહાન લાગ્યા. એ શબ્દોને યૂમવા એણે બાઈબલને હોઠે લગાડ્યું. એ જ વખતે એનાં પાનાંઓ વચ્ચે ક્યાંક છુપાયેલ એક નાનકડું કવર નીચે જમીન પર પડ્યું. પેલા યુવાને એ કવર ખોલ્યું. એમાં હોન્ડા સ્પોર્ટ્સ-કારની ચાવી અને સંપૂર્ણ ચૂકતે લખેલું પેલા શો-રૂમનું બિલ હતું. એના પર તારીખ હતી : એ પ્રથમ નંબરે પાસ થઈને આવ્યો હતો એ જ દિવસની....! કંઈકેટલીય વાર સુધી એ નીચે બેસી રહ્યો. પછી હૃદય ફાટી જાય એટલું બધું રડ્યો. ધુસકે ધુસકે. એ પછી કલાકો સુધી સૂનમૂન

બની એ પોતાના પિતાજીની છબી સામે જોતો રહ્યો.

ભેટ આપણે ધારીએ એ રીતે મળે તો જ આપણે એનો સ્વીકાર કરીએ એ તો કેવું ? વડીલો તો ઠીક, ભગવાન તરફથી જુદી જુદી રીતે પેકિંગ કરાયેલ આવી કેટલી બધી ભેટોનો આપણે અસ્વીકાર કરતાં હોઈશું ? કારણ એક જ કે આપણી ધારણા પ્રમાણે એનું પેકિંગ થયું નથી હોતું. બસ ! એટલું જ!

જીવન જીવવાની જડીબુટ્ટી,

૧. દરરોજ ૧૦ થી ૩૦ મિનિટ ચાલવા જાઓ અને હા, ચાલતી વખતે ચહેરા પર હળવું સ્મિત હોય તો ઉત્તમ!
૨. દરરોજ ઓછામાં ઓછી ૧૦-૩૦ મિનિટ માટે એકાંતમાં બેસો..
૩. દરરોજ ૭ કલાક ઊંઘો.
૪. જોશ, ઉત્સાહ અને કરૂણા આ ત્રણ મહત્વના ગુણો છે જીવનમાં.
૫. નવી રમતો શિખો/રમો.
૬. ગયા વર્ષે કરતાં આ વર્ષે વધારે પુસ્તકો વાંચો.
૭. ધ્યાન, યોગ અને પ્રાર્થના માટે સમય ફાળવો.
૮. ૭૦થી વધારે ઉંમરના અને ૭થી ઓછી ઉંમરના લોકો સાથે સમય ગાળો. દરરોજ શક્ય ન હોય તો અઠવાડિએ.
૯. જાગતાં સપનાં જુઓ.
૧૦. પ્લાન્ટ (ફેક્ટરી)માં બનતી વસ્તુઓ કરતાં પ્લાન્ટ(છોડ)માં ઊગતી વસ્તુઓને ખોરાકમાં મહત્વ નું સ્થાન આપો.
૧૧. પુષ્કળ પાણી પીઓ.
૧૨. દરરોજ ઓછામાં ઓછા ત્રણ વ્યક્તિના ચહેરા પર સ્મિત લાવો.
૧૩. ચર્ચા/નિંદા/કુથલીમાં સમય ન બગાડો.
૧૪. ભૂતકાળ ભૂલી જાઓ. ખાસ કરીને પતિ/પત્નીની ભૂલો. વર્તમાનકાળનો આનંદ લો.
૧૫. રાજાની જેમ સવારનો નાસ્તો કરો, રાજકુમારની જેમ બપોરનું ભોજન લો અને ભિખારી જેટલું રાત્રે જમો!
૧૬. દરેક દલીલની સામે જીતી શકવાના નથી, મતભેદ સ્વિકારી લો.

૧૭. સરખામણી કરવાનું છોડો.. ખાસ કરીને પતિ/પત્નીની સરખામણી..
૧૮. તમારા સુખનું કારણ ફક્ત તમે છો.
૧૯. દરેકને માફી બક્ષો. ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્
૨૦. બીજા લોકો તમારા માટે શું વિચારશે એવા વિચાર છોડો..
૨૧. ભગવાન સૌનું ભલું કરશે.
૨૨. ગમે તેટલી સારી કે ખરાબ પરિસ્થિતિ હશે, બદલાશે જરૂર.
૨૩. માંદા પડશો ત્યારે તમારો બોસ નહીં પણ તમારા મિત્રો તમારી સંભાળ રાખશે, માટે મિત્રોના સંપર્કમાં રહો.
૨૪. નકામી, નઠારી અને જેમાંથી આનંદ ન મળે તેવી વસ્તુઓથી દૂર રહો.
૨૫. ઈર્ષ્યા સમયનો બગાડ છે. તમને જોઈતું બધું તમારી પાસે છે.
૨૬. ઉત્તમ હજી આવવાનું બાકી છે.
૨૭. ગમે તેવો ખરાબ મૂડ હોય, ઊઠો, તૈયાર થાઓ અને બહાર આંટો મારી આવો.
૨૮. દરરોજ સવારે ઊઠીને ભગવાનનો આભાર માનો.
૨૯. આ જડીબુટ્ટીઓનું સેવન કરો અને સગા વ્હાલાઓને પણ જણાવો..

અભ્યાસનો અર્થ શું?

પરીક્ષાનાં માકર્સ થોડીક સારી યાદશક્તિનું પરિણામ છે, તેજસ્વિતાનું નહીં. જીવનમાં ગોખેલા જવાબો કામ આવતા નથી. જીવનના દરેક પડાવ પર નવા પ્રશ્નો હોય છે અને તેના નવા જવાબની જરૂર પડે છે પરિણામે વર્ગખંડમાં સામાન્ય લાગતા બાળકો વાસ્તવિક જીવનમાં ઘણી વાર ખૂબ સફળ બને છે અને વર્ગખંડના તારલાઓ વાસ્તવિક જીવનમાં ઘણી વાર પાછળ રહી જાય છે.

સારા માકર્સ પણ જરૂરી છે. બાળક સારા માકર્સ લાવી શકે તો પુરસ્કારવા જેવી બાબત છે, પણ આપનું બાળક પ્રથમ ત્રણમાં નથી તો કયાંય નથી તે હતાશાને ખંખેરી નાખવાની જરૂર છે.

સંતાનો તમારી અપેક્ષા પૂર્ણ કરનારા મશીન નથી. સંતાનો તમારી સફળતાની વ્યાખ્યામાં ફિટ થઈ શકે તેવા ફ્લેક્સિબલ રમકડાં નથી. સંતાનો તમારી આજ્ઞાની એરણ પર પાર ઉતરનારા સૈનિક નથી.

તે છે ઇશ્વરનું અદ્ભુત સર્જન એટલે આપણી બાળ ઉછેરની આખી પ્રક્રિયાને જરા જુદા દૃષ્ટિકોણથી સમજવાની જરૂર છે. તેનામાં કોઈ કલાનું નિરૂપણ કરવાને બદલે તેનામાં ઉત્તમ શું છે તે શોધી કાઢો. બીજાની જોડે સરખાવવાને બદલે તે અદ્વિતિય કેવી રીતે છે તે સમજવા પ્રયાસ કરો. તેને સાચું જ બોલવાની સલાહ આપવાને બદલે જ્યારે પણ સાચું બોલે ત્યારે બિરદાવતા શીખો.

તેને પૈસા કેમ વાપરવાની સલાહ આપવાને બદલે તમારી કમાણી પસીનાની છે તેનો અહેસાસ થવા દો. બીજાને માન કેમ આપવું તેમ શીખવવાને બદલે તેના સ્વમાનનું રક્ષણ કરતા શીખો. તે નબળો અને અશક્તિમાન છે તેમ કહેવાને બદલે તેની પ્રશંસા કરતા શીખો. ઘરના શોકેસમાં કોકરીના બદલે તેની ટ્રોફી અને રંગીન ચિત્રોની જગ્યાએ તેના પ્રમાણપત્રો ભરાવતા શીખો.

સારો સ્ટડી રૂમ ન બનાવો તો વાંધો નહીં પરંતુ ઘરમાં તેને રસ પડે તેવા પુસ્તકો સતત વસાવતા જાઓ. તે જેવો છે તેવો જ તમને સ્વીકાર્ય છે અને બે સંતાનો હોય તો તેમની સરખામણી કરવાનું બિલકુલ ટાળો.

જ્યારે નવરાશનો સમય મળે ત્યારે તેનો ઉઘડો લેવાને બદલે તેને લઇને બહાર જાઓ. જ્યારે ફરવા જાઓ ત્યારે અભ્યાસ અને તેના દોષો પર ટિપ્પણી કરવાને બદલે સ્થળને માણતા શીખવો. 'તારાથી આ નહીં બની શકે' અને 'તું કરી શકે તેમ નથી' તે ભાષાને બદલી અને 'તું કરી શકીશ' તેમ કહી નિષ્ફળતાને પચાવતા અને ભૂલોને સુધારતા શીખવો. દરેક બાબતમાં મદદ કરવાને બદલે તેને જાતે કાર્ય કરવા દો. થોડી તકલીફ પડવા દો. કારણ કે સોનાને પણ શુદ્ધ થવા તપવું જ પડે છે.

આપણે આપણા સંતાનોને સારી શાળામાં પ્રવેશ અપાવી, સારી સુવિધાઓ આપી સારું કોચિંગની વ્યવસ્થા કરી, તે માગે તે વસ્તુ હાજર કરી આપણે સારા મા-બાપ છીએ તેવો સંતોષ લઇએ છીએ, અથવા આપણી ફરજ પૂરી થઇ. 'હવે તે જાણે અને તેનું નસીબ જાણે' તેવી માન્યતા કેળવી લઇએ છીએ. જ્યારે બાળક અભ્યાસના કોઈ પણ ક્ષેત્રે નિષ્ફળ જાય ત્યારે તેનો હાથ પકડનાર કોઈ હોતું નથી.

જ્યારે તે સ્પર્ધામાં પાછળ પડે ત્યારે સલાહ આપનાર અને ટિપ્પણી કરનાર સૌ તૈયાર હોય છે પરંતુ નિષ્ફળતાને સફળતામાં કેમ પલટાવવી તેવી હંફ આપનાર કોઈ હોતું નથી. ૫૦ ટકા માર્ક્સ લાવતા બાળકનાં માતા-પિતા આ વાત સમજી લે તો તેમનું સંતાન ક્રમશઃ ૮૦ ટકાએ પહોંચી જાય છે અને જો ન સમજે તો ૮૦ ટકા લાવતું બાળક પણ ૫૦ ટકાએ પહોંચી જાય છે.

પરિવર્તનનો પવન ફૂંકાયો છે તો આવો આપણે આપણા બાળક સાથે કદમ મિલાવીએ, પરિપક્વ માતા-પિતા બનીએ, તેની મુશ્કેલીઓને સમજીએ, તેનામાં છૂપાયેલા જીનિયસને શોધી કાઢીએ.

કોઈપણ વ્યક્તિ અયોગ્ય હોતી નથી ફક્ત તેને પારખવાની દૃષ્ટિ હોવી જરૂરી છે

ઇશ્વરે કદી કીધું નથી કે તમને પીડા વગરના દિવસો આપીશ.

વીતી ગયેલી ક્ષણોને સુધારી નવી શરૂઆતની તક તો કોઈને મળતી નથી.

પણ આ ક્ષણ થી પ્રારંભ કરીને નવો અંત મેળવવાની તક તો દરેક જણ મેળવી શકે છે !

ઇશ્વરે કદી કીધું નથી કે

તમને પીડા વગરના દિવસો આપીશ.

દુઃખ નહીં ફક્ત હાસ્ય આપીશ.

વાદળ વિનાનો સૂર્યપ્રકાશ આપીશ.

.....પણ એણે એ જરૂર કીધું છે કે

તમને પીડા સહન કરવાની તાકાત આપીશ.

રડીને હળવા થવાની રાહત આપીશ.

રસ્તો સુઝે એવો પ્રકાશ આપીશ....

નિરાશાઓ રોડ પર આવતા બમ્પ જેવી હોય છે:

તમારી ગતિ થોડીક વાર માટે ડુંધાય જરૂર છે,

પણ પછી ની સફર માં તો આનંદ મળે જ છે...
માટે બમ્પ પર જ રોકાઈ ના જતા,
આગળ વધતા રહેજો!

જ્યારે જોઈતું હોય એ ના મળે
ત્યારે નિરાંત જીવે બેસીને ખુશ થજો,
કારણ કે ઈશ્વર
તમને કૈંક વધારે સારું આપવાનું પ્લાનીંગ કરી રહ્યા હશે!
સાર-નરસા અનુભવ થાય ત્યારે યાદ રાખજો કે
જીવનની દરેક ઘટના તમને શીખવાડે છે
કે કેવી રીતે જીવનમાં વધુ પ્રસન્નતા મેળવવી...
કે કેવી રીતે દુઃખથી ભાંગી પડવામાંથી બચવું...
કોઈ તમને યાહે એવી ફરજ પાડવી તો શક્ય નથી.
તમારે તો તમને કોઈ પ્રેમ કરી શકે
એવી વ્યક્તિ બનવાની કોશિશ કરતારહેવાની છે.

માપ્યા વગરનો પ્રેમ કરશો
ત્યારે જ પ્રેમ કેટલો છે એ માપી શકશો !
જેને પ્રેમ આપવો ગમે
અને જેને આપતા હો તેને પણ
તમારા પ્રેમનો પ્રતિસાદ આપવો ગમતો હોય
એવી વ્યક્તિ મળી જાય ત્યારે મોં ધોવા ના જતા!
માનને ખાતર પ્રેમ ગુમાવવા કરતાં
પ્રેમને ખાતર માન ગુમાવવાનું પસંદ કરજો..
પ્રેમ કરવા સંપૂર્ણ પાત્રની રહ જોવા કરતાં
પ્રેમ કરતાં હો એ પાત્રને
સંપૂર્ણ પ્રેમ કરવાના પ્રયત્ન કરજો.
તમને જ્યારે કોઈની સાચી પરવા હોય ત્યારે

તમે નથી જોતા એની ખામીઓ.. તમે એને સ્વીકારી લો છો
નથી માંગતા જવાબો....એના બચાવો ને સ્વીકારી લો છો
નથી શોધતા ભુલો.... એ સુધારવાની મહેનત માં લાગી જાવ છો

જુના મિત્રોને ક્યારેય ગુમાવતા નહીં
એની જગ્યા લઇ શકે એવું કોઇ કદીય મળશે નહીં
મૈત્રી વાઇન જેવી હોય છે...જેટલી જુની એટલી લજ્જત વધુ !- લેખક: અજ્ઞાત

આ માણસ જાણે મોબાઇલ થઈ ગયો

જરૂર જેટલી જ લાગણીઓ
રિચાર્જ કરતો થઈ ગયો
ખરે ટાણે જ ઝીરો બેલેન્સ
દેખાડતો થઈ ગયો
આ માણસ જાણે મોબાઈલ થઈ ગયો!
સામે કોણ છે એ જોઈને
સંબંધ રિસિવ કરતો થઈ ગયો
સ્વાર્થનાં ચશ્મા પહેરી મિત્રતાને પણ
સ્વીચ ઓફ કરતો થઈ ગયો
આ માણસ જાણે મોબાઈલ થઈ ગયો!
આજે રીટા તો કાલે ગીતા એમ
મોડેલ બદલતો થઈ ગયો
મિસિસને છોડીને મિસને
એ કોલ કરતો થઈ ગયો
આ માણસ જાણે મોબાઈલ થઈ ગયો!
પડોશીનું ઊંચું મોડેલ જોઈ
જુઓને જીવ બાળતો થઈ ગયો

સાલું, થોડી રાહ જોઈ હોત તો!
એવું ઘરમાં એ કહેતો થઈ ગયો
આ માણસ જાણે મોબાઈલ થઈ ગયો!
હોય બરોડામાં અને છું સુરતમાં
એમ કહેતો એ થઈ ગયો
આજે હય તો કાલે રિલાયન્સ એમ
ફાયદો જોઈ મિત્રો પણ બદલતો થઈ ગયો
આ માણસ જાણે મોબાઈલ થઈ ગયો!
ઈનકમિંગ - આઉટ ગોઈંગ ફીનાં ચક્કરમાં
કુટુંબનાં જ કવરેજ બહાર એ થઈ ગયો
હવે શું થાય બોલો
મોડેલ ફોર ટુ ઝીરો એ થઈ ગયો
આ માણસ જાણે મોબાઈલ થઈ ગયો!

ભગવાનનો આપને વિનંતીપત્ર

તારીખ : આજની જ.

પ્રતિ, તમોને જ

વિષય : જિંદગી અને તમે !

શ્રી

હું ભગવાન - આજે તમને બે શબ્દો લખવા માંગું છું. ધ્યાનથી વાંચજો. આજે તમારી જિંદગીના બધા જ પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરી શકાય તેવો રસ્તો તમને બતાવવાનો છું. એટલું યાદ રાખજો મારે તમારી મદદથી કોઈ પણ જગ્યાએ જરૂર પડવાની નથી. હું તમારી પાસે સીધો આવવાનો પણ નથી. તમારે ફક્ત નીચેના મુદ્દાઓ યાદ રાખવાના છે અને એ મુજબ પાલન કરવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે

[1] જિંદગી તરફથી એવી કોઈ સમસ્યા ઊભી થાય કે જે તમારાથી હલ ન થઈ શકે તો એને મારા નામની પ્રાર્થનાના પોસ્ટબોક્સમાં મૂકી દેવી. એના ઉપર - ભગવાનને માટે - એવું અવશ્ય લખવું. એક વખત આ બોક્સમાં સમસ્યા મૂક્યા પછી વારંવાર એને બહાર કાઢીને તપાસ્યા ન કરવું. એનું નિરાકરણ ચોક્કસ થશે, પણ હા ! મારા સમયે, તમારા સમયે નહીં!

[2] તમે ધંધાની કોઈ આફતમાં રાઈ જાવ તો મૂઝવણ ન અનુભવશો. ફક્ત એવા માણસોને યાદ કરજો કે જેની પાસે ધંધો જ નથી.

[3] ટ્રાફિકમાં ક્યારેય પણ ફસાવ તો અધીરા ન થશો, એવા લોકોને યાદ કરજો કે જેને માટે કાર ચલાવવી એ એક પરીકથાની વસ્તુ જેવું હોય.

[4] તમારા શેઠ કે સાહેબ તમને ક્યારેક ખિજાય તો એવા માણસોનો વિચાર કરજો કે જેમના નસીબમાં કામ કે નોકરીમાં કામ કે નોકરી લખાયા જ ન હોય. જે સાવ બેકાર હોય.

[5] તમારો એકાદ રવિવાર કે રજા ખરાબ જાય તો દુઃખી થવાને બદલે એવા લોકોનું સ્મરણ કરી લેજો કે જેને કુટુંબનું પેટ ભરવા માટે રોજરોજ કપરી મજૂરી કરવી પડતી હોય. જેનો એક પણ રવિવાર રજાનો દિવસ જ ન હોય.

[6] ક્યારેક વાહન વગર ચાલવાનું થાય તો અફસોસના બદલે બંને પગે જેને પેરાલિસિસ કે લકવો થયો હોય તેવી વ્યક્તિને યાદ કરજો. એમને એકાદ ડગલું પણ ચાલવા મળે તો એ લોકો કેટલો આનંદ પામે એનો વિચાર કરજો.

[7] તમારી જિંદગીએ તમને શું આપ્યું છે એવો વિચાર કદીકેય આવે તો એવા લોકોને યાદ કરજો જે તમારા જેટલી ઉંમરે પહોંચ્યા જ ન હોય. એ પહેલાં જ જેને મૃત્યુ આંબી ગયું હોય.

[8] કોઈ તમારી સાથે ખૂબ જ ખરાબ વર્તન કરે, તમારું અપમાન કરે, તમને નુકશાન પહોંચાડે તોપણ ખુશ એ વાતથી થજો કે તમે એ વ્યક્તિ નથી !

[9] કોઈ દિવસ અરીસામાં એકાદ સફેદ વાળ જોઈ જાવ તો કેન્સરથી પીડાતાં નાનાં બાળકો કે નાની ઉંમરની વ્યક્તિઓને યાદ કરજો કે જે પોતાને વાળ હોય તેવી આશા રાખતાં હોય. અને છેલ્લે....

હું તમારા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરીશ જ, વિશ્વાસ રાખજો પણ ત્યાં સુધીમાં જો તમને આ બાબતો ગમી હોય તો તમારામિત્રોને સગાંવહાલાંને મોકલજો અને એમનો દિવસ પણ સુધારજો અને એ લોકો પણ નિર્શિત થઈ જાય તેવું કરજો.

એ જ

લિ,

ભગવાનની આશિષ.

અવિશ્વાસ એટલે આત્મવિશ્વાસનો અભાવ

મનોચિકિત્સાના એક ડોક્ટર મિત્રે હમણાં વાતવાતમાં કૃપિ-માણસ વીસ કે ત્રીસ રૂપિયાની કિંમતના તાળાનો વિશ્વાસ કરે છે-માણસ માણસનો વિશ્વાસ કરી શકતો નથી! આપણે ઘરને તાળું મારીને નિર્ભીત બની જઈએ છીએ! શું આપણે જાણતા નથી કે આ તાળું તૂટી શકે છે? શું આપણે જાણતા નથી કે કોઈ બીજી ચાવી લગાડીને પણ તેને ખોલવામાં સફળ થઈ શકે છે? શું આપણે જાણતાં નથી કે આ તાળુ જે દાર પર લટકે છે તેને બાજુ પર મૂકીને કોઈક ચોર કે ધાડપાડુ બીજી કોઈક જગ્યાએ જ બાકોરું પાડી શકે છે? ડોક્ટરની વાત બિલકુલ સાચી છે. જે વાત તાળાને લાગુ પડે છે તે જ વાત માણસ પરના વિશ્વાસને લાગુ પડે છે. તાળું તૂટવાની શક્યતા રહે જ છે, તે ભળતી ચાવીથી ખૂલવાની શક્યતા પણ છે જ અને એ જ રીતે માણસ ઉપર મૂકેલો વિશ્વાસ તૂટવાની કે તેનું સ્થાનાંતર થવાની શક્યતા રહે જ છે, પણ વિચારવાનો મુદ્દો એ છે કે તાળું મારવાની વ્યવસ્થા તાળું નહીં મારવાની વ્યવસ્થા કરતાં એકંદરે સારી અને સલામત છે અને એ જ રીતે માણસ પર વિશ્વાસ રાખવાની 'વ્યવસ્થા' માણસ ઉપર વિશ્વાસ નહીં રાખવાની વ્યવસ્થા કરતાં ચોક્કસ વધુ સારી અને સલામત છે. તમે જ્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિનો વિશ્વાસ કરો છો ત્યારે તમે તમારું અને એનું બંનેનું સન્માન કરો છો. તમે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિનો અવિશ્વાસ કરો છો ત્યારે તેનું તેનું અપમાન કરો છો અને સાથેસાથે તમે તમારી પોતાની સામે જ આત્મવિશ્વાસના અભાવનો પ્રસ્તાવ રજૂ કરો છો! એક માણસમાં તમે સહજ રીતે જ્યારે વિશ્વાસ મૂકવા તૈયાર થાઓ છો ત્યારે મનમાં ઊંડે ઊંડે શંકાની કોઈ લાંબી કસરત કર્યા પછી તૈયાર થયા નથી હોતા. એ રીતે કોઈ ઉપર વિશ્વાસ મૂકી જ શકાતો નથી. હકીકતે તમે એવી મૂળભૂત શ્રદ્ધાને કારણે જ વિશ્વાસનો વહેવાર કરવા તૈયાર થયા હો છો કે, (૧) ઈશ્વર સારું જ કરશે - મેં જેનો વિશ્વાસ કર્યો છે તેના હૃદયમાં તે સારી પ્રેરણા મૂકશે અને (૨) ખોટ જ જવાની છે તેમ માની વેપાર જ ન કરવો તેના કરતાં કંઈક લાભ થવાની સંભવ સ્વીકારીને વેપાર કરવો સારો! વેપારી જેમ વધુ વેપાર કરે તેમ ખોટ પણ મોટી જવાનો સંભવ તેમ માણસ જેમ વધુ વિશ્વાસ કરે તેમ તેને વધુ નુકસાન થવાની શક્યતા ખરી જ, છતાં જેમ મોટા વેપારમાં લાભ થાય તો ઘણો મોટો લાભ થાય છે તેમ વિશ્વાસના કારોબારમાં પણ એવું જ પરિણામ આવી શકે છે. ગમે તેટલી ગણતરીઓ કરો છતાં છેવટે તમારે તમારા પુરુષાર્થ અને પ્રારબ્ધમાં શુભ શ્રદ્ધા રાખીને કોઈ પણ વ્યવસાય કે વેપાર કરવો પડે છે, કેમ કે તમે જાણો છો કે સરવાળે સક્રિયતા ફળ-ફૂલ આપી શકે- નિષ્ક્રિયતાના વૃક્ષ પર ફળ કે ફૂલ બેસતાં જ નથી! તમે નુકસાન કે દગાફટકાના ડરથી નિષ્ક્રિય બનીને ઘરના ખૂણે બેસી શકો નહીં, કેમ કે એવું કરો તો પછી એ જીવન પણ રહેતું નથી અને એક માણસ તરીકેની તમારી યોગ્યતા પણ રહેતી નથી. કોઈક વાર વિશ્વાસે વડાણ ડૂબવાનો અનુભવ થાય, પણ તેથી કરીને માણસ જીવન-સાહસ 'બંધ' કરી દેવાનું વિચારી શકે નહીં! અમદાવાદમાં મિલ ઉદ્યોગના સ્થાપક

રણછોડલાલ છોટાલાલ શેઠે ઈંગ્લેન્ડથી મગાવેલી મશીનરીનાં વહાણ ત્રણ વાર ડૂબ્યાં પણ પહેલી વાર વહાણ ડૂબ્યું ત્યારે જ તેમણે ઈતિશ્રી કરી દીધું હોત તો? તેમણે નસીબનો કે દરિયાનો કે વહાણનો અવિશ્વાસ ન જ કર્યો! છેવટે વિશ્વાસ જીત્યો. અમેરિકાના આંતરવિગ્રહ વખતે પ્રમુખ અબ્રાહમ લિંકનના સરસેનાપતિ મોટી હાર પામીને ઘેર પહોંચી ગયા લિંકને રાતે તેને તેડું મોકલ્યું તો મળવા ન ગયા અને એ જ મોડી રાતે લિંકન જાતે તેમને ઘરે મળવા ગયા તો સેનાપતિ શરમ-ભોંટપની સંતાઈ ગયા. તેમના નોકરે જવાબ આપ્યો કે, “સાહેબ ઊંઘી ગયા છે!” અબ્રાહમ લિંકનને હાડોહાડ અપમાન લાગ્યું-સલાહકારોએ કહ્યું કે એને બરતરફ જ કરો! પણ લિંકને એ જ સેનાપતિની પરાજયની મનોવ્યથા સમજીને ફરી લડવા માટે તેને તૈયાર કર્યો-તેની શક્તિમાં ફરી અતૂટ વિશ્વાસ મૂકીને! લિંકને કહ્યું કે તમારી જગ્યાએ હું હોત તો મારી પણ એવી જ દશા થઈ હોત! તમારી શક્તિમાં મને પૂરો વિશ્વાસ છે. તમે એક બહાદુર સેનાપતિ છો! આપણે ફરી ઈશ્વરની મદદ માગીએ અને તમે લડો! આંતરવિગ્રહમાં છેવટે લિંકનની ફોજ-અમેરિકાની કેન્દ્રીય સરકારની ફોજ જીતી! મુદ્દો એ છે કે આ સંસારમાં માની પણ ન શકાય તેવા બધા ચમત્કારો વિશ્વાસથી થયા છે! અવિશ્વાસથી કશું જ થયું નથી - અવિશ્વાસથી વર્તનારી ઘણી બધી વ્યક્તિઓ તો પોતાનો જાન સુધ્ધાં બચાવી શકી નથી!

સાચો ઈશ્વર ભક્ત કોને કહેવાય?

સ્વામી રામાનુજાચાર્ય વેદાંત વ્યાખ્યાનકારની સાથેસાથે મહાન તપસ્વી પણ હતા. તેમણે વર્ષો સુધી અખંડ તપસ્યા કરી હતી. એક દિવસ તેમને આભાસ થયો કે તેમની તપસ્યાથી પ્રસન્ન થઈને શ્રીહરિ તેમની સામે ઊભા થઈ ગયા. વિષ્ણુ ભગવાનને પોતાની સામે જોઈને સ્વામી રામાનુજ ભાવવિભોર બની ગયા. ભક્તવત્સલ પ્રભુએ રામાનુજને પોતાની છાતીએ લગાવ્યા અને પ્રસન્નતાપૂર્વક કહ્યું કે આપ જે વરદાન માગશો તે મળી શકશે. આ અંગે સ્વામી રામાનુજ શ્રીહરિના ચરણમાં પડી ગયા અને કહેવા લાગ્યા કે ભગવાન મને તમારી પાસેથી રાજ્ય કે ધન નથી જોઈતું. આ બધી ક્ષણભંગુર વસ્તુ છે. હું આને લઈને શું કરીશ. આપ કૃપા કરીને મને એ કહો કે ભક્ત કોને કહેવાય છે? ભક્તનાં લક્ષણ શું હોય છે? હું આપને નમસ્કાર કરીને તમારી પાસેથી આ વિષય અંગે જ્ઞાન મેળવવા માગું છું. પોતાના ભક્તના મુખમાંથી આ સાંભળીને ભગવાન વિષ્ણુએ કહ્યું કે, ‘એવ મસ્તુ’. આ સાથે તેમણે વિસ્તારથી ભક્તની વ્યાખ્યા આપી. તેમણે કહ્યું કે ભક્ત એ છે કે જે સમસ્ત પ્રાણીઓનો હિતેચ્છુ હોય, જેના મનમાં ક્યારેય પણ એવો ભાવ ન આવે કે આ મારું અને આ તારું. આ જ રીતે જે પ્રત્યેક પ્રાણીને સન્માનની દષ્ટિથી જુએ છે, કોઈને પણ નાનો અથવા મોટો સમજતો નથી, બધા જ ઈશ્વરના પ્રકાશનો અનુભવ કરે છે, જે કોઈ ઘૃણા નથી કરતો, જ્ઞાની અને શાંત ચિત્ત છે એ જ શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે. જે મન, વાણી અને પોતાના ક્રિયાકલાપો દ્વારા બીજાને કોઈ પણ પ્રકારની પીડા નથી પહોંચાડતો, જેનામાં સંગ્રહનો સ્વભાવ નથી હોતો, સાચી વાત ગ્રહણ કરવા

માટે સદા તૈયાર રહે છે, જેની વૃદ્ધિ સાત્ત્વિક ગુણોથી ભરેલી હોય છે એ મારો ઉત્તમ ભક્ત છે. જે વ્યક્તિ માતા-પિતાની સેવા કરે છે, દેવતાની પૂજામાં લીન રહે છે અને પોતાના ગુરુજનોને આદર આપે છે તથા અસહાય, નિર્ધન અને વૃદ્ધ લોકોને સહાય કરે છે એ મારો ભક્ત છે. જે જ્ઞાનીઓ, સંન્યાસી અને સેવાભાવીઓની સેવા કરે છે અને તેમને આદર આપે છે. શત્રુ અને મિત્રમાં સમભાવ રાખે છે, સર્વત્ર ગુણોને ગ્રહણ કરે છે, જે ગમે તે સમયે મારો વ્યવહાર કરે છે અથવા શુભ કાર્યની આલોચના નથી કરતો અને ન તો તેમાં કોઈ પણ પ્રકારના વિઘ્ન ઊભા કરતો એ મારો ભક્ત છે. જે વ્યક્તિ આ લોકમાં વિનમ્રતા સાથે સેવાકાર્ય કરે છે, જે જીવો ઉપર દયા રાખે છે અને ઉત્તમ કાર્યમાં સહયોગ આપે છે, એ મારો સાચો ભક્ત છે. ઈશ્વરભક્તિનાં ભાવ તત્ત્વોની વ્યાખ્યા કરીને ભગવાન વિષ્ણુ અંતર્ધાન થઈ ગયા. સ્વામી રામાનુજાચાર્યએ આ ઉપદેશને પોતાના દર્શનનો આધાર માનીને વિશિષ્ટતાવાદી ઉદ્દેત દર્શનની રચના કરી. આ દર્શનમાં પ્રાણીમાત્રને એક જ સત્તાનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. ક્યાંય પણ કોઈ પણ ભેદ નહીં, કોઈ પણ પરાયું નહીં, બધા જ પોતાના છે. વૈદિક દર્શનની સાર્વભૌમિક, સાર્વજનીન અને સર્વકાલિક વ્યાખ્યા કરતાં તેમણે એ પ્રમાણિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો કે વિશ્વમાં ફેલાયેલી આ હિંસા, કટુતા અને કલેશ એ કારણથી છે કે વ્યક્તિ ઈશ્વરની સત્તાના પ્રભાવ અને પરિણામને જાણતો નથી. કોઈ પણ તત્ત્વને ઈશ્વરથી પ્રકટ નથી કરી શકાતો, એ માટે જાતે જ પ્રયાસ કરવો પડે છે.

ભગવાન ને પામવાની ભૂખ

એક વખત શેતાને મિટિંગ બોલાવી ! એક વખત શેતાને મિટિંગ બોલાવી ! માણસોમાં વધી રહેલી ભગવાન ને પામવાની ભૂખ અંગે એણે પોતાના સાગરીતો સમક્ષ ચિંતા વ્યક્ત કરી. માણસોને ભગવાનના રસ્તે જતાં રોકવા માટે શું કરી શકાય એની ખૂબ ચર્ચાઓ કર્યા પછી થોડાક મુદ્દાઓ નક્કી કર્યા. પોતાના દરેક સાગરીતને ત્યાર બાદ તરત જ દુનિયાના ખૂણેખૂણે જઈ કામે લાગી જવાનું એણે ફરમાન કરી દીધું. શેતાન અને એના સાગરીતોએ નક્કી કરેલા મુદ્દાઓ હતા : [1] માણસને વ્યસ્ત, અતિવ્યસ્ત બનાવી દો. અને હા, સાવ ફાલતુ વસ્તુઓમાં જ એને વ્યસ્ત બનાવવો! [2] એને ખૂબ ખર્ચ કરવા પ્રેરવો. કામની કે નકામી વસ્તુઓ ખરીદી ખરીદીને એને ઘર ભરવા દો !

- [3] અનહદ અને ગજા બહારના ખર્ચાઓને પહોંચી વળવા માટે એને લોન લેવી પડે તેવું કરો. અઠવાડિયે એક વખત આંટો મારવા નીકળતો હોય તો પણ એની પાસે મોંઘીદાટ મોટર ખરીદાવો. એનું બાકીનું જીવન આમ જ ખોટા ખર્ચા કરવામાં અને લોનના હપ્તા ભરવામાં પસાર થવું જોઈએ!
- [4] એમનાં બાળકોને ખૂબ ઢાંચાવાળી શાળાઓમાં દાખલ કરવા પ્રેરો. દરેક વિષયના ટ્યૂશન માટે હજારોની ફી પડાવતા કલાસીસમાં ભરતીથવાનો એમનાં બાળકો આગ્રહ રાખે તેવું કરો.
- [5] આ ખર્ચાઓને પહોંચી વળવા એ માણસને લાંચ લેતો કરી દો. બાળકોની માતાઓને પણ કમાવા જવું પડે તેવી કૃત્રિમ આર્થિક તંગી ઘરમાં ઊભી કરો. દિવસનો મોટા ભાગનો સમય મા-બાપ ઘરની બહાર જ રહે તેવું કરો જેથી સંસ્કારસિંચન જેવી કોઈ પ્રક્રિયા ઘરમાં થઈ શકે જ નહીં !
- [6] ટેલિવિઝન, વીડિયો, ટેપ, ફિલ્મો, મલ્ટિપ્લેક્સ થિયેટર્સ એમના મગજમાં એવાં ભરવી દો કે એના વગર એને ચાલે જ નહીં. દેશી-વિદેશી સંગીત કે ગીતોના ઘોંઘાટથી એના ઘરના તેમજ આસપાસના વાતાવરણને એવું ભરી દો કે શાંતચિત્તમાં ઊઠતા આત્માના નાજુક અવાજને એ પારખી શકે જ નહીં. એની શાંતિને વિક્ષુબ્ધ બનાવી દો.
- [7] કોમ્પ્યુટર અને ઈન્ટરનેટનું અજાયબ વળગણ ઊભૂ કરો. ઈ-મેઈલ, વોઈસ-મેઈલ અને ચેટિંગનું એને બંધાણ કરાવી દો. કલાકોના કલાકો એ ચેટિંગમાં કે ઈન્ટરનેટ સર્ફિંગમાં વેડફી નાખે એવી રચના કરી દેવી.
- [8] ટેલિવિઝનમાં એને ભરમિત કરી નાખે તેવા કાર્યક્રમો બનાવડાવો. સંબંધોની વિચિત્ર માયાજાળવાળી અને ભપકાઓથી ઝાકમઝોળવાળી સિરિયલો શરૂ કરાવો. ઉચ્ચ અને સંસ્કારી સંબંધોની હસ્તીનો છેદ જ ઊડી જાય તેવું જ ટેલિવિઝનના માધ્યમથી પીરસો. એકએક ઘરને એનાથી પ્રભાવિત કરી નાખો.
- [9] ચોવીસ કલાક આડા-અવળા, કામના-નકામા તેમજ ઢંગઘડા વિનાના સાચા-ખોટા સમાચારો આપતી ન્યૂઝચેનલો રચો. પક્ષપાતોથી રાચતાં છાપાંઓના ઢગલા દરેક વ્યક્તિના ટેબલ પર કરી દો.
- [10] ધાર્મિક મંડળો, વાડાઓ, સંપ્રદાયો તેમજ ધર્મોને અંદરો-અંદર ઝઘડાવો. પોતે તેમજ પોતાનો ધર્મ કે સંપ્રદાય જ બીજાથી ઊંચો તેવા મિથ્યા ખ્યાલથી એમના મનને બરાબર પ્રદૂષિત કરી દો.

એ બધું એ હદે કરી નાખો કે ધર્મની નિર્મળ શાંતિ, પ્રેમ કે સમાનતાના ભાવનો એમને વિચાર સુદ્ધાં ન આવી શકે.

[11] લોટરી, જુગાર, સદ્દો, શૈરબજાર વગેરેની માયાજાળમાં એ શાના માટે આ બધું કરી રહ્યો છે, એ પણ ભૂલી જાય એવું કરી નાખો.

[12] ટૂંકમાં, પોતાની અંદરનો ખાલીપો એને જરાય ન દેખાય એવી ભરમની જાળ રચી દો, જેથી એને પોતે સાચી રીતે અને સારાં કારણ માટે જ જીવી રહ્યો છે એવું હંમેશાં લાગ્યા કરે. ભગવાનની, સાચા ધર્મની કે આતમ-તત્વની ઓળખની એને જરા પણ જરૂરિયાત જ ન લાગે ! બસ ! આટલા મુદ્દાઓની યાદી બરાબર પાકી કરીને શેતાનના સાગરીતો દુનિયાને ખૂણેખૂણે પહોંચીને કામે લાગી ગયા. ભગવાને ઉપરથી દષ્ટિ ફેંકી. એમની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં, એમનું હૈયું દ્રવી ગયું, કારણ કે શેતાન અને એના સાગરીતો મહદંશે સફળ થઈ ચૂક્યા હતા. દુનિયાની શરૂઆત પછી કદાચ પ્રથમ વાર

સરખામણીનું દુઃખ

બીજા સાથે સરખામણી કર્યા વગર જ જીવન જીવવામાં સંતોષ મળે છે થાય સરખામણી તો ઊતરતા છીએ, તે છતાં આબરુને દીપાવી દીધી, એમના મહેલ ને રોશની આપવા ઝૂંપડી પણ અમારી જલાવી દીધી. ફૂલ હોવાની ખુમારી બહુ મજાની છે મિત્રો, દિન ખુદા એવો ન લાવે કે હું પથ્થર લાગું. - શૂન્ય પાલનપુરી

પતંગિયું ક્યારેય તેની પાંખોના રંગોની સરખામણી બીજા પતંગિયાના રંગો સાથે કરતું હશે? મેઘધનુષના સાતેય રંગોને એક-બીજાની ઇર્ષા થતી હશે? માછલીઓ તરણ સ્પર્ધા યોજીને કોણ વધુ ઝડપે તરી શકે છે એની સરખામણી કરતી હશે? આંબો ક્યારેય બાજુના આંબાને જોઈને એવું વિચારતો હશે કે એ આંબામાં કેરી કેમ વધુ છે. હા, એટલી ખબર છે કે માણસ કાયમ પોતાની સરખામણી બીજા સાથે કરતો ફરે છે!

બાળક નાનું હોય ત્યારથી તેના મગજમાં એક વાત ઠોકી બેસાડાય છે કે તારે કોના જેવું થવું છે? બધાને કોઈકના જેવું થવું છે. એવા કેટલાં લોકો હશે જેને પોતે છે એવા જ થવું છે? દરેક વ્યક્તિ પોતાની જિંદગીની મંજિલ નક્કી કરી રાખે તેમાં કંઈ ખોટું નથી. કોઈ વ્યક્તિ, કોઈ આદર્શ કે કોઈ સિદ્ધાંતને માઈલ સ્ટોન ગણી ત્યાં પહોંચવાનો પ્રયાસ કરે એમાં પણ કંઈ ગેરવાજબી નથી, પણ સરખામણી કરીને દુઃખી થયા રાખવાનો કોઈ મતલબ નથી. માણસે એ પણ ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે કોઈના જેવા થવામાં પોતાની ઓરિજિનાલિટી ન ગુમાવી બેસે! બનવા જોગ છે કે તમે બીજી વ્યક્તિ કરતા સાવ જુદા, અનોખા અને નિરાળા હો! ઈશ્વરે સર્જેલી પ્રકૃતિ જ બતાવે છે કે જિંદગીમાં વૈવિધ્ય હોવું જોઈએ. ઈશ્વરે કદાચ એટલે જ માણસને પણ જુદી જુદી જાતના અને અલગ અલગ પ્રકૃતિના બનાવ્યા છે. છતાં માણસ બીજા સાથે પોતાની સરખામણી કરીને દુઃખી થતો રહે છે!

પેરિસની સ્કૂલ ઓફ ઈકોનોમિક્સે યુરોપના જ ૨૪ દેશોના ૧૯ હજાર લોકો પર અભ્યાસ કરીને તારણ કાઢ્યું કે, ૭૫ ટકાથી વધુ લોકો પોતાના પગારની સરખામણી બીજા સાથે કરીને દુઃખી થાય છે! મજાની વાત એ છે કે જે લોકો પર અભ્યાસ થયો એ બધા જ સારા પગારની નોકરી કરતાં હતા! પગાર એ જીવનનો કે આવડતનો બહુ મોટો કાયદેરિયા નથી! તમારાથી કોઈનો પગાર વધુ હોય એટલે એવું માની લેવાની જરાયે જરૂર નથી કે એ માણસ તમારાથી વધુ હોંશિયાર, વધુ ડાહ્યો, જ્ઞાની કે સુખી છે! દેખાદેખીથી માણસ સૌથી વધુ દુઃખી થાય છે. બહુ ઓછા લોકો એવું વિચારતાં હોય છે કે મારી પાસે મારે જોઈએ એ બધું જ છે અને મારા માટે પૂરતું છે, હું મારી પાસે જ છે એનાથી સુખી છું. હવે તો માણસ પોતાના સંતાનને બીજાના સંતાનથી બે-પાંચ ટકા ઓછા આવે તો પણ દુઃખી દુઃખી થઈ જાય છે. પોતાના બાળકને ડોબું સમજવા માંડે છે, હકીકતે આવી સરખામણી કરવાવાળાં જ ડોબા હોય છે! તમારી પાસે જેટલું છે એટલામાં શાનથી જીવો, બીજા લોકો આપોઆપ તમને માન આપવા માંડશે.

એક સાંજે રાજા તેના મંત્રીને લઈને નગરચર્યાએ નીકળ્યો. રાજા અને મંત્રી ગામના પાદરે આવેલા એક ખેતરે પહોંચ્યા. ખેડૂત એની પત્ની અને બે બાળકો સાથે પ્રેમથી સાંજનું ભોજન કરતો હતો. રાજાને પોતાના ખેતરમાં જોઈને એ ઊભો થઈ ગયો. રાજાએ ખેડૂતને પૂછ્યું, તું સુખી તો છે ને?

ખેડૂતે કહ્યું, જી મહારાજ! હું બહુ જ સુખી છું. સામો શેઠો દેખાય છે ત્યાં સુધી મારું ખેતર છે, બાજુમાં વહેતી નદીમાંથી પૂરતું પાણી મળી રહે છે, દર વર્ષે સારો પાક થાય છે, પ્રેમ કરે એવી પત્ની છે અને બે ડાહ્યા બાળકો છે. સુખ કહેવાય એવું બધું જ મારી પાસે છે! રાજા અને મંત્રી ત્યાંથી નીકળ્યાં. રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું કે મને કેમ આજે એવું લાગ્યું કે એ ખેડૂત મારા કરતાં સુખી છે! મારી પાસે તો એની પાસે છે તેનાથી અઢળક સંપત્તિ છે! ખેડૂત પાસે જે છે એનાથી એ ખુશ છે અને તમે જે છે એને વધારવાની ફિરાકમાં જ રચ્યાપચ્યા રહો છો. ખેડૂત એના બાળકોને ખેતી શીખવે છે અને તમે તમારા સંતાનોને લડાઈ કરતાં શીખવો છો! તમને તો એ પણ ચિંતા છે કે લડાઈમાં રાજકુમાર માર્યો જશે તો? તમે તમારી સરખામણી મોટા રાજાઓ સાથે જ કરો છો અને દુઃખી રહો છો!

આપણે બધા જ થોડાં- ઘણાં અંશે રાજા જેવું જ કરતાં હોઈએ છીએ. ઘણાં લોકો એવા પણ હોય છે જે પોતાનાથી ઓછું હોય એવી સરખામણી કરીને અભિમાનમાં રાચે છે. આવા સંજોગોમાં માણસ પોતાનાથી ઓછું હોય તેને નબળો ગણે છે. વધુ હોય તેની સાથે સરખામણી જેમ યોગ્ય નથી એવી જ રીતે ઓછું હોય તેની સાથે પણ કમ્પેરિઝન વાજબી નથી, કારણ કે કોઈનું વધુ જોઈને ઈર્ષ્યા થાય છે અને કોઈનું ઓછું જોઈ તેના પ્રત્યે તિરસ્કાર થાય છે.

સંપત્તિની સરખામણી ક્યારેય સુખ આપતી નથી. માણસ વધુ સારો થવા કે વધુ પ્રામાણિક બનવા કોઈ જ પ્રયાસ કરતો નથી. બધાને રૂપિયાવાળા થવું છે, બહુ ઓછા લોકોને દિલવાળા થવું છે! યાદ રાખો, તમે જેવા છો એવા રહેશો તો કોઈ તમને દુઃખી નહીં કરી શકે. દરેક માણસને ઈશ્વરે તેના પૂરતું આપ્યું જ હોય છે પણ આપણે તો હંમેશાં બીજા કરતાં વધુ જોઈતું હોય છે. સુખ માટે સંપત્તિ મહત્વની નથી, પ્રેમ, લાગણી, સંબંધો અને સંતોષ મહત્વનો છે. બીજા સાથે સરખામણી કરવાનું છોડીને તમારી પાસે જે છે તેના વિશે વિચાર કરો તો ચોક્કસ એવું ફીલ થશે કે, હું બહુ સુખી છું!

ઇલ્લો સીન: અભિમાનથી માનવી કુલાઈ શકે છે, ફેલાઈ શકતો નથી. - રસ્કિન

લેખક: કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

હું જ કેમ?

ચેપી લોહીના કારણે લાગુ પડેલા એઇડ્સથી જગવિખ્યાત વિમ્બલડન પ્લેયર આર્થર એશ મૃત્યુ ભણી ખેંચાઇ રહ્યા છે એ જાણી, આખી દુનિયામાંથી એમના ચાહકો એમનો પત્ર દ્વારા સમ્પર્ક કરી રહ્યા હતા.એમાંથી એકે લખ્યું, આવા ભયાનક રોગ માટે ઇશ્વરે તમને જ શા માટે પસંદ કર્યા ?

આર્થર નો આ રહ્યો જવાબ:

દુનિયા મા સરેરાશ પાંચ કરોડ બાળકો ટેનિસ રમવાનું શરૂ કરે છે, એમાંથી પચાસ લાખ ટેનિસ રમતાં શીખે છે. એમાંથી પાંચ લાખ પ્રોફેશનલ ટેનિસ રમવાનું શીખે છે. એમાંથી પચાસ હજાર ક્વોલિફાઇડ પ્રોફેશનલ તરીકે રમવા પામે છે. એમાંથી પાંચ હજાર ગ્રાન્ડ સ્લેમ સુધી પહોંચે છે. એમાંથી માંડ પચાસ વિમ્બલડન સુધી પહોંચે છે. એમાંથી ફક્ત ચાર સેમી ફાઇનલ સુધી, અને ફક્ત બે ફાઇનલ સુધી પહોંચે છે. જીતીને જ્યારે વિજેતા તરીકે ટ્રોફી મારા હાથમાં હતી ત્યારે મેં ઇશ્વરને કદી કહ્યું નહોતું- હું જ કેમ ?

તો પછી આજે જ્યારે પીડાગ્રસ્ત છું ત્યારે ય મારાથી ઇશ્વરને એમ કેમ કહેવાય કે હું જ કેમ?

સુખનો સૌથી ટૂંકો રસ્તો: શ્વાસ

શ્વાસ સાધારણ વાત નથી, સમગ્ર પ્રાણની વ્યવસ્થા એની સાથે જોડાયેલી છે, જેવા શ્વાસ હશે એવી જ વ્યવસ્થા કે અવ્યવસ્થા તમારા પ્રાણમાં પેદા થશે.

ભારતીય પરંપરામાં આત્મિક સ્વતંત્રતાને જ વાસ્તવિક મુક્તિ માનવામાં આવી છે. પ્રસ્તુત છે ચીનના મહર્ષિ લાઓ ત્સેએ બતાવેલાં ત્રણ સૂત્ર. આ ત્રણે સૂત્રો શ્વાસની ખાસ વિધિ પર આધારિત છે. શ્વાસ એક અદ્ભુત ચાવી છે, એક કુદરતી અણુ-અસ્ત્ર, જે મનની ગાંઠોને કાપી શકે છે. ઓશોએ લાઓ ત્સેનાં સૂત્રો પર વિસ્તારપૂર્વક ભાષ્ય કર્યા છે.

પહેલું સૂત્ર: શ્વાસ નાભિથી લેવા માંડો. યાદ રહે, ચાલતાં-ઊઠતાં-બેસતાં શ્વાસ નાભિથી જ ચાલુ રહેવો જોઈએ. માત્ર ત્રણ અઠવાડિયાં પ્રયોગ કરો. તમે દંગ થઇ જશો કે શ્વાસ નાભિથી ચાલ્યા તો કેટલા ક્રોધ વિલીન થઇ ગયા, કેટલીય ઇષ્ટ્યા ખોવાઇ ગઇ, કેટલીય તાણ ગાયબ થઇ ગઇ, ઊંઘ ગાઢ થઇ ગઇ અને વ્યક્તિત્વ સંતુલિત થવા લાગ્યું.

શ્વાસ સાધારણ વાત નથી, સમગ્ર પ્રાણની વ્યવસ્થા એની સાથે જોડાયેલી છે, જેવા શ્વાસ હશે એવી

જ વ્યવસ્થા કે અવ્યવસ્થા તમારા પ્રાણમાં પેદા થશે. આધુનિક માનવી હંમેશાં તાણ અને ક્રોધ સાથે જીવે છે. જ્યાં સુધી અંદર ક્રોધ છે, ઇષ્ટ્યા છે, ત્યાં સુધી માણસ ખરા અર્થમાં સ્વતંત્ર નથી થઈ શકતો. એ પોતાના જ દુર્ભાવોનો ગુલામ રહે છે. તમે ક્રોધ કરતી વખતે લયબદ્ધ રીતે શ્વાસ નહીં લઈ શકો અને લયબદ્ધ શ્વાસ લો તો ક્રોધ નહીં કરી શકો. ક્રોધની ક્ષણોમાં શ્વાસે ઊખડી જ જવું પડે, કેમકે તો જ ચિત્ત અને શરીર ગરમ થઈ શકે છે, શરીરની અંદરનાં કેન્દ્રો 'ઝેર' ઓકી શકે છે.

બીજું સૂત્ર: શ્વાસ બહાર જતો હોય એના પર સદા ધ્યાન આપવું, પણ અંદર આવતા શ્વાસ પર બિલકુલ ધ્યાન ન આપવું. શ્વાસ બહાર કાઢતી વખતે એને જેટલા જોરથી બહાર કાઢી શકાય એટલા જોરથી કાઢવો. પ્રયત્નપૂર્વક અંદર શ્વાસ ન લેવો. જેટલો સાહજિક રીતે આવી જાય એટલાને જ આવવા દેવો. શ્વાસ આવવાની પ્રક્રિયા અસ્તિત્વ પર છોડી દેવી અને બહાર કાઢવાની પ્રક્રિયા આપણાથી થઈ શકે એટલા જોરથી કરવી. એનાં પરિણામો ચમત્કારી હોય છે.

ઓશો આ રીતે સમજાવે છે:

આપણે સૌ શ્વાસ લેવામાં ઘણી ઉત્સુકતા બતાવીએ છીએ, પણ શ્વાસ છોડવામાં નહીં. માત્ર શ્વાસ લેવા પૂરતું જ શું કામ, આપણું આખું જીવન જ 'લેવા' પર નિર્ભર હોય છે, 'આપવા' પર ક્યારેય નહીં. જે વ્યક્તિ શ્વાસ છોડવા પર ભાર મૂકશે અને લેવા પર નહીં, એના આખા વ્યક્તિત્વમાં દાન કરવીની અને આપવાની વૃત્તિ આપોઆપ ઊડાણ ધારણ કરી લેશે અને લેવાનું ઓછું થઈ જશે. એક માણસના શ્વાસોરણસની ચકાસણી કરીને આપણે કહી શકીશું કે એ માણસને લેવામાં રસ હશે કે આપવામાં. તમે શ્વાસને દગો નથી આપી શકતા.

કંજૂસ માણસ શ્વાસ છોડતી વખતે ક્યારેય સુખનો અનુભવ ન કરી શકે. એ ફક્ત લેવામાં જ એનો અનુભવ કરી શકે છે. કંજૂસ વ્યક્તિ ફક્ત ધનને જ નથી રોકી રાખતી, એ બધું જ અટકાવે છે. એ બધાં પર કબજો રાખવામાં જ જીવન વિતાવે છે. સોમાંથી નેવું કિસ્સામાં શારીરિક કબજિયાત તમારા ચિત્તની કંજૂસાઈનું પરિણામ હોય છે. બધી જ ચીજોને રોકવા ઇચ્છતી વ્યક્તિ અજાગૃત રીતે મળને પણ રોકે છે. એ શ્વાસને પણ રોકી લે છે.

પરંતુ જીવનનો નિયમ છે: જેટલું વધુ આપશો એટલું વધુ મળશે. તમે શ્વાસ છોડવામાં કંજૂસાઈ બતાવી તો તમે કંઈ મેળવી નહીં શકો, કેમકે ક્યાંથી મેળવશો? માત્ર મલિન શ્વાસ અંદર એકઠા થઈ

જશે. માત્ર કાર્બન ડાયોક્સાઈડ અંદર જમા થઈ જશે. આપણા શ્વાસનયંત્રમાં છ હજાર જેટલાં છિદ્રો છે. આપણે વધુમાં વધુ દોઢથી બે હજાર છિદ્રો સુધી જ શ્વાસ લઈ શકીએ છીએ.

ચાર હજાર છિદ્ર સદાય કાર્બન ડાયોક્સાઈડથી ભરાતાં રહે છે. આપણે એને ક્યારેય ખાલી જ નથી કરતાં. આપણે ગંદકીને આપણી અંદર જમા થવા દઈએ છીએ. આપણે ઉપર ઉપર જ જીવ્યા કરીએ છીએ અને અંદર ગંદકીનાં પડ પર પડ ચડતાં જ રહે છે.

આપણો બધો ક્રોધ, આપણી બધી ધુણા, આપણી બધી ઇષ્ટ્યા એટલા માટે છે કે આપણે આપવું નથી, માત્ર લેવું છે. આપણા જીવનની સમસ્યા શી છે? એ જ કે આપવાની આપણને જરાય ઇરછા નથી અને ઘણું બધું લઈ લેવાની ઇરછા ખૂબ છે, જે આપી નથી શકતો એને કંઈ નહીં મળે અને જે આપી શકે છે એને હજારગણું પાછું મળી શકે છે. કાર્બન ડાયોક્સાઈડને ઉલેચો એટલે ઓક્સિજન તરત અંદર ભરાઈ જશે. આ જ આખા જીવનનું સૂત્ર છે.

ત્રીજું સૂત્ર: શ્વાસની આ જે આવનજાવન છે એનાથી પોતાને જુદા ન સમજો. શ્વાસ બહાર જાય ત્યારે માનો કે હું બહાર જતો રહ્યો અને શ્વાસ અંદર જાય ત્યારે સમજો કે હું અંદર આવી ગયો. પ્રાણ સાથે એક થઈ જાવ. આપણે કહીએ છીએ કે શ્વાસ મારી અંદર આવ્યો અને શ્વાસ મારામાંથી બહાર ગયો. આનાથી બરાબર ઊલટું આપણે કરવાનું છે: શ્વાસ સાથે હું બહાર ગયો અને શ્વાસ સાથે અંદર આવ્યો. હું જ બહાર છું અને હું જ ભીતર છું. શ્વાસ સાથે આ શરીરની બહાર વિરાટ શરીરમાં જાઉં છું, શ્વાસ સાથે જ આ શરીરની અંદર આવું છું.

ચાલતાં, ઊઠતાં, બેસતાં એ વિચારને એક જાપમંત્ર બની જવા દો. શ્વાસ સાથે હું ભીતર ગયો અને શ્વાસ સાથે હું બહાર ગયો એ ધીરે ધીરે જાપની જેમ તમારી અંદર ગુંજવા લાગે તો એ પરમ મુક્તિનો રસ્તો બની જશે. નવી પેઢી માનસિક રીતે બંધનમુક્ત હશે તો જ એ સમાજને અને છેવટે દેશને સ્વતંત્ર કરી શકશે, પરંતુ આ લડાઈ એમણે પોતે લડવી પડશે, પોતાની જાત સાથે જ, કેમકે કામ એમની મનોભૂમિમાં થવું જોઈએ. એ જ તેમનો સ્વાતંત્ર્યસંગ્રામ થશે.

જિંદગી અને સાચા-ખોટા નિર્ણય-કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

જિંદગીને જીવવાની ફિલસૂફી સમજી લીધી, જે ખુશી આવી જીવનમાં, આખરી સમજી લીધી. -
મરીઝ

જિંદગીને થોડીક જુદી રીતે સમજવાનો પ્રયાસ કરીએ તો કહી શકાય કે, જિંદગી એટલે સાચા અને ખોટા નિર્ણયોનો સરવાળો. આપણાં સુખ અને દુઃખનો ઘણો મોટો આધાર આપણે લીધેલા નિર્ણયો પર નિર્ભર કરે છે. નાના હોઈએ ત્યારે આપણે નાના નાના ડિસિઝન્સ લેતાં હોઈએ છીએ, મોટા થતાં જઈએ એમ એમ મોટા નિર્ણયો લેવા પડતાં હોય છે.

પ્રેમ, દોસ્તી, લગ્ન અને કરિયર, આ ચાર બાબતો એવી છે કે જેના નિર્ણય આપણને આખી જિંદગી અસર કરતાં રહે છે. માણસને જો ખબર હોય કે મારો આ નિર્ણય મને તકલીફ કે દુઃખ આપશે તો એ કોઈ દિવસ એવો નિર્ણય લ્યે જ નહીં. નિર્ણયની સૌથી મોટી તકલીફ જ એ છે કે નિર્ણય સાચો હતો કે ખોટો એ તો પરિણામ આવે ત્યારે જ સમજાય છે.

માણસ કોઈ બાબતે નિર્ણય લ્યે અને તેનું પરિણામ આવે તેની વચ્ચે ઘણો સમય વીતતો હોય છે. અમુક સંજોગો અને પરિસ્થિતિ જ ઘણી વખત એવા વળાંક લેતાં હોય છે કે માણસે ધાર્યું હોય કંઈ અને થઈ જાય સાવ જુદું જ. સાચી વાત એ હોય છે કે જે થવાનું હોય છે એ થઈ ગયું હોય છે. પરિણામ ભોગવવાનું હોય છે. પરિણામનું પોસ્ટમોર્ટમ કરીએ તો નિષ્ફળતાના કારણો સિવાય કંઈ હાથ લાગતું નથી. અનુભવ આપણને ઘણું બધું શીખવતો હોય છે એ વાત સાચી પણ અનુભવમાંથી હતાશા કે નિરાશા ન થાય એની ખાસ દરકાર રાખવી જોઈએ.

નિર્ણયો વિશે સૌથી મોટી અને યાદ રાખવા જેવી વાત એક જ છે કે, આપણે લીધેલા નિર્ણયનો કોઈ દિવસ અફસોસ ન કરવો. કારણ કે આપણે જ્યારે કોઈ નિર્ણય લીધો હોય છે ત્યારે સારું વિચારીને જ લીધો હોય છે. ત્યારે એ નિર્ણય સાચો જ હોય છે. બનવા જોગ છે કે નિર્ણય લીધા પછી આપણે માનેલી, ધારેલી, ગણતરી મૂકેલી અને ઈરછેલી સ્થિતિ ન રહે અને પરિણામ સાવ જુદું જ નીકળે. દરેક નિર્ણય સાચો જ પડે એવું જરૂરી નથી.

નિર્ણય ખોટો પડે તો તેમાં પણ ઘણી વખત આપણો વાંક હતો નથી. સમય, સંજોગો અને પરિસ્થિતિ કાયમ એકસરખા રહેતા નથી, આ બધાના બદલાવની સીધી અસર આપણા નિર્ણયો પર

પડે છે. સંજોગો અને પરિસ્થિતિ જો કારણભૂત હોય તો પછી આપણી જાતને દોષ દેવાનો કોઈ મતલબ રહેતો નથી.

હમણાં એક ભાઈને મળવાનું થયું. એ ભાઈ પોતે લીધેલા નિર્ણયથી દુઃખી દુઃખી હતા. એમણે પોતાના નાનકડા ધંધા કરતાં કંઈક વધુ સાડું-મોટું કરવાના ઇરાદે જોખમ લઈને મોટો ધંધો કરવાનો નિર્ણય કર્યો. પોતાનો નાનકડો ધંધો બંધ કર્યો. લાખો રૂપિયાની લોન લઈને મોટો બિઝનેસ શરૂ કર્યો. પોતાની ફેક્ટરી શરૂ કરી. ફેક્ટરીમાં બનતો માલ વિદેશ નિકાસ કરતાં હતા. આ ભાઈ પોતાના નવા ધંધાથી ખુશ હતા અને પોતે ઉઠાવેલું જોખમ સાચું હતું એવું માનતા હતા. અચાનક વૈશ્વિક મંદીના કારણે તેના કામને ફટકો પડ્યો. વિદેશથી મળેલા ઓર્ડર કેન્સલ થઈ ગયા. બેંકનું દેવું વધવા લાગ્યું. હપ્તા ભરવા અને ખર્ચ કાઢવાના ટેન્શનમાં દિવસનું ચેન અને રાતની ઊંઘ હરામ થઈ ગઈ. હવે એ ભાઈ અફસોસ કરે છે. નાનકડાં ધંધાથી ખુશ હતો. જીવને શાંતિ હતી. હવે તો મારા ઘરના લોકો જ એવું કહે છે કે આવડું મોટું જોખમ લેતા પહેલાં વિચાર કરવો જોઈતો હતો ને! તેં કર્યું છે તો હવે ભોગવ!

આવો અફસોસ હંમેશાં ગેરવાજબી હોય છે. નિર્ણય કર્યો હતો ત્યારે એ નિર્ણય સાચો જ હતો. લોકોની વાતોથી આપણે આપણાં નિર્ણયને કોઈ દિવસ ખોટો સાબિત ન કરી દેવો. આપણી પાસે થોડું હોય ત્યારે વધુ મેળવવા માટે આપણે જોખમ લેતાં હોઈએ છીએ. વધુ મળે પછી તેમાંથી થોડુંક ગુમાવીએ ત્યારે આપણે ચિંતા અને અફસોસ કરીએ છીએ. આપણે જેટલાં મોટા નિર્ણય કરીએ એટલાં જ મોટા પડકારો પણ સામે આવવાના જ છે. પડકારથી ડરી જવું નહીં. પડકાર ઝીલનારી વ્યક્તિ જ પરિણામ પોતાની તરફેણમાં કરી શકે છે.

નિર્ણય ખોટો પડે ત્યારે માણસ હંમેશાં પોતાના નસીબને દોષ દે છે. ક્યારેક કોઈ કામમાં નિષ્ફળતા મળે ત્યારે નસીબને કોઈ દિવસ દોષ ન આપવો. આવા સમયે એક વાત યાદ રાખવી કે કોઈ નિષ્ફળતા કાયમી હોતી નથી. ઘણીવખત મોટી સફળતાનો માર્ગ નાની નાની નિષ્ફળતાઓના રસ્તેથી પસાર થતો હોય છે.

નિર્ણય ખોટાં પડવાના ડરથી નિર્ણયો લેવાનું કેન્સલ ન કરવું કે મુલતવી ન રાખવું. તમારા નિર્ણયથી કદાચ સફળતા કે નિષ્ફળતા મળશે, પણ નિર્ણય નહીં લ્યો તો કંઈ જ નહીં મળે. સારું-નરસું વિચારીને આજે જે સાચો લાગે એ નિર્ણય લ્યો અને તમારા નિર્ણયનું ગૌરવ જાળવો. નિર્ણય કદાચ ખોટો સાબિત ઠરે તો એનો અફસોસ ન કરો. નિષ્ફળ નિર્ણયોમાંથી બહાર આવવા વધુ સ્ટ્રોંગ નિર્ણય કરો. માણસને અંતે તો તેના નિર્ણયો જ સફળ બનાવતા હોય છે.’

દીકરી એટલે અણમોલ રતન!

દીકરી નાની હોય કે મોટી હોય કે જી. માં ભણતી હોય કે કોલેજ માં કુમારિકા હોય કે કન્યા, દીકરી સદાય દીકરી જ રહે છે. માં-બાપ માટે બાળપણ માં બિન્દાસ દીકરી ભલે બાપ સમું ચબ ચબ બોલતી હોય, માનું મન રાખતી ન હોય ભાઈ ને ભાબ્યો મુક્તિ ન હોય, બહેનો હારે બથોબથ આવતી હોય અને શેરી માં સીપરા ઉડાડતી હોય. પરંતુ જ્યારે યુવાન થાય ત્યારે તરત જ ગંભીરતા ધારણ કરી લે છે. લગ્ન વખતે પીઠી ચોળી આમ તેમ સહેલી સાથે મહાલતી આનંદ માનતી હોય. હજી જાન પરણવા આવવાને થોડી વાર છે પરંતુ જ્યારે ગામ માં કે શેરી માં જાન આવે છે ત્યારે નાના ટાબરિય આનંદ માં આવી જઈ બુમો પડે કે એ... જાન આવી ગઈ જાન આવી ગઈ. આ શબ્દો જ્યારે પીઠી ચોળેલ કન્યાના કાને પડે છે ત્યારે તમામ સહેલીનો સંગાથ આનંદ એક બાજુ મેલી ને જ્યાં ગણેશ બેસાડ્યા છે ઘર માં ગણેશ સ્થાપન આગળ બેસી જાય છે. હવે મારે આ ઘર આ માંડવો છોડવાનો સમય આવી ગયો મારા પિતાની છત્ર છાયા જેવો આ વહાલનો વડલો છોડી ને આજે પારકા પોતાના કરવા જવાનો સમય થઈ ગયો. જે ઘર માં રમતી હતી ઢીંગલીથી સમય ક્યારે પસાર થઈ ગયો ? આમ જાન પરની ને પોતાને ગામ જાય છે. દીકરી પિયરીયાના છેલ્લા ઝાડવા જોઈ લે છે. માં-બાપ, ભાઈ-બહેન સહેલી કુટુંબ પરિવાર મૂકી ને સાસરે જાય છે, આ ત્યાગ છે. કોઈ સાધુ સંતો નો ત્યાગ આની પાસે કઈ નથી. આ ત્યાગ ને મારા સો સો સલામ.... પિયરીયાનાતમામ સંભારણાને પોતાના હિદય માં એક ખૂણા માં ધરબી દે છે. સાસરિય વાળા કે ગામ વાળા પૂછે કે વહુ કરિયાવર માં શું લાવ્યા ? કન્યાની લાગણીયો નો અહિયાં કોઈ જ વિચાર નથી કરતુ. હકીકતમાં સાસરિયામાં આવતી દીકરી બાપ ને ઘરે થી શું શું લાવી એના કરતા કેટલું બધું મૂકી ને આવી છે માં-બાપ ઘર બાર પરિવાર ગામ આ બધું મૂકી ને આવી છે. આ વસ્તુ નો જ્યારે સમાજ વિચાર કરશે ત્યારે જ તેના સંસાર માંથી સુગંધ આવશે અને નવી વહુનું સાસરિયામાં આવવું અને નવા બાળક નો જન્મ થવા જેવું છે. બાળક જ્યાં સુધી માના ઉદરમાં હતું

એને કોઈ કષ્ટ ન હતું. ખોરાક, હવા, પાણી વગેરે માં દ્વારા જ મળતું. કોઈ અવાજ ઘોઘાટ નહિ. પૂર્ણ શાંતિ હતી એને માના ઉદર માં પરંતુ જ્યારે નવ મહિના બાદ એને બહાર આવવાનું થાય ત્યારે કષ્ટ થાય છે હવે એને ખોરાક, હવા પાણી જાતે લેતા શીખવું પડશે. ચાલતા બોલતા શીખવું પડશે. બસ આવું જ નવી આવેલી વહુ માટે છે જે અત્યાર સુધી પિતા ના ઘરે હતી કોઈ ચિંતા ન હતી . હવે નવા ઘર માં ચાલતા શીખવું પડે છે. સાસુ-સસરા કે પરિવાર ના સભ્યો આવો ખ્યાલ રાખતા જ હોય છે. જેમ બાળક નો ઉછેર જે મહેનત જે પ્રેમ માંગી લે છે તેમ ઘર માં આવેલી નવી વહુ આવો જ ઉચ્છેર મહેનત માંગી લે છે. દીકરી નો જન્મ થયા પછી પિતા ને ત્રીજી અશ્રુભીની આંખ મળે છે. જે એના દિલ માં હમેશા છુપાયેલી રહે છે. પ્રકૃતિએ પુરુષ ને રડવા માટે આ ત્રીજી આંખ જ્યારે રડે છે ત્યારે દીકરીને વિદાય આપતો ચોધાર આંસુડે રડતો બાપ રૂડો લાગે છે.

ઘર માં જુઓ તો પિતાનો ચહેરો સંતાનો માટે એક આધાર, એક વિશ્વાસ, એક આદેશ બની જાય છે. જ્યારે દીકરી માટે પિતાના ચહેરાની રેખાઓ એટલે લક્ષ્મણ રેખાઓ બની જાય છે.. પિતાનો ચહેરો વાંચવામાં દીકરી જેટલી બીજી કોઈ વ્યક્તિ હોશિયાર નથી હોતી. દીકરી માટે પિતાનો બોલ-શબ્દ એટલે વેદ અને કુરાન છે. બાઈબલના વાક્યો બની જાય છે. પપ્પા શું બોલ્યા એ સમજ્યા પહેલા જ દીકરીના હોઠમાંથી શબ્દો સરી પડે છે. હા પપ્પા એ.... આવી પપ્પા આનું નામ દીકરી. જેમને દીકરી હોય તે પિતાને હૃદય નો એક ધબકારો પોતાને જીવવા માટે છે જ્યારે બીજો ધબકારો દીકરીના કાયમી સુખ માટે ઝંખતો ધબકારો છે. દરેક દીકરી પોતાને પિતાની દીકરી માને છે. જ્યારે દીકરો માનો દીકરો માને છે. કોઈ વાર દીકરી થી નાનકડી ભૂલચૂક થઈ જાય તો મમ્મી પપ્પા ને ન કહેતી હોય આમ પપ્પાના હૈયાના સિંહાસન ઉપર પ્રેમ ને અભિષેક જીલવા જીવનભર એક દીકરી પિતાની નજરે ઉચ્ચ જીવન જીવવા ઈચ્છે છે. ક્યારેક પપ્પાની નજરે ઉતરતી છે એવું બતાવવા નથી માંગતી. તમે જોશો તો ખ્યાલ આવશે કે લગ્ન થયા પછી પોતાના સંતાનોના ઘેર હોય ૮૦ વર્ષની ઉંમર હોય ગોરા ભરાવદાર શરીર સાથે ઘડપણ ની રેખાઓ હડિયા પાતું લેતી હોય. આવી માજીને કોઈ એકાએક પૂછે કે હે માજી ફલાણાભાઈ ની દીકરી છે ? તો તો તે ૮૦ વર્ષ ના માજી એટલા બધા રાજી રાજી થઈ જાય કે ના પૂછો વાત કોઈ પણ દીકરીને પોતાના બાપને નામે ઓળખો તો તે રાજી રાજી થઈ જાય એનું નામ દીકરી.

સાસરિયામાંથી અવારનવાર પિયરિયામાં આવતી દીકરી કઈ લેવા નથી આવતી. પરંતુ પિતાની ખબર લેવા આવે છે. પપ્પાની શારીરિક આર્થિક સ્થિતિ જોવા આવે છે. કઈ વાંઘો તો નથી

ને ? આમ અવારનવાર આવી પપ્પાની સ્થિતિ જોઈ ઘરના સભ્યોને સુચના પણ દેતી હોય કે મમ્મી તું પપ્પાને હવે આદુવાળી યા આપજે કફ રહે છે માટે એ ભાભી તમે પપ્પા ને નહાવા માટે જરા માફકસર નું પાણી ગરમ આપજે. ભૈલા તું પપ્પાની ખબર રાખજે હું તો અહિયાં નથી તારા વિશ્વાસે જાઉં છું. જો જે એમની કોઈ વાતની ચિંતા ના કરાવતો આમ પિતાની વૃદ્ધાવસ્થામાં દીકરીના અવાજમાં માતૃત્વ નો રણકો સંભળાય છે અને ક્યારેક લાકડીના ટેકે ધીમા પગલે ચાલતા પપ્પાને જોવે છે ત્યારે ધ્રાસકો અનુભવે છે કે પપ્પા પાસે નહિ હોઉં અને પપ્પાની તબિયત વધારે બગડશે તો... આમ દિવસના હાજર કામ વચ્ચે પણ દીકરી પોતાના પિયરનો પપ્પાનો વિચાર કરે છે. દીકરીની આંખમાં સદાય પ્રેમાળ પિતાનો ચહેરો ચમકતો હોય છે બાળપણના દિવસો ના આહ. અમે નાના હતા પપ્પાને પહેલી તારીખે ટૂંકો પગાર આવતો સાંજે પ્રસાદ થતો પ્રસાદ થોડો થોડો હાથમાં આવતો પણ અમે ધરી જતા સાંજે વાળું નહોતા કરતા. પપ્પાએ અમોને ક્યારેય ઓછું નથી આવવા દીધું દીકરી ને બાળપણમાં તમે જેટલી લાડ લડાવો છો તેટલા જ લાડ તમને વૃદ્ધાવસ્થામાં લડાવશે. દીકરી બાપ ને લાડ લડાવે છે એના ઘડપણમાં કોઈવાર પતિદેવ એમ કહે છે કે ચલ તારા પપ્પાને ફોન કરી ખબર અંતર પૂછીએ તો તો પત્ની રાજી રાજી થઈ જાય છે પતિ માં એને પરમેશ્વર દેખાય છે. છેલ્લે ઈશ્વર ને પ્રાર્થના કે કોઈપણ દીકરીને એના પિતાથી એટલી બધી દુર ન મોકલતા કે કોઈ શિયાળાની કાતિલ ઠંડી હોય ચોમાસાની મેઘલી રાત હોય અને પપ્પાના છેલ્લા શ્વાસ હોય તો દીકરી પોતાના હાથનું ચમચી પાણી પણ ન પીવડાવી શકે. છેલ્લે પિતા પણ કહેતા હોય કે મારી દીકરી ને તેડાવી લો મારે એનું મોઢું જોવું છે છેલ્લી વખત . ખરેખર જેઓ આ પૃથ્વી ઉપર દીકરીના માં-બાપ છે તેઓ ઈશ્વરની વધુ નજીક છે.

આ પિતા પુત્રીના પ્રેમ ને મારા લાખ લાખ સલામ...આ અનમોલ રતન છે દીકરીલેખક - અજ્ઞાત

કામ પ્રત્યેનો આપણો અભિગમ

કામ પ્રત્યેનો આપણો અભિગમ કામને હળવું કે વજનદાર બનાવે છે..

રોજબરોજનાં રુટિન કામથી કંટાળેલી એક ગૃહિણી આજે થોડી ગુસ્સામાં હતી. એના કામનો ખડકલો વધતો જ જતો હતો. અંત જ નહતો આવતો. વળી અકળામણમાં ને ચીડમાં એક પણ કામમાં ભલીવાર નહતો આવતો. એકનું એક કામ બે વાર કરવું પડતું..સમયનો તો કચ્ચરઘાણ વળી જતો હતો. એટલામાં એની કામવાળી આવી ને હસતાં હસતાં સાવરણી પકડીને, લ્હેંકાથી ગીત ગણગણાવતી ચોકસાઈપૂર્વક પોતાનું કામ ફટાફટ આટોપવા માંડી. એને જોઈને ગૃહિણીએ સ્વભાવિક

રીતે જ એને પૂછ્યું, ‘આજે તારે કામ ઓછા લાગે છે કેમ..? કદાચ એટલે જ આટલી ખુશમિજાજમાં કામ કરતી લાગે છે.. બરાબરને?’

‘નારે બેન, ઊલ્ટાનું તો આજે મારે બે ઘરનાં કામ વધારે છે. પણ એનાથી મારા ગીત ગાવાને શું કામ ફરક પડે? જે કામ છે એ તો કરવાનું જ છે ને.. ઊલ્ટાનું આમ ખુશ-મિજાજથી કામ જલ્દી અને સારી રીતે પતે છે. વળી એનાથી બીજા કામ કરવાનો ઉત્સાહ અને મૂડ પણ ટકી રહે છે.’

બોધ:- નીરસ લાગતા કામ પ્રત્યેનો આપણો ઉદાસીન અભિગમ એ કામને વધુ મુશ્કેલ અને નીરસ બનાવશે. એને યોગ્ય ઢબે અને સારી રીતે કરવા લાગીએ તો એ જ કામ રસ-દાયક અને સફળતાથી પાર પડશે.

સ્નેહા પટેલ - અક્ષિતારક

જીવનની અશાંતિને આ પ્રકારે દૂર કરી શકાય છે!

આજના સમયમાં લોકોનો સમય અતિ વ્યસ્તતામાં વીતી રહ્યો છે. કેટલાક લોકો કમાવામાં પડ્યા છે તો કેટલાક લોકો કમાયેલું ધન ઠેકાણે પાડવામાં.

હવે જેની પાસે ખૂબ જ રૂપિયો આવી ગયો હોય તેવા લોકો અશાંત પણ હશે અને જેની પાસેથી રૂપિયો જતો રહ્યો હશે તે પણ શાંત તો ન જ રહેવાના એટલે બધાને બેકારની મારામારી તો રહેવાની જ. થોડી વાર માટે આ બાબત ઉપર પણ વિચારો કે આપણે બચાવ્યું શું?

આપણી બચત સુખની સાથે શાંતિ હોવી જોઈએ. જ્યારે આપણી અંદર માનસિક અસંતુલન અને ઉત્તેજના આવે છે તો વ્યક્તિત્વમાં અધીરતા આવી જાય છે. વધુ અધીરતા હૃદયને સંકીર્ણ કરે છે અને કેટલાક લોકોને માનસિક બાળપણ આવી જાય છે. એટલે આ સમય ખૂબ મહેનત પછી થોડું થમી જાઓ, શાંત થઈ જાઓ.

તેની માટે એક પદ્ધતિ અપનાવો, જે થવાનું હતું તે થઈ ગયું, હવે જે થઈ રહ્યું છે તે પણ થતું જ રહેશે, બસ, પોતાને વચ્ચેથી હટાવી લો. પોતાની અડચણને પોતે જ ખતમ કરી દો. મેં કર્યું, હું કરી દઈશ, અહીંથી જ અશાંતિ શરૂ થાય છે. આપણો ચેન્જ જ આપણને ભીડી જાય છે. એક કૂતરો પાણીમાં જોઈ રહ્યો હતો, પોતાનો પડછાયો જોયો તો ભોંકવા લાગ્યો.

સ્વાભાવિક છે કે પરછાયો કે પડછાયો ભસી રહ્યો હતો અને કૂતરો સમજી રહ્યો હતો કે સામેવાળો મારી ઉપર ભસી રહ્યો છે. તે ડર્યો પણ અને ગુસ્સામાં પણ આવી ગયો. પાણીમાં પોતાના પડછાયા ઉપર જ કૂદી પડ્યો. બસ, પડછાયો ગાયબ થઈ ગયો. આ પ્રકારે આપણે પણ પોતાના પડછાયા સાથે જકડાયેલા રહીએ છીએ. એકવાર અંદર કૂદી જઈશું તો પડછાયો મટી જશે અને આપણે પણ રહી જઈશું. પડછાયા શબ્દ ઉપર જો ધ્યાન કરવામાં આવે તો આપણો છાયડો કહેવામાં આવે છે. પરંતુ એમાં વ્યપરજજ શબ્દ આવે છે અર્થાત્ બીજાનો છાયડો. હોય છે આપણો જ છાયડો પણ નામ છે પડછાયો કે પરછાયો.

પોતાનો જ શેડો બીજાનો હોવાનો ભાન કરાવે છે અને આપણે તેમાં ગુંચવાઈ જઈએ છીએ. પોતાની સાથે લડતા રહો, હાથમાં કંઈ જ નહીં આવે. વચ્ચેથી પોતાને હટાવી લો, શાંત થવું આસાન થઈ જશે. તેની માટે એક સૌથી આસાન રસ્તો છે...જરા ખુલીને હસો...

આત્મશુદ્ધિ માટે નિયમિત ઉપવાસ કરો : ક્રાંતિ ભદ્ર

જંગલી પ્રાણી બીમાર પડે ત્યારે ખાવાનું છોડી દે છે, માત્ર માનવી જ માંદો પડે ત્યારે પણ ખા ખા કરે છે.

ધર્મનું કેન્દ્ર હૃદયશુદ્ધિ છે. એ હૃદયશુદ્ધિ માટે અનેકાનેક ભૌતિક ઉપાયો છે. યોગવિદ્યા છે. ભૌતિક ઉપાયમાં ઉપવાસ ખાસ છે. પશ્ચિમનાં લોકો ઉપવાસને ભૌતિક માને છે. ખોરાકથી દૂર રહેવું કે અનશન કરવું તેટલો જ 'ફાસ્ટિંગ'નો અર્થ કહે છે. પણ દરેક ધર્મમાં ફાસ્ટિંગ અગર ઉપવાસ એ હૃદય શુદ્ધિ માટેનું એક આધ્યાત્મિક સાધન મનાય છે. ગાંધીજી ઉપવાસનું શસ્ત્ર રાજકારણમાં વાપરતા થયા, આજે રામદેવ બાબા વાપરે છે. બંનેની રીત અને અભિગમ જુદા હતા. ગાંધીજી શાંતિ અને મૌન સાથે ઉપવાસ કરતા.

બાબા રામદેવ તો ઊલટાના તેમના દિલ્હીના મેદાનમાં 'ઉપવાસ' છતાં વધુ ગાંગરતા, હજી ગાંગરે છે. કાકા કાલેલકરે કહેલું કે કોઈ પણ ધર્મ લો તેના કેન્દ્રમાં આપણને આત્મશુદ્ધિ હોવાનું જણાશે. હૈયું સાફ કરો. દિલ પાક કરો, અંતર પવિત્ર કરો, અંદરથી શાંત થાઓ. બધા જ ઋષિઓ અને પયગંબરો આવું કહેતા આવ્યા છે. ઇસ્લામમાં તે માટે ખાસ મહિનો છે. હિન્દુઓ માટે માત્ર શ્રાવણ મહિનો જ

નથી. ૩૬૫ દિવસમાં અવારનવાર તિથિઓ આવ્યા જ કરે છે ત્યારે આત્મશુદ્ધિ માટે ઉપવાસ કરાય છે.

માનવીએ તેનું હૃદય સાફ કરવું એ જ પ્રધાન ધર્મ છે. મોહંમદ સાહેબ હો કે ઇસા મસીહ હો કે ગૌતમ બુદ્ધ હો કે અષોજરથુષ્ટ્ર હો, એ તમામ એક જ વસ્તુ કહે છે કે હૃદય સાફ કરવું એ જ ખરો ધર્મ છે. રામદેવ બાબાએ યોગ થકી કશીક સિદ્ધિ મેળવી પણ એવી કોઈ યોગીને છાજે તેવી આધ્યાત્મિક સિદ્ધિ કરતાં લોકોમાં વધુ પબ્લિસિટી મેળવી. કાકા કાલેલકર કહેલું કે તમારી આસપાસનો સમાજ ચતુર બનતો જાય છે. બુદ્ધિ અને યોજનાશક્તિ ઉપર એનો વધારેમાં વધારે વિશ્વાસ છે.

બાબા રામદેવ યોગથી દૂર થઈ ગયા છે, ઉપવાસ કરે છે પણ તેમાં તો ભૌતિકતાનું છાપરું ફાટી જાય તેટલી તૃષ્ણા છે. તેમણે જોવું જોઈએ કે તૃષ્ણા ખોટી ચીજ છે. ભગવાન વિષ્ણુને અમુક મોહ થયો અને તેણે વામનનું સ્વરૂપ લેવું પડ્યું. યોગ વાસિષ્ઠમાં એક કટાક્ષવાળો શ્લોક છે તે વિષ્ણુની તૃષ્ણા ઉપર જ કટાક્ષ કરે છે.

તૃષ્ણે દેવિ ! નમસ્તુભ્યં, ધૈર્યં વિપ્લનકારિણી,
વિષ્ણુ સ્ત્રૌલોક્ય પૂજયોઅપિ, દ્રત્વયા વામનીકૃત :

‘હે તૃષ્ણા દેવી ! ધીરજનો નાશ કરવાવાળી ! તને ખરેખર નમસ્કાર કરું છું.’ માનવ જાતમાં તૃષ્ણા જાગે (પછી તે ધનની હોય કે કીર્તિની હોય કે રાજકીય હેતુની પૂર્તિ હોય) ત્યારે તું દેવતાના ધૈર્ય-ધીરજનો નાશ કરે છે. ભગવદગો મંડળનો શબ્દકોશ કહે છે કે ત્રેતાયુગમાં ઇન્દ્રને મદદ કરવા માટે વિષ્ણુને મોહ જાગ્યો એટલે તેમણે હિંગુજીનો (વામન) અવતાર લીધો.

ઉપવાસ ભલે રાજકીય હેતુ માટે થાય પણ સાથે ઉપવાસકર્તાએ આત્મશુદ્ધિ માટે લોકેષણાથી દૂર રહેવું જોઈએ. રામદેવનો એટલો આભાર કે તેમણે ઉપવાસના શસ્ત્રને યાદ કરાવ્યું પણ તે માટે આપણે ઉપવાસનું આરોગ્ય માટેનું મૂલ્યવાન રામબાણ શસ્ત્ર છે તેની જ ચર્ચા કરીએ.

(૧) સંસ્કૃતમાંથી ઉપવાસ શબ્દનો અર્થ કાઢીએ. ઉપવાસ એટલે ઉપ વિશમ્ની નજીક બેસવું એટલે આહાર વિહાર, દુન્યવી વિચારોએ તમામ છોડીને આત્માની નિકટ જવું. ઇશ્વર અલ્લાહની નિગેહબાનીમાં રહેવું. અંગ્રેજીમાં ઉપવાસને 'ફાસ્ટ' કહે છે. તે શબ્દ લેટિનના ફાએસ્ટન શબ્દ પરથી આવ્યો છે. એટલે કે નિયમોમાં કડક થઈને નિયમ પાળવો.

(૨) ઉપવાસનો સૌથી સારો અર્થ જર્મનોએ કહેલો. ઉપવાસને 'ઇનએનશિન' કહે છે. લગભગ તે અનશનને મળતો આવે છે. તેનો અર્થ થાય છે અવસન્નતા કે રિકતતા. કોઈ ભૌતિક સગવડો કે સહભાગીથી અલ્પિત થઈ જવું. ખાલીપણું ભોગવવું, કીર્તિથી દૂર રહેવું.

(૩) ઇસુ અને મહોમ્મદ પયગંબરે ઉપવાસ કરેલા પણ તમામ ધર્મોના ઉપવાસ આધ્યાત્મિક સિદ્ધિ માટે હતા. જંગલમાં ઘવાયેલો સિંહ કે જખમાયેલું હરણ ખોરાક છોડી દે છે. તમામ પ્રાણી માંદા હોય ત્યારે ખાવાનું છોડી દે છે. માત્ર માનવ જ એવું પ્રાણી છે જે બીમારીમાં પણ ખા ખા કરે છે.

(૪) ઠંડા પ્રદેશમાં રહેતાં પ્રાણીઓ સખત શિયાળામાં ખોરાક વગર માત્ર ગુફામાં આરામથી શાંત પડ્યાં રહે છે. આવા આરામના ગાળાને હિબરનેશન કહે છે. માનવીએ પણ વર્ષમાં અમુક વખત આ રીતે ઉપવાસ કરીને અધ્યાત્મચિંતન કરવું જોઈએ. તેમાં એક પંથને દો કાજ થશે. શરીરની કેટલીક બીમારી જતી રહેશે.

(૫) આપણા નવપરિણીતોને લગ્ન પહેલાં ઉપવાસ કરાવતા તે સાયન્ટિફિક હતું. 'યુજીન બર્ન નામના સેક્સોલોજિસ્ટે લખ્યું છે (પુસ્તક સેક્સ્યુઅલ લાઈફ ઓફ વાઈલ્ડ એનિમલ્સ) કે સીબુલુ નામનું નરપ્રાણી સંભોગને ટાંકણે ખોરાક છોડી દે છે. તેથી તેને સંભોગમાં ખૂબ મજા આવે છે. વીંછી ૩૬૮ દિવસ, કરોળિયો ૧૭ મહિના સુધી અને દેડકાં ૧૬ મહિના સુધી ખોરાક વગર જીવી શકે છે.

(૬) 'ધ પરફ્યુમ્સ ગાર્ડન' નામના ગ્રંથમાં અરેબિયન લેખકે કહ્યું છે કે વાંઝણી સ્ત્રીને ફળદ્રુપ બનાવવા લાંબા ઉપવાસ કરાવવા જોઈએ. નિસર્ગોપચારમાં પેટના તમામ રોગ, જુનો મરડો, આર્થરાઇટીસ, રુમેટાઇટિસ, આધાશીશી એ તમામમાં ઉપવાસ કરાવાય છે. ડૉ. એચ. એમ. શેલ્ટન જેઓ એલોપથીના એમ. ડી. ડિગ્રીવાળા ડોક્ટર હતા તેમણે એલોપથીને કન્ડેમ કરી નિસર્ગોપચાર અજમાવ્યો અને ફાસ્ટિંગ પર પુસ્તક લખ્યું છે. તેમણે ખાતરી આપી છે કે ઉપવાસ

વખતે લોહીમાં ઘટાડો થતો નથી. ઊલટાનું લોહી શુદ્ધ થાય છે. લાલ રક્તકણો આપોઆપ વધે છે. ચામડી તેજસ્વી બને છે. મગજ અને નર્વસ સિસ્ટમ વધુ સારી રીતે કામ કરે છે.

ગ્રીક ફિલસૂફ પાયથાગોરાસ નિયમિત ઉપવાસ કરતા. એલેકઝાન્ડ્રિયા યુનિ.ની પરીક્ષા આપતા પહેલાં બુદ્ધિને સતેજ કરવા ૪૦ દિવસના ઉપવાસ કરતા. સોક્રેટીસ અને પ્લેટો અવારનવાર ઉપવાસ કરતા. બાબા ભલે ઉપવાસ કરે પણ મૌન પાળે. સરકાર સામે લડવાની શક્તિ વધશે. શ્રાવણિયા સોમવારે ઉપવાસ નહીં તો એક્ટાણું કરજો. રામદેવ જો લીંબુ- મધપાણી લે તો તે ઉપવાસના શાસ્ત્ર પ્રમાણે ઉપવાસ તોડ્યો ગણાય. વળી તે યોગી ન ગણાય-ઉપવાસના સાતમા દિવસે નિર્બળ બને તે 'યોગી' ન ગણાય. યોગીઓ તો ઉપવાસમાં કામ કરે છે. રામચંદ્ર બાબાએ લખનઉમાં ૩૦ દિવસ ઉપવાસમાંય ખેતીકામ કરેલું તે અમે અને ઉ. પ્ર.ના ગવર્નરે નિહાળેલું. સાભાર: આસપાસ, કાંતિ ભટ્ટ

કદી જ કોઈ માણસના સ્પિરિટને દાબો નહીં. તેના હૃદયને તોડો નહીં.

કદી જ કોઈ માણસના સ્પિરિટને દાબો નહીં. તેના હૃદયને તોડો નહીં. તેના જેવું કોઈ પાપ નથી. કોઈના હૃદયને પ્રકુલ્લિત અને પાવરકુલ બનાવવા જેવું કોઈ પુણ્ય નથી.

જી. કે. ચેસ્ટરટને કહ્યું છે કે જ્યારે માનવ ઈશ્વરીય શક્તિમાં માનતો નથી ત્યારે તે આખી નકારાત્મક વલણવાળી જિંદગી જીવે છે. પરિણામ એ આવે છે કે પછી એ માણસ કંઈ પણ આડાતેડા- અવળચંડા, ઘાતક, પાતક કે ફાલતુ વિચારોને પણ માનતો થઈ જાય છે.

આજે માત્ર જ્ઞાન તમને કામમાં આવશે. સૌથી સુપ્રીમ જ્ઞાન આધ્યાત્મિકતાનું છે. ભારતના લોકો ફાયદામાં છે કે આધ્યાત્મિકતા તેમના જીન્સમાં છે. બસ, ભારતીય યુવાન જ્ઞાન મેળવે, જ્ઞાન મેળવતો જ રહે. તે સતત જ્ઞાનની ભૂખ રાખશે તો પોતે તો અવ્વલ રહેશે જ, ભારત પણ પહેલું રહેશે. આ રીતે સાવ સસ્તી બનેલી ઉક્તિ - નોલેજ ઈઝ પાવર - સર્વાંગી રીતે સાચી પાડી શકશે. મહર્ષિ અરવિંદને સાચા પાડશે.

આજે તો ૨૧મી સદીમાં ઠેરઠેર બ્રેઈન પાવર સુપ્રીમ છે. ઈન્ફર્મેશન - ટેકનોલોજિકલ જ્ઞાન - માહિતીની બોલબાલા છે. ઈન્ટરનેટ માહિતીના ડુંગર ખડકે છે. હમણાં મારી પાસે કેતન જે. પટેલનું પુસ્તક 'ધ માસ્ટર સ્ટ્રેટેજિસ્ટ - પાવર, પર્પઝ એન્ડ પ્રિન્સિપલ' નામનું પુસ્તક આવ્યું છે.

૨૩૦૦ વર્ષ પહેલાં પુરાણા ગ્રીસ દેશના શોધક અને મહાન મેથેમેટિશિયન આર્કિમિડીસે કહેલું કે ક્યાં ઊભા રહેવું અને મૂળ સ્રોત ક્યાં છે તે મને ચીંધો એટલે હું એક ઝાટકે પૃથ્વીને હલાવી-ઉથલાવી દઉં. રોમન લોકોએ ગ્રીસ પર હુમલો કર્યો ત્યારે આર્કિમિડીસે શોધેલી યુદ્ધની યંત્રણા થકી ગ્રીસ લાંબું ટકેલું. ટૂંકમાં, આર્કિમિડીસે જ આપણા આ લેખના વિષયનું હાર્દ કહી દીધું કે તમને શક્તિનો સ્રોત મળી જાય પછી તમે શક્તિ કેળવો, પાવર કેળવો કે ઊર્જા પેદા કરો તેનાથી તમે દુનિયાને હલાવી શકો. મૂળ મહત્વ શક્તિનું છે.

આજે હું જોઉં છું કે ચારેકોર માનવી શક્તિશાળી બનવાને બદલે ખાનપાન, અતિજ્ઞાન, અતિમનોરંજન અને ભોગવિલાસમાં તેની મૂલ્યવાન શક્તિ ગુમાવે છે. આપણે નવી શક્તિ પેદા કરતા નથી એટલે શક્તિના સ્રોતનો પણ ભુંસાડિયો વળી જશે. દેખીતી રીતે લાગે કે પાવર ઉપર લખવું તો બહુ સહેલું છે પણ જેમ પાવર મેળવવો અઘરો છે અને તપસ્યા માગી લે છે, તેમ પાવરની આજુબાજુનાં તમામ તત્ત્વો જાણવા કિઠન છે. આજે તો 'પાવર' શબ્દ જાણે ગુજરાતી બની ગયો છે.

અનેક પર્યાયો ધરાવતા આટલા ભવ્ય શબ્દ સાથે ભ્રષ્ટાચાર પણ જોડાઈ ગયો છે - પાવર કરપ્ટસ એન્ડ એબ્સોલ્યુટ પાવર કરપ્ટસ એબ્સોલ્યુટલી. રાજકારણીઓએ ખરેખર તો શક્તિ માનવની સેવા માટે વાપરવી જોઈએ, તેને બદલે તે શક્તિ કે સત્તા, ક્ષમત્વ, પૌરુષ, કતૃત્વ, દિમાગી તાકાત, પ્રતિભા, ઓજસ, શાસન, હકૂમત, ઈશ્વરત્વ, પ્રભુતા, અધિકાર, પ્રાધિકૃતિ અને આયાસ, આ તમામ પર્યાયોની ઐસીતૈસી કરીને ખોટી દિશામાં વાપરી નાખવામાં આવે છે.

ખરેખર તો દિમાગ, પ્રતિભા, ઓજસ અને ખાસ તો પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરવા ઈશ્વરે તમારામાં જે છૂપી શક્યતા રોપી છે તેનું સંવર્ધન અને વૃદ્ધિ કરવાં જોઈએ. મારી પાસે ૨૫,૦૦૦થી વધુ પુસ્તકોની 'પાવરફુલ' લાઈબ્રેરી છે. તેમાં પાવરને લગતાં એક ડઝન પુસ્તકો છે. હું કોલેજમાં પૂરી થતાં વડોદરાથી વેકેશનમાં મારે વતન પાછો ફરતો અને ગ્રામપંચાયતમાં કંઈક મારું ડહાપણ ડહોળતો

ત્યારે કેટલાક વડીલો ટોણો મારતા કે 'જોને, આ ટેણિયો ભણ્યો એટલે બહુ પાવર મારે છે.' આ ટોણો જ આ લેખનો મર્મ આપી દે છે. ગુજરાતી ભાષામાં અવારનવાર 'જોને મારો હાળો કેવો પાવર મારે છે?' એવો પ્રયોગ થતો હોય છે. માણસ ક્યારે પાવર મારે? તેની પાસે ધન હોય ત્યારે. આજે તો જ્ઞાન હોય તે સૌથી વધુ 'પાવર મારી' શકે છે!

રોબર્ટ ગ્રીને 'ધ ફોર્ટી એઈટ લોઝ ઓફ પાવર' નામનું રૂપકડું પુસ્તક લખ્યું છે. આરોગ્યશક્તિ હોસલ કરવાની કળા ચીંધતું ડો. ડેવિડ આર. હોકિન્સનું પુસ્તક છે. લિયોનાર્ડો વિન્સી નામના ૧૫મી સદીના મહાન ઈટાલિયન ચિત્રકાર, શિલ્પી, આર્કિટેક્ટ, ઈજનેર અને ફિલોસોફરના જ્ઞાનને આજે પણ યાદ કરીને તેને લગતું પુસ્તક 'હાઉ ટુ થિંક લાઈક લિયોનાર્ડો વિન્સીનું (એન્ડ બીકમ પાવરફુલ)' નામનું પુસ્તક પણ છે.

જ્યારે જ્ઞાનીઓ અને વિજ્ઞાનીઓ જાગ્યા ત્યારે માનવીને જ્ઞાનનું મહત્વ તેમ જ શક્તિ સમજાયાં. દાયકાઓ પહેલાં અમે ભાવનગરના અખાડિયન અને મલ્લ પૃથ્વીસિંહને અમારા રોલમોડેલ માનતા. અખાડા માસ્તર લાભુભાઈએ મને કહ્યું કે આપણે વ્યાયામનું મહત્વ લોકોને સમજાવવું જોઈએ. તે માટે ગાંધીજી સાથે સંપર્ક ધરાવતા મહુવા-ભાવનગરના ગાંધીકુટુંબના પૈસાથી અમારા અખાડાએ 'ઝંકાર' નામનું મેગેઝિન શરૂ કર્યું. આ નામ પણ મેં શોધ્યું હતું. આમ, પંદર વર્ષની વયે હું તેનો બાળતંત્રી બન્યો! ત્યારે જ સમજાયું કે મસલ પાવર સાથે બ્રેઈન પાવર પણ જરૂરી છે.

આજે તો ૨૧મી સદીમાં ઠેરઠેર બ્રેઈન પાવર સુપ્રીમ છે. ઈન્ફર્મેશન - ટેકનોલોજિકલ જ્ઞાન - માહિતીની બોલબાલા છે. ઈન્ટરનેટ માહિતીના ડુંગર ખડકે છે. હમણાં મારી પાસે કેતન જે. પટેલનું પુસ્તક 'ધ માસ્ટર સ્ટ્રેટેજિસ્ટ - પાવર, પર્પઝ એન્ડ પ્રિન્સિપલ' નામનું પુસ્તક આવ્યું છે. ગોલ્ડમેન સાક્સ નામની મલ્ટિનેશનલ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ કંપનીનો મની પાવર વધારવા કેતન પટેલ તેને સ્ટ્રેટેજીનો પાવર આપે છે. આ કેતન પટેલ શું કામ અબજપતિ થયા છે? તેમણે સતત જ્ઞાન મેળવીને અને તેની વૃદ્ધિ કરી બુદ્ધિને સતેજ કરવા યોગ, કવિતા, પેઈન્ટિંગ અને ડ્રોઈંગની કળા વિકસાવી.

કવિતા પાવર આપે? હા. કવિતા તમારી બુદ્ધિશક્તિને કસે છે. શિલ્પ અને ચિત્રકામની કળા લિયોનાર્ડો વિન્સીની બુદ્ધિને તીક્ષ્ણ બનાવીને તેને જિનિયસ બનાવી ગઈ. જ્યારે બચપણથી જ

બાળકને તેની રુચિ પ્રમાણે કળા કે વ્યવસાય કે ભણતર પસંદ કરવા દેવાય ત્યારે જ તેની બુદ્ધિપ્રતિભા ખીલે છે. મારા ગામડે દર ચોમાસે એક મુસ્લિમ હજામ આવતો. નવા અવતરેલા બળવાન વાછડા મોટા થઈ ખૂંટિયા બનવાને બદલે બળદિયા જ બની તે માટે હજામ તેની ઈન્દ્રિયને ચીપિયો ધગધગાવીને ડામ દઈ 'ખસ્સી' કરી નાખતો.

આમ, તોફાની ખૂંટિયાને બદલે બળદિયો બની ગયેલું આ જાનવર આખી જિંદગી હળ, ગાડાં, કોસ અને ખેતીનો ભાર વેંઢારી વેંઢારીને વહેલું મરી જતું. ઘણા વડીલો યુવાનોની ખસ્સી કરીને સમાજનો ભાર વેંઢારતા બળદિયા બનાવી નાખે છે. આજે ૨૧મી સદીમાં દીકરા-દીકરીને મનપસંદ કોલેજનો કોર્સ, મનપસંદ જીવનસાથી, તે પછી મનપસંદ વ્યવસાય પકડવા દેવાને બદલે અને ડ્રામા કે માત્ર કાવ્ય લખવામાં રસ હોય તો તેને વળગી રહે તેવું કરવાને બદલે તેને તેના રસમાંથી વછોડી નખાય છે.

મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીમાં મારે વડીલની પસંદગીથી કોમર્સ ગ્રેજ્યુએટ થવું પડ્યું. મારે તો ગામડામાં રહી ખેડૂત થવું હતું. તેને બદલે અત્યારે કલમની ખેતી કરું છું. છેક ૩૮ વર્ષની વયે મારા હાથમાં કલમ આવી હતી પણ ત્યારે જણાયું કે તમે પ્રામાણિકતાથી વાપરો તો કલમમાંય ઘણું બળ છે, પાવર છે. પાવર અને સોર્સ ઓફ પાવર વિશે લખવા માટે મને બીજા બે લેખકોનાં પુસ્તકો ખૂબ ઉપયોગી થયાં છે.

એક છે એલ્વિન ટોફલરનું 'પાવર શિફ્ટ' અને બીજું, ગેરી કલેનનું પુસ્તક 'સોર્સિઝ ઓફ પાવર - હાઉ પીપલ મેઈક ડિસિઝન'. ગેરી કલેન બહુ મહત્વની વાત કહે છે કે માણસ ખૂબ તાકાત મેળવે, જ્ઞાન મેળવે, સત્તા મેળવે છતાં સત્તા સામેય પડકાર હોય છે. તમે તમારા જ્ઞાનની શક્તિ વાપરો તો તેની સામે ઘણી ઈજ્યા થતી હોય છે, અવરોધો થતા હોય છે. તેને પહોંચી વળવા તમારે શું ઉપાય કરવો?

તેનો જવાબ મહર્ષિ અરવિંદ આપે છે: આ સૃષ્ટિ કોણે સર્જી છે? એક સ્થિર શક્તિએ, એક હલાવી ન શકાય તેવી શક્તિએ (એટલે કે ઈશ્વરે) સૃષ્ટિ અને તેના માનવો સર્જ્યા છે કે જેની શક્તિ અસ્થિર છે. માણસ ગમે તેટલો પાવર વાપરે પણ તેને ઈશ્વરની કૃપા કે માર્ગદર્શનની જરૂર તો પડે જ છે.

યુરોપ-અમેરિકાના યૌવનબળને એક ફાયદો છે કે તે લોકો તેમને મનપસંદ વ્યવસાય, કારકિર્દી કે અભ્યાસક્રમ લઈ શકે છે. ભણવાનું મન ન થાય તો હાથમાં વાયોલિન લઈને રખડું બની શેરીના ગાયક બની શકે છે. આવી સ્વતંત્રતા થકી તેનું તમામ બળ અવરોધ વગર ખીલે છે. તેથી જ યુરોપ-અમેરિકામાં વધુ વૈજ્ઞાનિક શોધો થઈ છે અને ત્યાંની મહિલાઓ કાંઈ કાઢી ગઈ છે.

જોકે ત્યાં ખામી એ રહી ગઈ છે કે તે લોકો મહર્ષિ અરવિંદોની વાત માનતા નથી. તમામ શક્તિ હોય, અપરંપાર ધન હોય પણ આખરે માણસે ઈશ્વરીય શક્તિનું અસ્તિત્વ સ્વીકારવું જોઈએ. જી.કે. ચેસ્ટરટને પણ લગભગ આવી જ વાત કરેલી. તેણે ૧૭-૧૦-૧૯૯૮ના 'ધ સ્પેક્ટેટર' મેગેઝિનમાં કહેલું કે વ્હેન મેન સિઝિઝ ટુ બિલિવ ઈન ગોડ, ધે વિલ નોટ બિલિવ ઈન નથિંગ બટ ધે વિલ બિલિવ ઈન એનીથિંગ! કેવી ચોટડુક વાત કહી છે. જ્યારે માનવ ઈશ્વરીય શક્તિમાં માનતો નથી ત્યારે તે આખી નકારાત્મક વલણવાળી જિંદગી જીવે છે. પરિણામ એ આવે છે કે પછી એ માણસ કંઈ પણ આડાતેડા-અવળચંડા, ઘાતક, પાતક કે ફાલતુ વિચારોને પણ માનતો થઈ જાય છે.

ત્રણ મહાનુભાવોની પાવર અંગેની વાતો તમને સંક્ષેપમાં જણાવું:

૧. એલ્વિન ટોફલર ('પાવર શીફ્ટ'): આ જગતમાં ત્રણ પ્રકારના પાવર છે. પાવર ઓફ વાયોલન્સ, પાવર ઓફ વેલ્થ અને પાવર ઓફ નોલેજ. આપણે પાવર ઓફ નોલેજનું જ મહત્વ સમજીએ. જો કે તે સમજાવવાની જરૂર પડે તેટલા તમે નાદાન નથી. વધુ જાણવાનું એ છે કે આજે જ્ઞાન વગર તમે લડાઈ નહીં લડી શકો, માર્કેટમાં ઊભા નહીં રહી શકો. પત્રકાર હો તો નવા જ્ઞાન વગર નહીં ચાલે. એલ્વિન ટોફલરની વય આજે ૮૩ વર્ષની છે. તેઓ અગાઉ 'ફોર્ચ્યુન' મેગેઝિનના તંત્રી હતા.

તેઓ કહે છે કે આજે માત્ર જ્ઞાન તમને કામમાં આવશે. સૌથી સુપ્રીમ જ્ઞાન આધ્યાત્મિકતાનું છે. ભારતના લોકો ફાયદામાં છે કે આધ્યાત્મિકતા તેમના જીન્સમાં છે. બસ, ભારતીય યુવાન જ્ઞાન મેળવે, જ્ઞાન મેળવતો જ રહે. તે સતત જ્ઞાનની ભૂખ રાખશે તો પોતે તો અવ્વલ રહેશે જ, ભારત પણ પહેલું રહેશે. આ રીતે સાવ સસ્તી બનેલી ઉક્તિ - નોલેજ ઈઝ પાવર - સર્વાંગી રીતે સાચી પાડી શકશે. મહર્ષિ અરવિંદને સાચા પાડશે. આધ્યાત્મિક બળ કેળવ્યા વગર બધું જ નિર્બળ છે.

૨. બીજી પ્રેરણાદાયી ઐતિહાસિક વ્યક્તિ લિયોનાર્ડો વિન્સી છે. તે શું કામ? એટલા માટે કે તેમણે જે સાત સિદ્ધાંત કહ્યા છે તેમાંથી કેટલાક મારે ગળે ઊતર્યા અને મને પત્રકારત્વમાં પણ કામમાં

લાગ્યા છે. એક છે ક્યુરિયોસિટી. માનવીમાં કુતૂહલવૃત્તિ હોવી જોઈએ. જીવન પ્રત્યેની ઉત્સુકતા અને અથાક શોધ. સતત સંશોધન-વાંચન કરી પોતાની કુતૂહલવૃત્તિને પોષવી જોઈએ.

બીજા સિદ્ધાંતનો અંગ્રેજી શબ્દ અધરો છે - સેન્સેઝિયોન. એટલે કે તમારી ઈન્દ્રિયો, વાસના, તમારું જ્ઞાન એ તમામનું સતત ઊધ્વીકરણ કરવું. શુદ્ધીકરણ કરવું. જ્ઞાનની સત્તા કે કોઈ પણ સત્તાથી ભરમાઈ ન જાઓ. તમારા જ્ઞાનનું અને તે પછી મળેલી સત્તાનું રિફાઈનમેન્ટ કરવું જોઈએ. તેને સૌંદર્યલક્ષી અને સાત્ત્વિક બનાવવું જોઈએ. ખાણીપીણી અને સેક્સ એ તમામમાં સાત્ત્વિકતા લાવવાથી તમારો પાવર વધશે, એટલું જ નહીં, પાવર ટકાવીને ઓર નવી નવી ઊર્જા મેળવશો.

એ પછીના સિદ્ધાંતોમાં (અ) સતત અસલામતીને સ્વીકારવી. વિપરીતતાને સમજવા કોશિશ કરી વિરોધી વિચારો પચાવવા. (બ) વર્તનમાં ગરિમા જાળવવી. નજાકત રાખવી. વિવેકી બનીને બોલવું-ચાલવું. બહુ ઉતાવળે કે થૂક ઊડે તેમ ન બોલવું. બોલતાં બોલતાં વચ્ચે પોઝ લેવા અને (ક) છેલ્લે, કન્સેસીઓન. એનો મતલબ છે, આ સૃષ્ટિમાં આપણે એકલા નથી. બધા એકબીજા સાથે કનેક્ટેડ છે. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે કહેલું: 'વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્'.. અમેરિકા આજે દુઃખી છે.. કમભાગ્યે તેનું કલ્ચર ભારત અપનાવે છે તેથી ભારત દુઃખી થશે. તમે એકલા જ સુખી થાઓ અને સમૃદ્ધ થાઓ તેવી વૃત્તિ તમને અંતે બળહીન બનાવશે.

૩. છેલ્લે ડો. ડેવિડ આર. હોકિન્સના પુસ્તક 'પાવર વર્સિસ ફોર્સ - ધ હિડન ડિટરમિનેશન ઓફ હ્યુમન બિહેવિયર'ની વાત કરીએ. તેમણે માનવને શક્તિ પ્રાપ્ત કરવા અને જાળવવા આખું પુસ્તક ભર્યું. તેમાં ફિઝિકલ એન્ડ મેન્ટલ હેલ્થ એન્ડ પાવરનું પ્રકરણ આપણા હેતુ માટે સુપ્રીમ છે. જાણે કે તે ગાંધીજીના વિચારો રજૂ કરે છે. શરીરમ્ ખલુ, સર્વધર્મ સાધનમ્ - તમારો ધર્મ પાળવા કે બળ મેળવવા તમારે આરોગ્યનું ધ્યાન રાખવું પડશે. આરોગ્ય સારું નહીં હોય તો કીર્તિ, ધન, મોભો પણ અંતે નકામાં સાબિત થશે. માટે એકદમ ઇચ્છામૃત્યુ મળે કે એકાએક ચિર નિદ્રામાં પોઠી જાઓ તેવું આરોગ્ય રાખો, તેવા આરોગ્ય માટે સાદાં ખાનપાન રાખો.

એલ્વિન ટોફલરે કહ્યું છે તેમ ભવિષ્યમાં હવે - **Your brain will earn money, not your physical strength** - એ સૂત્રને ધ્યાનમાં રાખી મગજને સતત સતેજ રાખવા ખૂબ જાણો અને ખૂબ વાંચો. એરિક હોફરનું સૂત્ર અપનાવો- કદી જ કોઈ માણસના સ્પિરિટને દાબો નહીં. તેના હૃદયને તોડો

નહીં. તેના જેવું કોઈ પાપ નથી. કોઈના હૃદયને પ્રકુલિત અને પાવરકુલ બનાવવા જેટલું કોઈ પુણ્ય નથી. છેલ્લે પ્રેરણા માટે વિવેકાનંદજીનું કાવ્ય :

મુક્તાત્માનું શક્તિગાન

ધૂંઆપૂંઆ કુદરત

કચડવા સજજ તને

ભલે હોય; તોય જાણ,

આતમ રે મારા તું દિવ્ય!

કૂચ, આગળ ને અવિરામ કર્યે જા. ગઠરિયા, કાન્તિ ભદ્ર

ખીચડીમાં મીઠા જેટલો જ ભ્રષ્ટાચાર!

એક વેચાણવેરા અધિકારી પાસે અમે માત્ર સો ગ્રામ ભજિયાં કે પચાસ ગ્રામ ખારી બિસ્કિટનું પડીકું આપીને અમારો કેસ પતાવી શકતા. અરે, કેટલીકવાર તો માત્ર ને માત્ર બે-ત્રણ શ્રીફળ, બૂટ પોલિશની ડબ્બી અને બૂટની બે જોડ દોરીમાં અમારું કામ કઢાવી લેતા.

સ્વર્ગસ્થ-કાયમ સ્વર્ગમાં વસનાર ભગવાન ઇન્દ્ર છે. દેવ જેવો દેવ થઈને આ ઇન્દ્ર પોતાનું સિંહાસન જતું ન રહે એ વાસ્તે જાતજાતના ભ્રષ્ટાચાર કરતો. કોઈ ઋષિ આકરું તપ કરીને ઇન્દ્રની ઊંઘ ઉડાડી દે, ઇન્દ્રનું સિંહાસન જતું રહેશે એવી જરાતરા બીક લાગે તો એ ઋષિનો તપોભંગ કરવા તે એકાદ અપ્સરાને પૃથ્વી પર મોકલી આપતો. સ્વર્ગમાં લગભગ સાડા ત્રણ કરોડ અપ્સરાઓ વસતી. આ આંકડો અમે આર.ટી.આઇ. રાઇટ ટુ ઇન્ફર્મેશનમાંથી નહીં, પુરાણોમાંથી મેળવેલ છે. આ સાડા ત્રણ કરોડ પૈકી ઉર્વશી, અલંબુષા, તિલોત્તમા, ધૃતાચી, કુંડા, મંજુઘોષા, મેનકા, રંભા અને સુદેષી મુખ્ય છે, એ પછી ૧૦૬૦ નોંધપાત્ર અપ્સરાઓ હતી. (આ બધી વિગત મારા જ્ઞાનના પ્રદર્શન કે કોઈ રસિક વાચકના મોંમાં પાણી લાવી તેને વહેલા વહેલા સ્વર્ગવાસી કરવાની લાલચ આપવા નથી લખી.) એ બધી શાર્પ-શૂટરો હતી એ જમાનાની.

ટૂંકમાં એ જમાનામાં તેમજ હું સેલ્સ-ટેક્સની પ્રેક્ટિસ કરતો હતો ત્યાં સુધી ભ્રષ્ટાચારમાંય સસ્તાઈ હતી. કદાચ આ જ કારણે આવો પાનપટ્ટી, ચા-પાણી કે નાસ્તા જેટલો, ખીચડીમાં મીઠા જેટલો જ ભ્રષ્ટાચાર હોવાને કારણે તેને દૂર કરવા માટે અણા હજારે જેવા અતિ ભલા માણસ પાસે

આમરણાંત ઉપવાસ કરાવવાની જરૂર નહોતી પડતી. થોડાક રૂપિયા માટે થઇને કોઇ સજ્જને શા માટે ખાધા-પીધા વગર મરી જવું પડે!

પારકી પંચાત કોને કહેવાય? એવું મને પૂછ્યા પછી ગીધુકાકા એનો જવાબ આપતાં બોલ્યા: 'પોતાના દેશમાં શું ચાલી રહ્યું છે એની ચિંતા કરવાને બદલે અમેરિકા કહે છે કે ભારતમાં આજકાલ જે ભ્રષ્ટાચાર ફૂલ્યો-ફાલ્યો છે એને કારણે પચાસ ટકા ભારતીયો હતાશ થઇ ગયા છે. અમેરિકાની પબ્લિક ઓપિનિયન એજન્સીએ તાજેતરમાં પ્રગટ કરેલ નવા સર્વેક્ષણ પ્રમાણે દેશમાં ભ્રષ્ટાચારની સમસ્યા બિલકુલ વકરી ગઇ છે અને આ કારણે ભારતની અડધો અડધ પ્રજા ત્રાસીને હતાશ થઇ ગઇ છે.' જોકે હકારાત્મક રીતે જોવા જઇએ બાકીની પચાસ ટકા પ્રજાને ભ્રષ્ટાચાર સામે ખાસ કોઇ ગંભીર ફરિયાદ નથી.

એ લોકો લેતી-દેતીને એક વ્યવહાર ગણી ચાલે છે, એનો અર્થ એવો નથી કે માત્ર ને માત્ર અણ્ણા હજારેને જ ભ્રષ્ટાચારની ખબર છે. અને-અને અમેરિકા તો ભારત પાસે બેબી અમૂલ છે. એની ઉંમર કેટલી? માંડ પાંચસોથી સાડા પાંચસો વરસની. એના કરતાં તો અમારું અમદાવાદ ઉંમરમાં મોટું, તે છસો વર્ષનું છે ને ભારતની ઉંમર તો હજારો હજારો વર્ષની છે. તેની પાસે સંસ્કારોનો પુરાણો વારસો છે, એમાં થોડો ભ્રષ્ટાચાર પણ ધૂસી ગયો હોવાની અમને પાકી જાણ છે.

એટલે તો કોઇ રાજ્યનો મંત્રી ખુરશી મેળવવા કે બચાવવા ભ્રષ્ટાચાર આદરે તો અમે એ ભ્રષ્ટાચાર સામે આંખ આડા કાન કરીએ છીએ. ઉ. ત. જયલલિતા. તેણે આચરેલ ભ્રષ્ટાચારની ખબર હોવા છતાં તેને એ. રાજા જેટલો ભ્રષ્ટાચાર કરવાની તક મળે એ માટે થઇને તેને અમે સંપૂર્ણ બહુમતી આપી-કોઇનો પણ સાથ લીધા વગર એકલે હાથે લૂંટ ચલાવી શકે એ જ અમારી ભાવના છે.

આમ ભ્રષ્ટાચાર તો એ પછી ધરતી પર રાજા ભોજ, ચાણક્યવાળો ચન્દ્રગુપ્ત, અકબર, અહમદશાહ બાદશાહ, ગાંધીજી અને કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના સમયમાં હતો. ટાગોરનાં ભાભી કાદમ્બરીએ તદ્દન યુવાનવયે આત્મહત્યા કરી નાખી હતી. તેની લાશનું પોસ્ટમોર્ટમ ન થાય એ માટે રૂપિયા પાંચની લાંચ આપવી પડી હતી. આવા કિસ્સામાં આબરૂદાર પરિવારની પુત્રવધૂના ડેડ બોડીનું પોસ્ટમોર્ટમ નહીં કરાવવાનો ભાવ આજકાલ કેટલા લાખ (કે કરોડ) રૂપિયા ચાલે છે એ જાણવાનું મન છે.

ટૂંકમાં એ જમાનામાં તેમજ હું સેલ્સ-ટેક્સની પ્રેક્ટિસ કરતો હતો ત્યાં સુધી ભ્રષ્ટાચારમાંય સસ્તાઈ હતી. કદાચ આ જ કારણે આવો પાનપટ્ટી, ચા-પાણી કે નાસ્તા જેટલો, ખીચડીમાં મીઠા જેટલો જ ભ્રષ્ટાચાર હોવાને કારણે તેને દૂર કરવા માટે અણા હજારે જેવા અતિ ભલા માણસ પાસે આમરણાંત ઉપવાસ કરાવવાની જરૂર નહોતી પડતી. થોડાક રૂપિયા માટે થઈને કોઈ સજ્જને શા માટે ખાધા-પીધા વગર મરી જવું પડે!

વેચાણવેરા અધિકારીઓને ન્યાય આપવા ખાતરેય કહેવું જોઈએ કે તે રિઝનેબલ હતા, હજમ થાય એટલું જ ખાતા. આથી એક વેચાણવેરા અધિકારી પાસે અમે માત્ર સો ગ્રામ ભજિયાં કે પચાસ ગ્રામ ખારી બિસ્કિટનું પડીકું આપીને અમારો કેસ પતાવી શકતા. અરે, કેટલીકવાર તો માત્ર ને માત્ર બે-ત્રણ શ્રીફળ, બૂટ પોલિશની ડબ્બી અને બૂટની બે જોડ દોરીમાં અમારું કામ કઢાવી લેતા. જોકે એની બાજુની કેબિનમાં બેસતો બીજો ઓફિસર એના પર બીજાના ભાવ બગાડવા બદલ ગુસ્સે થઈ તેને વારંવાર ઠપકો આપતો.

તો અન્ય એક અધિકારીને અમારા અસીલે પચાસ રૂપિયા આપ્યા તો એ સિકાંતવાદી અધિકારીએ પચીસ પાછા આપતાં કહ્યું: 'હું આનાથી વધારે નથી લેતો.' અમે આનું કારણ પૂછતાં તેણે નિખાલસતાપૂર્વક જણાવ્યું કે આપણે મોટી રકમની માગણી કરીએ તો કોઈ છટકામાં પકડાવી દે. જ્યારે પચીસ રૂપિયા ઓફિસરને આપતાં કોઈની આંતરડી ના કકળે. બોલો, મારું લોજિક ખોટું છે? એ પણ ખરું કે અમારા વખતમાં વેચાણવેરા અધિકારીઓ ઇશ્વર તેમજ એન્ટિકરપ્શન બ્રાન્યથી, ઇશ્વરથી ઓછા, એન્ટિકરપ્શનવાળાઓથી વધારે ડરી ડરીને ચાલતા.

એક સેલ્સટેક્સ ઓફિસર તો કેસ શરૂ કરતા પહેલાં જ અમને સૂચના આપી દેતો કે ટેબલનું ખાનું ખુલ્લું છે, ઉપરવાળાના નામ પર જે કંઈ રૂપિયા મૂકવા હોય એ મૂકી દેજો, હું ટોઇલેટ જઈને આવું છું, કેસ બાબત ફિકર-ચિંતા ના કરશો, શું સમજ્યા? ને મારો વેપારી મંદિરમાં રૂપિયા મૂકતો હોય એટલી શ્રદ્ધાથી ટેબલના એ ઉઘાડા ખાનામાં રૂપિયા સરકાવી દેતો ને કેસ પતી પણ જતો. એ અધિકારીઓની ઓનેસ્ટી બિયોન્ડ ડાઉટ, એકવાર લાંચ લીધા પછી પ્રામાણિકતાથી કેસ પૂરો કરી આપે, ને એમાં ઓડિટ પણ ન આવે.

એક ઉપલા અધિકારી લાંચ લેતા નહીં કે કેસ સરખી રીતે પૂરો કરતા નહીં ને પોતાની ઓનેસ્ટી બાબત જાહેરમાં ગર્વ કરતાં છતાં દિવાળીના અઠવાડિયા પહેલાં અમને શોધી, બોલાવી કહેતા: 'તમારી શુભેચ્છાઓના પ્રતીક રૂપે આ દિવાળી પર મને મીઠાઈ ન મોકલશો, એના વિકલ્પે એક કિલો સૂકા મેવાનું બોક્સ પહોંચાડજો.' બસ, આ મજા હતી, અણ્ણા હજારેની જરૂર નહોતી પડતી. ઈદમ્ તૃતીયમ્ , વિનોદ ભટ્ટ

દીર્ઘાયુ જ નહીં દીર્ઘ આરોગ્યની કાળજી લો

લાંબા આયુષ્ય સાથે લાંબી, તંદુરસ્તી જ નહીં પણ 'હેપ્પીનેસ' મહત્વની છે. ૬૦૦ વર્ષ જીવી શકાય પણ ૬૦ સુધી જીવો કે ગમે ત્યાં સુધી પણ આરોગ્યમય જીવવા ભોજન ઓછું કરતા જાઓ. સાંજે માત્ર ફળાહાર કરો. ઇટલેસ એન્ડ લીવ લોંગ! ઓછું ખાઓ લાંબું જીવો.

માત્ર મહાત્મા ગાંધીજીને દીર્ઘાયુ જ નહીં દીર્ઘ-આરોગ્યની ચાવી મળી ગયેલી અને તે ચાવી હતી 'નિસર્ગોપચાર'. જો તેને ગોડસેએ ગોળી ન મારી હોત તો હું ખાતરીથી કહું છું કે તે ૧૨૫ વર્ષથી વધુ જીવ્યા હોત અને તંદુરસ્ત જીવ્યા હોત. તેમનો નિસર્ગ-આહાર અને નિસર્ગોપચારની શ્રદ્ધા તેમ જ મનુ-આભાના શરીરની ઉષ્મા તેમને લાંબું જીવાડત. તાજેતરમાં સત્ય સાઇબાબા માત્ર ૮૫ વર્ષની ઉંમરે સ્વર્ગવાસી થયા તે પહેલાં કેટલાય આધ્યાત્મિક પુરુષો (અને ખાસ રામકૃષ્ણ પરમહંસ કેન્સરથી વડોદરામાં) પીડાયા હતા. વડોદરામાં રામકૃષ્ણ મિશન અને વિવેકાનંદના સંચાલક સ્વામિ નિબિલેશ્વરાનંદજી મહારાજ મારે ઘરે પધાર્યા ત્યારે મેં તેમને આજ પ્રશ્ન પૂછ્યો તો તેમણે બચાવ કર્યો કે રામકૃષ્ણજીએ શરીર કરતાં આધ્યાત્મિક સાધના ઉપર જ સર્વે ધ્યાન આપવું હતું, પણ ૨૧મી સદીના માનવી માટે આવો બચાવ વ્યવહારુ નથી. ધીરુભાઈ અંબાણી અને બીજા અબજપતિ ઉદ્યોગપતિઓ સ્વાસ્થ્યની પરવા કર્યા વગર 'વહેલા વહેલા' ગુજરી ગયા તેમાં એ બહાનું ન ચાલે કે રિલાયન્સને ધીંગી કરવા તેમણે સ્વાસ્થ્યની કાળજી ન કરી. શું કામ ન કરી ? તમે મિલકત છોડી જાઓ છો. સેંકડો ઉદ્યોગપતિઓ મિલકતો કમાઈને સંતાનો માટે છોડતા જાય છે. શું બે-ત્રણ દીકરા કે દીકરીઓ તમારી મિલકત માટે કાયમી કંકાસ કરે તે માટે તમારે આરોગ્યની એસી તૈસી કરવી ?

સિગમન્ડ ફ્રોઇડે માનવની સેક્સ લાઇફ અને જીવરસાયણનું આખું સાયન્સ વિકસાવ્યું. તેમાં અતિ કલ્પનાઓને વાસ્તવિકરૂપ આપેલું, તેના તરફ વાચકોનું ધ્યાન દોરાયું નથી. માત્ર તેને સેક્સનો શહેનશાહ ગણવામાં આવ્યો. ખરેખર તો ફ્રોઇડ માનવજાતની જીવરસાયણ શક્તિને વધારીને દીર્ઘાયુ અને તે પણ સંપૂર્ણ આરોગ્યવાળું દીર્ઘાયુનું વિજ્ઞાન વિકસાવવા માગતા હતા. તેણે અતિ કલ્પના કરીને માનવીને અમર બનાવવો હતો. આજે અમેરિકા-જર્મનીના વિજ્ઞાનીઓ માનવી માટે અનેક જીવરસાયણો શોધીને લાંબુ આયુષ્ય આપવા માગે છે, પણ તે રોગમુક્ત જીવન હશે નહીં. ગાંધીજી ૧૨૫ વર્ષ જીવ્યા હોત તો પૂર્ણ તંદુરસ્તી સાથે જીવ્યા હોત. થેક્સ ટુ નેચરોપથી આજે ૨૧મી સદીમાં માત્ર દીર્ઘાયુ જ નહીં પણ દીર્ઘ તંદુરસ્તી સાથે અદ્ભુત તંદુરસ્તીની જરૂર છે. સત્ય સાઇબાબાને ૩૦-૩૦ દિવસ સુધી અનેક નળીઓ પરોવીને પરાણે જીવાડ્યા તેવું દીર્ઘાયુ મહાત્મા કે કહેવાતા ભગવાન કે કોઇને સ્વીકાર્ય ન હોવું જોઇએ.

કોઇને વૃદ્ધ થવું નથી. ગયા વર્ષે મેં લખેલું કે અમેરિકામાં વૃદ્ધાવસ્થા સામે લડવાની દવાઓનો ઉદ્યોગ ૮૮ અબજ ડોલરનો છે. એ દવા માનવીને લાંબુ જીવાડે છે, પણ મરતો નથી પણ માંદો થઇને જીવે છે. ટેલિવિઝનવાળા આ એન્ટી-એજિંગ ઇન્ડસ્ટ્રીનાં R ૩૯૬૦૦૦ કરોડના ધંધાને જીવતો રાખે છે. દર વર્ષે કંઇને કંઇ દીર્ઘાયુ માટેનાં પુસ્તકો અને દવાનાં તૂત નીકળે છે. તાજેતરમાં એક અતિકલ્પનાવાળું પુસ્તક પ્રગટ થયું છે. તેનો રિવ્યુ લંડનના સન-ડે-ટાઇમ્સે ૩જી માર્ચ ૨૦૧૧ આપ્યો છે. પુસ્તકનું નામ છે 'થુ આર લુકિંગ વેરીવેલ-ધ સરપ્રાઇઝિંગ નેચર ઓફ ગેટિંગ ઓલ્ડ.' એ પછી હમણાં જ એક મિચીઓ કાકુ નામનો વિજ્ઞાની આપણને સૌને 'વૈજ્ઞાનિક રીતે' મૂરખ બનાવવા લખે છે કે તેણે ૩૦૦ વિજ્ઞાનીઓને મળીને એક એવા સુપ્ત ડી. એન.એ. (મૂળ બીજ) અને પ્રોટીનની શોધ આદરી છે જે માણસને ગ્રીક દેવતાઓની માફક જીવે ત્યાં સુધી ૩૦ વર્ષનો જ દેખાય તેવો બનાવશે, પણ એ ગધેડાવૃદ્ધિવાળા વિજ્ઞાની સ્પષ્ટ કરતા નથી કે ૩૦ વર્ષની વય મહત્વની નથી. ૮ની વયે આજે ડાયાબિટીસ થાય છે.

૨૪ની વયે હૃદયરોગનો હુમલો આવે છે. મૂળ વાત કાયમી તંદુરસ્તીની છે. તે વાત કોઇ કરતું નથી. ફરી ગાંધીજીને યાદ કરીને કહું છું કે ગાંધીજીનો ચરખો જે કાયમ માટે અભરાઇએ ચઢાવવા જેવો છે અને તેમની અહિંસાની વાતો તેમનાં પ્રવચનો અને પુસ્તકમાં જ ખડકાયેલી રહેવાની છે. હિંસાની

તો સતત બોલબાલા થવાની છે તે ચરખા અને અહિંસા તેમજ તેમના મનુ-આભા ગાંધી બ્રાન્ડ બ્રહ્મચર્યની વાતો સતત પ્રગટ થાય છે, પણ તેમનાં જે મહામૂલા નિસર્ગોપચારને કોઈ દેશી-વિદેશી લેખકો (જે મુખ્યત્વે અંગ્રેજીમાં ગાંધીજીના જીવનથી પત્તર રગડે છે) યાદ જ કરતા નથી. ઉપર મેં જે પુસ્તકનું નામ લખ્યું તે લેવીસ વોલપેરીએ લખ્યું છે. તેમાં માનવજાત ૬૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય આસાનીથી ભોગવશે તેવી વાત લખી છે. એક માન્યતા દઢ થયેલી કે જે આવરદા છે તે જન્મ વખતે જ આપણા જીન્સમાં લખાઈને આવી છે. એટલે એમાં કોઈ મીનમેખ નથી.

સ્વામિ દયાનંદ કે વિવેકાનંદ ફલાણી ઉંમરનું મોત લખાવીને જ આવ્યા હતા. ડીટ્ટો પ્રમુખ કેનેડી અને ગાંધીજી (ખૂનથી) પણ એવા ખૂનની વાત જવા દઈએ તો સાયિન્ટિસ્ટો કહે છે કે મૂળભૂત જીન્સને હવે બદલી શકાય છે. આપણે જન્મ્યા ત્યારે જે રીતે 'જેનિટીક્સ પ્રોગ્રામ્સ' હોઈએ તે ડિઝાઈન બદલી શકાય છે, પણ શું માનવ પોતે આવું ૬૦૦ વર્ષ લાંબુ આયુષ્ય ઇચ્છશે? જયોર્જ બનોર્ડ શોએ કહેલું કે ઇશ્વરે આપેલું આયુષ્ય કરતાં લાંબુ જીવવાની શેખી એ તો પાગલ માણસને તંત છે. બનોર્ડ શોએ તો કહેલું કે શું તમે ઇચ્છતા હોત કે લેનિન સ્ટેલીન અને બીજા સરમુખત્યારો લાં...બુ.. ૬૦૦ વર્ષ જીવે? તો તો હાહાકાર થઈ જાય. દિ.ભા.ના તંત્રીએ ૧૯-૪-૧૧ના તંત્રી લેખમાં લખવું પડ્યું. હવે વૃદ્ધો જ પોતે એવું આરોગ્ય અને આર્થિક સ્વતંત્રતા રાખે કે તે યુવા પ્રજાની એસી તૈસી કરી શકે.

ચીની વૈદોએ ગીંકગો નામની વનસ્પતિ શોધી તે સ્મરણશક્તિ ૧૦૦ વર્ષની આયુવાળાને ટકે તેવો દાવો થયો પણ ખોટો પુરવાર થયો. મહર્ષિ ચ્યવને દીર્ઘાયુ માટે ચ્યવન પ્રાશ શોધ્યું પણ તેને તો સ્વાદ બનાવી ઝંડુ અને ધૂતપાપેશ્વર માત્ર કમાયા. કોઈ લાંબું કે તંદુરસ્ત જીવતું નથી. માત્ર સવારે મનને છેતરીને સ્વાદિષ્ટ ચાટણ જમે છે. ખરી વાત તો લાંબા આયુષ્ય સાથે લાંબી, તંદુરસ્તી જ નહીં પણ 'હેપ્પીનેસ' મહત્વની છે. યુરોપમાં ૨૧,૦૦૦ લોકોનો સર્વે કરાયો તો ૭૪ની વય સુધી લોકો પોતાની મેળે પોતાનું કામ કરી શકતા ત્યાં સુધી હેપ્પી હતા.

પછી ? પછી અનેક બીમારીથી ખાટલાવશ થતાં દુઃખી દુઃખીના દાળિયા હતા. આ પુસ્તકનાં લેખક લુઇસ વોલપેરી કદાચ ગાંધીજીના નિસર્ગોપચારને જાણી ગયા લાગે છે તે કહે છે ૬૦૦ વર્ષ જીવી

શકાય પણ ૬૦ સુધી જીવો કે ગમે ત્યાં સુધી પણ આરોગ્યમય જીવવા ભોજન ઓછું કરતા જાઓ. સાંજે માત્ર ફળાહાર કરો. ઇટલેસ એન્ડ લીવ લોંગ! ઓછું ખાઓ લાંબુ જીવો.

ત્વમેવ માતા, ચ પિતા ત્વમેવ ત્વમેવ બંધુશ્ચ સખા ત્વમેવ

જે સંબંધમાં દરેક વ્યક્તિ એકમેકના અવકાશનું રક્ષણ કરે, પોતાના કરતાં સામેવાળી વ્યક્તિનો વધુ ખ્યાલ રાખે, લેવા કરતાં દેવામાં વધુ રાજીપો અનુભવે એ સંબંધોમાં નિશંક મોકળાશ હોવાની જ અને મોકળાશ હોય ત્યાં માહું લાગવાની કે ખોટું લગાડવાની ગૂંજાઈશ નથી હોતી.

મે મહિનો છે અને મોકળાશનો વિષય છે, પછી તો પૂછવું જ શું? જાણે કોઈએ ભારતીય રેલવેની સર્ક્યુલર ટિકિટ હાથમાં મૂકી દીધી હોય ને રુટિન નામના જીને અદ્દહાસ્ય કરતાં કહી દીધું હોય કે 'જાઓ વત્સ, આજ સે મહિને ભર કે લિયે તુમ મુક્ત પંછી હો. હા... હા... હા... જા બચ્ચે મૌજ કર. તીસ દિન તક તુજે મેરી સૂરત નહીં દિખેગી.' અને પછી એ બચ્ચો જેમ મુઠ્ઠી વાળીને ખુશીની ચિચિયારી કરતો દોટ મૂકે એમ મન ભાગાભાગ કરવા માંડ્યું છે. કેવી ગજબની વાત છે! આ 'મોકળાશ' કે 'સ્પેસ' જેવા શબ્દો હજી જિંદગીમાં પ્રવેશ્યા નહોતા ત્યારથી તેને માણવા મન બહાવડું બનતું આવ્યું છે.

બાળકોને મૂકીને મમ્મી બહાર જાય ત્યારે બારણું બંધ થતાંવેંત આખા ઘરમાં કેવી ધમાયકડી શરૂ થઈ જતી એ યાદ આવે છે. બા બહાર જાય એટલે નવો સાડલો (હા, ત્યારે સાડી શબ્દ તો રેશમી કે અન્ય ભારે સાડીને માટે જ અનામત રહેતો) પહેરીને જાય અને એણે ઉતારેલો ઘરનો સાડલો અમારે માટે મોંઘેરું ડ્રેસિંગ બની જતો. તે પહેરીને બહેનપણીઓ સાથે ઘર-ઘર રમાતું અને ત્યારે જેમની બહુ ઇર્ષ્યા થતી એ-મોટાઓની-નકલ થતી. એ બધી મોકળાશ હતી એનો ક્યાં ખ્યાલ હતો?

સ્કૂલમાં વર્ગ શરૂ થાય ત્યારે એ વર્ગ લેનારા સ્ટ્રીકટ ટીચર ગેરહાજર છે એવી અચાનક ખબર મળે અને જે આનંદનો ઉછાળ આવે એ મોકળાશ છે તેવી ક્યાં ખબર હતી? વેકેશન પડે ને દફતર ફગાવી હૂ...હૂ...હૂ... કરતા દોસ્તો સાથે રખડવા નીકળી પડતા છોકરાઓને ક્યાં ખ્યાલ હતો કે એ

મોકળાશ છે? મોટા થતાં ગયા તેમતેમ એ નિર્દોષ મજાક-મસ્તી અને નફિકરી મુક્તિના ટાપુઓ જિંદગીમાંથી ધીમે-ધીમે અલોપ થતાં ગયાં.

ત્યાં સુધીમાં તેનું નામ મોકળાશ કે સ્પેસ છે અને તે જ જિંદગીનો ચાર્જિંગ ફોર્સ છે એ પણ સમજાતું થઈ ગયું હતું. એટલે તો એ મોકળાશના જે કોઈ મોકા મળે તે ઝડપી લેવાનું અને ન હોય ત્યાંથી એ ઊભા કરી લેતા શીખી લીધું છે. આજે પણ જિંદગીમાં કંટાળા કે બોરડમને 'સ્ટ્રીકટ નો એન્ટ્રી' છે તે એનો જ પ્રતાપ છે. પણ આ તો થઈ બાહ્ય મોકળાશની વાત જે સમય, સ્થળ કે સંજોગોની છૂટથી રચી શકાય પરંતુ મને સૌથી વધુ સ્પર્શે છે તે તો સંબંધોની મોકળાશ છે.

હા, બે વ્યક્તિ રક્તસંબંધોથી, દુન્યવીસંબંધોથી, મૈત્રીસંબંધોથી, પ્રેમસંબંધોથી કે પછી જેને કોઈ સગપણ કે સંબંધના દાયરામાં ગોઠવી ન શકાય તેવા અલૌકિક સંબંધોથી પણ એક-બીજા સાથે જોડાયેલી હોય એ સંબંધમાં મોકળાશ હોય તો જ એ સંબંધ ધબકતો રહે છે, મહોરતો રહે છે. સંકુચિતતા, પઝેસિવનેસ, ચડસાચડસી અને ઇર્ષ્યા સંબંધોને કરમાવે છે, કોરી ખાય છે.

મહોરતા-ચહેકતા સંબંધોમાં રહેલી મોકળાશમાં વ્યક્તિઓ સતત ઊગતી રહે છે. એવા કેટલાક, રડ્યાખડ્યા સંબંધોના સાક્ષી બનવાની તક મળી છે અને ઓળઘોળ થઈ જવાયું છે એ સંબંધો પર. અમૃતા પ્રીતમ અને ઈમરોઝ કે દિલીપકુમાર રોય અને ઈંદિરાદેવીના સંબંધો વિશે તો વાંચ્યું જ છે પણ રૂબરૂ સાક્ષી બનવાનું થયું ત્યારે ખરેખર એ માહોલમાં જીવતા લોકો માટે ખૂબ જ માન અનુભવ્યું છે. એક સ્વજન સાંભરે છે, જેવા ભીતર એવા જ બહાર, મનમાં ન હોય એ કદી હોઠ પર ન આવે અને હોઠ પર આવે તેનાથી જુદું મનમાં હોય એવું કદી બને નહીં. સંબંધોમાં પણ એવા જ પારદર્શક અને નિખાલસ. તેમણે પ્રેમલગ્ન કર્યા હતાં.

વ્યવસાયને કારણે તેમને વરસમાં ઘણા મહિના ટ્રાવેલિંગ કરવું પડતું અને પરદેશ જવાનું થતું. તેમની શિક્ષિત અને પ્રોફેશનલ પત્નીને એ અંગે કોઈ ફરિયાદ હોય તેવું નહોતું લાગતું, કેમકે બન્ને લગ્ન પહેલાં પણ ઘણાં વરસથી એકમેકને ઓળખતાં હતાં. તેમના લગ્નનાં થોડાં વરસો બાદ પત્ની માટે પણ તેમણે પરદેશમાં નોકરી શોધી કાઢી અને ક્વોલિફાઈડ પત્નીને એ જોબ મળી ગઈ. એ ત્યાં રહેવા ચાલી ગઈ. પેલા સ્વજનને જ્યારે એ દેશમાં જવાનું થાય ત્યારે પતિ-પત્ની સાથે રહેવાનો લહાવો લે પણ બે-એક વર્ષ પછી એકવાર એ સ્વજન પત્ની પાસે ગયા ત્યારે તેમને કંઈક

નવો જ અનુભવ મળ્યો. પત્નીને મળવાની ઉત્સુકતા સાથે ડોર બેલનું બટન દબાવી દરવાજો ઊઘડવાની રાહ જોતા ઊભા હતા ત્યાં ઘરનો દરવાજો ખુલ્યો.

સામે પત્ની જ ઊભી હતી પણ આજે તેની આંખોમાં પ્રેમની તરસ છલકાતી નહોતી, આજે તેના હાથ પતિને બથ ભરવા ઊઠ્યા નહોતા. બરફ જેવી ઠંડી નિર્લેપતાથી તેના હોઠ પરથી શબ્દો સર્યા: 'હવે આપણા સંબંધો પૂરા થયા છે!' પત્નીને વહાલથી લેટી પડવા પહોળા થયેલા પતિના હાથ બારસાખ પર જડાઈ ગયા. એક તો હતો લાંબી સફરનો થાક અને તેમાં આ આઘાત! પગ પાછા વળી ગયા પોતાના વતન ભણી.

અંગત જિંદગીમાં મળેલા આવા આઘાત પછી એ ભારત પાછા ફર્યા ત્યારથી લઈને જીવ્યા ત્યાં સુધી કોઈ દિવસ તેમના મોઢામાંથી પોતાની પૂર્વપત્ની વિશે એક શબ્દ પણ ઘસાતો કોઈએ સાંભળ્યો નથી! એટલું જ નહીં, વરસો પછી તેમની એ પત્ની ભારત આવી ત્યારે તેને પ્રિય એવાં ગુલાબનાં ફૂલ લઈને મળવા પણ ગયા હતા અને તેના નવજીવનની વાતો સાંભળી ખુશ થયા હતા. પોતે યાહતા હોઈએ તે વ્યક્તિને પોતાના નિર્ણય કરવાની અને તેનાં સુખની ખુશી મનાવવા જેવી મોકળાશ સંબંધમાં આપવા માટે કેટલું મોટું દિલ જોઈએ!

દુન્યવી સગપણને નાતે એક ઘર કે એક સ્થળ સાથે રહેતી વ્યક્તિઓ વચ્ચેના સંબંધોમાં જ્યારે બરડતા અને રુક્ષતા વ્યાપી જાય છે એ ભયંકર ગૂંચળામણ કરનારી હોય છે.

એક જ ઘરમાં રહેવાનું, સાથે બેસીને જમવાનું. બાજુની પથારીમાં સૂવાનું અને બન્ને પક્ષે હૃદયમાં ઊછળે ઘણું-ઘણું કહેવાનું- છતાં હોઠો પર મણ-મણનો બોજા આવી સ્થિતિ પતિ-પત્ની વચ્ચે, મા-દીકરી વચ્ચે, પિતા-પુત્ર વચ્ચેની પણ કેમ ન હોય, એ ભયંકર-સ્દેસયુક્ત છે. કેટલીય વાર જોયું છે જેમને માટે સૌથી વધુ પ્રેમ કે લાગણી હોય તેની સાથે જ અજાણતા(?) આવી તંગદિલી ઊભી કરી બેસીએ છીએ.

આ સિનારિયો કદાચ આપણામાંના ઘણાએ જોયો હશે: બાપને દીકરા માટે અઢળક વહાલ અને દીકરાને પણ બાપ માટે ભારોભાર લાગણી પણ બેચ વચ્ચેના સંબંધમાં ક્યારેક એવી ગૂંચ પડી ગઈ કે જિંદગીભર એક ઘરમાં રહેવા છતાં બાપ દીકરો એકબીજા સાથે વાત ન કરી શક્યા. બાપ

વૃદ્ધ થયા અને બીમારીએ કબજો કર્યો. દીકરો ડોક્ટરને બોલાવે, સારામાં સારી સારવાર કરાવે પણ બાપ પાસે થોડી વાર બેસીને પ્રેમથી માથે હાથ ફેરવે કે ખબર પૂછે નહીં.

બાપ પણ દિવસભર પથારીમાં પડ્યા પડ્યા પત્નીને દીકરાના હાલચાલ પૂછ્યા કરે પણ દીકરો આવે ત્યારે એને બોલાવી ન શકે. આવું કેમ? બાપ-દીકરાને ક્યારેય શાંતિથી વાત કરતાં આવડ્યું જ નહોતું. નાનો હતો ત્યારે બાપ દીકરાને ભણતરના અને મોટો થયો પછી કામકાજના વિષયમાં કંઈ પૂછે તો દીકરાને લાગે કે બાપા પોતાની બધી વાતમાં માથું મારે છે અને તે ઉધ્ધતાઈથી એ જવાબ આપી દે. બાપને ખૂબ દુઃખ થાય.

દીકરાના આવાં આકરાં વેણ સાંભળીને અને ક્યારેક મગજ ગુમાવી એય બે વાત સંભળાવી દે. ઘરનું વાતાવરણ ગરમ થઈ જતું અને મા શાંતિસૈનિકની ભૂમિકા ભજવી બાપ-દીકરાને શાંત પાડતી. બાપને લાગતું કે દીકરાના ભલા માટે કહું છું તોય મને આમ વડચકાં ભરે છે; દીકરાને થતું કે બધું કરું છું તોય મારામાં વિશ્વાસ નથી. પછી તો બાપ-દીકરા વચ્ચે બોલવાનું થાય ત્યારે કંઈક ને કંઈક તડાફડી ફૂટ્યા વગર રહે જ નહીં. બસ ત્યારથી બન્ને વચ્ચેનો સંવાદ એકદમ શૂન્ય થઈ ગયેલો.

દીકરાની મા બીમાર પતિની દીકરા માટેની અને દીકરાની બાપ પ્રત્યેની લાગણીય જાણતી હતી પણ બન્નેની મર્યાદાથી ય વાકેફ, એટલે મનોમન પોતાના ઠાકરને પ્રાર્થના કરી લેતી કે હવે બાપ-દીકરાના સંબંધમાં આવી ગયેલી બધી ગૂંચોને ઉકેલી આપજો કે છેલ્લે છેલ્લે બેય પોતપોતાનાં દિલની વાત સામાને કહી નાખે પણ બાપ-દીકરાના સંબંધોમાં એવી નિખાલસતા અને મોકળાશની પળ ક્યારેય આવી જ નહીં. એક દિવસ બાપની પથારી ખાલી થઈ ગઈ, પિતાના નશ્વરદેહને અગ્નિદાહ દેતા દીકરાને ચિતાની જવાળા કરતાંય દાહક એવી દિલની ચિતા દઝાડી રહી હતી કે જીવતા બાપના મનને આવો જ દાહ આપ્યો હતો.

દીકરાએ બહુ-બહુ ઈચ્છ્યું કે એક વાર બાપ જાગે અને હું એને પ્રેમથી ભેટીને બધી જ ભૂલોની માફી માગી લઉં પણ એ બહુ મોડો જાગ્યો હતો. શક્ય છે કે અંત સમયે બાપનેય કદાચ મનમાં આવો જ વિચાર આવ્યો હશે પણ સમય ખૂટી ગયો હશે! દુનિયામાં કદાચ સૌથી નિકટના કહેવાય તેવા

આત્મીયજનો સાથે પણ આપણે પોતાના દિલને ખોલી ન શકીએ કે તે તેના મનને અનાવૃત્ત ન કરી શકે તો એ સંબંધ કેટલો સંકીર્ણ અને સંકુચિત થઈ ગયો હોય છે તેની આલબેલ છે.

જે કોઈ એમના પરિચયમાં આવે એ સૌને અનર્ગળ સ્નેહની ધાર ઝીલતા હોય તેવી અનુભૂતિ કરાવતા એક પ્રેમાળ સર્જકને તેમના પોતાના જ ઘરમાં પોતાના વહાલનો ખજાનો દાટીને બેઠા હોય એવા ગુમસૂમ અને મૂઠ જોયા ત્યારે ખૂબ દુઃખ થયેલું પણ એમના અન્ય સ્વજનોની હાજરીમાં એ વિશે વાત કરવાની હિમ્મત નહોતી થઈ. એક દિવસ અચાનક તેમના ઘરે જઈ ચડી અને એમના એ જ અસલી વહાલની છાલક ઝીલી ત્યારે મેં કહ્યું 'એક વાત પૂછું?' મારી આંખોમાં પડઘાતો સવાલ તેમણે કદાચ વાંચી લીધો હતો. એ બોલ્યા, 'આપણે તો નિરંતર વરસતા રહીએ, બાકી જેવું જેનું પાત્ર.'

'પણ...' મારે તે દિવસની તેમની બૂઝીબૂઝી સંવેદનાનું કારણ જાણવું હતું અને હું પૂરું બોલું એ પહેલાં જ એ મારા મનની વાત કળી ગયાં અને બોલ્યાં: 'હા, પોતાનાં જ પાત્રમાં એ ઊંડાણ ન હોય તો ક્યારેક ગુમસૂમ થઈ જવાય.' પોતાનાં બાળકો કે સ્વજનો સાથે, યા મિત્રો કે સ્નેહીઓ સાથે આપણે સંબંધોની એવી મોકળાશ કેમ ન રચી શકીએ, જેમાં આમ બોલીશ કે તેમ પૂછીશ તો તેને ખરાબ લાગશે એવો ભય ઊભય પક્ષે ન હોય.

સાથે જ એકમેકની લાગણીની સરચાઈનો બન્ને પક્ષે શતપ્રતિશત વિશ્વાસ હોય? આપણા શરીરના કોઈ અંગને અમુક કામ કરવાથી કે અમુક પ્રવૃત્તિ કરવાથી તકલીફ થાય તો આપણે એ કરીએ છીએ? એવો જ એટિટ્યુડ પોતાના સ્વજનો કે સ્નેહીઓ પ્રત્યેના વર્તનમાં પણ કેમ ન હોય? મેં કેટલાંય દંપતીઓને જોયાં છે કે લગ્નના ચાળીસ-પચાસ વરસ પછી પણ એકને એક-મેકના સેન્સિટિવ એરિયાઝનો ખ્યાલ નથી આવ્યો હતો.

પતિને ખાંડ સાથે નાખીને આપેલી કોફી પસંદ નથી એ વાત ચાર દાયકા સાથે રહ્યાં છતાં પત્ની મીઠી કોફી જ પતિને આપે છે અને પત્નીને એસી પાસે સૂવાનું નથી ફાવતું એ જાણવા છતાં પતિ રોજ તેને માટે ત્યાં જ જગા રાખે છે! જે સંબંધમાં દરેક વ્યક્તિ એકમેકના અવકાશનું રક્ષણ કરે, પોતાના કરતાં સામેવાળી વ્યક્તિનો વધુ ખ્યાલ રાખે, લેવા કરતાં દેવામાં વધુ રાજીપો અનુભવે એ સંબંધોમાં નિશંક મોકળાશ હોવાની જ અને મોકળાશ હોય ત્યાં માફું લાગવાની કે ખોટું લગાડવાની

ગૂંજાઈશ નથી હોતી. હું જ્યારે મોકળાશભરી આદર્શ રિલેશનશિપની કલ્પના કરું તો મને આ પ્રાર્થના યાદ આવે છે:

ત્વમેવ માતા, ચ પિતા ત્વમેવ
ત્વમેવ બંધુશ્ચ સખા ત્વમેવ
ત્વમેવ વિદ્યા, દ્રવિણમ્ ત્વમેવ
ત્વમેવ સર્વમ્ મમ દેવ દેવ

કેટલી અદ્ભુત રિલેશનશિપ હશે આ? આટલા બધા સંબંધોને એક જ વ્યક્તિ સાથેની રિલેશનશિપમાં અનુભવી શકાય તો એ મોકળાશની ચરમસીમા નહીં તો બીજું શું? - લેખક:અજ્ઞાત

ફક્ત 8 દિવસ અને 8 સંકલ્પથી મેળવો પરમ શાંતિ....!

શાંતિની શોધ અને પ્રાપ્તિ બહારથી અંદરની તરફ નહીં, પણ અંદરથી બહારની તરફ થતી પ્રક્રિયા છે. મનના કોઈ ખૂણામાં કંઈ વિખેરાયેલું હોય તો તેને એકત્રિત કરવું જરૂરી છે. ચાલો, આઠ દિવસનો અભ્યાસ શરૂ કરીએ. રોજની એક ક્રિયા નક્કી છે. જ્યારે પણ ભૂલો, ફરીથી શરૂ કરો...

પહેલો દિવસ સ્વીકૃત ભાવથી જીવો

તમારી પરિસ્થિતિ (તે ગમે તેટલી ખરાબ હોય) અને લોકો (જેમની સાથે તમે છો)ને તે જેવા છે, તેવા જ રૂપમાં સ્વીકાર કરો કારણ કે બીજાને બદલવાની કોશિશ કરવામાં તમે પોતે જ તમારી શક્તિ વેડફો છો. પહેલાં તમારી જાતને બદલો, તો પછી બધું આપોઆપ જ બદલાઈ જશે.

બીજો દિવસ આભાર માનો, આશીર્વાચન આપો

જો તમને એવું લાગતું હોય કે તમારા લીધે બીજાને દુઃખ કે નુકસાન થઈ રહ્યું છે, તો એવી વ્યક્તિને ખૂબ આશીર્વાચન આપો. આનાથી તમારી અંદર અટકી ગયેલી હકારાત્મક ઊર્જાનો પ્રવાહ વહેવા લાગશે, ચેતના શુદ્ધ થશે. તમે તમારો પ્રેમ વહેંચશો, તો દુનિયાભરનો પ્રેમનો ખજાનો તમારા માટે ખુલી જશે.

ત્રીજો દિવસ એક દિવસમાં એક સંકલ્પ

જે લક્ષ્યને સૌપ્રથમ મેળવવા ઇચ્છતાં હો, સવારે ઊઠો ત્યારે સૌથી પહેલાં તમારી સંપૂર્ણ શક્તિથી મનોમન તેનું પુનરાવર્તન કરો અને એ પૂર્ણ કરવામાં લાગી જાવ. રાત્રે સૂતી વખતે સંકલ્પ પ્રાપ્તિ

માટે શાંતિથી આંખો બંધ કરીને મક્કમ બનો. સંકલ્પ લેવાથી જ સંકલ્પશક્તિ વધે છે અને પછી એકાગ્રતા પણ તમારો સાથ આપશે.

ચોથો દિવસ ફરિયાદ ન કરો

મનોમન નક્કી કરો કે કોઈ પણ વ્યક્તિને કંઈ પણ બાબત અંગે ફરિયાદ નહીં કરો. કોઈ પ્રકારની અપેક્ષા રાખ્યા વિના તમારું કામ કરતાં રહો. પહેલા જ દિવસથી આવી ટેવ છુટી જાય એવું તો નહીં કહી શકાય, પણ ધીરે ધીરે તમે ફરિયાદ કરવાનું છોડી દેશો. તેની સાથે ધીમે ધીમે દુઃખ પણ જતાં રહેશે.

પાંચમો દિવસ ક્રોધ ન કરો

જ્યારે પણ ગુસ્સો આવે, ત્યારે એને મનમાં થોડી વાર દબાવી રાખી માત્ર સાક્ષી બનીને પરિસ્થિતિને નિહાળો. ગુસ્સો તમને અસંતુલિત કરી દેનારી નકારાત્મક ઊર્જા છે. ગુસ્સામાં લોકોના હાથ-પગ અને શરીર ધૂજવા માંડે છે તે આ બાબતનું ઉદાહરણ છે.

છઠ્ઠો દિવસ ખુશ રહો

મનમાં ખુશીની ભાવના રાખો. તમને થોડા જ દિવસમાં ખ્યાલ આવશે કે આ ખુશીના તરંગ અનેકગણા વધીને તમારા અંતર, ઘર, આસપાસના વાતાવરણમાં પ્રસરવા લાગ્યા છે. જ્યારે આપણે ખુશ રહીએ છીએ, ત્યારે ખુશી તેની પાછળ અનેક ખુશી લઈને આવે છે. ખુશાલીભર્યું મન તમારા માટે સુખના નવા દ્વાર ખોલી નાખે છે.

સાતમો દિવસ બસ એક મિનિટ

ઇશ્વર સાથે જોડાયા હોવાનો અનુભવ કરીને તેના પ્રત્યે આભારી બનો. ઇશ્વર સાથે જોડાવાનો અનુભવ શારીરિક શક્તિની અનુભૂતિ કરાવે છે. દિવસમાં એક મિનિટ માટે પણ પોતાના ઇષ્ટદેવનું નામ ઉચ્ચારવાથી માનસિક શાંતિ મળે છે.

આઠમો દિવસ સાક્ષીભાવથી જીવો

મનમાં સતત ચાલ્યા કરતાં વિચારોથી અલ્પિત રહેવાનો પ્રયત્ન કરો. મનમાં જે કંઈ વિચાર ચાલતાં હોય તેને સાક્ષીભાવે નિહાળો. શરૂઆતમાં ખ્યાલ નહીં આવે, પણ ધીરે ધીરે તમને પોતાને જ સમજાવા લાગશે કે કયો વિચાર સારો છે અને કયો ખરાબ? થોડા જ દિવસોમાં ખોટા વિચાર આવતાં અટકી જશે.

Source: Cover Story, Madhurima

હવે ૨૧મી સદીનો સેન્ટ્રલ પ્રોબ્લેમ છે શું છે?

આધી અરુ સુખી ભલી પુરી સો સન્ટાપ જો ચાહેગા ચુપડી બહુત કરેગા પાપ-કબીર
(અરે ભગવાન, મને અડધી રોટી જ આપ, આખી રોટી નાહકની પીડા પેદા કરશે. જો ધી ચોપડેલી
રોટી ચાહીશ તો ઘણાં પાપ કરતો થઈશ)

પશ્ચિમના લોકોના ભૌતિકવાદથી નિરાશ થઈ થોમસ મર્ટન નામના એક અમેરિકાના આધ્યાત્મિક
પુરુષ ભારત આવ્યા. થાઈલેન્ડ ગયા. તેમને આશા હતી કે એશિયાના દેશો હજી સુધી ભૌતિકતામાં
ફસાયા નથી. તેના વિચારકો પાસેથી કંઈક જાણું, પણ તેમણે જોયું કે ભારત અને એશિયાના લોકો
તો સુખ, આનંદ, અતિઆનંદ, અહર્નિશ આનંદની પશ્ચિમની ફિલસૂફીમાં પોતે જ ફસાવા માંડ્યા છે.
તેમણે એશિયન અખબારો જોયાં. અમેરિકાનાં અખબારો જેટલાં જ અને અમેરિકન ટીવી જેટલાં જ
અહીં ભારતનાં આ માધ્યમો વંઠી ગયેલાં માલૂમ પડ્યાં.

તેમણે જોયું કે નવદશમાંશ જેટલી ખબરો છપાય છે તે એક પ્રકારના સ્યુડો ન્યૂઝ હોય છે. સ્યુડો
એટલે આભાસી, છેતરામણા, મિથ્યા, કલ્પિત કે કૃત્રિમ સમાચારો છપાતા હોય છે. એક મુંબઈના
નિષ્ફળ પત્રકાર જે પ્રેમલગ્નમાં નિષ્ફળ ગયા તેમણે બે-ત્રણ અંગ્રેજી અખબારો બદલ્યાં તેમનાં
તંત્રીપદવાળાં અખબારો કે સાપ્તાહિકો જ બંધ થઈ ગયાં. દિલ્હી ગયા. બેકાર ભટક્યા. એક ટીવી
ઉપર તેનો કાર્યક્રમ સફળ ગયો પછી તેમણે પોતાની ન્યૂઝ ચેનલ શરૂ કરી છે. તેમાં શું સમાચારો
પીરસાય છે? થોમસ મર્ટન કહે છે તેવા જ સ્યુડો સમાચારો હોય છે. માત્ર આ ચેનલ જ આ
બાબતમાં વિલન નથી.

તમામ ટીવી ન્યૂઝ ચેનલો અને અખબારો સ્પર્ધામાં (જા.ખ. મેળવવાની) પોલાં થતાં જાય છે.
થોમસ મર્ટન કહે છે કે વાચકો અને પ્રેક્ષકો પણ આ સ્યુડો સમાચારો વાંચી કે જોઈને તે સમાચારો
વાચતી વખતે કે ટીવી જોતી વખતે સ્યુડો એટેન્શનમાં હોય છે અને પછી સ્યુડો રિયાલિટીમાં ફસાય
છે એટલે કે મને કમને એ કલ્પિત અને મિથ્યા સમાચારો જોઈ-વાંચીને તેને સાચા માને છે! ખરેખર
તો થોમસ મર્ટનની ભાષામાં અમેરિકાના વાદવાદે ભારતના વાચકો કે પ્રેક્ષકો પોતે જ સેલ્ફ
હિપ્નોટાઈઝડ થઈ ગયા છે. આ તમામ લોકો માત્ર પોતાને જ જુએ છે અને તેની સમૃદ્ધિની
ભૂખસંતોષ માટે આવાં માધ્યમોના અને ખોટી માન્યતાના ભોગ બનતા જાય છે.

લંડનના 'ન્યુ સ્ટેટસમેન' નામના સાપ્તાહિકે ૧૮-૮-૨૦૦૮માં લખેલું કે શું કામ ભારત, થાઈલેન્ડ અને પાકિસ્તાન જેવા દેશો અમેરિકા જેવી જ સમૃદ્ધિ મેળવવા ઈચ્છે છે? શું કામ તેની ખાણીપીણી, ત્યાંના શિક્ષણ કે ત્યાંની સ્યુડો ફિલોસોફીને અનુસરે છે? આપણા લોકો અમેરિકાની અધોગતિની શરૂઆતને જાણે છે? અમેરિકાની ભાવિ પેઢી કેવી છે તે જાણે છે? કદાચ જાણે છે પણ તે સમૃદ્ધિથી અંજાઈ ગયા છે એટલે નીચેની વાસ્તવિકતા જોઈ શકતા નથી.

‘ અમેરિકાનાં ૯૭ ટકા બાળકો જે ૧૫થી ૧૭ વર્ષનાં હોય છે તે કાનૂનની દ્રષ્ટિએ કોઈ ને કોઈ ગુનો કરી ચૂક્યા હોય છે. અમેરિકાનો કાનૂન તેને જુવેનાઈલ ઓફેન્સર્સ કહે છે.

‘ ૧૧થી ૧૫ વર્ષની ઉંમર વચ્ચેનાં ૧૩ ટકા બાળકો કોઈ ને કોઈ માનસિક બીમારીથી પીડાય છે. ૨૦૦૮માં ૧૦ ટકા છોકરીઓ મેન્ટલ ડિસઓર્ડર (માનસિક બીમારી)થી પીડાતી હતી. હવે ૨૦૧૧માં છોકરાઓ કરતાં છોકરીઓ વધુ ને વધુ છાકટી થવા જતાં ૧૮થી ૨૦ ટકા અમેરિકન છોકરીઓ માનસિક રીતે સ્થિર નથી. ૨૩ વર્ષે અબજપતિ બનેલી લેડી ગાગા નામની પોપ ગાયિકા ગાતાં ગાતાં તમામ વસ્ત્રો કાઢી નાખે છે. તેનો તેને કોઈ અફસોસ નથી. શરમ નથી. (આજે ભારતમાં પણ ટીવીની મશહૂર ફિલ્મસ્ટારો માત્ર ‘લંગોટ’ જ પહેરીને નાચે છે).

‘ ૫૭ ટકા છોકરાઓ જ આજે મેટ્રિક કક્ષાની પરીક્ષામાં પાસ થાય છે. બીજા નાપાસ થાય છે એટલું જ નહીં કેટલાક તો પરીક્ષાનાં આન્સર પેપર સાવ કોરેક્ટોરા છોડી જાય છે.

‘અમેરિકામાં જે આપઘાતો થાય છે તેમાં ૭૫ ટકા આપઘાત ૧૫થી ૩૫ વર્ષનાં સ્ત્રી-પુરુષ કરે છે. આજે અમેરિકામાં બીજા તમામ મરણનાં કારણોમાં આપઘાત એ સૌથી મોટું બીજું મરણનું કારણ છે. મતલબ કે આપઘાત મરણનું મોટું કારણ બન્યું છે.

‘૧૮ વર્ષ નીચેના ૭૦ ટકા છોકરાઓ ગુનો કરીને પછી સજા ભોગવીને ફરી પાછા બીજો, ત્રીજો એમ અનેક ગુના કરે છે. રિપીટ કરે છે. એ પછી ૧૦માંથી ૯ ગેંગ મેમ્બર બને છે (આડમ લેવીટ નામના પત્રકારે ઉપરનું સંશોધન કર્યું છે).

આ હાલતથી પ્રબુદ્ધ અમેરિકનો એટલે કે જીવન વિશે સતત જાગૃતિ ધરાવનારા અને આધ્યાત્મિક

જીવન ઈચ્છનારા લોકો હલબલિ ગયા છે. તે લોકો આજે ઉપર જે નામ લખ્યું તે લેખક થોમસ મર્ટનનું પુસ્તક 'સીડઝ' વાંચે છે અને તેમાંથી પ્રેરણા મેળવવા માગે છે કે આધુનિક માનવ કઈ રીતે ચેતનાથી જીવી શકે? થોમસ મર્ટનનું આ પુસ્તક ખરેખર અનુવાદ કરવા જેવું છે પણ હું તેનાં કેટલાંક ચૂંટેલાં રત્નો પીરસું છું. તે દરમિયાન ઉપરની અમેરિકાની યુવા પ્રજા વંઠી ગઈ છે તે વાંચીને ગુજરાતી માબાપો ચેતે. આજના ટીવી, ઈન્ટરનેટ, સેલફોન અને સાઈબર સેક્સના આંટામાં તમારાં બાળકો આવી જતાં નથી ને?

‘થોમસ મર્ટન કહે છે કે મારું પુસ્તક ‘સીડઝ’ લખવાનો એ હેતુ છે કે તમારા મગજમાં એક બીજ રોપું કે તમારી વિચારવાની શક્તિ કે વિચારોનો સ્ત્રોત તમે બીજાને ન સોંપો. (તમારા વતી વિચારવાની મોનોપોલી ધર્મગુરુઓ, સ્વામી કે બાબાઓને ન આપો).

‘ આપણે આજે એક મોટામાં મોટી ‘માનવક્રાંતિ’ના યુગમાં પ્રવેશ્યા છીએ. ઓ બાપરે! આ ‘ક્રાંતિ’ કેવી છે? આ ‘ક્રાંતિ’માં આખી માનવજાત કોઈ એક યોજનાબદ્ધ કરેલી રચનાત્મક ક્રાંતિમાંથી પસાર થતી નથી. આ ‘ક્રાંતિ’ કોઈ એક રાજકીય પક્ષ કે કોઈ દેશ કે કોઈ સમાજે પ્લાન કરી નથી, પરંતુ આ ‘ક્રાંતિ’ દરેક માનવીની અંદર જ એક ભયંકર ઉકળાટની ક્રાંતિ છે. માનવી આજે અંદરના વિરોધાભાસમાં સતત રમમાણ છે. માનવી પોતે જ મૂંઝવણમાં છે કે કયો માર્ગ અનુસરવો? આજે માનવીના પોતાના જ હૃદયમાં ઊથલપાથલ છે. માનશો? બાબાઓ અને બાપુઓ પણ આવી માનસિક ઊથલપાથલમાં છે. જાણે એક જાતની આધ્યાત્મિક કટોકટી (સ્પિરિચ્યુઅલ ક્રાઈસિસ) આવી છે.

આ માત્ર ભારતમાં જ નહીં, આખા જગતમાં છે. એવું જગત જોવાય છે જ્યાં સૌ શંકા સાથે જીવે છે. કેટલાક હિંસક બને છે. કેટલાક સંઘર્ષ અને કેટલાક સતત ઘર્ષણમાં જીવે છે. ખાસ તો માનવી આજે સેલ્ફ કોન્ડ્રાડિકશનમાં જીવે છે. આ સેલ્ફ કોન્ડ્રાડિકશનનો ગુજરાતી અર્થ જ્ઞાનકોષમાં ય અઘરો આપ્યો છે. સેલ્ફ કોન્ડ્રાડિકશન એટલે સ્વતોવ્યાઘાત અથવા વદતોવ્યાઘાત. સાદા અર્થમાં પરસ્પર વિરોધી હોય તેવા વિચારોના હુમલામાં જીવે છે અને આખરે પોતે જ પોતાની આત્મવંચના કરે છે. ફલાણા કે ઢીંકણા બાબાના યોગ કેમ્પમાં ગયા કે મંદિરમાં દર્શને ગયા એટલે જાણે ધર્મ પૂરો થયો. થોડુંક દાન, થોડું ધાર્મિક-શ્રવણ કરીને જાતને છેતરે છે.

‘પરિણામે શું થાય છે? આજે સમજણવાળો માણસ કે થોડો વિચારવંત માણસ અંદરથી ઊકળે છે. તેના પરિણામે શું થાય છે? તેનામાં જે સારા ઈરાદા હોય છે કે સાચું જ્ઞાન હોય છે તે બહારના ‘નઠારા’ જ્ઞાનથી વંઠે છે. ધ ગુડ ઈઝ પોઈઝન્ડ બાય ઈવિલ એન ઈવિલ ઈઝ પ્રીટેન્ડિંગ ટુ બી ગુડ. આમ ઉમદા વિચારોને નઠારા વિચારો બગાડે છે અને નઠારું છે તે જાણે ઉમદા હોય તેવો ભ્રમ થાય છે.

‘આપણે એવા સમાજમાં રહીએ છીએ જેને સતત ઉત્તેજિત રહેવું છે. અરે માનવીની તમામ નર્વ, તમામ જ્ઞાનતંતુ, તમામ નસો ઊંચામાં ઊંચી પીચ ઉપર રમમાણ રહેવું છે. આજનો માનવી આર્ટિફિશિયલ ટેન્શનમાં રહે છે. જે જરૂરી ન હોય તેવી ફાલતુ વાતોનું ટેન્શન રાખે છે. આજનો માનવી સતત અબળખાની જાળમાં પોતાને ફસાવેલો રાખે છે. તે એક અબળખાને સંતોષે ત્યાં બીજી, ત્રીજી, ચોથી જાગે છે. પછી તે અબળખાઓને સંતોષવા નવી નવી ફેક્ટરીઓ, નવાં નવાં ખાણાં, નવાં નવાં અખબારોની પસ્તી, નવી નવી ફિલ્મો અને ઉત્તેજક ગીતો પેદા થાય છે. અબળખા અબળખાને ખાય છે.

‘આજે માનવને હેપ્પીનેસ વેચનારાઓ ઠેર ઠેર જાગ્યા છે. થોમસ મર્ટન ચેતવે છે કે ‘જો આપણે રેડીમેઈડ સુખ વેચનારાની દયા ઉપર જીવશું તો પછી કદી જ સંતોષી બનવાના નથી. તમારો આખરી ઉદ્દેશ તો આત્મસંતોષી બનવાનો હોવો જોઈએ.

‘આજે જે મહાત્માઓ, બાબાઓ અને ધર્મગુરુઓ છે તે જે પ્રવચનો આપે છે તે માત્ર ‘પોપ્યુલર રિલિજિયન’ છે. માનવીનો સાચો ધર્મ તો તેના ઈનર સ્પિરિટને જગાડે છે. ત્યારે આ લોકો તો ઊલટાના તમારા પોતાના સ્પિરિટને મારી નાખે છે. આજના આ પોપ્યુલર રિલિજિયનનું પાપ શું છે? આજે આ તમામ બાબાઓએ, ઈશ્વર, શાંતિ, સુખ, મુક્તિ અને માનવી જે કંઈ ઝંખે છે તે તમામ ચીજને માર્કેટેબલ-કોમોડિટી બનાવી નાખી છે. ઈશ્વર પણ માર્કેટેબલ છે. મેડિટેશન માર્કેટેબલ છે. જાણે બજારની એક મોટી કાફડ માર્કેટ કે શાક માર્કેટ હોય!

‘હવે ૨૧મી સદીનો સેન્ટ્રલ પ્રોબ્લેમ છે શું છે? સૂક્ષ્મ રીતે વિચારીએ તો આજની મોડર્ન ટેકનોલોજિકલ દુનિયા માને છે કે માનવીની તમામ સમસ્યા વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી ઉકેલશે. અરે, રોબોટ તમારા વતી વિચારશે. ખબરદાર, માણસે આજની ટેકનોલોજીને આડે આવવાનું નથી તેવો

કર્ણ્ય ઓર્ડર છે. આપણે એમ એક દુઃસ્વપ્નમાં જીવી રહ્યા છીએ, જ્યાં વિજ્ઞાનીઓ, ઈજનેરો અને ખોટું શાસ્ત્ર ભણેલા ડોક્ટરો જાણે માનવીની ચેતનાને સુવાડી દેવા માગે છે. કઠણાઈ એ થઈ કે પશ્ચિમના લોકોએ સમયસર ભારત જેવા દેશની પુરાણી વાતો ન માની. એ તો ઠીક પણ હવે ભારતના લોકો પોતે જ પોતાના મૂળ સંસ્કારો ભૂલીને પશ્ચિમની નર્ક ભણી લઈ જનારી રીતભાત, પોષાક અને આહાર અપનાવવા માંડ્યા છે. ઓહ માય ગોડ. ભારતને ઈશ્વર બચાવે.

‘ છેલ્લે એક ઘણી જ ગહન વાત થોમસ મર્ટન કહે છે-‘ઘણા લોકો કહે છે કે મેં દુન્યવી ચીજોમાંથી મન હટાવી લીધું છે’ કેટલાક ભગવાં વસ્ત્રો પહેરે છે. કોઈ સફેદ વસ્ત્રો પહેરે છે. કેટલાક વસ્ત્રો બદલ્યા વગર માને છે કે તેમણે દુન્યવી ચીજોમાંથી મન હટાવી લીધું છે. પણ હું કહું છું કે આ રિનન્સીએશન એ જ કોઈ આખરી ધ્યેય નથી. રિનન્સીએશન એટલે શું? ત્યાગ, પરિત્યાગ, વિરાગ, વિરિકત વગેરે. પણ મૂળ પ્રોબ્લેમ એ છે કે રિનન્સીએશન પછી શું? આપણા આ ત્યાગ કે પરિત્યાગનો ઉપયોગ શું કરીશું? તમે આ પરિત્યાગ દ્વારા ઈશ્વરને કઈ ગિફ્ટ આપવાના છો? વિચારો.

ચેતનાની ક્ષણે, કાંતિ ભદ્ર

જીવન શું છે ? - ક્ષાધર વાલેસ

જીવન એક ખેતર છે. તે જૂઠું નહીં બોલે. તમે એને જેટલું આપો તેનાથી સોગણું કરીને તે પાછું આપે, પણ તમે કશું નહીં આપો તો એની પાસેથી તમને કશું નહીં મળે. જીવન ખોટું લગાડતું નથી અને ખુશામત પણ કરતું નથી. ચોખ્ખો હિસાબ છે, જેવું આપો તેવું મળે. જીવનને તમે શું શું આપ્યું છે ? સાચું કહો. જીવન પ્રત્યે તમને અવિશ્વાસ છે, કંજુસાઈ છે, નફરત છે. ઓછામાં ઓછું આપો અને ન છૂટકે આપો પછી જીવનમાં સારા પાકની આશા કેમ રખાય ?

તમે ફરિયાદ કરો છો કે તમારું ભાગ્ય ઊઘડ્યું નહિ, જીવન ફળ્યું નહિ, તમે છેતરાયા છો, ભરમાયા છો, પણ તમારી ફરિયાદ સાચી નથી. ધરતી છેતરતી નથી. જીવન છેતરતું નથી. જીવન જૂઠું બોલતું નથી. જીવન તમને ફક્ત યાદ દેવારવે છે કે તમે કશું આપ્યું જ નથી. ક્યાં પ્રેમ કર્યો છે, ક્યાં સાહસ કર્યું છે, ક્યાં ભોગ આપ્યો છે, ક્યાં શ્રદ્ધા રાખી છે ? તમે ઝંપલાવ્યું નથી, અજમાવ્યું નથી, જીવન હોડમાં મૂક્યું નથી. પછી બદલામાં શું મળે ? તમે તમારી નિરાશા બતાવો એમાં તમે તમારા જીવનનો ગૂનો કબૂલ કરો છો અને જાહેર કરો છો. કારણ કે તમે જીવનમાં ખરેખર સાચી મૂડી રોકી હોત તો એનું મબલક વ્યાજ તો તમને મળી ચૂક્યું હોત. જીવન જૂઠું બોલતું નથી.

નસીબથી મળી છે જીંદગી

નસીબથી મળી છે જીંદગી તો એને જીવી જાણો.
લાંબી આ સફરમાં જીંદગીના ઘણા રૂપ જોયા છે
તમે એકલા શાને રડો છો, સાથી તો અમેય ખોયા છે
આપ કહો છો આમને શું દુઃખ છે, આ તો સદા હસે છે
અરે! આપ શું જાણો આ સ્મિતમા કેટલા દુઃખ વસે છે
મંઝીલ સુધી ના પહોંચ્યા તમે એ વાતથી દુઃખી છો
અરે! ચાલવા મળ્યો રસ્તો તમને, એટલા તો સુખી છો
આપને ફરિયાદ છે કે કોઈને તમારા વિશે સુઝ્યુ નથી
અરે! અમને તો “કેમ છો?” એટલુંય કોઈએ પુછ્યું નથી
જે થયું નથી એનો અફસોસ શાને કરો છો,
આ જીંદગી જીવવા માટે છે, આમ રોજ રોજ શાને મરો છો?
આ દુનિયામા સંપુર્ણ સુખી તો કોઈ નથી
એક આંખ તો બતાવો મને જે ક્યારેય રોઈ નથી.
બસ એટલુંજ કહેવું છે કે જીંદગીની દરેક ક્ષણ દિલથી માણો
નસીબથી મળી છે જીંદગી તો એને જીવી જાણો.

ઘડપણની વ્યાખ્યા શી?

આજકાલ બધું જ બદલાઈ રહ્યું છે અને વળી ઝડપભેર બદલાઈ રહ્યું છે.
પરિવર્તનની ઝડપને કારણે અક્કલ બહેર મારી જાય તેવું પણ થાય છે.
ઘડપણ એટલે પરિવર્તનને સ્વીકારવાની અને પચાવવાની અશક્તિ.
માનવ ઇતિહાસમાં ક્યારે પણ જૂની પેઢીને નવી પેઢી ડાહી લાગી નથી.
જગતનું સૌથી ઘરડું વિધાન આ પ્રમાણે છે: ‘આ દુનિયા હવે પહેલા જેવી રહી નથી.
'પ્રત્યેક સૂર્યાસ્ત નવું અંધારું મૂકતો જાય છે.
પ્રત્યેક સૂર્યોદય નવું અજવાળું લેતો આવે છે.
છાશ પીવાનું ઘટતું જાય છે અને બિયર પીવાનું વધતું જાય છે.

ગોળપાપડી ખાવાનું ઘટતું જાય છે અને ચોકલેટ ખાવાનું વધતું જાય છે.
ગાય પાળવાનું ઘટતું જાય છે અને કૂતરા પાળવાનું વધતું જાય છે.
ચાલવાનું ઘટતું જાય છે અને 'સ્કૂટરવાનું' વધતું જાય છે.
વિચારવાનું ઘટતું જાય છે અને ડાયું વકાસીને ટીવી જોયા કરવાનું વધતું જાય છે.
લોહીની સગાઈની અને લગ્નસંબંધની બોલબાલા ઘટતી જાય છે.
અને મનમેળના માનપાન વધતાં જાય છે.
માબાપની કડકાઈ ઘટતી જાય છે અને સંતાનોની જોહુકમી વધતી જાય છે.
ભાખરીની જગ્યાએ બ્રેડ અને ઢેબરાની જગ્યાએ પિઝાનું ચલણ વધતું જાય છે.
લીંબુનું શરબત એકાએક લિમકા બની જાય છે.
યુગલ હોય એવા કપ-રકાબીની જગ્યાએ વાંઢો 'મગ' આવી જાય છે.
ઘરે ઘરે ગૃહિણીઓ કહેતી થઈ છે: 'આજે બહાર જમી આવીએ.'
સ્કૂટર નારીમુક્તિનું વાહન બની રહ્યું છે.
જૂની આંખે નવા તમાશા જોવાની પણ એક મજા હોય છે.
આવી મજા ન માણી શકે તેવી અવસ્થાને ઘડપણ કહેવામાં આવે છે.
બાથરૂમમાં દિવસે પૂરતું અજવાળું હોય તોય
લાઈટ ચાલુ કરીને સ્નાન કરવાનું નવી પેઢીના યુવક-યુવતીઓને ગમે છે.
ઓછા પાવરનો બલ્બ એમને બિલકુલ ગમતો નથી.
શિયાળામાં પણ ફીજનું ઠંડુ પાણી પીવાનું એમને ગમે છે.
શિયાળામાં પણ પંખો ચાલુ રાખીને સૂઈ જવાનું વ્યસન કેળવાતું જાય છે.
પૈસા વધારે ખર્ચાઈ જાય તે અંગેની યુવાનોની લાપરવાહી વડિલોને અકળાવે છે.
જૂની પેઢીને બગાડ પજવે છે, નવી પેઢીને બગાડ પજવતો નથી.
જમાઈઓ દીકરા જેવા થતા જાય છે અને દીકરાઓ જમાઈ જેવા થતા જાય છે.

सरति धति संसारः !

જે સરતો રહે છે તેનું જ નામ સંસાર.

ખરેખર સમજવા જેવી વાત :

એક રાતે ઈશ્વરના એક ભકતને સપનું આવ્યું. સપનામાં તે ઈશ્વરની સાથે રેતાળ દરિયાકિનારા પર ચાલતો હતો.

આકાશમાં

તેણે પોતાના જ વીતેલા જીવનનાં દશ્યો જોયાં અને એ દરેક દશ્યમાં તેણે

... રેતીમાં પડેલાં પગલાંની બે જોડ જોઈ.

બાજુમાં ચાલતા ચાલતા તેને બે પગલાંની

જોડ વિશે સમજાય ગયું.

દરેક દશ્યમાં એક જોડ તેનાં પોતાના પગલાંની હતી અને એક

જોડ ઈશ્વરના પગલાંની.

થોડા વખતમાં તેને વીતેલા જીવનના પાછલા દશ્યો દેખાયાં.

અરે આ શું? આમાંનાં ઘણા દશ્યોમાં પગલાંની એક જ જોડ તેને દેખાઈ વળી

તેણે ધ્યાનથી જોયું તો એ તેનો સૌથી મુશ્કેલીનો સમય હતો. જ્યારે તે ખૂબ દુઃખી હતો

ત્યારે જ પગલાંની એક જોડ તેને દેખાઈ.

તે ઈશ્વર પર નારાજ થઈ ગયો

તેણે

ઈશ્વરે કહ્યું, 'ભગવાન, આવું કરવાનું?

આખું જીવન મારી સાથે ને સાથે રહેવાનું તમે વચન આપેલું. તો પછી મારા દુઃખના સમય

દરમિયાન મને પગલાંની એક

જ જોડ કેમ દેખાય છે? ખરે વખતે જ મને છોડી દીધોને?'

ભગવાન ધીમું હસ્યા અને કહે, 'અરે ગાંડા, આખું જીવન હું સાથે ને સાથે જ છું.'

'તો પછી.' તારા મુશ્કેલી સમયમાં જ પગલાંની જોડ દેખાય છે એ તારી નથી મારી છે.

એ વખતે મેં તને તેડી લીધેલો.!!!!

ઓહ ! આહ ! મારા વ્હાલા પ્રભુ ! તું મહાન છે !!!કૃપાલુ છે ...કરુણા સાગર છે...

પોઝિટિવ બનો, જિંદગી ગુલાબ જેવી મધમધતી બની જશે

એક વૃદ્ધ જાપાનીને તેના પંચોતેરમા વર્ષે ચીની ભાષા શીખતો જોઈને કોઈએ કહ્યું 'ભલા માણસ!

ઘરડે ઘડપણ આ ચીની ભાષા શીખીને શું કરશો?' તમારો એક પગ તો મસાણમાં પહોંચી ગયો છે!

ઝાડ ઉપરનું પીળું પત્તું ક્યારે ખળી પડશે તેનો ભરોસો નથી તો તમે તો આયુષ્યના છેવાડે... તે

માણસને બોલતો અટકાવી પેલા જાપાનીએ તેને ટોણો મારતાં પૂછ્યું 'આર યુ ઇન્ડિયન?' તું ભારતીય છે?

પેલાએ હા પાડતાં કહ્યું 'પરંતુ મારા આ પ્રશ્નને અને ચીની ભાષા શીખવાને શું સંબંધ છે?' વૃદ્ધે હસીને કહ્યું 'ઉંમર વધતાં તમે ભારતીયો હંમેશાં મૃત્યુના વિચાર કરો છો. અને અમે જાપાનીઓ જીવનનો વિચાર કરીએ છીએ. હું સાઠ વર્ષનો હતો ત્યારે પણ મને એક ભારતીયે આવો જ પ્રશ્નો પૂછ્યો હતો. અને ત્યાર પછી તો હું સાત ભાષાઓ શીખ્યો છું અને બે વાર વિશ્વમાં ભ્રમણ કરી ચૂક્યો છું.!

'જીવનમાં આ મસ્તી લાવવી હોય તો આપણે આપણી વિચારધારામાં સકારાત્મક જીવનદ્રષ્ટિ લાવવી પડશે. જેણે પોતાની જીવનદ્રષ્ટિ સકારાત્મક બનાવી તે વ્યક્તિ કેવળ મહાન નથી, પણ તે વિશ્વના ઉપવનમાં ખીલેલું મધમધતું ફૂલ છે. સુંદર ગુલાબની પાંખડીઓ ઉપર દ્રષ્ટિ પડે તો એમ ન કહેવાય કે ગુલાબમાં કાંટો છે.

આપણી દ્રષ્ટિ ગુલાબમાં કેન્દ્રિત થવી જોઈએ અને આપણને કાંટામાં ગુલાબ દેખાવું જોઈએ. આ છે જીવનની સકારાત્મક દ્રષ્ટિ અને જીવનમાં આ દ્રષ્ટિ કેળવાય તો સંસારમાં નાતજાતના શ્રીમંત-ગરીબ કે ઊંચનીચના ભેદ ન દેખાતાં બધામાં ઇશની વ્યાપકતા નજરે પડશે.

Source: Dharm Desk, Ahmedabad

સંબંધ

એક જ કામ સંબંધમાં કીધું, લીધું એથી બમણું દીધું - શૈલ પાલનપુરી

સંબંધો બહુ અટપટી ચીજ છે. સંબંધો વગરનો સમાજ શક્ય નથી. સંબંધો વગર સંસ્કૃતિ શક્ય નથી. આપણે સહુ સંબંધો રાખતા નથી પણ સંબંધો જીવીએ છીએ. સંબંધો જ માણસને માણસ સાથે જોડી અને જકડી રાખે છે. દરેક સંબંધો જુદા જુદા હોય છે. કેટલાક સંબંધો સાથે જીવવાના હોય છે અને કેટલાક સંબંધો માત્ર શબ્દોના હોય છે. દરેક સંબંધોની એક સીમા હોય છે. દરેક લોકો માટે આપણે અલગ અલગ વર્તુળો દોરી રાખ્યાં હોય છે અને કોને કયાં સુધી આવવા દેવો તે આપણે નક્કી કરી રાખ્યું હોય છે. આપણા સંબંધો આપણા વર્તન દ્વારા વ્યક્ત થાય છે. આ વર્તનમાં જ

આપણાં સંસ્કારો અને સંસ્કૃતિ છતાં થાય છે. તમે તમારા લોકો સાથે કેવી રીતે રહો છો તેના પરથી જ તમારા સારા-નરસા કે લાયક-નાલાયકની છાપ ખડી થતી હોય છે. આ છાપ જ પછી માણસની ઓળખ બની જાય છે. સંબંધો માણસની જરૂરિયાત છે. સંબંધો બંધાતા રહે છે. સંબંધો તૂટતા પણ રહે છે. સંબંધો દૂર પણ જતા રહે છે. સંબંધો સરળ નથી. સંબંધો જાળવવામાં આવડત અને કુનેહની જરૂર પડે છે.

કેટલા સંબંધો કાયમી ટકે છે ? સંબંધો કેવા રહે છે તે બે વ્યક્તિ ઉપર નિર્ભર કરે છે. સાથોસાથ એ વાત પણ સનાતન સત્ય છે કે એક વ્યક્તિના સંબંધ બીજી વ્યક્તિ પર સીધી અસર કરે છે. સંબંધોની સાર્થકતા એ આજની સૌથી મોટી જરૂરિયાત છે. માણસ સંબંધો ગુમાવતો જાય છે. માણસ એકલો પડતો જાય છે. ખુશીમાં સાથે હસે અને ઉદાસીમાં પીઠ પસવારે તેવા લોકો ઘટતા જાય છે. મારું કોણ ? એવા પ્રશ્નોના જવાબ મેળવવા જ્યારે વિચાર કરવો પડે, ત્યારે સમજાતું હોય છે કે કેટલું બધું ખૂટે છે. ખટપટ, કાવાદાવા અને ટાંટિયાખેંચ એ આજના સમયનું સૌથી મોટું દુષણ છે. દોષનો ટોપલો ઢોળવા માણસ માથાં શોધતો ફરે છે અને પછી કોઈનો ભરોસો કરવા જેવો નથી તેવા નિસાસા નાખીએ છીએ. સંબંધો બહુ નાજુક છે સંબંધો.

“ગંદા હૈ પર ધંધા હૈ ચે...”

આપણા મહાન ભારત દેશના ૧૨૫ કરોડ નાગરિકોની જિંદગી સાથે ત્રણ વસ્તુઓ સજ્જડ રીતે જોડાઈ ગઈ છે: બોલિવૂડ, ક્રિકેટ અને ગંદકી. આ નામની ત્રણ ચીજો મારા, તમારા, આપણા બધાનાં લોહીમાં ભળી ગઈ છે. આ ત્રણ છે તો આપણે છીએ અને આપણે છીએ એટલે જ આ ત્રણ છે. બોલિવૂડ તરફ આપણને અભૂતપૂર્વ લગાવ છે. ક્રિકેટ એ આપણું ગાંડપણ છે. જ્યારે ગંદકી એ તો આપણો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે.

ગંદકીનું આપણને બધાને ગેબી આકર્ષણ છે. કોઈ પણ ચોખ્ખી જગ્યા દેખાય તો એને ગંદી-ગોબરી બનાવી નાખવાનું આપણને ઝનૂન ઉપડે છે. ચોખ્ખી-ચણાક વસ્તુ કે જગ્યાને આપણે વ્યક્તિગત અપમાન તરીકે જોઈએ છીએ. સાબિતીરૂપે ફ્લેટ કે કોમ્પ્લેક્સની સીડીની દીવાલો જોઈ લો.

જ્યાં પવિત્રતાની સૌથી વધારે અપેક્ષા હોય તેવાં ધાર્મિક સ્થળો તો આપણે ત્યાં સૌથી વધુ ગંદા હોય છે. આપણા માટે આપણો આખો દેશ ‘જાહેર શૌચાલય’ છે. આપણે મનફાવે ત્યાં- મનફાવે ત્યારે

‘હળવા થવા’ ધસી જઇએ છીએ. જાહેર રસ્તા પરના દરેક ખૂણા- દરેક ઝાડ પાછળ આપણા કરેલાં કર્મોની સાબિતી આંખે અને નાકે ઊડીને વળગતી હોય છે.

અમદાવાદના કમિશનર સાહેબે જોરદાર જાહેરાત કરી: ‘હવેથી શહેરમાં કચરાના ઢગલા જોવા નહીં મળે. જે વિસ્તારમાં કચરાના ઢગલા પડેલા દેખાશે ત્યાંના સફાઈ અધિકારી વિરુદ્ધ કડક કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.’ વાહ! વાહ! ક્યા બાત હૈ! સરકારી અધિકારી, ફરજ બજાવવામાં ચૂક કરે તો એની સામે કડક કાર્યવાહી થશે?! આ કલ્પના કેટલી અદભૂત છે નહીં? અને એમાંયે સફાઈના કામની દેખરેખ રાખનારા અધિકારી સામે પગલાં લેવાશે એ વાત તો માન્યામાં જ નથી આવતી. આપણા આ ‘ગંદકીપ્રધાન’ દેશમાં ‘કચરાપ્રેમી’ પ્રજા વસે છે, ત્યાં આવી બધી વાતો માત્ર બોલવા-સાંભળવામાં જ સારી લાગે છે.

બાકી કચરાનું સાફ થવું આપણે ત્યાં શક્ય જ નથી. આપણા મહાન ભારત દેશના ૧૨૫ કરોડ નાગરિકોની જિંદગી સાથે ત્રણ વસ્તુઓ સજ્જડ રીતે જોડાઈ ગઈ છે: બોલિવૂડ, ક્રિકેટ અને ગંદકી. આ નામની ત્રણ ચીજો મારા, તમારા, આપણા બધાનાં લોહીમાં ભળી ગઈ છે. આ ત્રણ છે તો આપણે છીએ અને આપણે છીએ એટલે જ આ ત્રણ છે. બોલિવૂડ તરફ આપણને અભૂતપૂર્વ લગાવ છે. ક્રિકેટ એ આપણું ગાંડપણ છે. જ્યારે ગંદકી એ તો આપણો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે. ગંદકી પેદા કરવી, ગંદકી જાળવી રાખવી અને ગંદકીમાં સતત વધારો કર્યા કરવો એ આપણી ધાર્મિક ફરજ છે. ગંદકી પ્રત્યે સૂગ, અણગમો કે ગુસ્સો ના રાખવો તેમજ ગંદકી તરફ નિર્લેપ ભાવ રાખી, તેને સહન કર્યા કરવી એ આપણી પેટા ફરજો છે.

ગંદકીનું આપણને બધાને ગેબી આકર્ષણ છે. કોઈ પણ ચોખ્ખી જગ્યા દેખાય તો એને ગંદી-ગોબરી બનાવી નાખવાનું આપણને ઝનૂન ઉપડે છે. ચોખ્ખી-ચણાક વસ્તુ કે જગ્યાને આપણે વ્યક્તિગત અપમાન તરીકે જોઈએ છીએ. સાબિતીરૂપે ફ્લેટ કે કોમ્પ્લેક્સની સીડીની દીવાલો જોઈ લો. એ જગ્યાને ગમે તેટલી વાર ચોખ્ખી કરાવો-ઘોવડાવો-રંગાવો પણ થોડા જ વખતમાં ત્યાં પાન-મસાલાની પિચકારીનાં ‘ભીંતચિત્રો’ દોરાઈ જ ગયાં હશે. ભગવાનના ફોટાવાળી ટાઇલ્સો ચોંટાડી એ જગ્યાને ચોખ્ખી રાખવાના પ્રયત્નો પણ નિષ્ફળ જાય છે કેમ કે, થૂંકીને ગંદકી કરવી એને આપણે સૌથી મોટો ધર્મ ગણીએ છીએ.

રસ્તા પર કચરો ફેંકવો એને તો આપણે શ્વાસ લેવા જેવી સહજ ઘટના ગણીએ છીએ. નાસ્તા કરી તેના પડીકાં રસ્તે ફેંકવા, ચા પીને એના પ્લાસ્ટિકના કપ ફેંકી દેવા, કેળાની છાલ મન પડે ત્યાં ફંગોળી દેવી, ચાલુ વાહને-પાન ખાઇ, આજુબાજુવાળાની પરવા કર્યા વગર કોગળા જેવું થૂંકવું આવું બધું તો આપણે રોજે કરીએ છીએ. પોતાના ઘરનો-ઓફિસનો-બિલ્ડિંગનો કચરો રસ્તે ઢોળી-ફંગોળી દેવો એ તો આપણો બંધારણીય હક્ક છે.

કેટલાક મકાનોમાં તો ઉપરના માળેથી એંઠવાડ નીચે ફેંકવો એ 'કબીલાનો ઉસૂલ' છે. નીચે રહેનારા કે નીચેથી પસાર થનારા પર 'કચરાનો વરસાદ' વરસે અને એ એના 'રંગમાં રંગાઇ જાય' ત્યારે ફરિયાદ કરવી વ્યર્થ બની જાય છે. ઉપરથી કચરો ફેંકનારાનાં બ્રહ્મવાક્યો હોય છે કે 'તો અમે કચરો ક્યાં ફેંકીએ? કચરો તો ઉપરથી ફેંકાશે જ. થાય એ કરી લો.' ફેંકાયેલા કચરાથી કેવી રીતે બચવું એ કળા આપણે જાતે જ શીખવી પડે છે. પરંતુ એના 'કલાસ' ક્યાંયે ચાલતા નથી.

જાહેર સ્થળોમાં 'ગંદકીના ગંજ' ખડકી દેવાની આપણને જબરજસ્ત ફાવટ છે. બાગ-બગીચા હોય, ધાર્મિક સ્થળ હોય, મોટો મેળો-મેળાવડો કે સંમેલન હોય, સરઘસ-રેલી કે યાત્રા નીકળી હોય, બસ સ્ટેન્ડ કે રેલ્વે સ્ટેશન હોય, પબ્લિક ટ્રાન્સપોર્ટ માટે બસ કે ટ્રેન હોય- કોઇ પણ જગ્યાને આપણે કચરાથી ભરી દઇએ છીએ. આવી જગ્યાઓની ગમે તેટલી સફાઇ કરવામાં આવે પણ આપણે ત્યાં હાજરી પૂરાવીને પ્લાસ્ટિકની કોથળીઓ, ચા-પાણીના ડિસ્પોઝેબલ ગ્લાસ, ખાણી-પીણીનાં પડીકાં-પાઉચ, ગુટખાનાં પાઉચ, વઘેલો નાસ્તો વગેરે વગેરે ચીજો ત્યાં આપણી યાદગીરી સ્વરૂપે છોડી જઇએ છીએ.

જ્યાં પવિત્રતાની સૌથી વધારે અપેક્ષા હોય તેવાં ધાર્મિક સ્થળો તો આપણે ત્યાં સૌથી વધુ ગંદા હોય છે. આપણા માટે આપણો આખો દેશ 'જાહેર શૌચાલય' છે. આપણે મનફાવે ત્યાં- મનફાવે ત્યારે 'હળવા થવા' ધસી જઇએ છીએ. જાહેર રસ્તા પરના દરેક ખૂણા- દરેક ઝાડ પાછળ આપણા કરેલાં કર્મોની સાબિતી આંખે અને નાકે ઊડીને વળગતી હોય છે.

ગંદકીથી-કચરાથી આપણે બધા ખૂબ ટેવાઇ ગયા છીએ. એટલે જ આપણને ગમે તેવી ગંદકી સહેજ પણ ડિસ્ટર્બ નથી કરી શકતી. એટલે જ તો રાજકારણીઓ જે ગંદકી ફેલાવી રહ્યા છે તેનાથી આપણું

રૂંવાડુંયે નથી ફરકતું અને પાડોશી દેશ આપણા દેશમાં 'કચરો' ઠાલવી રહ્યો છે તોયે આપણે સહન કર્યા જ કરીએ છીએ ખરું કે નહીં?

કરંટ ટોપિક: દારૂ એટલે શું? દારૂ એટલે મગજના વિચારોના કબજિયાતનું 'ઇસબગુલ'!

દિવ્ય ભાસ્કરની ૨૮, જુલાઈ, ૨૦૧૧ ને બુધવારની "કળશ" પૂર્તિમાંથી શ્રી વિનય દવેની લાફટર કોલમમાંથી તેઓ બંનેના આભાર અને સૌજન્ય સાથે !

પિતાનું જીવનમાં કેટલું મહત્વ?

પિતાનું આપણાં જીવનમાં કેટલું મહત્વ હોય છે? માતા ઘરનું માંગલ્ય હોય છે, તો પિતા ઘર નું અસ્તિત્વ હોય છે. પણ ઘરના આ અસ્તિત્વને આપણે ક્યારેય સમજવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે ખરો? પિતાનું મહત્વ હોવા છતાં પણ તેના વિષે વધુ લખવામાં નથી આવતું કે નથી બોલવા માં આવતું. કોઈપણ વ્યાખ્યાનકાર માતા વિષે બોલ્યા કરે છે, સંત મહાત્માઓ પણ માતાના મહત્વ વિશેજ વધારે કહે છે, દેવ-દેવીઓએ પણ માતાના જ ગુણગાન ગયા છે. લેખકો-કવિઓ એ પણ માતાના ખુબ વખાણ કર્યા છે. સારી વસ્તુ ને માતાની જ ઉપમા આપવામાં આવે છે પણ ક્યાય પિતા વિષે બોલાતું નથી. કેટલાક લોકોએ પિતાની કલ્પના ને કલમની ભાષામાં મૂકી છે પણ તે ઉગ્ર, વ્યસની અને મારઝૂડ કરનારા જ હોય છે. આવા પિતાઓ સમાજમાં એકાદ-બે ટકા હશેજ પણ સારા પિતાઓ વિષે શું લખાયું છે ?

માતા પાસે આંસુનો દરિયો હોય છે પણ પિતા પાસે સંયમની દીવાલ હોય છે. માતા રડીને છૂટી થઈ જાય છે પણ સાંત્વન આપવાનું કામ તો પિતાએજ કરવું પડે છે અને રડવા કરતા સાંત્વન આપવામાં વધુ મહેનત કરવી પડે છે કારણકે દીવા કરતા દીવી વધારે ગરમ હોય છેને ! પણ શ્રેય તો હમેશા દીવાનેજ મળે છે. રોજ આપણને સગવડ કરી આપનારી માતા યાદ રહે છે પણ જીવનની આજીવિકાની વ્યવસ્થા કરનારા પિતાને આપણે કેટલી સહજતાથી ભૂલી જઈએ છીએ ? બધાની સામે મોકળા મને માતા રડી શકે છે પણ રાત્રે તકીયામાં મોઢું છુપાવીને ડુસકા ભરે છે તે પિતા હોય છે. માતા રડે છે પણ પિતાનેતો રડી પણ શકાતું નથી. પોતાના પિતા મૃત્યુ પામે છતાં આપણાં પિતા રડી શકતા નથી, કારણકે નાના ભાઈ બહેનો ને સાચવવાના હોય છે, પોતાની માતા મૃત્યુ પામેતો પણ પિતા રડી શકતા નથી. કારણકે બહેન ને આધાર આપવાનો હોય છે. પત્ની અડધે રસ્તે સાથ છોડી ને જતી રહેતો બાળકોના આંસુ લૂછવાનું કામ પણ પિતાએજ કરવાનું હોય છે.

જીજાબાઈ એ શિવાજી ને ઘડ્યા એમ ચોક્કસ પણ કહેવું જોઈએ પણ તે સમયે શાહજી રાજાએ કરેલી મહેનતને પણ ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. દેવકી-ચશોદા ના કાર્યની પ્રશંસા અવશ્ય કરીએ પણ નદીના પુરમાંથી મધરાતે માથા ઉપર બાળકને સુરક્ષિતપણે લઈ જનારા વાસુદેવને પણ મહત્વ આપીએ. રામ એ કૌશલ્યાના પુત્ર અવશ્ય છે પણ પુત્ર વિયોગથી તરફડીને મૃત્યુ પામ્યા તે પિતા દશરથ હતા.

પિતાના ઠેકઠેકાણે સંઘાયેલા જોડા જોઈએતો તેમનો પ્રેમ નજરે ચડે. તેમનું ફાટેલું ગંજી જોઈએતો સમજાયકે "આપણાંનસીબના કાણાતેનાગંજીમાં પડ્યાછે". તેમનોદાઢી વઘેલો ચહેરો તેમની કરકસર દેખાડે છે. દીકરા દીકરી નેનવા જીન્સ લઈઆપશે પણ પોતેતો જુનો લેંઘોજ વાપરશે. સંતાનો ૧૦૦/૨૦૦ રૂપિયા પાર્લર કે સલુન માં જઈને બીલ કરશે પણ તેમનાજ ઘરના પિતા દાઢીનો સાબુ ખલાશ થઈ ગયો હશે તો ન્હાવાના સાબુથી દાઢી કરી લેશે. ઘણીવાર તો ખાલી પાણી લગાડીનેજ દાઢી કરીલેતાં હોયછે. પિતા માંદા પડે ત્યારે તરતજ દવાખાને જતા નથી. તે માંદગીથી ડરતા નથી પણ જો ડોક્ટર એકાદ મહિનો આરામ કરવાનું કહી દેશે તો શું કરવું તેનો ડર લાગેછે. કારણકે દીકરીના લગ્ન અને દીકરાનું શિક્ષણ બાકી હોયછે. ઘરમાં આવકનું બીજું કોઈપણ સાધન હોતું નથી. પહોંચ હોય કે નહોંચ પણ દીકરાને એન્જીનીયરીંગ કે મેડીકલમાં પ્રવેશ અપાવે છે. ખેંચ ભોગવીને પણ બાળકને નિયમિત હોસ્ટેલમાં પૈસા મોકલેછે, પણ કેટલાક દીકરાઓ જે તારી ખે પૈસા મળે તેજ તારીખે પરમીટરૂમમાં પાર્ટીઓ આપેછે અને જે પિતાએ પૈસા મોકલ્યા હોય તેનીજ મજાક ઉડાડે છે.

પિતા ઘરનું અસ્તિત્વ હોય છે. જે ઘરમાં પિતા હોય છે, તે ઘર તરફ કોઈપણ ઉંચી આંખ કરીને જોઈ શકતું નથી. કારણકે ઘરના કર્તાહર્તા જીવંત છે. જો તેઓ કંઈપણ કરતા નહોંચ તોપણ મહત્વના કર્તાહર્તા તરીકેના પદ ઉપર હોયછે.. અને ઘરના કામ જુવેછે, સંભાળે છે. માતા હોવી અથવાતો માતા હોવાના સત્યને પિતાને લીધેજ અર્થ મળે છે એટલેકે પિતા હોય તોજ માતાનું અસ્તિત્વ શક્ય હોય છે. કોઈપણ પરીક્ષા નું પરિણામ આવે ત્યારે માતાજ સહુથી નજીકની લાગે કારણકે બાજુમાં લેછે, વખાણ કરે છે, આશિષ આપેછે, પણ ગુપચુપ જઈને પેંડા પડીકા લાવનારા પિતા કોઈના ધ્યાનમાં રહેતા નથી. બાળક આવવાનું હોય તેવી સુવાવડી સ્ત્રીનું ખુબ મહત્વ હોય છે પણ હોસ્પિટલની લોબી માં અસ્વસ્થ થઈને આમથી તેમ આંટા મારનારા એ આવનારા બાળકના પિતાની કોઈ નોંધ લેતું નથી.

દાઝી ગયા,ઠેશ લાગી કે માર વાગ્યો કે તરતજ “ઓં માં” આ શબ્દો મોઢામાંથી બહાર પડે છે પણ રસ્તો ઓળંગતા એકાદ ટ્રક નજીક આવીને જોરથી બ્રેક મારેતો “બાપ રે” આજ શબ્દ બહાર પડે છે. નાના સંકટો માટે ચાલે પણ મોટી સમસ્યાઓ ના વાદળો ઘેરાય ત્યારે પિતાજ યાદ આવે. કઈ ગળે ઉતરે છે ખરું ?

કોઈપણ સારા પ્રસંગે ઘરની દરેક વ્યક્તિ જતી હોય છે, પણ મરણ ના પ્રસંગે પિતાએજ જવું પડે છે. પિતા શ્રીમંત સાસરું ધરાવતી દીકરીને ત્યાં બહુ જશે નહિ પણ દીકરી ગરીબ ઘરમાં આપી હશે તો ભલે ઉભા ઉભા ખબર કાઢવા જવું પડે, તે ચોક્કસ દીકરીના ઘરના ચક્કર કાપશે. યુવાન દીકરો ઘરે મોડો આવે ત્યારે પિતાજ તેની રાહ જોઈને મધરાત સુધી ઉજાગરો કરતા હોયછે. દીકરાની નોકરી માટે સાહેબ સામે લાચાર થનારા પિતા, દીકરીને પરણાવવા માટે ઠેક ઠેકાણે મુરતિયા જોવા ઉંબરા ઘસતા પિતા, ઘરના લોકો માટે પોતાની વ્યથા અને જરૂરતને કોરાણે મૂકી દેતા પિતા કેટલા ગ્રેટ હોય છે ખરુંને?

પિતાનું મહત્વ કોને સમજાય છે ? બાળપણમાં જ જો પિતા ગુજરી જાય તો અનેક જવાબદારીઓ ખુબ નાની ઉમરમાં સંભાળવી પડેછે. તેને એકએક વસ્તુ માટે તરસવું પડે છે. પિતાને ખરા અર્થમાં સમજી શકે તો તે હોયછે ઘરની દીકરી. સાસરે ગયેલી કે ઘરથી દુર રહેતી દીકરી પિતા સાથે ફોનમાં વાત કરે ત્યારે પિતાનો બદલાયેલો અવાજ એક ક્ષણમાં ઓળખી જાયછે. કોઈપણ દીકરી પોતાની ઈચ્છાબાજુમાં મુકીને પિતા કહે તે જગ્યાએ લગ્નની વેદી ઉપર ચઢી જતી હોય તેવા પ્રસંગો શું આજેપણ સમાજમાં નથી બનતા ? દીકરી પિતાને ઓળખે છે, સાચવે છે. બીજાઓ પણ પોતાને આરીતે જાણે, ઓછામાં ઓછી એટલી તો અપેક્ષા બીજાઓ પાસે પિતા રાખે કે નહિ ?

આપણી પાસેતો થોડા ઉત્સવો છે, જેને ઉજવતી વખતે માતા-પિતા ને યાદ કરી લઈએ. તેમના પ્રત્યેનું ઋણ ચુકવવા આપણે તેમને પગે લાગીએ અને એમના આશીર્વાદ મેળવીએ અને આપણાજ સંસ્કાર, ધર્મ, નાત-જાતના ભેદભાવ વગર આપણી પછીની પેઢીને પણ આપીને યથાશક્તિ પિતૃ તર્પણ કરીએ.

પરણેલો પુરુષ કેવી રીતે ઓળખાય..? (હાસ્ય લેખ)

અમને એક દિવસ વિચાર આવ્યો કે સ્ત્રીઓ પરણેલી છે કે કુંવારી તે તો તરત ઓળખાય છે....પણ આ ભમરાળા કળાકાર પુરુષને કેવી રીતે ઓળખવો.?

સ્ત્રીઓ એ માથામાં સિંદૂર કર્યું હોય...કે ગળા માં મંગલ સુત્ર પહેર્યું હોય તો તેની પાસે લગ્નનું પાકુ લાઈસન્સ છે એમ કહી શકાય...અને ધારો કે એમ ન હોય તો પણ સ્ત્રીના ચહેરા પરનું વિજયી સ્મિત,ચહેરા પરનું ગુમાન, શારીરિક વૈભવ(ચારે દિશામાં), ફિક્કર વગરની ચાલ જેવા લક્ષણો હોય તો તે કોમલાંગીની સુહાગીની જ હશે એમ કહી શકાય....

પણ પુરુષો માં ચાર ખબર જ ના પડે કે ભાઈ ખીંટીએ ભરાઈ ચૂક્યા છે કે હજુ બાકી છે....!. તો મિત્રો વિવિધ સર્વે,નિરિક્ષણો તથા તજજ્ઞો સાથેની ચર્ચા વિચારણા ના ફળ સ્વરૂપ પરણિત પુરુષોને ઓળખવા માટે, જાહેર જનતાના લાભાર્થે નીચેના તારણો રજૂ કરવામાં આવે છે...

-...જેના ચહેરા સામે જોતાજ દયાનો ભાવ આવે..જેને દોડીને મદદ કરવાનું મન થાય...જેના હાલહવાલ પૂછવાનું મન થાય,બેહાલ કોણે કર્યા છે એમ પૂછીને એને દુ:ખી તો ન જ કરાય ને..?જેને હિંમત આપવાનું મન થાય..

-...જે હંમેશા નીચી મૂડી રાખીને ચાલતો હોય છે.. કેમ જાણે નીચે વેરાઈ ગયેલું સુખ ન શોધતો હોય...!

-જે ખૂબ જ ઓછું બોલતો હોય,વચ્ચે ક્યારેય ન બોલતો હોય,સામે દલીલ ક્યારેય ન કરતો હોય...અને સતત ભલે..સારું..ગમશે...ચાલશે...ફાવશે....વાંધો નહીં.....તમે કહો એમ....કામ થઈ જશે...આજે ઉપવાસ છે...એવા વાક્યો દિવસ માં અનેક વાર બોલતો હોય છે....

-..જેના ચહેરા પર અને શરીર પર હારેલા ચોધ્યા જેવા હાવભાવ હોય છે...ચહેરા પર અને શરીર પર નાનામોટા ધા ના નિશાન હોય છે.....તો ક્યારેક પાટાપિંડી કરેલ હોય છે ખાસ કરીને ઘરેથી જ નિકળ્યા હોય છે ત્યારે...

-જે ઘરમાં હોય ત્યારે મોટેભાગે મૌનવ્રત પાળતો હોય છે...અને ઘરેથી બહાર નિકળતાં જ મોટે થી બોલતો હોય છે...સતત બોલતો હોય છે...ક્યારેક કારણ સહીત અને ક્યારેક કારણ રહીત હસતો હોય છે...

--જે પોતાના જ ઘર માં રુમ બંધ કરીને એકલો જ, કોઈની મદદ વગર અપ્રિતમ હિંમતથી ઓશીકાને ઓશીકાથી ફટકારતો હોય છે અને બોલતો હોય છે 'લે...લેતી...જા..' લે ...લેતી...જા'...

--જે પહેલી તારીખે રાજાપાઠ માં અને ૨૦ તારીખ પછી કકડાબાલૂસ થઈ લોન માટે પૂછપરછ કરતો હોય છે...

-જે વાતવાત માં હંમેશા એમ બોલતો હોય છે કે."આ બધો નશીબનો ખેલ છે ભાઈ...માણસ તો ઈસ્વર સામે મગતરું છે...ધાર્યું તો ધણીનું થાય..(કે ધણીયાણીનું..?)

-જે ઘરે હોય ત્યારે વારંવાર એમ બોલતો હોય છે..."પત્તર ના ઝીંક..., પત્તર ના ખાંડ..., મગજનું દહીં ના કર ...માથાફૂટ ના કર...કહ્યું એમ કર...,લોહી ના પી"....(માંકડ, મચ્છર માટે થોડું રહેવા દે..)

-ઉનાળાના વેકેશન માં એ જો ખૂબ ખુશ દેખાતો હોય તો માનવું કે પત્ની પિયર ગઈ હશે કે પછી જવાની તૈયારી ચાલતી હશે...

-જે ઓફિસથી ઘરે જતો હોય તો હાથમાં થેલી તો પકડેલી હોય જ...

-જો પુરુષ અને સ્ત્રી સાથે હોય અને પુરુષ બે ડગલા આગળ ચાલતો હોય તો માનવું જ કે પતિ-પત્ની જ હશે....

-જે હંમેશા ભજન ગાતો હોય....."કોઈ કોઈનું નથી રે કોઈ કોઈનું નથી રે",..."દુઃખી મન મેરે સુન મેરા કહેના જહાં નહીં ચૈના વહાં નહીં રહેના..."

-જે ઘરે આવતા જ મોટા અવાજે ટીવી ચાલુ કરી ટીવી સામે બેસી જાય છે.....

-જે પુરુષ સ્ત્રી સાથે રહેતો હોય અને એ સ્ત્રીની બર્થ ડે દર વર્ષે ભૂલી જતો હોય....વળી એની સજા પણ દર વર્ષે ભોગવતો હોય...એ પુરુષ પરણેલો હોય એમ જાણ....આ જ પુરુષ લગ્ન પહેલા એ જ સ્ત્રી ને રાત્રે ૧૨ વાગે બર્થ ડે વિશ કરતો હોય છે....

-જે પુરુષ ઓફીસ માં ઓવરટાઈમ કરવા હંમેશા રાજી હોય છે

-જે લગ્ન વિષે બોલતો હોય છે "લગ્ન તો ભાઈ લાકડા ના લાડુ છે..."(લાડુ ખાવા જતા બાપડાના દાંત હલી ગયા હોય છે..)

-જે કાન બંધ કરી આખો દિવસ છાપા માં મોંઢુ નાખીને બેસી રહે છે અને...હું...હાં...હંમ..એવા જવાબો આપતો હોય છે...

-જે એક બુક સતત વાંચતો હોય છે અને નિ:સાસા નાખતો હોય છે એ છે 'બેંકની પાસબુક'

-જે હંમેશા પોતાના ભવ્ય ભૂતકાળને વાગોળતો હોય છે અને પોતે કેવો પરાક્રમી હતો એની વાર્તા કરતો હોય છે...

-જે માથાના વાળ ગણતો ગણતો ઓળતો હોય કે પછી ઓળતો ઓળતો ગણતો હોય છે...
-જે સુંદરતાનો અતિ ચાહક હોય છે...ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ પ્રત્યે પક્ષપાત હોય છે...એક સિવાય...

એન.આર.આઈ.ની હાસ્યકથા:

વર્ષો પહેલાની આ એક હાસ્યકથા છે.

ગુજરાત નું એક પરિવાર આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયું જ્યારે તેના મૃત “બા” નો દેહ કોફીન માં આવ્યો!
“બા”ની મોટી દીકરી એ તેને અમેરિકા થી મોકલાવેલ હતો..

જ્યારે તે કોફીન ખોલ્યું તો તેનું શરીર એકદમ ટાઈટ રીતે બાંધેલું હતું.....થોડી પણ જગ્યા બચી ન હતી અને તેમાં એક પત્ર હતો.....

જેમાં લખ્યું હતું :

વ્હાલા ચંદ્રકાંતભાઈ,અરવિંદભાઈ,સ્મિતાબેન તથા વર્ષા !

હું, અહીંથી આપણા “બા” ની બોડી મોકલું છું, તેઓની ઈચ્છા હતી કે તેનો અગ્નિ સંસ્કાર ગુજરાત ની ધરતી પર થાય...

હું ત્યાં નહિ આવી શકું તેનું મને દુઃખ છે, મારી બધી જ “પેઈડ લીવ” પૂરી થઈ ગઈ છે..

બીજું એ કે “બા” ના બોડી ની નીચે ત્રણ ચીઝ ના બોક્ષ છે, ‘ટોબલર’ ચોકલેટ ના ૧૦ બોક્ષ છે, બદામ ના ૮ પેકેટ છે..ત્યાં વહેચી લેજો સરખે ભાગે..!

“બા” ના પગમાં મોહન માટે ૧૦ નંબર ના રીબોક્ષ ના ચખ્ખલ પહેરાવેલ છે..

તેની સાથે રાધા અને લક્ષ્મી ના પુત્રો માટે બે બુટ ની જોડી પણ છે આશા રાખું કે તે તેમને ફીટ થઈ જશે..

“બા” એ ૬ અમેરિકન ટીશર્ટ પહેર્યા છે, તેમાંથી ૩ કાકા ના રમેશ ને પહોંચાડજો...અને બાકી ના આપણી ઘરે રાખજો..

“બા” એ ૨ સ્કીન ટાઈટ જીન્સ પહેર્યા છે તે મોટી ભાલી ને આપજો ખુશ થશે..!

“બા” ના ડાબા કાંડા પર સ્વીસ ની ઘડિયાળ છે તે રીમા માટે છે..

શાંતામાસી, તમે જે હાર અને વીંટી નું કહેતા હતા તે કાઢી લેજો..!

૬ મોજા ની જોડી જે “બા”ને પહેરાવી છે તેને મારા ભત્રીજા ઓ માં બરોબર વહેચી દેજો..

બધું બરોબર રીતે વહેચાજો કોઈ ને દુઃખ નો થાય તે રીતે..!

તમારી વ્હાલી - સવિતા

ખાસ નોંધ :

બીજી વસ્તુ ની જરૂર હોય તો મને ખાસ જણાવજો....કારણકે બાપુજી ની પણ હમણાં તબિયત બરોબર રહેતી નથી...!!

બારી બહારનાં દશ્યો - શાહબુદ્દીન રાહોડ

જીવનમાં અપેક્ષાઓ જેટલી ઓછી તેટલો આનંદ વધુ. પ્રવાસમાં અમારી અપેક્ષા બારી પાસે જગ્યા મળે અને પાસે ટિકિટ હોય એટલી જ હોય છે.

બારી બહારનાં દશ્યો કલાકો સુધી હું જોયા કરું છું. દૂર દૂર દેખાતા પહાડો, નજીકના રસ્તા, નદીઓ, વૃક્ષો, ખેતરો, ઝડપથી પસાર થતાં ગામો અને શહેરો, કોઈ સુંદર દશ્ય જોતાં તરત થાય છે : 'નિસર્ગનાં અદ્ભૂત દશ્યોમાં વસી રહી છે વિભુની વિભુતા.'

જીવનયાત્રામાં જેમ તમારા પાડોશીઓ મહત્વના છે તેમ પ્રવાસમાં સહપ્રવાસીઓ પર પ્રવાસના આનંદનો આધાર છે.

આમ તો પ્રસંગ જૂનો છે. હું થાનથી અમદાવાદ જતો હતો. સૌરાષ્ટ્ર જનતામાં બારી પાસે જગ્યા મળી હતી. મારી સામેની સીટ પર એક જુવાન બેઠો હતો. એક નીચે ઊભો ઊભો તેને ભલામણ કરતો હતો. 'એ સ્ટેશને સ્ટેશને ઊતરતો નહીં, સામે ગાડી આવતી હોય તો ડોકું બહાર કાઢતો નહીં, પાણીવાળાને પહેલાં પૈસા આપી દેતો નહીં, ગાડી ઊપડવા ટાણે ચા મંગાવતો નહીં, ભજિયાં ઠર્યા પછી ખાજે અને થેલો ઓશીકે મૂકીને જાગતો સૂજે. જાતાંવેંત કાગળ લખજે. ઘરના સમાચાર આપજે. બાપાને ઉઠાંટિયો થયો છે, પ્રેમજી બાપાને દમ હવે સવારમાં જ ચડે છે. ફર્ષબા હરદ્વારથી આવી ગયાં છે, કાકીની તબિયત સારી છે. તું કાગળ લખજે.'

મને થયું, નામાસણ આવી ગયું આની વાત પૂરી થઈ પણ ટ્રેન ઊપડી એટલે એ પ્રથમ ઝડપથી ચાલ્યો અને પછી ટ્રેન હારે ને હારે દોડવા મંડ્યો. ભલામણ તો પાછી ચાલુ ને ચાલુ, 'તું કાગળ લખજે.'

જુવાન ભલામણ કરતો જાય, ગાડી હારે દોડતો જાય, હું માત્ર જોયા જ કરતો હતો. એ જુવાન બેચરદાસનો બિસ્તરો ટપી ગયો, પતંગલાલ ટેશન માસ્તરની બકરી ફૂટી ગયો, સુભાષ હોટલવાળાનાં કપરકાબી ઠેબે ઉડાડ્યાં, હરજી હમાલ હારે ભટકાણો તોય ભલામણનો દોર તેણે પકડી રાખ્યો હતો. 'તું કાગળ લખજે.' હવે હું ન રહી શક્યો મેં એને કહ્યું 'એ ઈ જો નહીં લખે ને તો

હું લખીશ, પણ તું હવે ઊભો રહે કાંઈ વાતે ?' છેવટે જોરુભા હવલદારે વાંહે દોડીને કાંઠલેથી પકડી લીધો ત્યારે ઊભો રહ્યો.

મને થયું : 'હાશ ! એક આખી સમસ્યા હલ થઈ ગઈ.'

પરંતુ જ્યાં સુધી જીવન છે ત્યાં સુધી સમસ્યાઓ તો રહેવાની જ. માનવી સમસ્યાને કઈ રીતે હલ કરે છે તેમાં જ તેની સમજણ સમાયેલી છે. મારે તો એક પૂરી થઈ ત્યાં બીજી શરૂ થઈ.

મારી બાજુમાં જ બેઠેલા સજ્જને જાણે વર્ષોનો પરિચય હોય તેમ પ્રથમ તેમનું માથું નજીક લાવી, ગંભીર થઈને આગળપાછળના સંદર્ભ વગર વચ્ચેથી જ વાતનો ઉપાડ કર્યો, 'ગમે તેટલી મોંઘવારી હોય, જીવતર ઝેર થઈ પડ્યું હોય, પાંહે પૈસા હોય કે ન હોય પણ વહેવારમાં રહ્યા વગર છૂટકો?' મારે કહેવું પડ્યું 'નથી.' મને થયું નહીં કહું તો આ કાકા નકામા વહેવારલંગ થઈ જશે. વાત કરનારા કાકા આઘેડ ઉંમરના હતા, વળી વાત કરવાનો ઉમંગ એમના હૈયામાં માતો નહોતો. મને થયું હું હોંકારો નહીં દઉં તો મનભંગ થઈ જશે માટે ભલે હૈયુ હળવું કરે. પરંતુ હોંકારો દેવો એ પણ સહેલી વાત નથી એનો કાકાએ મને અનુભવ કરાવી દીધો.

તેમણે કહ્યું : 'આટલી મોંઘવારી, ઉપરથી કારમી નાણાભીડ અને માથેથી તમારી કાકીના મહેણાં ઓછામાં પૂરું. હારે ને હારે મનસુખે પૈણવા સારુ લીધેલો ઉપાડો. મનસુખનો સ્વભાવ તમે નથી જાણતા. ત્રણ વરસથી મારી વાંહે પડી ગ્યો'તો. 'બાપા મારું કાંઈક કરો. શેરીમાં બધા એક પછી એક પરણી ગયા. હું જ એક કપાતર રહી ગયો.' તમારાં કાકીયે રાંદલના ઘોડા જેમ હારે ને હારે પાછાં ટાપશી પુરાવે : 'છોકરો બચારો સાચું કે છે.' કાકા કહે : 'હવે તમે સાચું કહેજો - બૈરાને ઘરે બેઠાં પૈસા કેમ રળાય છે ઈ ખબર પડે ?' મેં મન દઈને કહ્યું : 'નો પડે.' મારી સાથે છ જણાએ કહ્યું, 'બૈરાને જરાય ખબર ન પડે. કાકા જે કહે છે તે સાચું કહે છે.' આ ઉપરાંત ત્રણ જણા અમારા વક્તવ્યને સમર્થન આપવા ઉત્સુક હતા તેમના હોઠ પણ ફફડ્યા પરંતુ તેમની પત્નીઓ સાથે હોવાથી કાંઈ બોલી ન શક્યા. 'હોઠ કાંપે મગર બાત હો ન સકી.'

મુલ્લાં નસરુદ્દીનની બીબી બીમાર પડી ગઈ. મુલ્લાંએ ઉપરથી ગંભીરતાનો દેખાવ કર્યો પણ મનોમન વિચાર્યું, 'અલ્લાહ કે ઘર દેર હૈ અંધેર નહીં હૈ.' માંદગી લંબાઈ. બીબીએ અંતિમ ઘડીએ પૂછ્યું, 'ખાવિંદ, મારા મોત પછી તમે બીજી શાદી તો નહીં કરો ને ?' નસરુદ્દીને ખૂબ વિચારીને કહ્યું : 'તમારી અંતિમ ક્ષણોમાં હું તમને દુઃખી જોવા નથી માગતો.' ખાવિંદના સ્વભાવથી પરિચિત બીબીએ કહ્યું, 'મારા સવાલનો આ જવાબ નથી. મને જવાબ આપો.' નસરુદ્દીન કહે, 'જો હા પાડીશ તો તમને દુઃખ થશે અને જો ના પાડીશ તો મને દુઃખ થશે માટે ભલાઈ એમાં છે કે સવાલ સવાલ જ રહે.' આટલી વાતમાંથી ગમે તે પ્રેરણા મળી હોય થયું એવું કે બીબી જાન સાવ સાજાં થઈ ગયાં.

પોતે પૂછેલો છેલ્લો પ્રશ્ન એ ભૂલ્યાં નહોતાં. ફરીથી મુલ્લાંને પૂછ્યું, 'હવે તો મારા પ્રશ્નનો જવાબ આપો.' મુલ્લાં નસરુદ્દીન કહે, 'એ તો તમારી માંદગીને લીધે એટલું સાચું બોલવાની હિંમત આવી હતી. હવે તો એ પણ નથી રહી.'

કાકા કહે : 'સો વાતની એક વાત. આ ચૈતર મહિનામાં મેં મનસુખને પૈણાવી દીધો. પણ ખરચો થયો રૂપિયા સત્યાવીસો. કેટલો ?' મેં નિર્લેપ ભાવે કહ્યું. 'સત્યાવીસો.' મારો જવાબ સાંભળીને કાકાએ આંખ ઝીણી કરી કોઈ ઠોઠ નિશાળિયો ભૂલ કરે અને દક્ષિણી માસ્તર જેવા ચતુર શિક્ષક એ શોધી કાઢે તેમ મારી કોઈ ભૂલ ગોતી કાઢી હોય તેમ તેમણે ઉમંગમાં આવી જઈ પૂછ્યું, 'તે થાનથી ઘેલાશા બરવાળા સુધી બસે ગયા એના રૂપિયા ચારસો નહીં ગણવાના ?' ભૂલનો એકરાર કરતો હોઈ તેમ મેં કહ્યું 'ગણવાના.' કાકા કહે, 'તે ખર્ચો થયો રૂપિયા એકત્રીસો. કેટલા?' વળી મેં કહ્યું 'એકત્રીસો.' કાકા કહે : 'સ્થાનકવાસી જૈન ભોજનશાળાના રૂપિયા બસસો ક્યાં જશે ? રૂપિયા તેત્રીસો. કેટલા ?' વળી મેં કહ્યું : 'તેત્રીસો.' ત્યાં તો કાકા કહે, 'તે દોઢસો રૂપિયા બેન્ડવાજાવાળાના તમે ચૂકવ્યા'તા ?' મેં કહ્યું : 'મેં નહોતા ચૂકવ્યા.' કાકા કહે, 'શું જોઈ રહ્યા છો ? રૂપિયા હળવે હળવે કરતાં થયા સાડી ચોત્રીસો. કેટલા ?' હવે મારો પિત્તો ગયો. મેં મક્કમ થઈ કહ્યું, 'પાંચ હજાર.' મારો જવાબ સાંભળી કાકા હેબતાઈ ગયા. મૂંઝાઈને મને કહે, 'આટલા બધા શેના ?'

મેં કહ્યું, 'એ આટલી રકમ શ્રી પુરાંત ખાતે જમા રાખજો અને આમાંથી વાજબી ખર્ચો જે થાય તે કરતા રહેજો પણ હવે મને પૂછશો નહીં. ભલા માણસ, તમે મોળા નો પડો એટલા ખાતર હું ખાલી તમને હોંકારો દઉં છું ત્યાં તમે મંડ્યા મને ઘઘલાવા ? આ ડબ્બાના બધા પેસેન્જરોને એમ થાય છે કે તમે મારી પાસે ઉછીના આપેલાં નાણાંની ઉઘરાણી કરો છો.'

કાકાએ બૈરાની કરેલી ટીકાથી કાકી મોકો ગોતતાં હતાં. એમાં મેં આટલું કહેતાં હિંમતમાં આવી ગયાં. કાકાને કહે, 'ઘણીવાર મેં તમારા કાકાનું નાક વાઢ્યું છે કે મીઠા ઝાડના મૂળ કાઢવાં રે'વા ઘો પણ સમજતાં જ નથી.'

મને થોડો ગુસ્સે થયેલો જોઈને મારી સામેની સીટ પર છેલ્લે બેઠેલા સજ્જને કહ્યું, 'ક્રોધ એ એક એવો અગ્નિ છે જેમાં જીવનના તમામ સદગુણો સળગીને ખાખ થઈ જાય છે. ક્રોધનું પરિણામ શું આવે છે ? ક્રોધથી કામ ઉદભવે છે, કામથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને બુદ્ધિનાશ એટલે વિનાશ, માટે ક્રોધને કાબૂમાં રાખો.' મેં કહ્યું, 'પણ ક્રોધને કાબૂમાં રાખવો કઈ રીતે ?'

સત્સંગી સજ્જને કહ્યું, 'બધું છોડી યોગ પર ચડી જાઓ.' મકાન ચણાતું હોય ત્યારે કડિયો દા'ડિયાને નિસરણીએ ચડવાનું કહે તેમ તેણે મને કહ્યું. આટલી જ વાત થઈ ત્યાં બે-ત્રણ જણાએ પ્રણામ કર્યા અને એકબે જણા તો નીચે બેસી ગયા. તે સજ્જને જિજ્ઞાસુઓ તરફ એક કડુણાભરી નજર કરી અને

યોગ વિશે સમજાવવા લાગ્યા. પ્રથમ તો સ્નાન કરી ઈષ્ટદેવનું સ્મરણ કરી આસન પસંદ કરી પદ્માસન વાળી બેસી જાઓ. તેમણે પદ્માસન વાળીને બતાવ્યું. આજુબાજુના બે પેસેન્જરો ઊભા થઈ ગયા. હવે શરૂ થશે કુંભક, પૂરક અને રેચકની પ્રક્રિયા. સામેની સીટ પર બેઠેલો મથુર રેચક શબ્દ સાંભળી ઊંચો થયો. તેને થયું કબજિયાત દૂર કરે તેવા કોઈ ચૂરણની ચર્ચા ચાલે છે. મથુરે પૂછ્યું, ‘બાપુ, જૂની કબજિયાત હોય તો તે પણ મટી જાશે ?’ સત્સંગી સજ્જને જણાવ્યું, ‘પરિગ્રહરૂપી કબજિયાત મટાડવા યોગ જેવું ઉત્તમ કોઈ ઔષધ નથી.’ અમે કાંઈ પણ સમજ્યા નહીં પરંતુ અમારી અજ્ઞાનતાનું પ્રદર્શન ન થાય એટલા માટે બધું સમજતા હોઈએ તેમ બેઠા રહ્યા. તે સજ્જને આગળ માહિતી આપતાં જણાવ્યું : ‘હવે થોડું ઈડા, પિંગળા અને સુષુમ્ણા વિશે જણાવી દઉં.’ હું ન બોલ્યો પણ વિકલ ન રહી શક્યો. એ પૂછી બેઠો : ‘આ ત્રણે નદીઓનાં નામ છે ?’ આ પ્રશ્ન સાંભળતા જ યોગના ઉપદેશક ગુસ્સે થઈ ગયા અને બોલ્યા, ‘અજ્ઞાનીઓ માટે યોગ-સાધના અસાધ્ય છે.’ જોકે માત્ર બે જ પ્રશ્નો પુછાયા પછી તેમના અમારા જેવા અજ્ઞાનીઓના ઉદ્ધાર કરવાના ઉત્સાહમાં ઓટ આવી ગયેલ સૌ સ્પષ્ટ જોઈ શક્યા.

પછી તો યમ, નિયમ, ધ્યાન, ધારણાથી સમાધિ સુધીની વાતો આવી, મૂલાધારથી સહસ્રાધાર સુધીનું જ્ઞાન તેમણે ઝડપથી ઠાલવી દીધું. પરંતુ કુંડલિની જાગ્રત કરવાની વાત આવે તે પહેલાં મેં પ્રશ્ન પૂછ્યો, ‘આપે જે કાંઈ કહ્યું તેનો આપને પોતાને અનુભવ છે ? આપે યોગસાધના કરી છે?’ મારો પ્રશ્ન સાંભળી તે મૂંઝાઈ ગયા અને એટલું જ બોલ્યા : ‘મને તો જોકે પૂરતો સમય મળ્યો નથી પણ આ તો આપ સૌને જણાવું છું, કદાચ કોઈને જિંદગીનો સાચો રાહ મળી જાય.’ અત્યાર સુધી તદ્દન મૌન રહેલા એક ભાઈ એટલું જ બોલ્યા : ‘જંગલમાં અટવાયેલો પ્રવાસી અન્યને સાચો માર્ગ બતાવી શકે ખરો ?’ ત્યાં તો અમદાવાદ આવ્યું અને ‘પંખીઓનો મેળો’ વીખાઈ ગયો.

દીકરી એટલે બાપનો શ્વાસ અને વિશ્વાસ (કેળવણીના કિનારે)- ડો. અશોક પટેલ

દીકરી એટલે બાપનો શ્વાસ અને વિશ્વાસ..... દીકરો એ બાપનું રૂપ છે તો દીકરી એ બાપનું સ્વરૂપ છે. દીકરો બાપ પાસે અપેક્ષા રાખે-ક્યારેક હુકમ પણ કરે, જ્યારે દીકરી બાપને મદદ કરે. દીકરી એટલે હૂંફની ગુફા કે જેમાં બેસીને બાપ રાહતનો દમ ખેંચી શકે છે. દીકરો પણ બાપને મદદરૂપ થાય છે, પણ આ મદદરૂપ થવાના ઘણાં કારણો છે. જેમ કે દીકરાની ફરજ, દીકરા અને બાપે સાથે મળીને આર્થિક ઉપાર્જન કરીને ઘર ચલાવવું, કુટુંબ કે સમાજના સભ્યો દીકરાને ટોણો ન મારે, સમાજમાં સારા દેખાવા માટે વગેરે. પણ દીકરી બાપને મદદરૂપ થાય છે તેમાં ઉપરનું એક પણ

કારણ નથી. દીકરીને બાપ પાસે કોઈ અપેક્ષા હોતી નથી. સાસરે ગયા પછી બાપને મદદરૂપ થવાની દીકરીની ફરજ નથી કે નથી સમાજ કોઈ ટોણો મારવાનો. આમ છતાં સમાજમાં એવા હજારો કુટુંબ જોવા મળે છે કે, જેમાં સાસરે રહીને પણ દીકરી બાપનો હાથ પકડતી હોય, બાપને મદદરૂપ થતી હોય. આ બાબત જ દીકરીની બાપ પ્રત્યેના પ્રેમની નિશાની છે. દીકરી સાસરે ગયા પહેલાં કે પછી પણ બાપનો સતત વિચાર કરતી હોય છે. તેની મા-બાપ સાથેની લાગણી એવી તો જોડાઈ ગઈ હોય છે કે, દીકરા વગરના બાપને કે બાપથી જુદા રહેતા દીકરાની ગેરહાજરીમાં જરૂર પડે કાંધ પણ આપે છે. જમાનો બદલાય છે, પણ દીકરીનો બાપ પ્રત્યેનો પ્રેમ એવો ને એવો જ રહે છે. આવી દીકરી ત્યારે જ જન્મતી હોય છે કે જ્યારે તમે પરભવમાં વધુ પ્રમાણમાં પુણ્ય કર્યાં હોય અને આ ભવમાં પણ તેનો સિલસિલો ચાલુ રાખ્યો હોય. 'દીકરી એટલે સવાઈ મા' માના તમામ સ્વરૂપ દીકરીમાં છે. ઉપરાંત મા દીકરાનો ટેકો લેવા પ્રેમ કરે છે, જ્યારે દીકરી તો ટેકો બનવા પ્રેમ કરે છે. માટે જ દીકરીને સવાઈ મા કહેવામાં સહેજ પણ ખોટું નથી. કહેવત છે કે, 'મા વિના સૂનો સંસાર', તો કહી શકાય કે, 'દીકરી વિના અધૂરો સંસાર.' એટલે કે, જે બાપને માત્ર દીકરો જ છે, તેનું જીવન અધૂરું જ ગણાય. સંસારમાં રહીને સાચો પ્રેમ પારખવો હોય અને યાખવો હોય તો દીકરીના બાપ બનવું પડે. આવા દીકરીના બાપ નસીબદાર વ્યક્તિ જ બની શકે. જેને પોતાની દીકરી નથી તે બાપે આ સંસારમાં રહીને કશુંક ખૂબ જ મોટું ગુમાવ્યું છે, પણ આ વાતનો ખ્યાલ દીકરી વિહોણા કમનસીબ બાપને નહીં આવે. તેનો અનુભવ કરવા સદ્રસીબ હોવું જોઈએ અને સદ્રસીબ બનવા દીકરીના બાપ બનવું પડે ! દીકરીને ઘડવામાં માનો ફાળો અનન્ય છે, તો બાપને ઘડવામાં દીકરીનો ફાળો અનન્ય છે. આમ જોતાં... મા વિનાની દીકરી અધૂરી છે, તો દીકરી વિનાનો બાપ અધૂરો છે. રાજા દશરથ આ રીતે અધૂરા હતા. જો તેમને એક દીકરી હોત તો રામને વનમાં જવું ન પડ્યું હોત. દીકરીએ દશરથને ખખડાવીને કહ્યું હોત કે, રામને વનમાં જવાની જરૂર નથી અને દશરથ રાજાની હિંમત હતી કે દીકરીના વેણને ઉથાપે ? અરે, દીકરી એ તો દીકરી છે. દુનિયાના કોઈ પણ બાપને ખખડાવવાનો અને ધાર્યું કરાવવાનો હક માત્ર દીકરીને જ છે. આ જગતની એક પણ એવી દીકરી નહીં હોય કે, જેણે તેના બાપને સાચવ્યો ન હોય. પોતે ઉંમરમાં નાની હોય છે, પણ સમજમાં મોટી હોય છે. પોતે ભૂખી રહીને બાપને પહેલાં ખવડાવનાર આ દીકરી પાછળ લાખો રૂપિયાનો કરિયાવર પણ નાનો જ પડે. પોતાની મનગમતી વાનગી ખાવા બેસનાર દીકરી સૌ પહેલાં માને પૂછે છે કે, પપ્પા માટે આ વાનગી રાખી છે ને ? રાત્રે પોતે પથારીમાં સૂઈ જઈને બાપને પલંગ કે ખાટલામાં સૂવાડતી આ દીકરીનો ઓરતો કયા બાપને ન આવે ? અડધી રાત્રે ઊઠીને પણ પપ્પા ઓઢીને સૂઈ ગયા છે કે કેમ તેની ખાતરી કરતાં કોઈ દીકરીની ઊંઘ ઊડી ગઈ

હોય તેવું આજદિન સુધી સાંભળ્યું નથી. દીકરી પોતાના ખર્ચમાં કાપ મૂકીને બાપની આવકમાં ઘર ચલાવવામાં માને મદદ કરતી હોય છે, જેથી બાપ હળવાશથી સૂઈ જાય. બાપના દરેક સવાલનો તેની પાસે એક જ જવાબ હોય છે, “ચાલશે, ભાવશે અને ફાવશે.” ક્યારેય કોઈ માગણી નહીં, માત્ર લાગણી જ. સતત લાગણીથી નીતરતી દીકરી સાથે એક જ થાળીમાં ખાવાનું દરેક બાપના નસીબમાં નથી હોતું. જો દીકરી મોટી થયા પછી તેની સાથે એક થાળીમાં ખાય તો તે સંભારણું બની જતું હોય છે. બાપ જ્યાં વાપરવાનું કહેતો હોય છે, ત્યાં દીકરી બચાવવાનું કહેતી હોય છે. બાપના ખર્ચ પર સૌથી વધારે કાપ મૂકવાની શરૂઆત દીકરી તરફથી જ થતી હોય છે અને બાપ માટે કોઈ વસ્તુ લાવવાની શરૂઆત પણ દીકરી તરફથી જ થતી હોય છે. બીમારીમાં સપડાયેલ બાપની ચાકરી માટે જ દીકરીનું સર્જન થયું હશે તેમ કહેવામાં પણ અતિશયોક્તિ નથી જ. એક દીકરા માટે મા જેટલું કરી શકે તેના કરતાં પણ ઓછા સમયમાં દીકરી વધુ કરી જાય છે. મા સાથે દીકરો સાઠ-સિત્તેર વર્ષ રહે છે, જ્યારે બાપ સાથે દીકરી એકવીસથી પચીસ વર્ષ રહે છે. છતાં માના મનમાં દીકરા માટે જેટલા આદર, ભાવના, લાગણી હોય છે તેટલી જ કે તેનાથી પણ વધારે માંડ પચીસ વર્ષ રહેતી દીકરીના મનમાં બાપ માટે હોય છે. તે જ દીકરીની ખરી ખાનદાની છે. બાપને સાચવવામાં અવ્વલ રહેતી દીકરી જરૂર પડે તો બાપને ખખડાવવામાં પણ અવ્વલ રહે છે. કોઈ પણ કુટુંબમાં બાપને ખખડાવવાનો અધિકાર મોટાભાગે દીકરી પાસે જ હોય છે. ચૂપ થાઓ તેમ બાપને ઘરમાં માત્ર દીકરી જ કહી શકતી હોય છે. છતાં બાપની તાકાત નથી કે, તે દીકરીની સામે ગુસ્સાથી બોલી શકે. આ બાબત જ દીકરીને સવાઈ કરે છે. આ દુનિયાનો જે બાપ દીકરીથી ખખડાયો ન હોય તેણે ઘણું ગુમાવ્યું છે. એટલું જ નહીં, આવા બાપને લાગણી એટલે શું તે અનુભવવામાં સમય લાગશે. ઓફિસમાં સેવકો કે કર્મચારીને ખખડાવતો બાપ નાની છોકરી સામે ચૂપ કેમ રહે છે ? આટલું જ વિચારજો અને જવાબ શોધજો એટલે દીકરી અને બાપ વચ્ચેનો સંબંધ કેટલો ઊંડો હોય છે તેનું જ્ઞાન આવશે. અને હા... જો અનુભવ લેવો હોય તો દીકરીના બાપ બનવું પડે અને દીકરીથી ખખડવું પડે. ઘરમાં બાપને ખખડાવતી દીકરી બીજા દ્વારા બાપને ખખડવા નથી દેતી તે તેની વિશેષતા છે. પોતાના બાપ વિરુદ્ધનું એક પણ વાક્ય સાંભળવા દીકરી ક્યારેય તૈયાર હોતી નથી. તેના મતે તો મારો બાપ જ સાચો અને સર્વશ્રેષ્ઠ. સુખી બાપની વ્યાખ્યા આપવી હોય તો શું આપી શકાય ? જવાબ સરળ જ છે. જેની દીકરી સુખી તે બાપ સુખી. તેનાથી ઊલટું પણ એટલું જ સાચું છે કે, જેની દીકરી દુઃખી તેનો કરોડપતિ બાપ પણ દુઃખી. દીકરી બાપને ઘરે-પિયરમાં હોય ત્યારે એક કહેવત છે : “દીકરી એટલે પારકી થાપણ.” આ કહેવત પાછળનો ભાવાર્થ આપ સૌ જાણો જ છો. આ દીકરી જ્યારે સાસરે જાય ત્યારે કેટલાંક સાસરિયાં તેને ‘પારકી

જણી' પણ કહેતાં હોય છે. આમ દીકરી મારી છે એમ કહેનાર કોઈ જ નહીં. કેવો લુચ્ચો સમાજ ! હકીકતમાં દીકરી એ તો બાપનો ધ્યાસ અને વિશ્વાસ છે. બાપ દીકરી પર જેટલો વિશ્વાસ મૂકે છે તેટલો વિશ્વાસ પોતાના દીકરા કે પોતાની પત્ની પર નથી મૂકી શકતો. દીકરી વગરના કમનસીબ બાપને દસ મિનિટ માટે સદ્રસીબ બનવા માટેની એક ચાવી... કોઈની પણ દીકરીને સાસરે વળાવવામાં આવતી હોય ત્યારે કાર કે સ્કૂટર બાજુમાં ઊભું રાખીને પણ તે દૃશ્ય જોજો. તમે આપેલી દસ મિનિટ જ નહીં, પણ તમારા દસ દિવસ સુધરી જશે. રડીને પણ હળવા થઈ શકાય ? આનંદિત થઈ શકાય ? હા... સાસરે જતી કોઈની પણ દીકરીને જોવાનો, આંસુ સાથે આનંદનો પ્રસંગ ! કેવો અમૂલ્ય પ્રસંગ. એક જ બોલથી બાપની બોલતી બંધ કરી દેતી દીકરીએ હવે સતત બીજાના જ બોલ મૌન બનીને સાંભળવાના છે. છતાં આનંદિત થઈને રડતો બાપ દીકરીને સાસરે વળાવે ત્યારનો પ્રસંગ રામાયણ કે ગીતા કરતાં સહેજ પણ ઓછો પવિત્ર નથી. આવા પવિત્ર પ્રસંગે આંસુરૂપે પડતું દરેક ટીપું ગંગાના પવિત્ર જળ જેટલું જ પવિત્ર ગણાય. આવું દરેક આંસુ અમૃત જળ કહેવાય. જેને વહેવડાવવાનો મોકો ભાગ્યશાળી વ્યક્તિને જ મળે. કેટલાક વિધાનો વિચારજો... કોઈ દીકરીએ બાપ પાસે માગ્યું નથી અને કોઈ બાપે દીકરીને ઓછું આપ્યું નથી. દીકરી ઘર છોડીને જાય ત્યારે થાપા કરે છે, કારણ તે જાણે છે બાપનો દીકરો મિલકત માટે અંગૂઠો કરશે અને મિલકત લેશે. જ્યારે દીકરી કહે છે કે, ભાઈ માત્ર અંગૂઠો જ નહીં, મારા દસેદસ આંગળાની છાપ આપું છું કે મારે મિલકત જોઈતી નથી. દીકરીને કારણે બાપ દેવાદાર બન્યો હોય તેવા ઉદાહરણ ભાગ્યે જ હશે, પણ દીકરાને કારણે ??? દીકરી એ તો બાપનું આરોગ્ય છે. માટે તો દીકરીને કાળજાનો કટકો કહ્યો છે,.....**દીકરાને નહીં.**

આ રીતે કરવામાં આવે છે કુદરતના નામે કૌભાંડો

સારો કવિ કે સારો કલાકાર અન્ય બાબતોમાં સરેરાશ હોય છે તેવું જ આ સંતો-મહંતો-મુલ્લા-પાદરીનું હોય છે. આમાંથી સર્જાય છે ધર્મને નામે- ઇશ્વરના નામે કૌભાંડોની હારમાળા. જેમ સંપ્રદાય નાનો અને ઓછો સંગઠિત તેમ કૌભાંડોનું સ્વરૂપ નાનું. સંપ્રદાય જેમ મોટો અને વધુ સંગઠિત તેમ કૌભાંડોનું સ્વરૂપ મોટું.

મધ્ય યુગમાં જ્યારે પુસ્તકો નહોતાં છપાતાં ત્યારે યુરોપમાં પાદરીનો શબ્દ આખરી ગણાતો. કેથલિક સંપ્રદાય મુજબ પાપ કરનારે રવિવારે દેવળમાં જઈને પાપની કબૂલાત કરવી પડતી. પછી પાદરી આ કબૂલાત સાંભળી ઇશ્વરના નામે માફી આપતા. આ પ્રક્રિયામાં પાપી અને પાદરી સિવાય કોઈની હાજરી ન રહેતાં ધીમે ધીમે પાદરીઓએ પૈસા લઈને પાપમુક્તિના પરવાના વેચવાનું શરૂ કર્યું. પાદરીઓનું આ કૌભાંડ ઘણું ચાલ્યું પછી જર્મનીના ગુટેનબર્ગમાં પ્રથમ બાઇબલ છપાયું, લોકોએ વાંચ્યું અને જાણ્યું કે ઇશ્વર તો માફી આપે જ છે. પાદરી ખોટી રીતે પૈસા ઉઘરાવે છે. માર્ટિન લ્યુથરે બળવો કરીને પ્રોટેસ્ટન્ટ સંપ્રદાય સ્થાપ્યો પછી પાપમુક્તિના પરવાના વેચવાનું કૌભાંડ ઓછું થયું.

માનવી ઇશ્વરની, પરમાત્માની, સર્વશક્તિમાનની ખોજ કરે અને પોતાની સમજણ કે શ્રદ્ધા મુજબ તેની ભક્તિ, પૂજા, પ્રાર્થના કે અર્ચના કરે તેમાં કશુંય ખોટું નથી. આ બાબત શ્રદ્ધાની છે, લાગણીની છે. જીવનમાં જેટલી બુદ્ધિની જરૂર છે તેટલી જ લાગણીની પણ જરૂરી છે. સમસ્યાઓનું વિશ્લેષણ બુદ્ધિથી (અને માત્ર બુદ્ધિથી) થઈ શકે, પરંતુ જીવન જીવવા માટે, સંબંધો ટકાવવા માટે, બાળકોને ઉછેરવા માટે કે પરાઈ પીડમાં મદદ કરવા માટે લાગણીની જરૂર પડે છે. આપણા એક લોકપ્રિય

શાયર જલન માતરીએ કહ્યું છે,

‘શ્રદ્ધાનો હો વિષય તો પુરાવાની શી જરૂર, કુરાનમાંયે ક્યાંય પયગમ્બરની સહી નથી.’

માનવીના જીવનમાં બુદ્ધિ અને લાગણી બંને છે. બંનેનાં ક્ષેત્રો અલગ છે. જ્યારે એકના ક્ષેત્રમાં બીજું તત્વ ધૂસણખોરી કરે છે ત્યારે સમસ્યા સર્જાય છે. વળી, દરેક વ્યક્તિમાં લાગણી અને બુદ્ધિની સમતુલા હોય તેવું પણ બનતું નથી. કેટલાક લોકો બુદ્ધિપ્રધાન તો કેટલાક લોકો લાગણીપ્રધાન હોય છે. ગ્રીસના મહાન દાર્શનિક સોક્રેટિસે મન (વૈચારિક પાસાં)ના બે ભાગ પાડ્યા છે. લાગણીશીલ મન અને બુદ્ધિશીલ મન. આમ કર્યા પછી સોક્રેટિસ કહે છે કે જાતની (આત્માની) અને જગતની સાચી ઓળખ મેળવવા માટે લાગણીનાં પાસાંને ઘટાડતાં જઈને બુદ્ધિનાં પાસાંને વધારતા જવું જોઈએ.

માનવી જ્યારે અલૌકિક પાસાઓ વિશે વિચારવા લાગે છે અને પોતાની બૌદ્ધિક મર્યાદાને લીધે તે અમુક અંશથી આગળ વિચારી શકતો નથી ત્યારે વિચારવાની અને તેથી કરીને લોકોને સમજાવવાની ક્ષમતા ધરાવનારા લોકો આ બાબતમાં તેમને મદદ કરે છે. લોકોને તેમના

સવાલોના થોડા ઘણા જવાબો મળે છે તેથી સરેરાશ લોકો આવા લોકોને ગુરુ, ધર્મોત્ત્મા, દાર્શનિક, બાપુ, ઓલિયા, ફકીર જેવાં વિવિધ નામોથી ઓળખી તેમનામાં શ્રદ્ધા ધરાવતા થાય છે.

પછીથી આ લોકો જે કહે તેને સરેરાશ લોકો શંકા કર્યા વિના શ્રદ્ધાથી માનવા લાગે છે. નાનું બાળક મા-બાપમાં શ્રદ્ધા રાખી તેમની વાત માને છે તેવી જ આ સ્થિતિ છે. સમસ્યાઓનું વિશ્લેષણ કરવાની ક્ષમતા ધરાવતા આવા વિશિષ્ટ લોકો તરફ સરેરાશ લોકો આકર્ષાય છે અને પોતે જે નથી કરી શકતા (સમસ્યાનું વિશ્લેષણ અને ઉકેલ) તે આ માણસ કરી શકે છે, માટે તે સરેરાશ લોકો કરતાં વધુ ક્ષમતાવાન છે.

ઇશ્વર જો સર્વશક્તિમાન છે તો આવા લોકો ઇશ્વરના પ્રતિનિધિ અને વધુ ને વધુ ક્ષમતા તરફ ગતિ કરવાવાળા છે તેમ માને છે. સરેરાશ લોકો તેમના તરફ આકર્ષાય છે અને આવા લોકોમાં અતિમાનવીય ગુણોનું આરોપણ કરે છે. વધુ ને વધુ લોકો તે વ્યક્તિ તરફ આકર્ષાતા ધીમે ધીમે તે સંબંધોનું સંસ્થીકૃત સ્વરૂપ અને તેમાંથી સંપ્રદાય રચાય છે. ધર્મ પોતે તો અસંગઠિત (અનઓર્ગેનાઇઝડ), અવ્યવસ્થિત (અનસ્ટ્રક્ચર્ડ) અને બિનસાંપ્રદાયિક (નોનસેક્ટોરિયલ) છે.

પરંતુ ઇશ્વર અને ભક્તની વચ્ચે કોઈ પ્રવેશીને એક પરંપરા શરૂ કરે છે તેમાંથી સંપ્રદાય બને છે અને સંપ્રદાય આવતા આશ્રમ બનાવવો, મંદિર, દેવળ કે મસ્જિદ બનાવવાં, પાઠશાળા કે મદરેસા કરવી વગેરે માટેનાં આર્થિક હિતો ઊભાં થાય છે, જે આગળ જતાં સ્થાપિત હિત બને છે અને કૌભાંડોની હારમાળા સર્જે છે. આથી તો જે. કૃષ્ણમૂર્તિ, સચ્ચિદાનંદ કે મોરારિબાપુ પોતાનો સંપ્રદાય સ્થાપવાની ના પાડે છે, પરંતુ બધા આ લાલચ રોકી શકતા નથી.

લોકો જો એક પણ સવાલ પૂછ્યા વિના કે રસીદ માગ્યા વિના પૈસા આપતા હોય તો એવી લાલચને રોકવાની ક્ષમતા ભલભલા સંતો-મહંતો-પાદરીઓ-મુલ્લાઓ કે કોઈ પણ સાંપ્રદાયિક ગુરુમાં ભાગ્યે જ હોય છે. આમાંથી કેટલાક લોકો વિશ્લેષણ કરવાની વિશેષ ક્ષમતા સિવાય કોઈ સરેરાશ લોકોથી વધુ ક્ષમતા ધરાવતા હોતા નથી. જેમ સારો કવિ કે સારો કલાકાર અન્ય બાબતોમાં સરેરાશ હોય છે તેવું જ આ સંતો-મહંતો-મુલ્લા-પાદરીનું હોય છે.

આમાંથી સર્જાય છે ધર્મને નામે- ઇશ્વરના નામે કૌભાંડોની હારમાળા. જેમ સંપ્રદાય નાનો અને ઓછો સંગઠિત તેમ કૌભાંડોનું સ્વરૂપ નાનું. સંપ્રદાય જેમ મોટો અને વધુ સંગઠિત તેમ કૌભાંડોનું સ્વરૂપ મોટું. મધ્યયુગમાં કેથલિક સંપ્રદાય એટલો પાવરફુલ બની ગયો હતો કે યુરોપની બેતૃતીયાંશ

જમીન દેવળના કબજામાં હતી. પશ્ચિમ ભારતમાં સમાજ સુધારણા શરૂ થઈ ત્યારે અમુક મહારાજની લીલાને કરસનદાસ મૂળજી નામના સમાજ સુધારકે ન્યાયની દેવડીએ પડકારી હતી. આ કેસ 'મહારાજ લાયબલ કેસ' તરીકે ભારતની કાનૂન વિદ્યામાં બહુ જાણીતો બન્યો હતો.

અનુયાયીઓની અતિશુદ્ધાનો ગેરલાભ લઈને આચરવામાં આવતાં કૌભાંડો જરૂર, જમીન અને જોરૂ એમ ત્રણેય પ્રકારનાં હોય છે. કાળાં નાણાંને સફેદ કરવાનું એક મોટું કૌભાંડ સંસ્થાનો દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે. દા.ત. એક ધાર્મિક સંસ્થા પાંચ લાખ રોકડા લઈને સાડા ત્રણ-ચાર લાખની રસીદ આપે છે. રસીદ હોવાથી દાન આપનારને કરમુક્તિનો લાભ મળે છે. પરદેશથી બિન હિસાબી નાણું દેશમાં મોકલવામાં પણ કેટલાંક સાંપ્રદાયિક સંસ્થાનો 'કુરિયર' કે 'કેરિયર'ની ભૂમિકા ભજવે છે.

ભારતની અમેરિકન એમ્બસીને ધાર્મિક વિજા માગનારાઓમાં કૌભાંડની ગંધ આવે છે, આથી તો ૨૦૦૭ની સાલમાં બાવન ટકા ધાર્મિક વિજા નકારવામાં આવ્યા હતા. પછીથી ઝીણવટભરી તપાસ થઈ અને સન ૨૦૦૮માં મુંબઈની વિજા ઓફિસમાંથી સિત્તેર ટકા ધાર્મિક વિજા નકારવામાં આવ્યા હતા. પછીથી ન્યાયિક તપાસ થતાં ઓગણસિત્તેર ટકા વિજા નકારાયા, માત્ર એક ટકા કેસમાં વિજા આપવામાં આવ્યા.

આ નકારાયેલા વિજા કેસીસમાં ગુજરાતના કેટલાક બહુ જાણીતા ધાર્મિક સંપ્રદાયોના સંતો-સાધુઓના કેસીસ પણ હતા. કોલકાતાની વિજા ઓફિસના આંકડાઓ પણ લગભગ આવા જ છે. આ બાબતોથી કોઈ એમ માનવા ન પ્રેરાય કે આવાં કૌભાંડો માત્ર ખ્રિસ્તી, હિંદુ અને મુસ્લિમ ધર્મના સંપ્રદાયોમાં જ થાય છે. શીખ, બૌદ્ધ અને જૈન ધર્મોની સાંપ્રદાયિક સંસ્થાઓ આમાંથી મુક્ત નથી. તેમાં વળી કેટલાક સંપ્રદાયો પોતાના સાધુ-સંતો પર કડક શિસ્ત લાદે છે. નાની અને કાચી વયમાં શ્રદ્ધાથી પ્રેરાઈને સંસારત્યાગ કરનાર વ્યક્તિ યુવાનીમાં આવતાં ઇચ્છાઓનો સળવળાટ અનુભવે છે. કેટલાક પાછા સંસારમાં પ્રવેશ્યાના બહુ જાણીતા કિસ્સાઓ છાપામાં ચર્ચાયા છે, તો કેટલાક ત્યાગીઓનાં સેક્સકાંડની સીડી પણ ફરતી થઈ છે.

જમીન કૌભાંડોમાં ગેરકાયદે જમીનનાં દબાણો અને કાળાંનાણાંથી તથા બેનામી જમીનનાં કૌભાંડોની તપાસ કરવા ખાસ અને ઉચ્ચ સત્તાધારી કમિશન બેસાડવું પડે. કોમી હુલ્લડો પછી 'હુલ્લડિયા હનુમાન'ની સ્થાપના થયાના સમાચારો સાથે રસ્તા વચ્ચે દબાણ કરીને બાંધવામાં આવેલ દરગાહો અને દેરીઓ તોડી પાડવાના સમાચાર પણ આવ્યા હતા. ધાર્મિક અને સાંપ્રદાયિક સંસ્થાઓ દ્વારા થયેલાં જમીનનાં દબાણોમાં સરકારી જમીન કે યુનિવર્સિટીઓની જમીન પણ બાકાત નથી. શરૂમાં

થોડી જમીન દાનમાં મળે પછી આજુબાજુની જમીન પાર્કિંગ સુવિધાઓ, ચોકીપહેરો વગેરેના નામે પણ પચાવાયી હોવાનું જાણવા મળે છે.

સરેરાશ લોકોની અતિશુદ્ધાનો ગેરલાભ ઉઠાવતી આવી સાંપ્રદાયિક સંસ્થાઓ માટે એક શાયરે કહ્યું છે, 'લીલી, ધોળી ને ભગવી કફની દંભીઓનો લિબાસ થઈ ગઈ છે, બોલબાલા છે બધે બદબૂની આજ બદબૂ સુવાસ થઈ ગઈ છે, વાડ મેંદીને બદલે લોહીની આશ્રમો આસપાસ થઈ ગઈ છે.'

vidyutj@gmail.com

સુખી હોવું “એ તમારા પર નિર્ભર કરે છે!”

નવાંગતુક માર્કેટિંગ ડિરેક્ટર નાં સ્વાગત સમારોહમાં એમની સાથે આવેલ એમની પત્ની ને અન્ય સ્ત્રીઓએ પૂછ્યું “તમારા પતિથી તમે સુખી છો ને?” નજીક જ બેઠેલા પતિદેવ અપેક્ષિત જવાબ ની આશામાં, વિશ્વાસ સાથે, થોડા ટદાર થઈ ગયા. એમને ખાતરી હતી કે એમની પત્ની નો જવાબ હકારમાં જ હશે. એમને અને બીજા બધાંને પત્નીનો જવાબ સાંભળીને સખત આંચકો લાગ્યો જ્યારે તેણે કહ્યું, “ના, હું મારા પતિ થી સુખી નથી!” આખા રૂમમાં સ્તબ્ધતા છવાઈ ગઈ! પતિદેવ તો જાણે પથ્થરનું સ્ટેચ્યુ! એ માની જ નહોતા શકતા કે એમની પત્ની આવું કહેશે- એ ય આટલા બધા લોકોની વચ્ચે.

પોતાના માથા પરનો સ્કાફ સરખો કરતાં કરતાં એ સ્ત્રી એ આગળ કહ્યું : “ના, હું એમનાથી સુખી નથી, હું [જાતે] સુખી છું!” હું સુખી છું કે કેમ, એ બાબત એમના પર આધારીત નથી, એ બાબત મારા પર આધાર રાખે છે! “મારું સુખ ફક્ત મારા પર આધાર રાખે છે.”

જિંદગીની હરેક પરિસ્થિતિમાં, હરેક ક્ષણમાં હું સુખનો અનુભવ કરવાનું પસંદ કરું છું. સુખનો અનુભવ કરવા માટે મારે બીજા લોકો પર, બીજા બાબતો પર કે પરિસ્થિતિઓ પર આધાર રાખવાનો હોય

તો તો હું મુશ્કેલીમાં મૂકી જઉં! આપણી જિંદગીમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે એ તમામ વસ્તુઓ પરિવર્તનશીલ છે : માણસો, સંપત્તિ, મારું શરીર, હવામાન, ખુશીઓ આ તમામ પરિવર્તનશીલ છે. મારી જિંદગીમાં હું કેટલીક બાબતો શીખી છું: હું સુખી છું એવો નિર્ણય હું કરી લઉં છું બાકીની તમામ બાબતો “અનુભવો” યા તો “પરિસ્થિતિઓ” નો વિષય છે! જેમ કે મદદરૂપ થવું, સમજવું,

સ્વીકારવું, સાંભળવું, સધિયારો આપવો: મારા પતિ સાથે હું આમ જ જીવું છું. સાચું સુખ મળે છે ક્ષમાવાન થવામાં, અને તમારી જાતને ને બીજા બધાંને યાહવામાં.....મને સુખી કરવાની જવાબદારી મારા પતિ ની નથી એની પાસે પણ એના પોતાના “અનુભવો” કે “પરિસ્થિતિઓ” છે! અમારા સંજોગો ગમે તે હોય , પણ હું એને યાહું છું, અને એ મને યાહે છે

એ બદલાતા રહે છે, હું પણ બદલાતી રહું છું. વાતાવરણ બદલાતું રહે છે. તમામ વસ્તુઓ બદલાતી રહે છે ક્ષમાશીલતા હોય, સાચો પ્રેમ હોય અને પરિવર્તનો તો હમેશા આવે જ છે એ જોયું હોય

તો બંનેએ એક બીજા માટે પોતાના હૃદયમાં રહેલા પ્રેમ વડે આવા પરિવર્તનોને ઝીલવા જોઈએ. જો આપણે બેઉ એકબીજાને પ્રેમ કરતાં રહીએ અને માફ કરતાં રહીએ તો પરિવર્તનો એવા “અનુભવો યા પરિસ્થિતિઓ” બની રહેશે જે આપણને સમૃદ્ધ કરે અને શક્તિશાળી બનાવે. એમ નહી થાય તો આપણે ફક્ત “ સાથે જીવન ગુજારનાર” બની રહેશું.

સાચો પ્રેમ કરવો કઠિન છે. સાચો પ્રેમ એટલે અપેક્ષારહિત ક્ષમા આપવી “અનુભવો યા પરિસ્થિતિઓ”ને છે એમ જ સ્વીકારવ અને એમને સાથે રહીને ઝીલવા અને પરિણામ થી ખુશ રહેવું.

એવા કેટલાય લોકો છે જે કહેશે: હું સુખી થઈ શકું એમ નથી

..... કારણકે હું રોગગ્રસ્ત છું

.....કારણકે મારી પાસે એક પણ પૈસો નથી

..... કારણ કે ભયંકર ગરમી છે

.....કારણકે એમણે મારું અપમાન કર્યું છે

.....કારણકે એ હવે મને પ્રેમ કરતો નથી

.....કારણકે એ હવે મારા વખાણ કરતો નથી!

પણ તમને ખબર નથી કે રોગગ્રસ્ત હોવા છતાં ભયંકર ગરમી હોવા છતાં પૈસા ના હોવા છતાં અપમાનિત થવા છતાં પ્રેમ ના મળવા છતાં કે ખ્યાતિ ના મળવા છતાં “તમે સુખી રહી શકો છો”. સુખી હોવું *એ જીવન વિશેનું આપણું મનોવલણ છે અને એ આપણે નક્કી કરવાનું છે!

સુખી હોવું “એ તમારા પર નિર્ભર કરે છે!”

બાળકો અને તમે

જો મને બાળકો સાથે, વિશ્વના દરેક બાળક સાથે સંપર્ક કરવાની તક મળે તો હું દરેક ભાષામાં તેમને આ વાતો અવશ્ય કહેવા માગું,

૧) કોઈ સંપૂર્ણ હોતું નથી.

દરેક માણસો ભૂલો કરે છે. આપણા દરેક પાસે પોતાના વિશે ન ગમતું હોય એવું કાંઈક તો હશે જ પણ માણસ હોવાના એક અભિન્ન અંગ તરીકે તેને સ્વીકારવું જોઈએ. તમે સ્વયં તમારી કે કોઈ બીજાની ભૂલો શોધવાનો પ્રયત્ન ન કરો. તેના કરતાં તમે તમારી અને બીજાઓની સક્ષમતા અને આંતરિક સુંદરતાને માણો, તો જીવન સદા તમને કાંઈક નવું અને આનંદદાયક બતાવ્યા કરશે.

૨) આપવા અને મેળવવા માટેની સૌથી પ્રભાવશાળી વસ્તુ છે - પ્રેમ.

તમારા માતા-પિતા, તમારા જીવનસાથી, બાળકો અને મિત્રો પાસેથી જે પ્રેમ મળે છે, તેની તુલના વિશ્વના અન્ય કોઈ સંબંધ સાથે ન થઈ શકે. જ્યારે તમને બીજા લોકો સાથે સાંકળતો પ્રેમ તમે અનુભવી શકો ત્યારે તમે ખૂબ જીવંત બની જશો. પ્રેમ આપણો મૂળભૂત સ્વભાવ છે. પ્રેમ આપો અને મેળવો, એ તમારામાં ભંડારાયેલ પડ્યો છે.

૩) જ્યારે તમે બીજાને ઠેસ પહોંચાડો છો, તમે તમારી જાતને પણ ઘાયલ કરો છો.

તમે કોઈકને જાણી જોઈને હાસ્યાસ્પદ સ્થિતિમાં મૂકશો તો તે વાત વિશે તમને પછીથી પસ્તાવો થશે. કોઈકને શારિરીક ઈજા પહોંચાડીને તમને પણ દુઃખ થશે. બીજાને દુઃખ પહોંચાડવું એ કોઈ વાતનો ઉપાય કદી પણ ન હોય શકે. જ્યારે કોઈ ઉગ્ર પરિસ્થિતિમાં આવી પડે ત્યારે તેને ખાળવાનો શાંત રસ્તો શોધવા પ્રયત્ન કરો. ભલા બનો અને બીજાઓની ભલાઈ જુઓ.

૪) તમે અનોખા છો.

તમે જેવા છો, બરાબર છો, તમે અનોખા છો. ખુશ થવા માટે જે પણ વસ્તુઓની જરૂર છે તે તમારી અંદર જ ભંડારાયેલી છે. બીજા કોઈ પર પ્રભાવ પાડવાની અથવા તમારી જાતને તેમને

સમજવવાની કોઈ જરૂર નથી. અને એ જ રીતે બીજાઓ પણ તેમની વિશે તમને સમજાવે તેવી આશા રાખવી નહીં. બીજાઓના કાટલામાં બંધ બેસતા થવાનો કોઈકને તમારા દ્રષ્ટીકોણથી મૂલવવાનો પ્રયત્ન ન કરશો. પોતાની જાતને 'સ્વ' ના અંતરમાં જોવાની, મૂલવવાની તક આપો. બીજાઓ વિશે ધારીને તેમને તમારા માપથી મૂલવવા જતાં તમે જીવનના આનંદને અને એમ તમારી જાતને જ ખોઈ બેસશો. યાદ રાખો, જે તમને સમજે છે, તેમની પાસે તમારી જાતને સાબિત કરવાની જરૂરત નથી.

૫) તમારી અંતરની લાગણીને સાંભળો.

આનંદનો અનુભવ કરાવતી, ઉર્જા અને ઉત્સાહ આપતી પ્રવૃત્તિઓ અવશ્ય કરો. પણ તમારા મનને ખટકતું હોય કે એ કરતાં તમને અંદરથી કાંઈક સહેજપણ રોકતું હોય તો તે કદી ન કરો. તમારા મનની વાત સાંભળો. અત્યારે તમે જે કરવાની ટેવ પાડશો તે જ પુખ્ત વયે તમારી મૂળભૂત ટેવો હશે.

૬) ગુમાવવું એ જીવનનું એક અંગ છે.

જીવન અને પ્રેમની હારોહાર આપણે જેને ખૂબ પ્રેમ કરીએ છીએ તેમને ગુમાવવા, કે આપણે જે પ્રવૃત્તિ કે વસ્તુ ગમે છે. તેને ગુમાવવાનો અવસર પણ આવશે. પણ વાંધો નહીં, આવા દુઃખદ અનુભવોમાંથી પણ પસાર થાઓ. તમને મદદ કરવા આસપાસ મિત્રો, તમારા પોતાનાં હશે જ. આ જ લોકો તમને આગળ વધવાની પ્રેરણા અને શક્તિ પૂરા પાડશે. એમની મદદની, ખરાબ સમયમાં તેમણે આપેલા ટેકાની કદર કરો.

૭) તમારી પાસે કાયમ વિકલ્પો હશે.

તમારે કરવું પડે છે તેથી કાંઈ ન કરશો, તમને કરવાની ઈચ્છા હોય એવી જ વસ્તુઓ કરો. એક બાળક તરીકે તમને કદાચ તમારા માટે શ્રેષ્ઠ શું એ વિશે પૂરી જાણકારી કે દ્રષ્ટી ના પણ હોય, તો તમે મોટેરાઓની સૂચનાઓ અનુસરો. પણ જ્યારે મોટા થઈ જાઓ, ત્યારે તમારી પાસે તમારી ઈચ્છાઓને અનુસરવાની આવડત અને સ્વતંત્રતા હશે. બીજાઓને પ્રતિકૂળ સલાહો આપવાનો અવસર ન આપો.

૮) જીવનની દરેક ક્ષણનો મહત્તમ સદુપયોગ કરો.

એક સમયે એકજ પ્રવૃત્તિ કરો અને તે પૂરેપૂરા સમર્પણ સાથે ધ્યાનથી કરો. યાદ કરો કે બાળપણમાં તમારી મનગમતી પ્રવૃત્તિઓ કરતાં કે રમતો રમતા તમને કેવી લાગણી થયેલી? કેવી મજા આવતી? એવીજ મજા કામમાંથી પણ લેતાં શીખો. જે પણ કરો તેમાં તમારું શ્રેષ્ઠ આપો.

૯) ક્ષમા કરો અને ભૂલી જાઓ.

તમે જ્યારે ભૂલ કરો છો, ત્યારે એ ભૂલ ન સ્વીકારી શકો એટલા ગર્વિષ્ઠ ના બનશો. બની શકે તો બીજાઓની ક્ષમા માંગી લો. તમારી જાતને માફ કરી દો અને વાત ભૂલી જાઓ. યાદ રાખો કે આપણે બધા માણસો જ છીએ અને આખીય પૃથ્વી પર એવો એકેય માનવી નથી કે જેણે કદી કાંઈ ભૂલ ન કરી હોય.

બીજું કોઈ તમને દુઃખ પહોંચાડે, ત્યારે પણ એ જ યાદ રાખો, તેઓ પણ મનુષ્યો જ છે. જેમા બીજા પાસેથી માફની અપેક્ષા રાખો છો તેમજ તેમને પણ ક્ષમા કરી દો. તમે કોઈક પ્રયત્ના કર્યો અને તે સફળ ન થયો હોય તો તેમાંથી શીખો અને આગળ વધો. જીવનમાં નિષ્ફળતા હોતી જ નથી. આવા કામમાંથી પણ તેને કરવાનો જે આનંદ તમને મળ્યો કે જે શીખવા મળ્યું તે માટે આભારી બનો.

૧૦) પૂરેપૂરા હૃદયથી સમર્પણ કરો.

જ્યારે તમે પરિવાર કે મિત્રો સાથે હોવા ત્યારે તેમનામાં પૂરેપૂરું ધ્યાન આપો. બીજાઓને મદદ કરતી વખતે તમારાથી બનતું શ્રેષ્ઠ કરી છૂટો, તમારાથી થઈ શકે તેટલું આપો. તમે કોઈક જરૂરતમંદને પૈસા આપી શકો, બીજાઓ સાથે સમય વિતાવી શકો અથવા પોતાની વ્યથા ઠાલવવા કોઈક મદદગારને શોધતી વ્યક્તિને પૂરી સહાનુભૂતિથી સાંભળી શકો, પણ સૌથી કિંમતી ભેટ તો એક જ છે. - પ્રેમ.

આસપાસના બધાંને પ્રેમ કરો. પ્રેમ એ ચેપી રોગ છે. જેટલો વધુ પ્રેમ તમે ખર્ચશો, વિશ્વ એનાથીય વધુ તમને વળતર રૂપે પ્રેમ કરશે.

આમ જ આપણે કદાચ વિશ્વને બદલી શકીએ - શરૂઆત આપણાથી જ કરીએ
બાળકને કહેવા જેવી દસ વાતો. મૂળ કૃતિ - માનલ ઘોસેન, અનુ. જીજ્ઞેશ અધ્યારૂ

સન્તોને બગાડવાનું બંધ કરો

મારા તાબામાં રહેલી સઘળી નીખાલસતા નીચોવીને મારે કહેવું છે: “હે હીન્દુઓ ઉઠો, જાગો અને સન્તોને બગાડવાનું બંધ કરો.” અજ્ઞાની પ્રજા કદી ધાર્મિક નથી હોતી. ગમે તેવા લેભાગુ માણસને સાધુ માની લેવાની હીન્દુઓની શક્તિ અપાર છે.

કોઈ પણ માણસને સન્ત કહેતાં પહેલાં એનું કે એના આશ્રમનું બેન્ક બેલેન્સ તપાસી લો. હવે નવી તરકીબ શરૂ થઈ છે. ઉપદેશકો સાથે વીરાટ રકમોની લેવડદેવડવાળાં ટ્રસ્ટો રચવામાં આવે છે. હીસાબો જાહેર થતા નથી અને ગોટાળા ધાર્મિક હોય છે; તેથી ઓડીટમાં પણ વાંધો આવતો નથી. ટ્રસ્ટીઓ નજીકના સ્વજનો કે પ્રીયજનો હોય છે. કહેવાતા સન્ત બહારથી અલીપ્ત હોય છે; પરંતુ અન્દરથી સવાયા સંસારી થઈને પ્રજાના પૈસે લહેર કરતા રહે છે. એમના પી.આર.ઓ. ઈમેજ બીલ્ડ-અપ કરતા રહે છે. વાતો ત્યાગની અને ખાનગીમાં ભોગની બોલબાલા. આશ્રમમાં રહસ્યમય ભોંયરું હોય તો જરૂર એમાં બાવાજીની લમ્પટલીલા ચાલવાની. સ્ત્રીઓ અને પુરુષ એકબીજા પ્રત્યે આકર્ષાય તેમાં અધાર્મિક કશું નથી. બાવાજીને પણ પ્રેમ કરવાનો અધીકાર છે. બાવાજી પ્રેમ નથી કરતા; તેઓ સ્ત્રીઓને ફસાવે છે અને વળી આત્મા-પરમાત્માની વાતો કરીને ફસાવે છે. તેઓ શક્તીપાતની વાતો સાથે વીર્યપાત કરતા રહે છે. બાવાજીનું ભોંયરું, સંસારીના બેડરુમ કરતાં વધારે ખતરનાક હોય છે. ભોળી સ્ત્રીઓ માટે ફળીયાનું અંધારું, આશ્રમના અજવાસ કરતાં વધારે સલામત ગણાય. બાવાજી સ્ત્રીને પ્રેમ નથી કરતા; તેઓ સ્ત્રીઓને મુર્ખ બનાવે છે. મુર્ખ બનવા માટે હીન્દુ સ્ત્રીઓ જેટલી ઉત્સુક સ્ત્રીઓ મેં બીજા કોઈ દેશમાં જોઈ નથી.

કોઈ કહેવાતા લોભાનન્દજી કે લમ્પટેશ્વર કે મોહાનન્દજીને પનારે પડનારી અન્ધશ્રદ્ધાળુ પ્રજા ‘રામાયણ’, ‘ગીતા’ કે ‘ઉપનીષદ’ નથી વાંચતી. હે હીન્દુ ભાઈબહેનો, એકવીસમી સદીને છાજે તેવા જીવનવ્યવહાર વગર વાસી ધર્મના ઢોલ પીટ્યે રાખીશું તો ખતમ થઈ જઈશું. ધર્મ સાથે તાજા અરમાનોનો મેળ પાડવો પડશે. અન્ધશ્રદ્ધાની આરતી ઉતારવાનું બંધ કરવું પડશે. અશ્વમેધ જેવા બોગસ યજ્ઞો બંધ કરવા પડશે. અસ્પૃશ્યતા નાબુદ કરવી પડશે. દહેજપ્રથા ખતમ કરવી પડશે. દેવદાસી પ્રથાના કલંકને દુર કરવું પડશે. વીધવાઓની અવદશા દુર કરવી પડશે. આશ્રમોનો અને મન્દીરોનો કચરો, માનસીક કચરો અને આર્થિક કચરો સાફ કરવો પડશે. સાચો પ્રેમ કેમ કરવો તે નવી પેઢીને શીખવવું પડશે. નવી સદી, વાસી ધર્મનું નવસંસ્કરણ માગે છે. નવી પેઢી બ્લુ ફીલ્મ ‘જુએ’ છે; જ્યારે બાવાજીઓ તો બ્લુ ફીલ્મ ‘જીવે’ છે !

રામાયણ આપણું ઉદાત્ત મહાકાવ્ય છે, એ જરૂર સૌએ વાંચવું જોઈએ; પરંતુ વાંચીને પણ આપણા વીવેકને ગીરવે મુકવાનો નથી. ચરણસેવા, ચરણસ્પર્શ અને ચરણ ધોઈને પાણી પીવામાં ધર્મ છે એમ માનનારી નીર્માલ્ય પ્રજાને કેશવાનન્દ ન મળે તો શું વીવેકાનન્દ મળે ? હીન્દુઓ ક્યારે જાગશે ? એંશી ટકા પ્રજા ઉંઘતી હોય ત્યારે લઘુમતી જાગતી રહે એવું બને ખરું ? એ બીચારી મુલ્લાગ્રસ્ત છે ! બન્ને વચ્ચે હરીફાઈ જાગવાની નહીં; બેભાન રહેવાની ચાલે છે. માંજી માંજીને વાસણ ચકચકતું કરીએ તેમ ધર્મને પણ સ્વચ્છ કરીને ચકચકતો કરવાનો છે - ગુણવન્ત શાહ

પિતા,પપ્પા,ડેડી...

ઓફબીટ - અંકિત ત્રિવેદી

જગતના ત્રણ વિષયો સર્વશ્રેષ્ઠ છે. જન્મ, જીવન અને મૃત્યુ. આ ત્રણેય વિષયો ઉપર ખૂબ જ લખાયું છે. વેણીભાઈ પુરોહિત કહેતા કે જન્મ અને મૃત્યુ એ આપણા હાથની વાત નથી, જીવન આપણા હાથમાં છે. એને કેવી રીતે જીવવું એ વાત આપણા હાથ બહાર નથી. જન્મ માતા આપે છે. મૃત્યુ શરીરનું થાય છે. જીવન અનુભવે સાર્થક થાય છે. આ અનુભવ જેની આંગળી ઝાલીને નથી શીખાતો પરંતુ જેના વર્તનમાંથી આપો-આપ શીખી જવાય છે એ પિતા છે. જગતનો પહેલો પુરુષ જે આપણને પડકાર અને પરિવર્તનની વચ્ચે વચ્ચે એના સ્વભાવને કારણે લાવીને જીવનનું ઘડતર કરતાં શિખવાડે છે. મોટા ભાગે માતાને અંતર સોંપાતું હોય છે અને પિતાની અદબને કારણે એમનાથી અંતર રખાતું હોય છે.

દરેક બાળકનો સૌથી પહેલો આઈકોન એનો પિતા જ હોય છે. માતા પણ એને એમ જ શિખવાડે છે કે તું મોટો થઈને તારા પપ્પા જેવો જ બનજે. બાળક પણ ભાઈબંધો આગળ 'રોલો' પાડવા માટે પિતાની હેસિયતનો સહારો લેતો હોય છે. ઉંમર આગળ વધે છે અને એના આઈકોન બદલાતા જાય છે. જમાનાને નજીકથી જોવાને કારણે જનરેશન ગેપ વધવા લાગે છે અને હંમેશાં પોતાના પિતાએ કશું જ નથી કરી શક્યા - એનો વસવસો એ દીકરો પોતાના જીવનમાં ખુન્નસ રૂપે સ્વીકારતો થાય છે અને પિતા કરતા વધારે સારું કરવાની ત્રેવડ સાથે જીવનના પડકારોને સ્વીકારે છે. ઉંમરના વધુ એક મોડ પર એને એના પિતા ગમવા માંડે છે; કારણ કે પિતાએ આ જ કરવું હતું જે અત્યારે એને દીકરો કરી રહ્યા છે. પિતાએ જીવન જીવતા એટલા માટે શિખવાડયું હોય છે કારણ કે પિતાની નિષ્ફળતા દીકરાની સફળતા બની જાય છે. બાપ-દીકરાનો સંબંધ કે બાપ દીકરીનો સંબંધ આ બંને

માંથી કયો સંબંધ વધારે ઘનિષ્ટ છે ? એવું કયો પિતા કહી શકશે? જીંદગીભર આપણે કયા ફેફસામાંથી વધારે પડતા શ્વાસ લીધા છે એવું કહી શકીએ છીએ ?

દીકરાના ડીએનએમાં પિતાનું ઉપસવું સ્વાભાવિક છે. આ કુદરતી ઘટના હોય તો ભલે પણ પિતા એ એવો પહેલો પુરુષ છે જેનામાંથી એના બાળકો સૌથી પહેલાં શિખવાની અને ભૂલોનો કયાસ કાઢવાની કોશિષ કરે છે. માતાએ પણ દીકરાઓને પિતાના જીવનમાંથી શિખવાડવાનું અને પિતા જેવી ભૂલો નહીં કરવાનું કહ્યું જ હોય છે. પણ પિતા એ છે કે કશું જ કહેવા કે બોલવા માંગતા નથી. એ દુનિયાને સલામો ભરીને ઉંમરને છાવરતા દિકરાઓની દુનિયા જોઈને પોતાના હરખમાં મશગુલ હોય છે. ઉંમર દીકરાની વધે છે પછી બાપ દોસ્ત થઈ જતો હોય છે. હસી, ખુશી, ગમ આ કશું જ આ સંબંધમાં મોઘમ નથી રહેતું. બાપને ગાળો આપનારા દીકરાઓએ પણ એક વાત કબૂલવા જેવી છે જે ગાળો પોતાના બાપને આપે છે એ ગાળો એ પોતાના બાપ પાસેથી જ શીખ્યો હોય છે. પિતા ભગવાનમાં માને કે ન માને એ દીકરાને અજાણતાં જ ઉછેરવાના ધર્મના પાયામાં છે. એ કોઈ દિવસ લંચ બોક્સ તૈયાર કરવાની કે સ્કૂલનું લેસન કરાવી આપવાની ચિંતા નહીં કરે. એ આગળના ભવિષ્યની તૈયારીઓ માટે અત્યારથી હરણફાળ ભરવા માટેનો જુસ્સો આપવામાં વ્યસ્ત હોય છે.

પોતાની જીંદગીનો સુવર્ણ યુગ એ દીકરાના લાલન-પાલન પાછળ ખરો છે. ક્યારેક નિષ્ફળ પણ જાય છે એનો મતલબ એવો નથી કે એના દીકરાએ એની નિષ્ફળતાનો બદલો લેવો ! એના સુવર્ણયુગને ફરીથી બોલાવીને પિતાના ચરણોમાં મૂકી આપનારા દીકરાઓને નરી આંખોથી જોવાનું બને છે પછી ઈશ્વરની હયાતી વિશે પ્રશ્નો નથી થતાં ! માતા પાપા પગલી ભરતાં શિખવાડે છે. પિતા દુનિયાનો રસ્તો બતાવીને માઇલસ્ટોન ઊભા કરવાની સલાહ આપે છે. માતા હાલરડું સંભળાવીને ઊંઘાડે છે, પિતા આંખો ઉઘાડીને 'દેખતાં' - શિખવાડે છે. માતા હૂંફ આપે પિતા હોંશ આપે. દીકરી વિદાય વખતે કાળજું ફાડીને રડેલો પિતા થોડીક જ મિનિટોમાં સ્વસ્થ કેમ થઈ જાય છે ? પિતા સહનશીલ માણસોનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. એની પાસે દરેક સવાલોના જવાબો છે પણ એ બોલવા માંગતો નથી, માત્ર ચેતવવા જ માંગતો હોય છે. પુત્રવધૂના આગમન પ્રસંગે એનો હરખ તાજી જન્મેલ દીકરી જેવો હોય છે પણ એ બતાવવાની જગ્યાએ રોકી રાખીને ચૂપ બની જાય છે. દીકરાને ખુશ જોવા ઇચ્છતા પિતાને દીકરાઓ કેટલા ખુશ રાખે છે એ અગત્યનું છે. દિકરાને દરેકની પડી છે અને પિતાને દીકરાની પડી છે. પિતાની બધી જ આદતો બધી જ પ્રામાણિકતા બધી જ સવલતો

દીકરામાં આપોઆપ ઊગે છે. દીકરો એને સાચા રસ્તે વાળે છે. પિતાને સાચા રસ્તાની મોડી ખબર પડતી હોય છે. અને એમણે જ આપણને 'જાગ્યા ત્યારથી સવાર' વાળી કહેવત શિખવાડી હોય છે.

પહેલી વાર મેળામાં તમે કોના ખભે મહાલ્યા'તા ? તમને પતંગ ચઢાવતા કોણે પહેલી વાર શિખવાડેલું ? હરવા-ફરવા ગયેલા ત્યારે લાવી આપેલી વસ્તુઓ આજે ક્યાં ગઈ એ ખબર નથી પણ હજુ મનના શો-કેઇઝમાં કેમ સચવાયેલી છે ? તમારી પીઠ થાબડ્યા વગર સાંત્વના આપવાની એક પણ જવાબદારીમાંથી જે ક્યારેય નથી છટક્યા તે પિતા છે. પિતા કાયમ સફળ હોય કે પૈસાદાર હોય કે પછી સમાજમાં ઊંચો આદર ધરાવતા હોય એ બધી જ ગૌણ બાબત છે. પિતા જેવા છે તેવા આપણા છે એ વાત જ અગત્યની છે. આપણું સ્થાન પિતા નક્કી કરે છે. એમની સાદગી અને સરળતા આપણને ઊડીને આંખે વળગે છે કારણ કે પહેલેથી આપણે એમને એવા ને એવા જ જોયાં છે. પિતા વર્ષો પછી પણ, એવા ને એવા જ હોય છે. આપણે બદલાઈ ગયા છીએ. કારણ કે આપણી આંખોની ચમક એમના ચશ્માના નંબર વધારી ચૂકી છે. પિતા એ છે જેના આકાશમાં આપણે સૂરજની જેમ ઊગતા હોઈએ છીએ. જીવતા હોઈએ છીએ ત્યારે અને ગેરહાજરીમાં વધારે જેનો વિરહ અનુભવાય છે તે પિતા છે.

ઓન ધ બીટ્સ

બીજા પરણામ મારા, પિતાજીને કહેજો રે
ઘરથી બતાવી જેણે શેરીજી,
બોલી બોલાવ્યા અમને, દોરી હલાવ્યા ચૌટે
ડુંગરે દેખાડી ઊંચે દેરીજી.

રા. વિ. પાઠક

ચિંતનની પળે - કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

હવે આથી વધુ શું ખાલી હાથે દિન વિતાવું હું? કે મારી જિંદગી પણ મારા કબજામાં નથી હોતી. વધુ હસવાથી આંસુ આવતાં જોઈને પૂછું છું, અસર એનાથી ઊલટી કેમ રોવામાં નથી હોતી? - બરકત વીરાણી 'બેફામ'

જિંદગી અનિશ્ચિતતા અને અસલામતીથી છલોછલ છે. દરેક વ્યક્તિને કોઈ ને કોઈ વાતે અસલામતીનો અહેસાસ થાય છે. દરેક વ્યક્તિ કોઈ અજાણ્યા ભયમાં જીવે છે. આમ થશે તો? તેમ થશે તો? આટલાં વર્ષો મેં જે મહેનત કરી છે તેના ઉપર પાણી ફરી જશે તો? મારી પાસે જે છે તે હું ગુમાવી દઈશ તો? જાત જાતના ડરને કારણે માણસ તેની 'નેચરલ લાઇફ' જીવી શકતો નથી. બધા જ જાણે છે કે દુનિયામાં કંઈ જ સલામત કે સિક્યોર્ડ નથી, જિંદગી જ ક્યાં સિક્યોર્ડ છે? હવે પછીની ક્ષણોમાં શું થવાનું છે એની તમને ખબર છે? ના, આપણને ખબર નથી, તો પછી સતત ડરવાનું શા માટે?

અસલામતી કે અનિશ્ચિતતા એ ડરવાની વસ્તુ નથી, સમજવાની વસ્તુ છે, કારણ કે એ તો હાજર જ છે. તમે તેનાથી ભાગીને ક્યાંય જઈ શકવાના જ નથી. તમે ભાગશો તો પણ એ તમને પકડી લેશે. અસલામતીથી જરા પણ ડરો કે ડગમગો નહીં, કારણ કે આપણે તેની સાથે જ તો જીવવાનું છે. એક ફિલોસોફરે સરસ વાત કરી છે. માણસ એટલા માટે દુઃખી છે, કારણ કે તે સંપૂર્ણ અસલામત વિશ્વમાં સતત સલામતી શોધતો ફરે છે. એ સલામતી શોધી પણ લે છે અને પછી પાછો એ જ સલામતીની અસલામતી અનુભવે છે.

એક યુવાન હતો. તેને સતત એવું થતું કે મને એક એવી વ્યક્તિ મળે જે મને ખૂબ જ પ્રેમ કરે. તેને એક યુવતી સાથે પ્રેમ થયો. તેને થયું કે હું જે ઇચ્છતો હતો એ મને મળી ગયું. બંને એકબીજાને ખૂબ પ્રેમ કરતાં. ધીમે ધીમે યુવાનને ડર લાગવા માંડ્યો કે મારો પ્રેમ મારાથી છીનવાઈ જશે તો? હું પાછો એકલો થઈ જઈશ તો? મારી પ્રેમિકા મને દગો દેશે તો? તેને થયું કે મારી આ મૂંઝવણ હું મારી પ્રેમિકાને જ કહું.

એક દિવસ તેણે આ વાત પ્રેમિકાને કરી. પ્રેમિકાને પૂછ્યું, કે તું મને આખી જિંદગી પ્રેમ કરીશને? પ્રેમિકા ખડખડાટ હસવા લાગી. પ્રેમિકાએ કહ્યું, મને ખબર નથી. આ પર્વતની ખીણમાં આપણે બેઠાં છીએ, ઉપરથી કોઈ મોટો પથ્થર હમણાં પડે અને હું મરી જાઉં તો? તને કાલની ખબર છે કે તું કાલે મારી સાથે હોઈશ? તો પછી આખી જિંદગીની ચિંતા શા માટે કરે છે? મને તો એટલી ખબર છે કે હું અત્યારે તારી સાથે છું અને તને પ્રેમ કરું છું. તું અત્યારે તારી સાથે નથી. તું આજમાં નથી. તું આવતી કાલમાં જીવે છે. આવતી કાલ જે તદ્દન અનિશ્ચિત છે, આવતી કાલ જે તદ્દન અસલામત છે. આજમાં જીવ. અત્યારે જીવ. ડર હટાવી દે. હવે પછીની ક્ષણની ખબર નથી અને તું આખી જિંદગીની ચિંતા કરે છે. આવું જ કરતો રહીશ તો તું ક્યારેય તારી સાચી જિંદગી જીવી નહીં શકે. કાલની મને ખબર નથી, કાલની મને ચિંતા પણ નથી. મને માત્ર એટલી ખબર છે કે અત્યારે હું છું, અત્યારે જેટલો પ્રેમ થાય એટલો પ્રેમ તને કરી લઉં.

કેવું છે? કાલની ખબર નથી અને આપણે 'ગેરંટી' અને 'વોરંટી' શોધતા ફરીએ છીએ. બીમારીની ખબર નથી અને મેડિકલ ઇન્સ્યુરન્સ લીધે રાખીએ છીએ. કાલની ખબર નથી અને જીવનનો વીમો ઉતારીએ છીએ. એનો મતલબ એવો નથી કે કોઈ પ્લાનિંગ જ ન કરવું. પ્લાનિંગ કરવું જ જોઈએ, સલામતી વિચારવી પણ જોઈએ, છતાં એક વસ્તુ યાદ રાખવા જેવી

છે કે અસલામતીથી ડરવાનો કોઈ જ મતલબ નથી. અને હા, ગમે તેવી અસલામતીમાં પણ જિંદગી ટકવાની જ છે. સવાલ માત્ર એટલો ચિંતનની પળે જ હોય છે કે આપણે જિંદગીને કેવી રીતે સમજીએ છીએ.

માણસને કઈ કઈ વાતનો ડર લાગે છે? ધરનો, પ્રેમનો, સંબંધનો, જિંદગીનો અને નોકરી અથવા ધંધાનો. મજાની વાત એ છે કે આમાંથી કશું જ નિશ્ચિત નથી. આપણે એક વસ્તુ મેળવીએ છીએ અને પછી તેને પકડી રાખીએ છીએ. આપણે એટલા માટે જ પકડી રાખીએ છીએ, કારણ કે આપણને ડર છે કે એ આપણા હાથમાંથી છટકી જશે. એ છટકી જાય તો માણસ કંઈ જ કરી શકતો નથી, છતાં તેને જકડી રાખે છે.

માણસ સતત સલામતી માટે મથતો રહે છે. સલામતીની ચિંતામાં એ સરખું જીવતો પણ નથી. મને નોકરીમાંથી કાઢી મૂકશે તો? મારાં સંતાનોને કંઈ થઈ જશે તો? મારો દીકરો કે દીકરી પરીક્ષામાં ફેલ થશે તો? મારી દીકરીને સાડું ઠેકાણું નહીં મળે તો? અરે, માણસ તો ત્યાં સુધી ડરતો રહે છે કે મારે કાલે વહેલી સવારે ટ્રેન કે ફ્લાઇટ પકડવાની છે એ હું મિસ કરી દઈશ તો? સવારે વહેલું ઉઠાશે નહીં તો? મોબાઇલમાં મૂકેલો એલાર્મ સવારે નહીં વાગે તો? મને કંઈક થઈ જશે તો? આ બધાંમાંથી કંઈ નિશ્ચિત નથી તો પણ આપણે ડરતાં રહીએ છીએ ને.

કાર્લ યુંગ નામના વિદ્વાને કહ્યું છે કે, માણસની વ્યાખ્યા દરેક માણસે સમજવી જોઈએ. માણસને તો ક્યારેય બદલવું હોતું જ નથી, પરંતુ માણસ એ માત્ર માણસ નથી. માણસ એટલે માણસ અને તેના સંજોગો. માણસ ભલે ન બદલે પણ સંજોગો તો બદલતા રહેવાના જ છે. સંજોગો બદલાય છે એટલે જ માણસ બદલાય છે. તમે તમારા સંજોગોને તમારાથી દૂર ન કરી શકો. સંજોગો એકસરખા રહેવાના જ નથી. આપણે સંજોગોની કલ્પના અને સંજોગોની શક્યતાઓ વિચારીને જિંદગીને જીવવાની મથામણ કરતાં રહીએ છીએ અને સંજોગો બદલીને સાવ જુદાં જ રૂપે સામે આવી જાય છે. એટલે જ કહેવું પડે કે જિંદગી જીવવી હોય અને જિંદગીને પ્રેમ કરવો હોય તો સંજોગોથી ડરો નહીં પણ સંજોગો સ્વીકારો. જિંદગી પ્રશ્ન આપે છે, એ પ્રશ્નનો જવાબ પૂરો કરીએ ત્યાં જિંદગી આખું ક્વેશ્ચન પેપર જ બદલાવી નાખે છે.

માણસ આખી જિંદગી પ્લાનિંગમાં વિતાવે છે. માણસ પાસે કાલનું પ્લાનિંગ છે, માણસ પાસે આખી જિંદગીનું પ્લાનિંગ છે. માણસ પાસે માત્ર અત્યારનું પ્લાનિંગ નથી, અત્યારે કેમ જીવવું એ તેને ખબર નથી, કારણ કે એ કાલના પ્લાનિંગમાં જ અટવાયેલો છે, એવી કાલ જેની કંઈ જ ખબર નથી. માણસ જ આખી જિંદગી અસલામતી અને અનિશ્ચિતાથી ડરતો અને ફફડતો રહે છે. કેટલાક લોકો તો જિંદગીથી એટલા બધા ડરી જાય છે કે એ આપઘાત કરવાનું વિચારવા લાગે છે કે આપઘાત કરી લે છે. તમને ખબર છે, માણસ સિવાય કોઈ જ જીવ ક્યારેય આપઘાત કરતો નથી. તમે કોઈ પક્ષીને ગળે ફાંસો ખાતા જોયું છે? કોઈ પશુએ ઝેર પીને જીવ દીધાનું તમે સાંભળ્યું છે? ઝરણાંનો રસ્તો બંધ કરી દો તો એ છલકીને બાજુમાં નવો રસ્તો કરી વહેવા લાગે છે. માત્ર માણસ જ અટકી જાય છે. એ એવું માનવા લાગે છે કે હવે કોઈ રસ્તો જ નથી. રસ્તો તો હોય જ છે, આપણે આપણી આંખો અને બુદ્ધિ બંધ કરી દઈએ છીએ એટલે આપણને રસ્તો દેખાતો કે સૂઝતો નથી.

અસલામતીથી બચવાનો માત્ર એક જ ઉપાય છે અને એ ઉપાય એવો છે કે અસલામતીથી ક્યારેય ડરવું નહીં. યાદ રાખો કંઈ જ સલામત નથી. આપણે જે સલામતી શોધી કે ગોઠવી છે એ સનાતન નથી. માત્ર અસલામતી જ સનાતન છે. માત્ર સલામતી પાછળ ન દોડો, અસલામતીને સ્વીકારો. કોઈ સંજોગથી થયરી ન જાવ, કોઈ વાતથી ડરી ન જાવ. તમે છો તો બધું છે. જે બદલાય છે એ માત્ર એક પરિસ્થિતિ હોય છે, જે ફરીથી બદલાવાની હોય છે.

દરેક માણસ જાણે છે કે આપણું ધાર્યું કંઈ થવાનું નથી, છતાં દરેક માણસ સતત એવું જ ઇચ્છતો અને કરતો રહે છે કે પોતાનું ધાર્યું થાય. કંઈ જ આપણા 'કંટ્રોલ'માં નથી, છતાં આપણે બધું જ 'કંટ્રોલ' કરવું હોય છે અને આ 'કંટ્રોલ'ની ઉપાધિમાં આપણે આપણા પરથી જ 'કંટ્રોલ' ગુમાવી દઈએ છીએ. સ્વીકારી લો કે કંઈ જ સલામત નથી, અસલામતીથી દુઃખી ન થાવ. આજમાં જીવો, અત્યારે જીવો, આ ક્ષણ તમારી છે અને તમે એ ક્ષણના છો? આપણે સમયથી ભાગી અને તેનાથી આગળ નીકળી જવાનો ખોટો પ્રયાસ કરતા રહીએ છીએ અને કાલની ચિંતામાં જીવીએ છીએ. મજા અત્યારે છે, આનંદ આ ક્ષણે છે, સુખ તમારી પડખે છે. જે અસલામતી લાગે છે એ અણસમજ છે. ડરતાં રહેશો તો ક્યારેય જિંદગી જીવી નહીં શકો. કોઈ વાતનો અફસોસ ન કરો, કોઈ વાતની ચિંતા ન કરો. જિંદગી જેવી છે એવી ખુલ્લા દિલે જીવો, તો જ જિંદગી જીવવાની મજા આવશે.

છેલ્લો સીન - જીવન એટલે માણસનો એવી પરિસ્થિતિ સામેનો સંઘર્ષ જે તેને દબાવી દેવા માગે છે.

- સ્વામી વિવેકાનંદ

કરિયાવર

હરખ ભેર હરીશભાઈ એ ઘરમાં પ્રેવેશ કર્યો 'સાંભળ્યું ? અવાજ સાંભળી હરીશભાઈ નાં પત્ની નયનાબેન હાથમાં પાણીનો ઝાસ લઈને બહાર આવ્યા.આપણી સોનલ નું માંગું આવ્યું છે ખાધેપીધે સુખી ઘર છે છોકરા નું નામ દિપક છે અને બેંકમાં નોકરી કરે છે. સોનલ હા કહે એટલે સગાઇ કરી દઈએ.સોનલ એમની એકની એક દીકરી હતી.ઘરમાં કાયમ આનંદ નું વાતાવરણ રહેતું. હા ક્યારેક હરીશભાઈનાં સિગારેટ અને પાન-મસાલાનાં વ્યસન ને લઈને નયનાબેન અને સોનલ બોલતા પણ હરીશભાઈ ક્યારેક ગુસ્સામાં અને ક્યારેક મજાકમાં આ વાત ને ટાળી દેતા.સોનલ ખુબ સમજદાર અને સંસ્કારી હતી. એસ.એસ.સી પાસ કરીને ટ્યુશન,ભરતકામ કરીને પપ્પાને મદદ રૂપ થવાની કોશિશ કરતી, હવે તો સોનલ ગ્રેજ્યુએટ થઇ ગઈ હતી અને નોકરી કરતી હતી પણ હરીશભાઈ એની આવક નો એક રૂપિયો લેતા નહિ અને કાયમ કહેતા 'બેટા આ તારી પાસે રાખ તારે ભવિષ્યમાં કામ લાગશે.'

બંને ઘરની સહમતી થી સોનલ અને દિપકની સગાઇ કરી દેવાઈ અને લગ્નનું મુહર્ત પણ જોવાડાવી દીધું. લગ્નને આડે હવે પંદર દિવસ બાકી હતા.હરીશભાઈ એ સોનલને પાસે બેસાડીને કહ્યું 'બેટા તારા સસરા સાથે મારી વાત થઇ, એમણે કરિયાવરમાં કઈ જ લેવાની નાં કહી છે , નાં રોકડ, નાં દાગીના અને નાં તો કોઈ ઘરવખરી. તો બેટા તારા લગ્ન માટે મેં થોડી બચત કરી ને રાખી છે એ આ બે લાખ રૂપિયાનો ચેક હું તને આપું છું, તારે ભવિષ્યમાં કામ લાગશે, તું તારા એકાઉન્ટ માં જમા કરાવી દેજે. 'ભલે પપ્પા' સોનલ ટુંકો જવાબ આપીને પોતાના રૂમમાં જતી રહી. સમય ને જતા ક્યાં વાર લાગે છે ? શુભ દિવસે આંગણે જાન આવી, સર્વે નાં હરખનો પાર નથી. ગોરબાપા એ ચોરીમાં લગ્નની વિધિ શરૂ કરી ફેરા ફરવાની ઘડી આવી, કોયલનો જેમ ટહુકો થાય એમ સોનલનાં હૈયે થી બે શબ્દો નીકળ્યા 'ઉભા રહો ગોરબાપા મારે તમારા બધાની હાજરીમાં મારા પપ્પાની સાથે થોડી વાત કરવી છે,'

“પપ્પા તમે મને લાડકોડ થી મોટી કરી, ભણાવી,ગણાવી ખુબ પ્રેમ આપ્યો એનું ઋણ તો હું ચૂકવી નહિ શકુ પરંતુ દિપક અને મારા સસરાની સહમતીથી તમે આપેલો બે લાખ રૂપિયા નો ચેક તમને હું પાછો આપું છું, એનાથી મારા લગ્ન માટે કરેલું ભારણ ઉતારી દેજો અને આ ત્રણ લાખ નો બીજો ચેક જે મેં મારા પગારમાંથી કરેલી બચત છે, જે તમે નિવૃત્ત થશો ત્યારે કામ લાગશે, હું નથી

ઈચ્છતી કે ઘડપણમાં તમારે કોઈની પાસે હાથ લંબાવવો પડે. જો હું તમારો દીકરો હોત તો આટલું તો કરેત જ ને !!!

હાજર રહેલા બધાની નજર સોનલ ઉપર હતી “પપ્પા હવે હું તમારી પાસે કરિયાવર માં જે માંગું એ આપશો ? હરીશભાઈ ભારે આવાજમાં -હા બેટા, એટલું જ બોલી શક્યા, તો પપ્પા મને વચન આપો કે આજ પછી તમે સિગારેટ ને હાથ નહિ લગાવો, તમાકુ, પાન-મસાલાનું વ્યસન આજ થી છોડી દેશો. બધાની હાજરી માં હું કરિયાવર માં બસ આટલું જ માંગુ છું. દીકરીનો બાપ નાં કેવી રીતે કહી શકે. લગ્નમાં દીકરી ની વિદાય વખતે કન્યા પક્ષનાં સગાઓને તો રડતાં જોયા હશે પણ આજે તો

જાનેયાની આંખો પણ ભીંજાઈ ગઈ દુરથી હું સોનલનાં આ લક્ષ્મી સ્વરૂપ ને જોતો જ રહ્યો, ૨૦૧૩ રૂપિયાનું કવર મારા ખિસ્સામાંથી બહાર કાઢી શક્યો નહિ. સાક્ષાત લક્ષ્મી ને હું શું લક્ષ્મી આપું !! પણ એક સવાલ મારા મનમાં જરૂર થયો, “ભૂણહત્યા કરતા સમાજનાં સંસ્કારી લોકોને સોનલ જેવી લક્ષ્મી ની જરૂર નહિ હોય ???”

ખાડો જોઈને રોકાઈ ન જશો

ખાડા પછી સારો રસ્તો આવશે જ એવી શ્રદ્ધા રાખનારને એવો રસ્તો જરૂર મળે છે. આવા કપરા સમયે, હિંમત હારવાના બદલે માણસે, લથડતા પગે પણ, ચાલવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ.

જિંદગીની કિતાબના હવે પછીનાં પાનાંમાં શું લખ્યું હશે એ કોણ જાણી શકે છે? અડાબીડ

અંધકારમાં પણ ધૂજતા પગે, ડગુમગુ ચાલતા રહેવું જોઈએ

ગયા અઠવાડિયે મેં વિદ્યાર્થી અને ખેડૂતોના આપઘાત વિશે લખ્યું હતું. હવે ફરી ધોરણ દસમા અને બારમાની પરીક્ષાઓ શરૂ થાય છે. કોલેજની પરીક્ષાઓ પણ આવશે જ. મોંઘવારી વધતી જાય છે.

કેટલી જિંદગીઓ કરમાઈ જશે એની ખબર નથી. આ લેખ મારા કોઈક વાચકને થોડો પણ

ઉપયોગી થઈ શકે એટલા માટે લખું છું.

જિંદગીનો રસ્તો સીધી સડક જેવો નથી. તેમાં ખાડા આવે છે અને ક્યારેક તો મોટી ખાઈ પણ આવે છે. મોટા ભાગના માણસો સામે આવેલ ખાડો જોઈને મૂંઝાઈ જાય છે અને અટકી જાય છે. આ

અટકી જવાનું જુદાં જુદાં કારણસર હોય છે. વિદ્યાર્થીને પરીક્ષામાં સફળતા મળતી નથી, પ્રેમમાં

નિષ્ફળતા મળે છે, લગ્નજીવન ભાંગી પડે છે, પ્રિયજનનું મૃત્યુ થાય છે ત્યારે માણસને એમ લાગે છે

કે હવે જીવવા જેવું રહ્યું નથી. આવા સમયે મોટા ભાગના માણસો આપઘાત કરે છે. આપઘાત ન

કરનારા ગંભીર માંદગીમાં પટકાય છે. શરાબ કે ડ્રગ્સના આદી બને છે અને પોતે જ પોતાની જિંદગી ટૂંકાવી નાખે છે.

પરંતુ, ખાડા પછી સારો રસ્તો આવશે જ એવી શ્રદ્ધા રાખનારને એવો રસ્તો જરૂર મળે છે. આવા કપરા સમયે, હિંમત હારવાના બદલે માણસે, લથડતા પગે પણ, ચાલવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ. મારી પોતાની જિંદગીમાં આવેલ ખાડાની થોડી વાત કરું છું. જેથી વાચકને ખાતરી થશે કે હું જે લખું છું એ 'પરોપદેશ પાંડિત્યમ્' નથી. હવે પછી હું જે પ્રસંગો વિશે લખીશ એમાંના અમુક અગાઉ લખાઈ ગયા છે, કારણ કે જીવનમાં જે બન્યું હોય છે એ તો વીતી ગયું હોય છે. એમાં આપણે કોઈ ફેરફાર કરી શકતા નથી.

અમારી પાસે જમીન ઘણી હતી. મારી તબિયત બહુ સારી રહેતી નહોતી. મારાં માતા-પિતાની ઇચ્છા હું પાળિયાદમાં જ રહું એવી હતી. એટલે મેં ખેતીવાડીના સ્નાતક (ગ્રેજ્યુએટ) થવાનું નક્કી કર્યું હતું, પરંતુ સંજોગો એવા ઊભા થયા કે કોલેજની પરીક્ષામાં પાસ થવા છતાં હું આણંદની એગ્રિકલ્ચર કોલેજમાં એડમિશન ન મેળવી શક્યો, કારણ કે અમારી કોલેજમાં એક ટર્મમાં પાંસઠ દિવસની હાજરી જરૂરી હતી. એગ્રિકલ્ચર કોલેજમાં પંચાશી દિવસની હાજરી જરૂરી હતી. મારું સપનું રોળાઈ ગયું હતું. મને બહુ આઘાત લાગ્યો હતો. આગળ અભ્યાસ કરવા માટે મારે નાછૂટકે બહાઉદ્દીન કોલેજમાં અભ્યાસ કરવાનું ચાલુ રાખવું પડ્યું હતું.

પરંતુ, કોલેજમાં હતો એ દિવસોમાં જ મારી પહેલી વાર્તા 'રહેસાતાં જીવન' માતબર માસિક 'અખંડ આનંદ'માં છપાઈ હતી. ખાડો પૂરો થયો હતો. ફરી સારો રસ્તો આવ્યો હતો. ત્યાર પછીના દિવસોમાં મારો એક વાર્તાસંગ્રહ પ્રગટ થયો હતો. પ્રતિષ્ઠિત માસિકો અને સાપ્તાહિકમાં મારી વાર્તાઓ પ્રગટ થતી હતી અને વાર્તાકાર હોવાને કારણે મને 'ફૂલછાબ'માં નોકરી મળી ગઈ હતી. મારાં લગ્ન થઈ ગયાં હતાં. જિંદગી લીલીછમ બની ગઈ હતી.

પરંતુ, ફરી મોટો ખાડો આવ્યો હતો. 'ફૂલછાબ'ની નોકરી છોડીને મારે પાળિયાદ પાછા આવવું પડ્યું હતું. એ નોકરી કેમ છોડી એની વાત મેં અગાઉ ક્યાંય કરી નથી અને હવે કરવાની ઇચ્છા નથી, કારણ કે એની

સાથે સંકળાયેલી વ્યક્તિઓ અત્યારે હયાત નથી. એ દિવસો અમારા માટે બહુ કપરા હતા.

સૌરાષ્ટ્રનું અલગ રાજ્ય થયું હતું. અને ઢેબરભાઈ (ઉછરંગરાય ઢેબર) એના મુખ્યમંત્રી બન્યા હતા.

અને એમણે ભારતનાં બીજાં રાજ્યોમાં ન થયો હોય એવો જમીન સુધારણાનો કાયદો કર્યો હતો:

'વાવે એની જમીન'

એ કાયદાને કારણે તાલુકદારોનું હાકેમપણું ચાલ્યું ગયું હતું. મારા પિતા દરબારોના (તાલુકદારોના) કારભારી હતા. એમનો કારોબાર ચાલ્યો ગયો હતો. દરબારો દરબારો જ રહ્યા નહોતા પછી એમનો કારોબાર કરવાની જરૂર જ ક્યાં હતી. આમ છતાં, થોડો સમય એ કારોબાર ચાલુ રહ્યો હતો પણ પછી પૂરો થયો હતો.

એ વખતે અમારી પાસે જમીન હતી. રોકડ રકમ પણ હતી, પરંતુ દુકાળ પડ્યો હતો. (જેને લોકો ઢેબરિયો કાળ કહેતા હતા) અને અમારે ત્યાં ગાયો, ભેંસો, બળદ પૂરાં એકાવન ઢોર હતાં અને મારા પિતા દુષ્કાળના વખતમાં ઢોર વેચવા માટે તૈયાર નહોતા. એ માનતા હતા કે એ ઢોર વહેલું કે મોડું કસાઈ વાડે જ જાય. પોતાની માન્યતામાં એ બહુ મક્કમ હતા અને દુષ્કાળ પૂરો થયો ત્યારે પૂરાં એકાવન ઢોર જીવતાં રહ્યાં હતાં. (માત્ર એક બળદ કંબોડી એટલે કેન્સર થવાથી ત્યાર પછી મરી ગયો હતો).

એ દિવસો મારા માટે અંધકારમય હતા. 'ફૂલછાબ'ની નોકરી છોડવાનો અફસોસ રાતદિવસ રહેતો હતો. શું કરવું એ સૂઝતું નહોતું.

પરંતુ ફરી વાર્તાકાર તરીકેની મારી નામના અને 'વાર્તા સંગ્રહ' મને મદદ કરી. મને બોટાદ હાઈસ્કૂલમાં શિક્ષક તરીકે નોકરી મળી ગઈ. એટલું જ નહીં એ વખતના જિલ્લા શિક્ષણાધિકારી છેલભાઈ ઓઝા સાથે એવા સંબંધો બંધાયા કે એ નોકરી મને 'ફૂલછાબ'ની નોકરીમાં મળતાં પગાર કરતાં અડધો પગાર મળતો હોવા છતાં, આનંદદાયક લાગી હતી, કારણ કે મારું ગામ પાળિયાદ બોટાદથી માત્ર ચૌદ-પંદર કિલોમીટર જ દૂર હતું અને મારાં માતા-પિતાને હું આર્થિક રીતે મદદરૂપ થઈ શકું તેમ હતો. અલબત્ત, મારે મિત્રો પાસેથી પૈસા ઉછીના લેવા પડતા હતા અને દેણું થઈ જતું હતું, પરંતુ વાર્તાઓ લખવાનું ચાલુ હતું અને મારી પત્નીની હૂંફ હતી. ક્યારેય કોઈ વસ્તુની માંગણી એ કરતી નહોતી કે બીજી સ્ત્રીઓની જેમ પૈસા સંઘરતી નહોતી. મને કમાવાની હિંમત હતી એટલે દેણાંની બહુ ફિકર નહોતી. એ દિવસો, મારી જિંદગીના બહુ સુખી દિવસો હતા. એ દિવસોમાં જ મારા બીજા બે વાર્તા સંગ્રહો પ્રગટ થયા હતા અને મને પ્રતિષ્ઠા અપાવનાર લઘુનવલ 'કાયર' પ્રસિદ્ધ થઈ હતી. શિક્ષક તરીકે અગિયાર વર્ષથી વધારે સમય મેં સરકારી હાઈસ્કૂલમાં નોકરી કરી, પરંતુ ફરી એ નોકરી છોડવી પડી. મારા માટે 'ફેન્ડ એન્ડ ગાઈડ' એવા મિત્ર ભૂપત વડોદરિયાએ 'તુષાર' નામનું માસિક શરૂ કરવાનો વિચાર કર્યો હતો. એ વખતે એ 'ફૂલછાબ'ના તંત્રી હતા એટલે 'તુષાર'ના તંત્રી તરીકે એ રહી શકે તેમ નહોતા. હાઈસ્કૂલની અને સરકારી નોકરીમાં હું ઠરીઠામ થયો હતો, પરંતુ વડોદરિયાએ એ વખતના સૌરાષ્ટ્ર રાજ્યના શિક્ષણાધિકારી ડી. એલ શર્મા પાસેથી મને એક વર્ષની રજા અપાવવાનું વચન આપ્યું અને 'તુષાર' બરાબર જામે પછી જ કાયમી નોકરી

છોડવી એમ નક્કી કર્યું. એટલે હું બોટાદ છોડી રાજકોટ ગયો, પરંતુ સંજોગો એવા ઊભા થયા કે મારા મિત્ર કશું કરી શક્યા નહીં. 'તુષાર' એક વર્ષ ચાલ્યું. એ સાટું ચાલતું હતું, પરંતુ આર્થિક મુશ્કેલીને કારણે છેવટે એ બંધ કરવું પડ્યું અને રાજકોટ છોડીને મેં સુરેન્દ્રનગર જવાનું નક્કી કર્યું. સુરેન્દ્રનગર જવાનું કારણ મારા પ્રકાશક મિત્રે આશરે મને દર મહિને સો રૂપિયા આપવાની ઓફર કરી હતી. મારે એમને બે પૂરા કદની નવલકથાઓ અને એક સંગ્રહ થાય એટલી વાર્તાઓ લખી આપવાની હતી. અને મને કોઈ તકલીફ પડે તો મારા મિત્ર વસંતભાઈ દોશી મને સુરેન્દ્રનગરની ખાનગી હાઈસ્કૂલમાં નોકરી અપાવી શકે તેમ હતા. ઉપરાંત બીજી પણ ઘણી રીતે મદદ કરવા તૈયાર હતા.

સુરેન્દ્રનગરમાં હું અઢાર વર્ષ રહ્યો. એ સમયમાં ભોગવેલી આર્થિક મુશ્કેલીની વાત બહુ લાંબી છે, પરંતુ સુરેન્દ્રનગરમાં મેં ગાળેલો સમય લેખક તરીકેનો સૌથી ફળદાયી સમય હતો. અને એ સમયમાં મારી પત્નીએ મને જે હૂંફ આપી એનું વર્ણન કરવા માટે શબ્દો ઓછા પડે એમ છે. કલમના ખોળે માથું મૂકીને 'હું તારા ખોળે છું' એવું કશું કહ્યા વિના કે આંખમાં ઝળઝળિયાં વિના એ સમય પસાર થઈ ગયો. એનું કારણ મારી પત્ની અને મારા મિત્રોની હૂંફ હતી.

શરૂઆતમાં બે વર્ષ તો બધું ઠીક ચાલ્યું, પરંતુ બે અઢી વર્ષ પછી મિત્ર આશરની આર્થિક પરિસ્થિતિમાં જ ફેરફાર થતાં એ મને એડવાન્સ રૂપિયા મોકલી શકે તેમ નહોતા. મને મદદ કરવા માટે એ એમનાં પુસ્તકોના પ્રિન્ટર યશવંતભાઈ બુટાલા પાસે પ્રાંતિજ મને એ લઈ ગયા. ત્યાં મને રહેવાનું સાટું મકાન અને પગાર મળે તેમ હતું. પુસ્તકોના પૂફરીડર તરીકે અને એવી બીજી કામગીરી મારે કરવાની હતી પણ સુરેન્દ્રનગર છોડતાં જીવ ચાલતો નહોતો. કશું નક્કી કર્યા વિના જ હું અમદાવાદ ઈશ્વર પેટલીકરને મળ્યો અને પ્રાંતિજની વાત કરી. 'સ્રી' સાપ્તાહિકમાં કશું લખવા મળે એવી વિનંતી કરી, પરંતુ એમણે સામો પ્રશ્ન કર્યો, "પૂફરીડરનું કામ તમને ગમે છે? તમે સારા લેખક છો, પૂફરીડરનું કામ કરીને જિંદગીનો સમય બગાડવાને બદલે સુરેન્દ્રનગરમાં શિક્ષકની નોકરી સ્વીકારો. 'સ્રી'માં લખશો તો એમાં જ બંધાઈ જશો. તમારા જેવા લેખક માટે એ કામ નકામું છે."

આર્થિક મુશ્કેલી એટલી બધી હતી કે ન પૂછો વાત. સારો લેખક હોઉં કે ન હોઉં સામે માત્ર અંધકાર હતો. એ અંધકારમાં લખવું કેમ? અને કુટુંબનું ભરણપોષણ કરવું કેમ?

પરંતુ, ફરી સામે આવેલ વિશાળ ખાડો પૂરો થયો. મને 'ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી' ફેલોશિપ મળી. છ મહિના સુધી દર મહિને મને રૂપિયા પાંચસો મળવાના હતા. એ ફેલોશિપ અને રૂપિયા મહત્ત્વના

હતા એથીયે વિશેષ એણે મને આપેલી આત્મશ્રદ્ધા મહત્ત્વની હતી. મને ખાતરી થઈ ગઈ કે ખાડો ગમે એવડો મોટો કે લાંબો હોય એક વાર તો એ પૂરો થાય જ છે.

ત્યાર પછી જીવનમાં ઘણા સારા માઠા પ્રસંગો બન્યા. ઘણા ખાડા આવ્યા. પગ ધૂજી જાય એવું ઘણું બન્યું, પરંતુ મેં ધૂજતા પગે પણ ચાલવાનું ચાલુ રાખ્યું અને એક પછી એક ખાડો પૂરો થતો રહ્યો એટલું જ નહીં, નવાં નવાં શિખરો ઉપર હું ચઢતો રહ્યો. મારે લેખક તરીકે જીવવું હતું અને લેખક તરીકે જીવવા માટે હું સક્ષમ બનતો રહ્યો. લેખક હોવાનો આનંદ અને સંતોષ મને મળતા રહ્યા. આ લેખ લખવાનું શરૂ કર્યું ત્યારે જે નહોતું બન્યું એ આ લેખ પૂરો કરતાં પહેલાં બની ગયું છે. મારા જીવનમાં ફરી કસોટી આવી છે. ચોરાશીમું વર્ષ પૂરું થવા આવ્યું છે ત્યારે જેણે જીવનભર સાથે રહીને મને હૂંફ આપી છે તે અચાનક જ આ દુનિયા છોડી ગઈ છે. મારા જીવનમાં આવેલી આ ખાઈ, આ ખીણ એવી છે કે એમાંથી કદાચ હું બહાર નીકળી જ નહીં શકું એમ લાગે છે. મારી તબિયત બગડી છે. જીવનના આ આખરી દિવસો અંધકારમય લાગે છે. અને જે લોકો આપઘાત કરે છે એમને એ વખતે એવું જ લાગતું હશે, પરંતુ જિંદગીના પાછળના બનાવો પર નજર કરતાં વળી એવું થાય છે કે કદાચ એવું ન પણ હોય. જિંદગીની કિતાબના હવે પછીનાં પાનાંમાં શું લખ્યું હશે એ કોણ જાણી શકે છે? અડાબીડ અંધકારમાં પણ ધૂજતા પગે, ડગુમગુ ચાલતા રહેવું જોઈએ એમ મને લાગે છે. અને મારા સૌ વાચક મિત્રોને પણ કહીશ કે તમારા જીવનમાં ગમે તેવો ખાડો કે ખાઈ આવે ચાલતા રહેજો. તમારી જિંદગીને તમારા હાથે ટૂંકાવશો નહીં.

નોંધ : મારી પત્નીના અવસાન નિમિત્તે મને સ્નેહીઓ તરફથી મળેલ શોકસંદેશાઓમાં જેમને હું ક્યારેય મળ્યો નથી એવા વાચકમિત્રો તરફથી મને ૫૦થી વધારે પત્રો મળ્યા છે. મારી નાદુરસ્ત તબિયતને કારણે હું એમને જવાબ લખી શકું એમ નથી. માફી ચાહું છું અને એ સૌનો આભાર માનું છું. - કેલિડોસ્કોપ - મોહમ્મદ માંકડ (લખ્યા તારીખ: ૨૯-૧૨ ૨૦૧૧)

ઘરડાં મા-બાપની એક સામાજિક સમસ્યા

હમણાં એક મિત્રની ખબર કાઢવા હોસ્પિટલ જવાનું બન્યું. ત્યાં ૮૦ વર્ષના એક બીમાર વૃદ્ધ આંખમાં ઝળઝળિયાં સાથે કહ્યું, 'મારે બબ્બે દીકરા હોવા છતાં મારી સેવાચાકરી નોકર કરે છે. આઝાદીની લડાઈમાં અંગ્રેજોની બેસુમાર લાઠીઓ ખાધા પછી હું અડીખમ રહ્યો હતો. પરંતુ મારા ખુદના

લોહીએ જે મૂઠ માર માર્યો છે તેની વેદનાથી હું ભાંગી પડ્યો છું. આ ઉંમરે સમજાય છે કે, એકાદ શ્રવણ જેવો દીકરો હોય તો ઘડપણની લાજ રહે.... નહીંતર આવા દીકરાઓ તો દસ હોય તોય બાપની લાશ રઝળી જાય.....!' કમનસીબે આ વૃદ્ધની વેદના આજે ઘરઘરની કહાણી બની ગઈ છે. હમણાં એક દીકરાએ માબાપ જોડે લડીને ઘરમાં અલગ ચૂલો માંડ્યો. એના લગ્ન થયાને આઠેક મહિના થયા હતા. બધાંએ બહુ સમજાવ્યા, પણ દીકરો - વહુ અલગ થઈને જ જાંપ્યા. તેમના ઘરડા માબાપને વા, બ્લડપ્રેશર, સુગર, મોતિયો વગેરેની તકલીફ. પણ રડતા હૃદયે એમણે વહુ-દીકરાની જીદ સામે ઝૂકવું પડ્યું. આજે સ્થિતિ એવી છે કે કમરેથી વળી ન શકે એવી વૃદ્ધ માતાએ ચૂલામાં ફૂંક મારવી પડે છે. અને બાથરૂમ સુધી જવામાંય મુશ્કેલી પડે એવા વૃદ્ધે ડગુમગુ ચાલીને શાકભાજી માટે બજાર સુધી આવવું પડે છે. આવું નિહાળ્યા પછી સમજાય છે કે - 'દીકરા સમા કોઈ દેવ નહીં, અને દીકરા સમા કોઈ દુશ્મન નહીં !' આ પણ ભારતીય સંસ્કૃતિની જ એક તાસીર છે.

નવી પેઢી વૃદ્ધોને તરછોડે છે એ નિર્વિવાદ હકીકત છે. ઘણીવાર એવું થ જોવા મળે છે કે, બે દીકરાઓ લડીને અલગ થઈ જાય અને ઘરવખરી ભેગી મા-બાપની ય વહેંચણી કરી લે. એક દીકરો મુંબઈ રહેતો હોય, બીજો અમદાવાદ. ઘડપણમાં દીકરાઓને વાંકે સારસ બેલડી જેવા વૃદ્ધો એકમેક વિના ઝૂરીઝૂરીને મરે ! દીકરા વહુને મૃત્યુપર્યંત માવતરના અસલી રોગની ખબરે ના પડે ! તેમને કોણ સમજાવે કે ઘરડી ઉંમરનો વિરહ કેન્સર કરતાંય વધુ ભયંકર હોય છે. સોમાંથી સીત્તેર ઘરોમાં એવું થાય છે કે, ઘરમાં વહુ આવી નથી કે ચૂલા અલગ થયા નથી! ચૂલા અલગ ન થાય તોય મન તો અલગ થઈ જ જાય છે. દીકરો સજ્જન હશે તો અલગ રહ્યા પછીય માવતરની દેખભાળ રાખશે અને દુષ્ટ હશે તો જિંદગીભર સાથે રાખીનેય શાંતિથી બટકું રોટલો ખાવા નહીં દે. દરેક વહુ પોતાની સાસુને રિવાજ મુજબ મમ્મી કહેતી હોય છે પણ માનતી નથી હોતી. બલકે કેટલીક વહુઓને તો સાસુઓની એવી એલર્જી હોય છે કે ઘરમાંથી તેન?? કાંટો કાઢીને જાંપે છે.

ક્યાંક એક વાર્તા વાંચવા મળી હતી. એક લડાયક સ્ત્રી પોતાના પતિની ઉપરવટ જઈને સાસુને ઘરડાઘરમાં મૂકવા જાય છે. પણ ત્યાં એ જુએ છે કે પોતાની માતાને લઈને એની ભાભી પણ ત્યાં ભરતી કરાવવા આવી હતી. તે નિહાળી એને હૈયે ચોટ પહોંચે છે. અને પોતાની ભૂલ સમજાય છે. એવી એક અન્ય વાર્તા ટીવી પર જોવા મળી હતી. પોતાની ઘરડી સાસુ પર જુલમ ગુજારતી એક માથાભારે વહુ રોજ એલ્યુમિનિયમની કાણી થાળીમાં સાસુને ખાવાનું આપતી હતી. વહુનો નાનો

દીકરો રોજ એ જોતો. એક દિવસ દીકરાએ થાળી સંતાડી દીધી. વહુએ તે જોઈ પૂછ્યું. ‘બેટા, થાળી કેમ સંતાડે છે?’ દીકરો જવાબ આપે છે-‘મમ્મી, આ થાળી હું તારે માટે સાચવી રાખીશ. તું દાદી જેવી ઘરડી થશે ત્યારે હું પણ તને આજ થાળીમાં ખાવાનું આપીશ !’

સત્ય એ છે કે આજે આપણે વડીલો સાથે જે રીતે વર્તીશું તે રીતે આપણા સંતાનો આવતી કાલે આપણી સાથે વર્તશે. અજાણપણે તેમને આપણા વર્તનમાંથી એવા સંસ્કાર પ્રાપ્ત થાય છે. એથી ઘડપણમાં શીતળ છાંયડો ઈચ્છતા હો તો આંગણે આસોપાલવ રોપવો રહ્યો. બાવળ રોપીશું તો કાંટા જ પ્રાપ્ત થશે.

આપણી ધર્મપ્રધાન સંસ્કૃતિમાં ભગવાનની લળીલળીને પૂજા કરાય છે. ભલે કરાતી..... પણ જેમને સેવાની સાચી જરૂર છે એવા વૃદ્ધોની અવહેલના ના થવી જોઈએ. ઘરડા બાપને પાંચ વારનું પોતિયું ન પહેરાવી શકતો દીકરો કૃષ્ણની મૂર્તિને જરકસી જામા અને પિતાંબર પહેરાવે છે. બાપને જીવતા જીવત પાશેર ખમણ ન ખવડાવી શકતો દીકરો તેના મૃત્યુ પછી નાતને મણના લાડુ જમાડે છે. આ બધું ત્યજવા જેવું છે. માવતરને જીવતા જીવત જે સુખો આપશો તે જ તેને મળશે. તેના મૃત્યુ બાદ ગાય કાગડાને શ્રાદ્ધનો વાસ નાખવાનો કોઈ ફાયદો નથી. સમજદાર દીકરાઓ માને છે, બાપના મર્યા બાદ જ્ઞાતિને લાડુને દૂધપાક જમાડવાને બદલે આખી જિંદગી માબાપને જ મિષ્ટાન્ન જમાડીશું તો શ્રાદ્ધની જરૂર જ ના રહે. લોકો બે પાંચ હજાર રૂપિયાનું સાગ સિસમનું મંદિર ઘરમાં વસાવે છે. અને તેમાં ચોવીસ કલાક ઈલેક્ટ્રિક દીવડો જલતો રહે એવી વ્યવસ્થા કરીને ખુશ થાય છે. પરંતુ ચોવીસ કલાક માબાપનો જીવ જલતો રહે તેવી રીતે જીવવાનું બંધ નથી કરતા. જે ઘરમાં વડીલો રિબાતાં હોય તે ઘરમાં માણસોને મંદિરમાં પ્રવેશવાની સખત મનાઈ ફરમાવવી જોઈએ. માટું ચાલે તો એવી વ્યવસ્થા કરું, જ્યાં મંદિરમાં પ્રવેશતા પૂર્વે એવા માણસો પાસેથી તેમના વડીલોનું એન.ઓ.સી. (નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ) માંગવામાં આવે. એક દીકરાને હું ઓળખું છું. જે બીમાર બાપને કેપ્સ્યુલ ગળવા પાશેર દૂધ આપવામાં કંજુસાઈ કરે છે, પણ શિવલિંગ પર રોજ શેર દૂધનો અભિષેક કરે છે. (દેશમાં કોણ જાણે કેટલાંય શિવલિંગો એ રીતે અપવિત્ર બનતા હશે.) આવી ભક્તિથી કદી કોઈ ભગવાન રાજી ન થાય.

આથમતી અવસ્થામાં વૃદ્ધોને પૈસા કરતાંય સંતાનોના સ્નેહ અને હૂંફની વિશેષ આવશ્યકતા રહેતી હોય છે એ વાત એશીની ઉંમરે પહોંચ્યા બાદ, જાતે અનુભવ્યા પછી જ સ્વીકારીશું એવી જીદ ના પકડીએ? સુસંસ્કારની જ્યોત આજે આપણા કુટુંબમાં જલાવીશું તો ભવિષ્યમાં આપણું ઘડપણ

રળિયાત થશે. સીઘો દેશી હિસાબ છે. આપણા સંતાનો આપણને એલ્યુમિનિયમની કાણી થાળીમાં ખાવાનું ન આપે એવું આપણે ઈચ્છતા હોઈએ તો આજે જ એ થાળી ફગાવી દઈએ. ન રહેગા બાંસ ન બજેગી બાંસૂરી...!(લેખક- દીનેશ પાંચાલ અને રીડ ગુજરાતી.કોમ નાં સૌજન્યથી)

આજનાં બાળકોની આંખોનું તેજ જાળવો

તમારી વય વઘે છે, વાળ સફેદ થાય છે. કદાચ હૃદય કે આંતરડાં નબળાં પડે છે પણ માત્ર ઈશ્વરે આપેલી આંખ જ તમને મોડે સુધી સથવારો આપવા માગે છે પણ આપણે એ આંખને સાચવીએ છીએ ખરા?

ભગવદ્ ગીતામાં ભગવાન કૃષ્ણે અર્જુનને કહેલું કે મારા સ્વરૂપને તું હજારગણું અને અનેક ઘાટમાં જોઈશ પણ તે માટે આ તારી ભૌતિક આંખો કામ નહીં લાગે. તે માટે તારે દિવ્ય ચક્ષુ જોઈશે. માનવીને આ આંખોની દિવ્ય દ્રષ્ટિ ન મળે ત્યાં સુધી આ જગતને જોવા માટે તેણે તેને ભગવાને આપેલી બે ભૌતિક આંખોથી જોવાનું રહેશે.

પણ જેને આપણે તમામ જણ શરીરના રતન રૂપે ગણીએ છીએ તે આંખોને સાચવીએ છીએ ખરા ? ચારેકોર હું જોઉં છું કે બચપણથી જ બાળકોની આંખો અને આંખોના તેજને હાનિ કરનારા અને આંખના તેજને ઓજપાઈ જવાના જ ધંધા કરીએ છીએ. આજે દરેક ચારમાંથી એક બાળક રાત પડે એટલે બરાબર જોઈ શકતું નથી કે વાંચી શકતું નથી. શહેરોમાં મોટરોના અકસ્માત થાય છે તેમાં આંખે ઓછું જોનારા કે નાઈટ બ્લાઈન્ડનેસવાળાના અકસ્માતનું પ્રમાણ ૨૦થી ૨૫ ટકા વધી ગયું છે.

મારી પાસે ‘ધ નેચરલ વે ટુ બેટર આઈ સાઈટ’ નામનું ડૉ. જે. આઈ. રોડેલ નામના નેચરોપથીનું પુસ્તક છે અને આંખ વિશેના એન્સાઈકલોપીડિયા જેવું ડૉ. સાયમન ઇંગ્ઝનું પુસ્તક ‘ધ આઈ-એ નેચરલ હિસ્ટ્રી’ છે. આ વિદ્વાન લેખકે સરસ વાત કરી છે. તમારી વય વઘે છે, વાળ સફેદ થાય છે. કદાચ હૃદય કે આંતરડાં નબળાં પડે છે પણ માત્ર ઈશ્વરે આપેલી આંખ જ તમને મોડે સુધી સથવારો આપવા માગે છે પણ આપણે એ આંખને સાચવીએ છીએ ખરા ? મને હજી ૮૧ની ઉંમરે મોતિયો આવ્યો નથી. વાંચવાના ચશ્માંના નંબર સતત બદલાવા પડતા નથી. શું કામ? ગાંધીજીના નિસર્ગોપચાર આશ્રમમાંથી મને આંખને સાચવવાનો ઈલમ મળ્યો છે.

ખાનપાનમાંથી ખાંડને તિલાંજલી આપી છે. આજે ખાંડથી માત્ર તમે ડાયાબિટીસને કારણે ડરો છો પણ ખાંડ તમારી આંખનીય દુશ્મન છે. આંખના તેજ માટે વિટામિન 'એ' જરૂરી છે. પણ તે માટે હું લીવર કે માછલી કે ઇંડાની ભલામણ નહીં કરું. સૌથી મોટો સોર્સ ગાજરમાં છે. પાલકની ભાજી, આલુ બુખારા, પપૈયા અને ખાસ કરીને આમળામાં છે. શિયાળામાં તાજા આમળાનો રસ મધ સાથે પીવાનું કોઈને યાદ આવે છે ? આંખને તો આપણે 'ટેઈકન ફોર ગ્રાન્ટેડ' લઈ લીધી છે. અમે નાના હતા ત્યારે

મારી બા કાળી દ્રાક્ષ રાત્રે પલાળીને સવારે તેનું પાણી પાતી. આજે પણ હું ૪૦ વર્ષથી કાળી દ્રાક્ષનું પાણી સવારે પીઉ છું. લેખક તરીકે મારે મોટી ઉંમર સુધી લખવું-વાંચવું છે. ભીડ પડે તો રાતેય મારે વાંચવું કે લખવું પડે છે પણ હું આંખના રતનને સૂર્યાસ્ત પછી વાંચવામાં, લખવામાં કે ટીવી જોવામાં વેડફતો નથી.

આંખ માટે તમે ગમે તેટલું આધુનિક વિજ્ઞાન વાંચો પણ આંખને માટે કુદરતી જાળવણી અને કુદરતી ઉપચાર જ મૂલ્યવાન છે. ભગવાન કૃષ્ણે અર્જુનને દિવ્ય દ્રષ્ટિથી જોવાનું કહેલું. તો અંગ્રેજ કવિએ લગભગ એવી જ વાત કરીને કહેલું કે આંખ તો આત્માની બારી છે. આ બારી થકી તમે માણસના ચારિત્ર્યને નિહાળી શકો. તમારી આંખ ઘણું કહી દે છે. આચાર્ય રજનીશ કહેતા કે કોઈ સાથે આંખ મિલાવશો નહીં. આંખની શક્તિ ગજબની હોય છે.

મસ્કાલીન નામની ઔષધિ આંખની શક્તિને અનેકગણી વધારી દે છે પણ તે દુર્લભ છે. જો આંખની શક્તિ જબરદસ્ત હોય તો તે સાચવવા જેવી ખરી કે નહીં? કવિઓએ વધુમાં વધુ વર્ણન કર્યું હોય તો તે બીજા શરીરનાં અંગ કરતાં વાળ પછી આંખનું કર્યું છે. સુરેશ દલાલે લખેલું-આ આંખ મળી તો મળ્યું આભ, ને ચરણ મળ્યાં તો ધરતી કુદરતે બક્ષેલી આ આત્માની બારી જે મફતમાં ભેટ મળેલી છે તેની ત્યારે જ કિંમત સમજાય જ્યારે તે આંખી થાય છે કે આંખ ચાલી જાય છે.

મહાન ફિલસૂફ જયો પાલ સાત્રગ્ને ૭૯ની ઉંમરે આંખની આંખપ આવી. એટલા માટે કે તે સાકરના શોખીન હતા. તેમણે બીજા પાસે પુસ્તકો વંચાવવા પડતાં ત્યારે તે કહેતા કે બીજા પાસે લેખ લખાવવો કે પુસ્તક વંચાવવું તે તો જાણે સુંદરીના હોઠ ઉપર કાગળ રાખીને ચુંબન કરવા જેવું લાગે છે. દક્ષિણ ભારતમાં લાડકી દીકરીને નૈના કહે છે. રજપૂતો આંખના સોગંદ ખાય છે. શિવની

પૂજામાં એક કમળ ઓછું પડેલું ત્યારે રાવણે એક આંખ કાઢીને ધરી દીધેલી. 'આંખની શરમ' એ શબ્દ ખૂબ વપરાય છે.

તમારી પાસે કોઈ ઉછીના પૈસા માગે અને ના પાડવા હોય તો આડું જોઈને ના પાડવી પડે છે. આંખની શરમ ગજબની હોય છે. માનવવિકાસ અર્થોત્ ઉત્ક્રાંતિવાદને વહેતો કરનારા વિજ્ઞાની ચાર્લ્સ ડાર્વિને કહેલું કે મને એક ભયાનક પળ બરાબર યાદ આવે છે કે જો મારી આંખ ચાલી જશે તો? અને એ વિચારથી હું ઠંડોગાર બની ગયેલો. આપણે આંખની કિંમત કે એનું પોટેન્શિયલ જાણતા નથી. આપણી આંખ રંગો પારખવાની અદ્ભુત શક્તિ ધરાવે છે. જુદી જુદી રંગની સપાટીના એક કરોડ રંગો આંખ જોઈ શકે છે. પણ જગતમાં દરેક સમયે ૭થી ૧૦ ટકા લોકો રંગ-આધળા (કલર બ્લાઈન્ડ) હોય છે. અને એટલી જ સંખ્યામાં રતાંધળા એટલે કે રાત્રે ન જોઈ શકનારા હોય છે. તેની સંખ્યા રોજબરોજ વધે છે અને આજે તો ઘણાં બાળકો પણ રાત્રે ઓછું જોઈ શકે છે.

આ સંખ્યા ૨૧મી સદીમાં સતત વધવાની છે. સ્ત્રીઓને ઈશ્વરે આપણા કરતાં વધુ તેજસ્વી આંખ આપી છે. કદાચ એટલા માટે કે ચશ્માંવાળી સ્ત્રીનું રૂપ અડધું થઈ જાય છે. લંડન યુનિ.ના મહિલા પ્રોફેસર ડિયાને મેકગનેસે આંખના સંશોધન પછી કહેલું કે પુરુષો ઝાંખા પ્રકાશમાં વાંચી ન શકે પણ સ્ત્રી ઝાંખા પ્રકાશમાં વાંચી શકે છે. આ વાત ૨૧ વર્ષ પહેલાં કહેલી. પણ આજે સ્ત્રીઓએય તેમની આંખ વધુ બગાડી છે. આંખના તેજ છે ત્યાં સુધી તેની તમને કિંમત નથી. ૧૯૮૧માં મને આંકડા મળેલા કે ભારતમાં દર વર્ષે આંખની કાળજી નહીં લેવાથી સવા લાખને અંધાપો આવે છે તેમાં નાઈટ બ્લાઈન્ડનેસના તો કોઈ આંકડા મળતા નથી. મુંબઈના પરાંમાં રહેતા સુથાર હરસોરા રતાંધળા છે તેથી મિસ્ત્રીનું કામ રાતે કરી શકતા નથી. - આસપાસ, કાંતિ ભટ્ટ

સંબંધનો એક ચમકારો પણ પૂરતો હોય છે

ચિંતનની પળે - કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

ધન વિના મોજશોખ માણે છે, કોઈ એવા અમીરને ઓળખ,

તું જ આસન લગાવ અંતરમાં, તું જ તારા કબીરને ઓળખ. - હરજીવન દાફડા

દરેક સંબંધનું એક આયુષ્ય હોય છે. કોઈ સંબંધ કાયમી હોતા નથી. માણસ એની એક જિંદગીમાં અનેક સંબંધો જીવે છે. એક સમયે જે સૌથી નજીક હોય એ થોડા જ સમયમાં દૂર થઈ જાય છે. ઘણી વખત જેની કલ્પના પણ ન હોય એ વ્યક્તિ નજીક આવી જાય છે. સંબંધોનાં કોઈ કારણ નથી હોતાં. કોઈ વ્યક્તિ શા માટે તમારો દોસ્ત છે? કોઈ વ્યક્તિને મળવાનું શા માટે મન થાય છે? જે ગમતું હોય એ જ કેમ દૂર થઈ જાય છે? દૂર થવું હોય તેનાથી દૂર નથી થવાતું અને નજીક રહેવું હોય તેને દૂર જતાં રોકી નથી શકાતા! આ બધું કોણ નક્કી કરે છે? શું સંબંધો નસીબનો જ એક ભાગ છે? આપણને સમજે અને આપણને ગમે એવા લોકો કેમ બહુ થોડા હોય છે?

એક બાળકે તેના ટીચરને પૂછ્યું, પરી કેમ માત્ર સપનામાં જ આવે છે? ટીચરે કહ્યું કે, આપણાં મનમાં આપણને ગમતી વ્યક્તિની એક કલ્પના હોય છે. એ આપણને રૂબરૂ નથી મળતી ત્યારે સપનામાં આવે છે. દરેક વ્યક્તિના મનમાં અમુક સંબંધો જીવતાં હોય છે, એ ઘણી વખત સજીવન થઈને સામે આવી જાય છે. મોટા થતાં જઈએ એમ સંબંધો બદલાય છે અને સપનાઓ પણ બદલાય છે. મોટા થઈ જઈએ પછી કેમ પરી સપનામાં નથી આવતી? કારણ કે આપણે તેને ભૂલી ગયા હોઈએ છીએ.

સંબંધો સપનાં જેવા છે. ક્યારેક ઊગી નીકળે છે અને ક્યારેક તૂટી જાય છે. આપણને કંઈ લેવા દેવા ન હોય એવી વ્યક્તિ ઘણી વખત આપણી સાવ નજીક હોય છે. ખુશીમાં યાદ આવતાં લોકો અને તકલીફમાં યાદ આવી જતાં લોકો ઘણી વાર જુદા જુદા હોય છે. તમે કેવા લોકો સાથે જીવો છે, કેવા લોકોને મળો છે, કોની સાથે તમને ગમે છે, કોની સાથે તમને ફાવે છે, તેના ઉપરથી તમે કેવા છો એ નક્કી થતું હોય છે. એક ફિલોસોફરે સરસ વાત કરી છે કે તમારે કોઈ વ્યક્તિને સમજવી કે પારખવી હોય તો તેના મિત્રો અને તેના સંબંધો કોની સાથે છે તેની તપાસ કરો, એ માણસ કેવો છે એ તમને ખબર પડી જશે.

માણસ બદલાય છે એમ એના સંબંધો બદલાય છે. શાળાના મિત્રો જુદા હોય છે, કોલેજના ફ્રેન્ડ્સ વળી સાવ જુદા હોય છે. સાથે કામ કરનારા લોકોમાંથી અમુક આપણને સારા લાગે છે. બાજુની ચેરમાં બેસીને કામ કરતી વ્યક્તિ પાસે હોય છે પણ સાથે નથી હોતી અને દૂર રહેતા

લોકો પાસે નથી હોતા પણ નજીક હોય છે. ઘણા લોકો ચાલ્યા જાય પછી જ યાદ આવતા હોય છે. દૂર જાય ત્યારે જ તેની કિંમત સમજાય છે.

એક ભાઈની બાજુમાં બેસતા કર્મચારીની બદલી થઈ. એ માણસ ઓછું બોલતો પણ જ્યારે બોલતો ત્યારે સુંદર બોલતો. સારું થયું હોય ત્યારે અભિનંદન આપતો અને કંઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો સુધારવામાં મદદ કરતો. એ માણસ પ્રેમથી બધાની વિદાય લઈ ચાલ્યો ગયો. તેની જગ્યાએ જે માણસ આવ્યો એ બોલકો હતો. નક્કામી અને વાહિયાત વાતો કરતો રહેતો. કામ હોય ત્યારે છટકી જાય. બદલી પામીને ચાલ્યો ગયો હતો એ માણસ વારંવાર યાદ આવી જતો. કેટલાંક સંબંધો હોય ત્યારે નથી સમજાતા અને ન હોય ત્યારે આવા સંબંધો જિવાઈ જતાં હોય છે.

કેટલાંક સંબંધો આગિયા જેવા હોય છે. જરાક અમથા ઝબકીને અજવાળું આપી ચાલ્યા જાય. આગિયાની એક ખૂબી ખબર છે? એ અંધારું હોય ત્યારે જ દેખાય છે. ચારે બાજુ રોશની હોય ત્યારે આગિયાની હાજરી વર્તાતી નથી. કેટલાંક સંબંધો પણ એવા જ હોય છે, એ અંધારા કે મુશ્કેલી વખતે જ પ્રગટે છે. ક્યાંક કોઈ રોશની ન હોય, ક્યાંય ધ્યાન પડતું ન હોય ત્યારે એ સંબંધ જીવતો થાય છે અને મુશ્કેલી દૂર થતાં જ ગુમ થઈ જાય છે. આવા લોકો અને આવા સંબંધો ઘણી વખત એન્જલ કે ચમત્કાર જેવા લાગતા હોય છે. દરેકની જિંદગીમાં ક્યારેક આવી કોઈ વ્યક્તિ આવી જતી હોય છે જે બહુ થોડો સમય રહે છે અને પછી તેની હાજરી સતત વર્તાય છે.

એક માણસ વિદેશ ગયો. અગાઉ ક્યારેય ન ગયો હોય એવું નવું શહેર હતું. આજુબાજુમાં અનેક લોકો હતા, પણ બધા જ અજાણ્યા. કોઈ સામું ન જુએ અને બધા ફટાફટ પસાર થઈ જાય. એ માણસ નવી ધરતી પર ઉદાસ હતો. ક્યાંય ગમતું ન હતું. ગુમસૂમ બેઠો હતો. અચાનક જ એક માણસ આવ્યો. 'હાય' કરીને વાતો શરૂ કરી. સાથે કોફી પીવા લઈ ગયો. મજાથી વાતો કરી. હસ્યો અને હસાવતો રહ્યો. અડધી કલાક પછી એ ઊભો થયો અને કહ્યું કે બાય, હું જાઉં છું. તેણે ન તો નામ પૂછ્યું હતું કે ન નામ કહ્યું હતું. એ જતો હતો ત્યારે પેલા ભાઈએ તેને પૂછ્યું, તમે કોણ છો? આમ અચાનક મને ખુશ અને હળવો કરીને તમે ચાલ્યા જાવ છો? તમે કોઈ ફરિશ્તા છો? પેલા માણસે આંખમાં આંખ પરોવી અને કહ્યું કે, ના, હું ફરિશ્તો નથી. એક

અજાણ્યો માણસ છું. પહેલી વખત આ દેશમાં અને આ શહેરમાં આવ્યો છું. મને ક્યાંય ગમતું ન હતું. જીવ ઉદાસ હતો. તમને જોયા અને મને થયું કે આપણામાં કંઈક સરખું છે. કદાચ એ આપણા બંનેની ઉદાસી હતી. મને થયું કે તમારી સાથે વાત કરું, થોડુંક હસું અને આપણા બંનેની ઉદાસી દૂર કરું. દોસ્ત, મારે નામ નથી કહેવું, આપણો સંબંધ કદાચ આટલી ક્ષણો પૂરતો જ હતો. મારે તો એટલું સમજવું હતું કે, આપણી ઉદાસી દૂર કરવી હોય તો કોઈની ઉદાસી દૂર કરવી જોઈએ. ક્યારેય એકલતા ફિલ ન કરો. આટલું કહી એ ચાલ્યો ગયો. એ માણસ ગયો અને બધી જ ઉદાસી સાથે લેતો ગયો.

કોણ હતો એ ખબર નથી પણ જ્યારે મન ઉદાસ હોય ત્યારે એ નજર સામે આવી જાય છે અને બધી ઉદાસી ચાલી જાય છે. એને મેં નામ આપ્યું છે, આગિયો!

ઘણી વખત સાવ અજાણી જગ્યાએ આવા થોડીક વાર ચમકી જતાં સંબંધો મળી આવે છે. સંબંધો જીવનનો એક ભાગ છે કે પછી સંબંધો જ જીવન છે? કોઈ ચોક્કસ પરિસ્થિતિમાં તમે કેવું વર્તન કરો છો અને આખી સ્થિતિને કેવી રીતે ટ્રીટ કરો છો તેના પરથી તમારા સંબંધોનું માપ નીકળતું હોય છે.

ઓળખતા હોય તેવા લોકો અને ઓળખતા ન હોય તેવા લોકો સાથેના આપણા સંબંધ કેવા હોય છે? એક વાત યાદ રાખો કે ઓળખતા ન હોય તેવા લોકો સાથેના સંબંધો પણ તમારી છાપ છોડી જતાં હોય છે. કોઈ રસ્તો પૂછે ત્યારે તમે જે રીતે વાત કરો છો તેના પરથી પણ તમારું માપ નીકળતું હોય છે. તમે એ રસ્તે ન જાવ, એ રસ્તો આગળથી બંધ છે, તમારે ધક્કો થશે. બહેતર એ છે કે તમે બીજા રસ્તે જાવ. થોડું દૂર થશે પણ તમે વહેલા પહોંચશો. આવું કોઈ કહે ત્યારે આપણે તેને ન ઓળખતા હોઈએ તો પણ એવું ફિલ થાય છે કે કેવો સારો માણસ છે. તમારા વિશે કોઈને આવો અભિપ્રાય છે?

સંબંધો લાંબા ગાળાના હોય કે ટૂંકા ગાળાના, વર્ષોના હોય કે ક્ષણોના, આપણા સંબંધોથી આપણી કક્ષા મપાતી હોય છે. કાયમી રોશની ન આપી શકાય તો ક્યારેક આગિયા બનીને ચળકી જવામાં પણ મજા છે, કારણ કે આવા સંબંધો ઘણી વાર આખી જિંદગી રોશની ફેલાવતા રહે છે.

છેલ્લો સીન : સામેનો માણસ 'કેવો છે?' એનો જવાબ 'આપણે કેવા છીએ?' એ સવાલમાં છુપાયો હોય છે.

જીવન અંગે ગાંઠે બાંધી રાખવા જેવી "જેક્સન બ્રાઉન"ની કલમે લખાયેલી વાતો

૦૧. "કેમ છો ?" કહેવાની પહેલ દર વખતે આપણે જ કરવી જોઈએ.
૦૨. શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો ખરીદવાની ટેવ રાખો પછી ભલે તે વંચાય કે ન વંચાય.
૦૩. કોઈએ લંબાવેલો (દોસ્તીનો) હાથ ક્યારેય તરછોડવો નહીં.
૦૪. બહાદુર બનો અથવા તેવો દેખાવ કરો.
૦૫. આનંદમાં આવો ત્યારે વ્હીસલ વગાડતાં શીખો.
૦૬. કોઈને પણ આપણી વાત કહેતા પહેલાં બે વખત વિચાર કરો.
૦૭. મહેણું ક્યારેય ન મારો.
૦૮. જીવન દરમ્યાન માત્રુભાષા નો ઉપયોગ ભૂલશો નહિ, એક વિદેશી ભાષા શીખી લેવી સારી.
૦૯. કોઈપણ આશાવાદીની વાતને તોડી પાડશો નહીં, શક્ય છે કે એની પાસે માત્ર એક જ આશા હોય.
૧૦. ક્રેડિટ કાર્ડ સગવડ સાચવવા માટે છે, ઉધારી કરવા માટે નહીં.
૧૧. રાત્રે જમતી વખતે ટી.વી બંધ રાખો.
૧૨. નકારાત્મક પ્રકૃતિના માણસોને મળવાનું ટાળો.
૧૩. દરેક રાજકારણીને શંકાની નજરે જુઓ.
૧૪. દરેક વ્યક્તિને બીજી તક આપો, ત્રીજી નહીં.
૧૫. ટ્રથપેસ્ટ વાપર્યા પછી ઢાંકણુ અવશ્ય બંધ કરો.
૧૬. સંતાનો નાના હોય ત્યારેથી જ તેમને પૈસાની કિંમત અને બચતનું મહત્વ સમજાવી દેવું.
૧૭. જે ગાંઠ છોડી શકાય એવી હોય તેને કાપશો નહીં (સહ જીવનની ગુચ)
૧૮. જેને તમે યાહતા હોય તેની સતત કાળજી લેતા રહો.
૧૯. તમને ન પોષાય તો પણ વારંવાર નજીક ના સ્થળે કુટુંબના સભ્યો સાથે પિકનિક પર જવાનું ગોઠવો.
૨૦. કોઈપણ કોર્ટ કેસથી હજારો જોજન દૂર રહો.
૨૧. ગોસિપ, નિંદા, જુગાર અને કોઈના પગારની ચર્ચાથી દૂર રહો.

૨૨. જિંદગીમાં તમોને હંમેશા ન્યાય મળશે જ એવું માનીને ચાલવું નહીં.
૨૩. રવિવારે પણ થોડું કામ કરવાનું રાખો. મર્દોએ ક્યારેક રસોડા માં મદદ કરાવવી..
૨૪. પત્તા રમીને સમય વેડફો નહીં.
૨૫. રસોડામાં ધોયા વિનાના વાસણો મૂકીને રાત્રે ઊંધી જવું નહીં.
૨૬. લોકોને તમારી સમસ્યાઓમાં રસ નથી હોતો એટલું યાદ રાખો.
૨૭. અફસોસ કર્યા વિનાનું જીવન જીવો.
૨૮. ક્યારેક હારવાની પણ તૈયારી રાખો પણ જીતવા માટે હમેશા પ્રયાસ કરો.
૨૯. મા-બાપ, પતિ-પત્ની કે સંતાનોની ટીકા કરવાનું મન થાય ત્યારે જીભ પર કાબૂ રાખો.
૩૦. ફોનની ઘંટડી વાગે ત્યારે રિસિવર ઉપાડીને સ્ફૂર્તિભર્યા, વિનયી અવાજે સ્વપરિચય આપી વાત કરો.
૩૧. શબ્દો વાપરતી વખતે કાળજી રાખો.
૩૨. બાળકોના સ્કૂલના કાર્યક્રમમાં અવશ્ય હાજરી આપો.
૩૩. બીજાની બુધ્ધિનો યશ તમે લઇ લેશો નહીં.
૩૪. દિવસની શરુઆત કરો ત્યારે હમેશા નીચેના ૫ વાક્યો બોલો
- ૧- હું શ્રેષ્ઠ છું
- ૨- બધું જ મારે માટે શક્ય છે
- ૩- કુદરત હંમેશા મારી સાથે છે
- ૪- હું વિજેતા છું
- ૫- આજનો દિવસ મારો છે
૩૫. ધરડાં માણસો સાથે ખૂબ સૌજન્યતાથી અને ધીરજથી વર્તન કરો.
૩૬. તમારી ઓફિસે કે ઘરે કોઈ આવે તો એને ઊભા થઇ આવકારો.
૩૭. મોટી સમસ્યાઓથી દૂર ભાગો નહીં, મોટી તક એમાં જ હોઇ શકે છે.
૩૮. ગંભીર બીમારીમાં ઓચ્છામાં ઓછા ત્રણ મોટા ડોક્ટરોનો અભિપ્રાય લો.
૩૯. બને ત્યાં સુધી દેસી ઓસડીયા વાપરી, શારીરિક યુસ્તી કોઈ પણ હિસાબે જાળવો.
૪૦. બચત કરવાની શિસ્ત પાળો.
૪૧. જે માણસ પગાર ચૂકવે છે તેની ક્યારેય ટીકા ના કરો.

૪૨. ઉત્સાહી અને વિધેયાત્મક વિચારો ધરાવતી વ્યક્તિ બનવાનો પ્રયત્ન કરો. યાદ રાખો કે દરેક વ્યક્તિને તેની સારી બાજુ સાંભળવી ગમે છે.
૪૩. સંતાનોને કડક શિસ્ત પાઠ ભણાવ્યા પછી તેમને ઉષ્માપૂર્ણ ભેટવાનું ભૂલશો નહીં.
૪૪. કોઈને બોલાવવા ચપટી વગાડવી નહીં.
૪૫. ઊંચી કિંમતવાળી વસ્તુઓની ગુણવત્તા પણ ઊંચી જ હશે એમ માની લેવું નહીં.
૪૬. ધરમાં એક સારો જોડણીકોશ વસાવો.
૪૭. વરસાદ પડતો હોય ત્યારે ગાડીની હેઝાર્ડ ઈન્ડિકેટર ચાલુ રાખો.
૪૮. ઘર પોસાય એટલી કિંમતનું જ લેવું.
૪૯. બૂટ હંમેશા પોલિશ રાખવા.
૫૦. મારામારી થાય તો પહેલો મુક્કો આપણે જ મારવાનો અને જોરદાર મારવાનો.
૫૧. ભાષણ આપતાં પહેલાં ભોજન કરવું નહીં.
૫૨. મત તો આપવો જ.
૫૩. સંગીતનું એકાદ વાજિંત્ર વગાડતા આવડવું જ જોઈએ (વાજિંત્રમા વ્હીસલનો સમાવેશ થતો નથી).
૫૪. જમ્યા પછી કુદરતનો આભાર અવશ્ય માનવો.
૫૫. પાણી ને ખુબજ કરકસરથી વાપરો. પાણી અમૂલ્ય છે.

ચિંતનની પળે-કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

આમ જ નિભાવે પ્રેમને એવાય હોય છે, એવું કશું નથી કે વચન હોવું જોઈએ.

જીવનમાં લાભ ઘટના બને છે ભલે બને, એમાંથી એક બેનું મનન હોવું જોઈએ.

- મરીઝ

પ્રેમ માપવાની નહીં, પણ પામવાની ચીજ છે. લાગણીની ફૂટપટ્ટી ન હોય અને સંબંધનું મીટર ન હોય. જેને જીવવાનું હોય એને ગણવાનું ન હોય. માણસ ગણતરીઓ માંડતો રહે છે અને ખોટો પડતો રહે છે. સંબંધ, પ્રેમ અને લાગણીમાં શું મેળવ્યું અને શું ગુમાવ્યું તેના હિસાબ ન હોય. હિસાબ કરવા જઈએ તો દાખલો ખોટો જ પડે, કારણ કે એની ગણતરી જ ન હોય. તમે કોઈ દિવસ શ્વાસની ગણતરી કરી છે? જિંદગીમાં તમે ટોટલ કેટલા શ્વાસ લીધા? આપણું દિલ કેટલી વાર ધબક્યું? આપણે આવી ગણતરીઓ નથી કરતા, કારણ કે એ સહજ છે. શ્વાસ ચાલવાના જ છે, દિલ ધબકવાનું જ છે.

સંબંધ પણ એવા જ હોવા જોઈએ. એકદમ સહજ અને સરળ સંબંધ જ સાચો હોય છે. સંબંધને જીવો, મહેસૂસ કરો અને કોઈ જ ગણતરી ન કરો.

જે સંબંધમાં ગણતરી હોય એ ક્યારેય ટકતા નથી. બે મિત્રો હતા. કોઈ કારણોસર બંને વચ્ચેની દોસ્તી તૂટી ગઈ. એક મિત્રએ કહ્યું કે તેના વિશેની મારી ગણતરીઓ ખોટી પડી! દોસ્તીમાં વળી ગણતરી કેવી? તેં ગણતરી માંડી શા માટે? ગણતરીના પાયા પર રચાતી પ્રેમની ઇમારત બને એ પહેલાં જ ખંડેર થઈ જતી હોય છે. પાયો મજબૂત હોય અને ઇમારત નબળી હોય તો પણ ઇમારત ટકી જાય છે, પણ નબળા પાયા પર ગમે તેટલી મજબૂત ઇમારત ચણો તો પણ એ ટકતી નથી. તમારા સંબંધોનો 'બેઇઝ' કેવો છે તેના પરથી જ તમારા સંબંધનું અસ્તિત્વ નક્કી થતું હોય છે.

એક માણસે એક એન્જિનિયરને મકાન બનાવવાનું કામ સોંપ્યું. પાયો રોપતી વખતે એન્જિનિયરે પૂજા રાખી. પેલા માણસે કહ્યું કે, પૂજાની શું જરૂર છે? પાયા માટે તો મજબૂત પથ્થરની જ જરૂર છે. એન્જિનિયરે કહ્યું કે પવિત્રતા વગરની મજબૂતાઈનો કોઈ મતલબ નથી. મજબૂતાઈથી મકાન બને છે અને પવિત્રતા જ મકાનને ઘર બનાવે છે. સંબંધોમાં પણ પવિત્રતા હોવી જોઈએ. સ્વાર્થના પાયા પર રચાતા સંબંધો પણ મજબૂત જ હોય છે, પણ જેવો સ્વાર્થ પતે એટલે આવા સંબંધો કડકડભૂસ થઈ જતા હોય છે. પવિત્રતાના પાયા પર રચાતા સંબંધો જ સાત્ત્વિક અને મજબૂત રહે છે.

કોઈ સ્વાર્થ નહીં, કોઈ ગણતરી નહીં, કોઈ અપેક્ષા નહીં, કંઈ મેળવી લેવાની દાનત નહીં હોય એ જ સંબંધ સાચો હોય છે. આવી વાત સાંભળીને તરત જ એવો સવાલ થાય કે આજના સમયમાં એવા સંબંધો જ ક્યાં છે? છે, એવા સંબંધ છે અને એ તમારી પાસે જ છે

આપણે બધું જ ગણીગણીને કરવા લાગ્યા છીએ. સંબંધોનું માપ ચાંદલાની રકમ કે ગિફ્ટની કિંમતને આધારે મપાવા લાગે ત્યારે સરવાળે ખોટનો ધંધો જ થતો હોય છે. સંબંધોમાં ગણતરી ન હોય, સંબંધોની બેલેન્સશીટ ન હોય, સંબંધોમાં તાળો મેળવવાનો પ્રયાસ ન કરવો જોઈએ. હવે તો આપણે સમયનો વપરાશ પણ ગણતરી માંડીને કરવા લાગ્યા છીએ. હું ગયો ત્યારે એ મારી સાથે બે કલાક પણ નહોતો રહ્યો, તો પછી હું તેના માટે શા માટે મારો દિવસ બગાડું? એક મિત્ર તેના જૂના મિત્રના ઘરે ઓચિંતો જ પહોંચી ગયો. બીજા મિત્રને આશ્ચર્ય થયું. તું ફોન કર્યા વગર આવી ગયો? હું તો બહાર જતો હતો. મારે એક મિટિંગમાં જવાનું છે. આવી રીતે ન અવાય. બીજા મિત્રએ કહ્યું કે હું કોઈ જ ગણતરી સાથે આવ્યો ન હતો. તેં મને આ ચાર વાક્યો કહ્યાં તેના કરતાં બીજાં ચાર વાક્યો

કહી, ગળે વળગી અને ચાલ્યો ગયો હોત તો પણ કંઈ વાંધો ન હતો. હું તો તારા ઘરે આવતો હતો ત્યારે મને એ પણ ખબર ન હતી કે તું ઘરે હોઈશ કે નહીં! મેં તો એવું જ વિચાર્યું હતું કે તારા ઘરના ઉંબર સુધી તો આવું, જ્યાં મારો મિત્ર રહે છે એ જગ્યા તો જોઈ લઉં. તને જોયો તો હું ખુશ થઈ ગયો. તું જા, હું પણ જાઉં છું, પણ જતા પહેલા ગળે મળી લે. પછી આટલી ક્ષણો પણ મળે કે ન મળે. નાના હતા ત્યારે ક્યાં કોઈ એપોઇન્ટમેન્ટ લઈને મળતા હતા? દફતર ઘરે મૂકીને તારી પાસે આવી જતો, આપણે રમતા. મારા મનમાં તો એ જ યાદો હતી એટલે જ કદાચ તને ફોન કર્યા વગર આવી જવાયું. બચપણમાં એવું ઘણી વાર બન્યું છે કે હું તારા ઘરે આવ્યો હોય અને તું ન હોય, ત્યારે કોઈ અફસોસ નહોતો થતો! આજે તારી એપોઇન્ટમેન્ટ લીધા વગર આવવાનો મને કેમ અફસોસ થાય છે? હા, આપણે બધા જ બહુ બિઝી થઈ ગયા છીએ, પણ જેટલી ક્ષણો મળીએ એટલો સમય તો એકબીજાના રહીએ.

આપણી એપોઇન્ટમેન્ટ ડાયરી આપણા સુખનું કબ્રસ્તાન બની જતી હોય છે. નવરા પડીએ ત્યારે આપણે એ કબર પણ સ્મરણોનાં ફૂલો ચડાવતા રહીએ છીએ. આપણો સંબંધ, આપણો પ્રેમ આપણે આપણા હાથે જ કબરમાં દફનાવી દીધો હોય છે. આપણી પાસે સુખનો બગીચો બનાવવાનો સમય નથી અને આવાં અનેક કબ્રસ્તાનો આપણા દિલમાં બનાવી લઈએ છીએ. કાર લઈને સડસડાટ મિત્રના ઘર નજીકથી પસાર થઈ જઈએ છીએ અને એ ઘર તરફ આપણી નજર પણ પડતી નથી, જ્યાં એક દિવસ આપણને સુખ મળતું હતું. બધાંને પોતાની પ્રાયવસી સારી લાગવા માંડી છે. એકલતાને આપણે અંગતતા સમજવા લાગ્યા છીએ.

મિત્રો અને પોતાના લોકો હોય ત્યારે બધું જ જાહેર છતાં અંગત હોય છે. તારી સાથે શું પ્રાયવસી? તારાથી શું ખાનગી? તને મારી વાત ખબર ન હોય તો તો મને કંઈક ખૂટતું લાગે. તને વાત ન કરું તો કોને કરું? આવા સંબંધો તમારી પાસે છે? જો હોય તો એને જતનપૂર્વક જાળવી રાખો, એની માવજત કરો અને એને જીવો. હવે તો એવો સમય છે કે આપણે ચિંતનની પળે

આપણી અંગત વાત પણ કોઈને કરી શકતા નથી. કંઈ સાડું હોય તો પણ કોઈને નથી કહેતા, ડર લાગે છે કે તેને ઈર્ષા થશે. માડું સુખ તેનાથી નહીં જોવાય. ક્યાંક એની નજર લાગી જશે. દોસ્તી અને પ્રેમમાં ક્યારેય કોઈની નજર લાગતી નથી, નજર ઠરતી જ હોય છે. મારો મિત્ર તો ખુશ છે, મારો પ્રેમી કે પ્રેમિકા તો આનંદમાં છે. મેં તો કાયમ તેનું ભલું જ ઇચ્છ્યું છે અને તેનું ભલું થાય

એમાં હું ખુશ જ હોઉં. આપણાં દુઃખથી દુઃખ થાય એવા લોકો કદાચ મળી આવે, પણ આપણાં સુખથી સુખી થાય એવા લોકોની અછત થવા લાગી છે.

માણસ જે સંબંધો જાળવવા જોઈએ એ જાળવતો નથી અને જે ન જાળવવા જોઈએ એ સતત જાળવતો હોય છે. દુશ્મની આપણને વળગેલી રહે છે અને દોસ્તીની આપણે પરવા નથી કરતા. નફરતને વાગોળતા રહીએ છીએ અને પ્રેમને યાદ નથી કરતા. દુશ્મની પણ એક સંબંધ જ છે, એ નેગેટિવ રિલેશનશિપ છે. વિચારો પણ પોઝિટિવ અને નેગેટિવ હોય છે એમ સંબંધો પણ પોઝિટિવ અને નેગેટિવ હોય છે. દુશ્મની કે ખરાબ સંબંધોને જેટલા ઝડપથી ભૂલી જશો એટલા પોઝિટિવ સંબંધો નજીક રહેશે. ઘણા લોકો દુશ્મનીમાંથી નવરા જ નથી પડતા, એ દુશ્મનીમાં એટલા બધા બિઝી રહે છે કે દોસ્તી માટે એને સમય જ નથી મળતો. દુશ્મનીની પણ ગણતરી ન રાખવી જોઈએ, કારણ કે એ ભૂલી જવાનો જ વિષય છે.

કોઈ સ્વાર્થ નહીં, કોઈ ગણતરી નહીં, કોઈ અપેક્ષા નહીં, કંઈ મેળવી લેવાની દાનત નહીં હોય એ જ સંબંધ સાચો હોય છે. આવી વાત સાંભળીને તરત જ એવો સવાલ થાય કે આજના સમયમાં એવા સંબંધો જ ક્યાં છે? છે, એવા સંબંધ છે અને એ તમારી પાસે જ છે. તમે તો એને તમારામાં જીવતા કરી દો, એની શરૂઆત તમારે જ કરવાની છે. અવાજ દેશો તો જ પડઘો પડશે. તમે જેવો પ્રેમ કરશો એવો જ તમને મળશે.

છેલ્લો સીન

Be a good person, but don't try to prove.

સારા માણસ બનો પણ એ સાબિત કરવાનો પ્રયત્ન ન કરો.

આત્મધન

એકવાર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર જાપાન ગયા હતા.ત્યાં દશ દિવસ સુધી દરરોજ સાંજે ૬ થી ૭ સુધી તેમનો શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા ઉપર પ્રવચન આપવાનો કાર્યક્રમ હતો.તેમાં લોકો આવીને બેસતા હતા.તેમાં એક વૃધ્ધ પણ પ્રવચન સાંભળવા આવતા હતા.તેઓ ઘણા જ પ્રેમ અને સન્માનથી ગુલાબના ફુલોનો હાર દરરોજ રવિન્દ્રનાથજીને પહેરાવતા હતા.તેઓ સભામાં સૌ પ્રથમ આવતા અને પ્રવચન પુરું થયા પછી રવિન્દ્રનાથજીના ઉભા થઈ ગયા પછી જ પોતાનું સ્થાન છોડતા હતા.

શીલ અને શિષ્ટાચાર તેમના જીવનમાં સંપૂર્ણરૂપથી જોવા મળતાં હતાં. જેમ એક નિપુણ જિજ્ઞાસુ પોતાના ગુરુદેવની તરફ નિહાળે તેવી જ રીતે તે વૃધ્ધ રવિન્દ્રનાથજીની તરફ જોતા હતા અને તેમનો એક એક શબ્દ આત્મસાત કરતા હતા. સાધારણ કપડાંવાળા આ વૃધ્ધ રવિન્દ્રનાથજીના વચનામૃતથી લાભાન્વિત થતા હતા. સભામાં ઉપસ્થિત લોકોને ખ્યાલ પણ ન હતો કે: કોન કેટલો ખજાનો લઈને જાય છે...!!

એક કલાકના પ્રવચન પછી જ્યારે રવિન્દ્રનાથજી પોતાનું પ્રવચન પુરું કરી સમાપન કરતા ત્યારે તમામ લોકો ધન્યવાદ આપવા માટે..કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરવા માટે તેમની નજીક આવીને તેમના ચરણસ્પર્શ કરતા હતા. કથાની પૂર્ણાહૂતિ થતાં લોકો મંચ ઉપર સુવર્ણ મુદ્રાઓ..યેન(ત્યાંનું ચલણ) ફળ..કુલ..વગેરેનો ઢગલો કરી દીધો તે સમયે પેલા વૃધ્ધ આવીને બોલ્યા કે: મારી વિનમ્ર પ્રાર્થના છે કે: આપ આવતી કાલે મારા ઘેર પધારો. આ વૃધ્ધના વિનય સંપન્ન આચરણથી મહર્ષિ પ્રસન્ન થયા. તેમના ભાવપૂર્ણ નિમંત્રણનો સ્વીકાર કરી લીધો. વૃધ્ધે કહ્યું કે: આપે મારી પ્રાર્થના સ્વીકારી એટલા માટે હું આપનો ઘણો જ આભારી છું. આંખોમાં હર્ષના આંસુ સાથે તે વૃધ્ધ વિદાય થયા. રવિન્દ્રનાથજીએ પોતાના સહાયકને કહ્યું કે: આ વૃધ્ધ ઘણા જ ભાવનાશીલ છે. મારા પ્રત્યે તેમને ઘણી જ ઉંડી શ્રદ્ધા છે..તમો કાળજી રાખજો કે: આ વૃધ્ધ મારા સ્વાગતની તૈયારીમાં ક્યાંક વધુ ખર્ચ ના કરી દે..! કે પાછળથી તેમને આર્થિક બીજો સહન કરવો પડે..! આપણે તેમના ઘેર જઈએ ત્યારે તેમના બાળકોના હાથમાં બસો યેન આપી દેવા. આપણે આવતી કાલે ચાર વાગે તેમના ઘેર જઈશું. બીજા દિવસે પોણા ચાર વાગે તે વૃધ્ધે કોન્ટેસા ગાડી લાવીને ઉભી કરી દીધી. ગુલાબના ફુલોથી સજાવેલ ભવ્ય ગાડીને જોઈને રવિન્દ્રનાથજીએ વિચાર્યું કે આ ગાડી તેઓ ભાડે લાવ્યા હશે અને તે પેટે ઘણો ખર્ચ કર્યો હશે. મહર્ષિ ગાડીમાં બેઠા. કોન્ટેસા ગાડી કોઈપણ જાતનો અવાજ કર્યા વિના ચાલી અને એક ઉંચી પહાડી ઉપર વિશાલ મહેલના ગેટ પાસે આવીને ઉભી કરી દીધી. વાંચમેને સલામ મારીને ગેટ ખોલ્યો. ગાડીએ અંદર પ્રવેશ કર્યો. કેટલાક પુરૂષો-સ્ત્રીઓ તથા બાળકોએ આવીને અભિવાદન કર્યું. પેલા વૃધ્ધ તેમને અંદર લઈ ગયા. સોનાની ખુરશી ઉપર રેશમી વસ્ત્ર પાથરેલ હતું તેના ઉપર મહર્ષિને બેસાડ્યા. સોના ચાંદીના વાસણોમાં વિભિન્ન પ્રકારના મેવા..મિઠાઈઓ પિરસવામાં આવી. પરિવારના લોકોએ શ્રદ્ધપૂર્વક તેમનું પૂજન કર્યું અને મહર્ષિના ચરણોમાં બેસી ગયા. રવિન્દ્રનાથજી આવા ઠાઠ માઠને જોઈને ચક્તિ થઈ ગયા..! તેમને પેલા વૃધ્ધને કહ્યું કે: તમે મને ક્યાં લઈ આવ્યા..? હવે મને તમે તમારા ઘેર લઈ જાવો. આ મહેલોથી મારે શું પ્રયોજન..? સાદા કપડાંમાં સજ્જ તે વૃધ્ધે કહ્યું કે: મહારાજ..! આ માંડું જ મકાન છે. આપણે જે કોન્ટેસા ગાડીમાં આવ્યા છીએ તે પણ મારી જ ગાડી છે. મારી એવી બીજી પાંચ ગાડીઓ છે. આવી

સોનાની બીજી બે ખુરશીઓ પણ છે.આ લોકો જે હાથ જોડીને ઊભા છે તે મારા પૂત્રો-પૌત્રો-પ્રપૌત્રો છે.આ મારા બાળકોની મા છે.પરમાત્માની કૃપાથી સ્વામીજી મારી બે મિલો છે.રવિન્દ્રનાથજી આશ્ચર્ય ચક્તિ સ્વરમાં બોલ્યા કે: આટલા બધા ધનાઢ્ય હોવા છતાં આટલા સાદા ગરીબો જેવાં કપડાંમાં આવીને બેસતા હતા..કેમ..?

મહારાજ..! હું સમજું છું કે: આ બાહ્ય તડક ભડક અને ભૌતિક પદાર્થો એ વાસ્તવિક ધન નથી.જે ધનથી આત્મધન ન મળે તે ધનનો ગર્વ કરવો બેવકૂફી છે.તે ધન ક્યારે ચાલ્યું જાય તેની ખબર પડતી નથી. પરલોકમાં તે કોઈ કામમાં આવતું નથી, એટલા માટે આ ધનનો ગર્વ કરીને કથામાં આવવું એ ના-સમજી છે.આ ધનને સંભાળતાં સંભાળતાં સંભાળવા યોગ્યને ના સંભાળવું એ નાદાની છે. મહારાજ..! જ્ઞાન અને ભક્તિના ધનની આગળ આ ભૌતિક ધનની કોઈ જ કિંમત નથી.ભૌતિક ધન તો મને મજૂરી કરાવે છે.સાચું ધન તો આત્મધન છે અને તે જ મને સંભાળે છે..મારું રક્ષણ કરે છે.ખરેખર હું આપનો કૃતજ્ઞ છું.હંમેશ ના માટે આપણો આભારી રહીશ.મેં જીવનભર બાહ્યધનને કમાવવામાં અને સંભાળવામાં મારા જીવનનો બહુમૂલ્ય સમય વેડફી નાખ્યો,તેમ છતાં જે સુખ અને શાંતિ ન મળી તે આપના પ્રવચનથી મને મળી.બાહ્ય વસ્ત્ર અલંકારને તુચ્છ સમજીને..સાદા કપડાં પહેરીને..કંગાળની જેમ આપના દ્વાર પર આવીને મને જે આધ્યાત્મિક ધનની પ્રાપ્તિ થઈ છે જેનાથી હું ધન્ય બન્યો છું.

રવિન્દ્રનાથ ટાગોરનું મન પ્રસન્ન થયું.જ્યાં જ્ઞાનનો આદર થાય છે ત્યાં જીવનનો આદર થાય છે.
રવિન્દ્રનાથજીએ કહ્યું કે: શેઠ..! બાહ્ય ધન સાથે તમારી આસક્તિ નથી અને ભિતરી(અંતરંગ) ધનનો આપ આદર કરો છો એટલે તમે વાસ્તવમાં શેઠ છો.હું પણ આજે ધન્ય બન્યો છું. તમારા જેવા ભક્તના ઘેર આવીને મને અનુભવ થયો કે: મારું કથા પ્રવચન કરવાનું સાર્થક થયું છે.. ઘણી જગ્યાએ જવાનું થાય છે,પરંતુ મોટા ભાગના લોકો માંગતા જ રહે છે,પરંતુ તમે બુધ્ધિમાન છો.. નશ્વર ધનની માંગણી કરતા નથી..તેમ છતાં દાતા તમોને નશ્વર ધન આપતા જ જાય છે અને એ જ દાતા (પરમેશ્વર) એ તમોને શાશ્વત ધનની ભુખની ભુખ મટાડવા માટે જ મને અહીં મોકલ્યો લાગે છે..! ધન વૈભવ હોવા છતાં તેમાં આસક્તિ ના રાખવી અને વિશ્વેશ્વરના ચરણોમાં બેસી પોતાના અહંકારને ગાળીને આત્માના અનુભવમાં જે પોતાના જીવનને ધન્ય કરી લે છે તે જ સાચો ધનવાન છે...

**ગુરૂદેવ બાબા હરદેવસિંહજી મહારાજ નિરંકારી બાબા એ સત્ય જ કહ્યું છે કે:
!!જેટલી ઊંડી આસક્તિ એટલું મોટું દુઃખ !!**

કોઈ સંબંધ કાયમી ખતમ થતા નથી (ચિંતનની પળે)- કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

સંબંધો અનાયાસે બંધાય છે અને અકસ્માતે તૂટે છે. થોડાક સંબંધો વારસામાં મળે છે પણ મોટાભાગના સંબંધો માણસ પોતે સર્જે છે. આપણને ગમતા માણસો ધીમે ધીમે આપણી જિંદગીમાં પ્રવેશે છે અને ઘણા તો જિંદગીનો એક ભાગ બની જાય છે. માણસનો સ્વભાવ છે કે એને જે ચીજ ગમતી હોય તેની સાથે લાગણી થઈ જાય. ઘર, શહેર, અમુક વિસ્તાર, કોઈ દુકાનનો ઓટલો અને બીજી ઘણીબધી વસ્તુઓ એવી છે જે છોડતા માણસને જિંદગીનો એક હિસ્સો છૂટતો હોય એવું લાગે છે.

એક માણસની વતનથી દૂરના શહેરમાં બદલી થઈ. પ્રમોશન મળ્યું હતું તેની ખુશી હતી પણ શહેર છોડવાનું દુઃખ હતું. તેણે કહ્યું કે આ શહેર સાથે આખી જિંદગી જોડાયેલી છે. બધું જ પરિચિત છે. બધું જ પોતાનું લાગે છે. વતનની વાત નીકળે ત્યારે માણસ એવું બોલતો હોય છે કે આ મારું ગામ છે. ગામ કોઈનું હોતું નથી. માત્ર ગામમાં એક ઘર જ આપણું હોય છે, છતાં આખું ગામ આપણું લાગે છે. તેનું કારણ એ છે કે આપણું અસ્તિત્વ આખા નગર સાથે જોડાયેલું હોય છે. એ માણસ ગામ છોડતા પહેલાં ગામમાં ચક્કર મારવા નીકળ્યો. બધું છોડવાનું હતું. પાનના ગલ્લાએ ગયો ત્યારે થયું કે હવે અહીં પાછો ક્યારે આવીશ? દીકરીની સ્કૂલ જોઈને થયું કે હવે આ પણ બદલાઈ જશે. કરિયાણાની દુકાને વેપારી કેવો હસીને આવકારે છે! ધીમે ધીમે એ માણસ ગામની બહાર સ્મશાન પાસેથી પસાર થયો. સ્મશાનમાં એક ચિતા સળગતી હતી. આ દૃશ્ય જોઈને તે રીતસરનો રડી પડ્યો. આ જગ્યા સાથે પણ થોડોક નાતો છે. અહીં જ પિતાજીના અંતિમ સંસ્કાર કર્યા હતા. આ સ્મશાનની રાખમાં થોડીક રાખ અમારા વંશની પણ છે. હવામાં પિતાજીની ખૂશ્બુ છે. પિતાના અવસાન બાદ માએ કરેલી એક વાત યાદ આવી અને તે સુન્ન થઈ ગયો. માએ કહી રાખ્યું છે કે હું મરી જાઉં ત્યારે મારા અગ્નિસંસ્કાર આ જ સ્મશાનમાં કરજે, કારણ કે અહીંથી જ તારા બાપુજી ગયા છે. માણસ જાય પછી પગલાં તો નથી રહેતાં પણ કદાચ હવાનો કોઈ રસ્તો હશે, કદાચ અહીંની હવા જ મને તેની પાસે લઈ જશે!

પોતાને ગમતી કોઈ વસ્તુ તૂટી- ફૂટી જાય કે બગડી જાય તોપણ માણસને દુઃખ થાય છે. આપણી પેન, આપણો ફોન, આપણું વાહન અને બીજું ઘણું બધું આપણા સાથે એવી રીતે જોડાયેલું હોય છે કે એના વગર અસ્તિત્વ જ અધૂરું લાગે. આ બધી ચીજો તો નિર્જીવ છે. જો નિર્જીવ વસ્તુ છોડતા આવું થાય તો જીવતા જાગતા સંબંધો તૂટવાની વેદના તો થવાની જ છે. નિર્જીવ વસ્તુઓ સાથે તો માત્ર આપણી આદતો જોડાયેલી હોય છે. સજીવ વ્યક્તિ સાથે તો આપણા વિચારો, આપણું સુખ, આપણું

દુઃખ અને આપણા વ્યવહારો જોડાયેલા હોય છે. એટલે જ નજીકના અને સાચા સંબંધોને તૂટવા ન દેવા.

ફક્ત 8 દિવસ અને 8 સંકલ્પથી મેળવો પરમ શાંતિ...!

શાંતિની શોધ અને પ્રાપ્તિ બહારથી અંદરની તરફ નહીં, પણ અંદરથી બહારની તરફથી પ્રક્રિયા છે. મનના કોઈ ખૂણામાં કંઈ વિખેરાયેલું હોય તો તેને એકત્રિત કરવું જરૂરી છે. ચાલો, આઠ દિવસનો અભ્યાસ શરૂ કરીએ. રોજની એક ક્રિયા નક્કી છે. જ્યારે પણ ભૂલો, ફરીથી શરૂ કરો...

પહેલો દિવસ સ્વીકૃત ભાવથી જીવો

તમારી પરિસ્થિતિ (તે ગમે તેટલી ખરાબ હોય) અને લોકો (જેમની સાથે તમે છો)ને તેજેવા છે, તેવા જ રૂપમાં સ્વીકાર કરો કારણ કે બીજાને બદલવાની કોશિશ કરવામાં તમે પોતે જ તમારી શક્તિ વેડફો છો. પહેલાં તમારી જાતને બદલો, તો પછી બધું આપોઆપ જ બદલાઈ જશે.

બીજો દિવસ આભાર માનો, આશીર્વાચન આપો

જો તમને એવું લાગતું હોય કે તમારા લીધે બીજાને દુઃખ કે નુકસાન થઈ રહ્યું છે, તોએવી વ્યક્તિને ખૂબ આશીર્વાચન આપો. આનાથી તમારી અંદર અટકી ગયેલી હકારાત્મક ઊર્જાનો પ્રવાહ વહેવા લાગશે, ચેતના શુદ્ધ થશે. તમે તમારો પ્રેમ વહેંચશો, તો દુનિયાભરનો પ્રેમનો ખજાનો તમારા માટે ખુલી જશે.

ત્રીજો દિવસ એક દિવસમાં એક સંકલ્પ

જે લક્ષ્યને સૌપ્રથમ મેળવવા ઇચ્છતાં હો, સવારે ઊઠો ત્યારે સૌથી પહેલાં તમારી સંપૂર્ણ શક્તિથી મનોમન તેનું પુનરાવર્તન કરો અને એ પૂર્ણ કરવામાં લાગી જાવ. રાત્રે સૂતી વખતે સંકલ્પ પ્રાપ્તિ માટે શાંતિથી આંખો બંધ કરીને મક્કમ બનો. સંકલ્પ લેવાથી જ સંકલ્પશક્તિ વધે છે અને પછી એકાગ્રતા પણ તમારો સાથ આપશે.

ચોથો દિવસ ફરિયાદ ન કરો

મનોમન નક્કી કરો કે કોઈ પણ વ્યક્તિને કંઈ પણ બાબત અંગે ફરિયાદ નહીં કરો. કોઈ પ્રકારની અપેક્ષા રાખ્યા વિના તમારું કામ કરતાં રહો. પહેલા જ દિવસથી આવી ટેવ છુટી જાય એવું તો નહીં કહી શકાય, પણ ધીરે ધીરે તમે ફરિયાદ કરવાનું છોડી દેશો. તેની સાથે ધીમે ધીમે દુઃખ પણ જતાં રહેશે.

પાંચમો દિવસ ક્રોધ ન કરો

જ્યારે પણ ગુસ્સો આવે, ત્યારે એને મનમાં થોડી વાર દબાવી રાખી માત્ર સાક્ષી બનીને પરિસ્થિતિને નિહાળો. ગુસ્સો તમને અંસતુલિત કરી દેનારી નકારાત્મક ઊર્જા છે. ગુસ્સામાં લોકોના હાથ-પગ અને શરીર ધૂજવા માંડે છે તે આ બાબતનું ઉદાહરણ છે.

છઠ્ઠો દિવસ ખુશ રહો

મનમાં ખુશીની ભાવના રાખો. તમને થોડા જ દિવસમાં ખ્યાલ આવશે કે આ ખુશીના તરંગ અનેક ગણા વધીને તમારા અંતર, ઘર, આસપાસના વાતાવરણમાં પ્રસરવા લાગ્યા છે. જ્યારે આપણે ખુશ રહીએ છીએ, ત્યારે ખુશી તેની પાછળ અનેક ખુશી લઈને આવે છે. ખુશાલીભર્યું મન તમારા માટે સુખના નવા દ્વાર ખોલી નાખે છે.

સાતમો દિવસ બસ એક મિનિટ

ઇશ્વર સાથે જોડાયા હોવાનો અનુભવ કરીને તેના પ્રત્યે આભારી બનો. ઇશ્વર સાથે જોડાવાનો અનુભવ શારીરિક શક્તિની અનુભૂતિ કરાવે છે. દિવસમાં એક મિનિટ માટે પણ પોતાના ઇષ્ટદેવનું નામ ઉચ્ચારવાથી માનસિક શાંતિ મળે છે.

આઠમો દિવસ સાક્ષીભાવથી જીવો

મનમાં સતત ચાલ્યા કરતાં વિચારોથી અલ્પિત રહેવાનો પ્રયત્ન કરો. મનમાં જે કંઈ વિચાર ચાલતાં હોય તેને સાક્ષીભાવે નિહાળો. શરૂઆતમાં ખ્યાલ નહીં આવે, પણ ધીરે ધીરે તમને પોતાને જ સમજાવા લાગશે કે કયો વિચાર સારો છે અને કયો ખરાબ? થોડા જ દિવસોમાં ખોટા વિચાર આવતાં અટકી જશે - લેખક - અજ્ઞાત

સુખી અને સંતોષી જીવનનાં નવ સૂત્રો

- 1] કામ કરવામાં આનંદ આવે એટલા પ્રમાણમાં સ્વાસ્થ્ય.
- 2] જરૂરિયાતો સંતોષી શકાય એટલું ધન.
- 3] મુશ્કેલીઓનો સામનો કરી, તેને માત કરવા માટેનું બળ.
- 4] પોતાની ભૂલ કબૂલ કરવા જેટલી મનની મોટાઈ.
- 5] પરિશ્રમ કરવાની અને સિદ્ધિ ન મળે ત્યાં સુધી પ્રયત્નો ચાલુ રાખવા જેટલી ધીરજ.
- 6] પાડોશીઓમાં સુન્દરતા, સજ્જનતા શોધી કાઢવા જેટલી ખેલદિલી.
- 7] બીજાને ઉપયોગી થવા જેટલો પ્રેમ.

8] ઈશ્વરની કૃતિઓને સમજવા માટેની શ્રદ્ધા.

9] ભવિષ્યની ચિંતા અને ડર ન રહે એટલા પ્રમાણમાં આશા.

માણસની પાંચ ખોટી ધારણાઓ તેને આખી જિંદગી દુઃખી કરવા માટે પૂરતી છે :

- (1) મારી મહેનત કરતાં મને ઓછું મહેનતાણું મળે છે અને મારું શોષણ થાય છે!
- (2) મારી લાગણીઓને કોઈ સમજતું નથી અને મારી વાત કોઈ સાંભળતું નથી!
- (3) મારા કામની કોઈ કદર કરતું નથી અને મને યશ મળતો નથી!
- (4) મેં હંમેશાં બધાને મદદ કરી છે અને હવે મારે જરૂર છે ત્યારે મને કોઈ મદદ કરતું નથી!
- (5) મારો કોઈ દોષ નથી હોતો અને છતાં મારો જ વાંક કાઢવામાં આવે છે!

ઘણાને દુઃખી થવામાં જ મજા આવતી હોય છે

દર્દ પચાડ કર, દવાનું પૂછ મા, એટલે કે તું ખુદાનું પૂછ મા,

નાવ જાવા દે ખુદાના નામ પર, તું સુકાનીને હવાનું પૂછ મા - શયદા

દુઃખ શું છે એની જેને ખબર નથી એ માણસ સુખી છે, પણ સુખ શું છે એની જેને ખબર નથી એ માણસ ક્યારેય સુખી થઈ શકતો નથી. આપણને દુઃખી થવાની અને દુઃખી રહેવાની એટલી બધી આદત પડી ગઈ છે કે આપણે સુખી થવાનું જ ભૂલી ગયા છીએ. હકીકતે તો આપણે જેને દુઃખ કહેતા ફરીએ છીએ એ દુઃખ હોતું જ નથી, આપણે તેને પંપાળી અને પોષીને આપણામાં ધરાવ જીવતું રાખીએ છીએ.

સુખી થવા માટે આપણને કારણ મળતું નથી અને દુઃખી થવા માટે આપણે કારણ શોધવું પડતું નથી! વાત વાતમાં આપણે બહુ સહેલાઈથી દુઃખી થઈ જઈએ છીએ. ઘણા લોકો તો એવા હોય છે જેને સુખ સદતું જ નથી, દુઃખી થવા માટે બહાનુની જ રાહ જોતાં હોય છે. ઘડીકમાં મૂડ ઓફ થઈ જાય છે. મગજ ઉપર ગુસ્સો સવાર થઈ જાય છે. ઘણા લોકો એવું કહેતા હોય છે કે યાર ક્યાંય મજા નથી આવતી! તેને પૂછીએ કે કેમ મજા નથી આવતી? તો એની પાસે કોઈ જવાબ હોતો નથી.

એવું નથી કે માણસ ક્યારેય દુઃખી ન થાય. દુઃખી થવું એ સ્વાભાવિક છે. જિંદગીમાં ઘણા પ્રસંગો એવા બનતા રહે છે કે માણસ ડિસ્ટર્બ થાય. કોઈના વર્તનથી આપણને ક્યારેક લાગી આવે છે. એણે મારી સાથે આવું કર્યું? આપણે માનતા અને ઇચ્છતા હોઈએ તેનાથી જુદું કોઈ કહે ત્યારે આપણે દુઃખી થઈ જઈએ છીએ. આપણે એ સ્વીકારી જ નથી શકતા કે આપણે જેને પ્રેમ કરીએ છીએ, આપણે જેને આપણા માનીએ છીએ એ એવું કંઈ કરે. આપણે એવું જ ઇચ્છતા હોઈએ છીએ કે આપણને ગમે એવું જ આપણા લોકો કરે. આપણને આપણો વાંક ક્યાંય દેખાતો જ નથી. દુઃખી આપણે થઈએ છીએ અને જવાબદાર બીજાને ઠેરવીએ છીએ.

દુઃખને બને એટલું ઝડપથી ખંખેરી નાખવું જોઈએ. આપણો પ્રોબ્લેમ એ છે કે આપણે દુઃખને ભૂલતા નથી. દુઃખને યાદ કર્યો રાખીએ છીએ. એક ડોક્ટરે કહ્યું કે, ગૂમડાને ખોતરીએ નહીં તો ગૂમડું ઝડપથી મટી જાય. દુઃખનું પણ એવું જ છે. દુઃખને ખોતરવાનું બંધ કરો તો સુખ ઝડપથી પાછું આવી જશે. મોટા ભાગે તો આપણે જ દુઃખને છોડવા નથી ઇચ્છતા હોતા. આપણને ટેન્શનમાં, ઉપાધિમાં, ચિંતામાં અને હેરાન થવામાં મજા આવતી હોય છે. ટેન્શન વગરનું જીવન આપણને માફક આવતું નથી.

ઘણા લોકો એવા હોય છે જેની પાસે દુઃખી થવા માટે આખું લિસ્ટ હોય છે. એક ચિંતા ટળે ત્યાં એ બીજી શોધી કાઢે છે. પ્રશ્નને હલ કરવા માટે સવાલ ઊભા કરતા રહે એવા લોકોની આપણે ત્યાં કમી નથી. ઘણાને તો ફરવા જવાનું પણ ટેન્શન હોય છે. મજા આવશે કે નહીં? બધી વ્યવસ્થા બરાબર થઈ જશે કે નહીં? આપણને ફાવે એવું રહેવાનું અને ભાવે એવું ખાવાનું મળશે કે નહીં? મજા માટે એની તૈયારી જ નથી હોતી.

જિંદગીમાં દરેક વાતને અત્યંત ગંભીરતાથી લેવાની જરૂર જ હોતી નથી. મોટા ભાગની વાતોને હળવાશથી લેવી જોઈએ. દરેક વાતમાં વિચાર કરવો સારી વાત છે, પણ વધુ પડતો વિચાર પણ ઘણી વખત આખી વાતને ગૂંચવી નાખતો હોય છે. ‘ઓવર થિંકિંગ’ પણ જોખમી છે. જે વાત માટે જેટલું વિચારવાની જરૂર હોય એટલું જ વિચારવું જોઈએ. વધુ પડતા વિચારો પણ દુઃખી થવાનું એક કારણ છે.

એક શાયરે લખેલી ગઝલની પંક્તિ છે. બેનામ સા યે દર્દ, ઠહર ક્યું નહીં જાતા? જો બીત ગયા હૈ વો ગુજર ક્યું નહીં જાતા! જે વીતી ગયું છે એ ભૂલી જઈએ તો જ જિંદગીની મજા છે, પણ આપણે એવું નથી કરતા. સતત જૂની વાતોને યાદ કરીને દુઃખી થઈએ છીએ. ઘણા લોકોને તો 'બિચારા' રહેવામાં જ મજા આવવા લાગે છે. કોઈ દયા ખાય, કોઈ સહાનુભૂતિ બતાવે તો એને સાડું લાગે છે. કોઈ દયા ન ખાય તો પણ એ દુઃખી દુઃખી થઈ જાય છે. મારી તો કોઈને દયા જ નથી! મારા વિશે તો કોઈ કંઈ વિચારતું જ નથી! આવી વાત સાંભળીને એક ભાઈને તેના મિત્રએ કહ્યું કે તું કોનું વિચારે છે? તું તો તારું જ વિચારે છે કે તારા માટે કોઈ કંઈ વિચારતું નથી! તું તારી ચિંતામાંથી બહાર આવ.

સૌથી મોટી વાત એ છે કે માણસની સુખી થવાની તૈયારી હોવી જોઈએ. જેને સુખી થવું જ ન હોય તેને કોઈ સુખી કરી શકે નહીં. કોઈ માણસ આપણને દુઃખી કરી શકે, પણ સુખી તો આપણે આપણી જાતે જ થવું પડતું હોય છે અને તેના માટે સૌથી પહેલાં એવું માનવાની જરૂર છે કે હું દુઃખી નથી. હું સુખી છું અને હું સુખી થવા માટે જ જન્મ્યો છું. મને કોઈ દુઃખી કરી શકે નહીં. દુઃખને હું મારામાં ટકવા જ નહીં દઉં, પણ ના, આપણે સુખી થવું જ નથી હોતું, કારણ કે આપણને દુઃખમાં જ મજા આવવા માંડી હોય છે.

બીમાર અને બીમારી વિશે થયેલાં સંશોધનો એવું કહે છે કે જેનામાં સાજા થવાની ઇચ્છા જેટલી તીવ્ર હોય છે એ એટલી ઝડપથી સાજા થઈ જાય છે. માણસ બીમાર પડે ત્યારે એ ડોક્ટર પાસેથી દવા લ્યે છે. દવા ખાય ત્યારે એ એવું જ માને છે કે આ દવા ખાઈશ એટલે હું સાજો થઈ જઈશ. આવી માન્યતા જ માણસને સાજા થવાની પ્રેરણા પૂરી પાડે છે. બીમારી અને દુઃખ શારીરિક હોય છે તેના કરતાં ઘણા બધા અંશે માનસિક હોય છે. બે વ્યક્તિને એકસરખી જ ઈજા થઈ હોય છતાં એકને વધુ દર્દ થાય છે ને બીજાને ઓછું દર્દ થાય છે. કોઈના પગમાં ફેકચર થાય તો એ બરાડા પાડે છે અને બીજાને એવું થાય તો સહન કરીને પણ હસતો રહે છે. કોઈ ઇન્જેક્શનની સોય જોઈને જ ધૂજવા લાગે છે, તો કોઈ હસતા મોઢે ઇન્જેક્શન લઈ લ્યે છે. આ વાત જ બતાવે છે કે દુઃખ એ માણસની માનસિકતા કેવી છે તેના પર આધાર રાખે છે. એક માણસ સાધુ પાસે ગયો. તેણે સાધુને સવાલ કર્યો કે દુઃખ એટલે શું? સાધુએ કહ્યું કે, દુઃખ જેવું તો કંઈ હોતું જ નથી. આપણે જ અમુક પરિસ્થિતિને દુઃખ માની લેતા હોઈએ છીએ. આપણે આપણી જિંદગીના અને આપણા સુખના ચોક્કસ ખ્યાલો મનમાં બાંધી લઈએ છીએ અને તેમાં

જરાકેય ફેરફાર થાય તો આપણે આપણી જાતને દુઃખી માનવા લાગીએ છીએ. દરરોજ રાતે નવ વાગ્યે સૂવાનો નિયમ બનાવી લઈએ છીએ અને પછી જે દિવસે નવ વાગ્યે સૂઈ ન શકીએ તે દિવસે દુઃખી થઈએ છીએ. તેનું કારણ એ જ હોય છે કે ક્યારેક મોડું થાય એવું સ્વીકારવા આપણું મન તૈયાર જ નથી થતું. સુખી થવા માટે એક યાદ રાખવા જેવી વાત એ છે કે ક્યારેય એવું ન માનવું કે બધું આપણે ધાર્યું હોય અને આપણે ઇચ્છ્યું હોય એ જ રીતે થાય, કારણ કે એવું નહીં થાય ત્યારે તમે દુઃખી થશો. ઊલટું એવું માનો કે આપણે ધારતા હોઈએ એવું થવાનું જ નથી, કારણ કે એ જ જિંદગી છે.

સુખ સહજ છે. દુઃખ અસહજ છે, પણ આપણે ઊંધું માનવા લાગ્યા છીએ. દુઃખને સહજ માનીએ છીએ અને સુખને અસહજ માનીએ છીએ. સુખ આપણને સદતું નથી અને દુઃખ આપણે છોડતા નથી. સુખ પાછળ ઘણા લોકો એટલા બધા દોડતા હોય છે કે એ દોડથી જ દુઃખી થાય. સુખ તો હોય જ છે. સુખને શોધવાનું હોતું જ નથી. માત્ર દુઃખને ખંખેરવાનું હોય છે. જેને સાચા અર્થમાં દુઃખ કહેવાય એવાં દુઃખ તો બહુ ઓછાં જ હોય છે. મોટા ભાગે તો આપણાં દુઃખ આપણે માનેલાં અને ઊભાં કરેલાં હોય છે અને આ દુઃખ સાથે આપણને એવું ફાવી ગયું હોય છે કે આપણને તેના વગર ઇચ્છી જ લાગતું નથી. ચાર બહુ બિઝી છું, ખૂબ જ કામ છે, ઘણાં બધાં ટેન્શન છે, નવરાં જ નથી થવાતું. આવાં વાક્યો હવે દરરોજ સાંભળવા મળે છે. આપણે બધી જ વસ્તુને અને દરેક કામને ઉપાધિ ગણીને જ કરવા લાગ્યા છીએ. કોઈ કામ આપણને સહજ લાગતું જ નથી. જલ્દી જલ્દી બધું જ કરવામાં આપણે જીવવાનું જ ભૂલી ગયા છીએ. તમને ક્યારેય એવું લાગે છે કે તમે ઘણી બધી કારણ વગરની ચિંતા કરો છો? બસ આ ચિંતાઓ ખંખેરી નાખો, સુખ તો તમારી રાહ જોઈને જ બેઠું છે. સુખ તમારી અંદર પ્રવેશે એટલી મોકળાશ તો એને આપો - ચિંતનની પળે - કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

છેલ્લો સીન

જેઓ વધારેમાં વધારે ફરિયાદ કરે છે, એમના વિશે સૌથી વધારે ફરિયાદો હોય છે - મેથ્યુ હેનરી

આજનાં બાળકોની આંખોનું તેજ જાળવો

તમારી વય વધે છે, વાળ સફેદ થાય છે. કદાચ હૃદય કે આંતરડાં નબળાં પડે છે પણ માત્ર ઈશ્વરે આપેલી આંખ જ તમને મોડે સુધી સથવારો આપવા માગે છે પણ આપણે એ આંખને સાચવીએ છીએ ખરા?

ભગવદ્ ગીતામાં ભગવાન કૃષ્ણે અર્જુનને કહેલું કે મારા સ્વરૂપને તું હજારગણું અને અનેક ઘાટમાં જોઈશ પણ તે માટે આ તારી ભૌતિક આંખો કામ નહીં લાગે. તે માટે તારે દિવ્ય ચક્ષુ જોઈશે. માનવીને આ આંખોની દિવ્ય દ્રષ્ટિ ન મળે ત્યાં સુધી આ જગતને જોવા માટે તેણે તેને ભગવાને આપેલી બે ભૌતિક આંખોથી જોવાનું રહેશે.

પણ જેને આપણે તમામ જણ શરીરના રતન રૂપે ગણીએ છીએ તે આંખોને સાચવીએ છીએ ખરા ? ચારેકોર હું જોઉં છું કે બચપણથી જ બાળકોની આંખો અને આંખોના તેજને હાનિ કરનારા અને આંખના તેજને ઓજપાઈ જવાના જ ધંધા કરીએ છીએ. આજે દરેક ચારમાંથી એક બાળક રાત પડે એટલે બરાબર જોઈ શકતું નથી કે વાંચી શકતું નથી. શહેરોમાં મોટરોના અકસ્માત થાય છે તેમાં આંખે ઓછું જોનારા કે નાઈટ બ્લાઈન્ડનેસવાળાના અકસ્માતનું પ્રમાણ ૨૦થી ૨૫ ટકા વધી ગયું છે.

મારી પાસે 'ધ નેચરલ વે ટુ બેટર આઈ સાઈટ' નામનું ડૉ.. જે. આઈ. રોડેલ નામના નેચરોપથીનું પુસ્તક છે અને આંખ વિશેના એન્સાઈકલોપીડિયા જેવું ડૉ.. સાયમન ઇંગ્લનું પુસ્તક 'ધ આઈ-એ નેચરલ હિસ્ટ્રી' છે. આ વિદ્વાન લેખકે સરસ વાત કરી છે. તમારી વય વધે છે, વાળ સફેદ થાય છે. કદાચ હૃદય કે આંતરડાં નબળાં પડે છે પણ માત્ર ઈશ્વરે આપેલી આંખ જ તમને મોડે સુધી સથવારો આપવા માગે છે પણ આપણે એ આંખને સાચવીએ છીએ ખરા ? મને હજી ૮૧ની ઉંમરે મોતિયો આવ્યો નથી. વાંચવાના ચશ્માંના નંબર સતત બદલાવા પડતા નથી. શું કામ? ગાંધીજીના નિસર્ગોપચાર આશ્રમમાંથી મને આંખને સાચવવાનો ઈલમ મળ્યો છે. ખાનપાનમાંથી ખાંડને તિલાંજલી આપી છે. આજે ખાંડથી માત્ર તમે ડાયાબિટીસને કારણે ડરો છો પણ ખાંડ તમારી આંખનીય દુશ્મન છે. આંખના તેજ માટે વિટામિન 'એ' જરૂરી છે. પણ તે માટે હું લીવર કે માછલી કે ઇંડાની ભલામણ નહીં કરું. સૌથી મોટો સોર્સ ગાજરમાં છે. પાલકની ભાજી, આલુ બુખારા, પપૈયા અને ખાસ કરીને આમળામાં છે.

શિયાળામાં તાજા આમળાનો રસ મધ સાથે પીવાનું કોઈને યાદ આવે છે ? આંખને તો આપણે 'ટેઈકન ફોર ગ્રાન્ટેડ' લઈ લીધી છે. અમે નાના હતા ત્યારે મારી બા કાળી દ્રાક્ષ રાત્રે પલાળીને સવારે તેનું પાણી પાતી. આજે પણ હું ૪૦ વર્ષથી કાળી દ્રાક્ષનું પાણી સવારે પીઉ છું. લેખક તરીકે મારે મોટી ઉંમર સુધી લખવું-વાંચવું છે. ભીડ પડે તો રાતેય મારે વાંચવું કે લખવું પડે છે પણ હું આંખના રતનને સૂર્યાસ્ત પછી વાંચવામાં, લખવામાં કે ટીવી જોવામાં વેડફતો નથી. આંખ માટે તમે ગમે તેટલું આધુનિક વિજ્ઞાન વાંચો પણ આંખને માટે કુદરતી જાળવણી અને કુદરતી ઉપચાર જ મૂલ્યવાન છે. ભગવાન કૃષ્ણે અર્જુનને દિવ્ય દ્રષ્ટિથી જોવાનું કહેલું. તો અંગ્રેજ કવિએ લગભગ એવી જ વાત કરીને કહેલું કે આંખ તો આત્માની બારી છે. આ બારી થકી તમે માણસના ચારિત્ર્યને નિહાળી શકો. તમારી આંખ ઘણું કહી દે છે. આચાર્ય રજનીશ કહેતા કે કોઈ સાથે આંખ મિલાવશો નહીં. આંખની શક્તિ ગજબની હોય છે.

મસ્કાલીન નામની ઔષધિ આંખની શક્તિને અનેકગણી વધારી દે છે પણ તે દુર્લભ છે. જો આંખની શક્તિ જબરદસ્ત હોય તો તે સાચવવા જેવી ખરી કે નહીં? કવિઓએ વધુમાં વધુ વર્ણન કર્યું હોય તો તે બીજા શરીરનાં અંગ કરતાં વાળ પછી આંખનું કર્યું છે.

સુરેશ દલાલે લખેલું-આ આંખ મળી

તો મળ્યું આભ, ને ચરણ મળ્યાં તો ધરતી કુદરતે બક્ષેલી આ આત્માની બારી જે મફતમાં ભેટ મળેલી છે તેની ત્યારે જ કિંમત સમજાય જ્યારે તે ઝાંખી થાય છે કે આંખ ચાલી જાય છે. મહાન ફિલસૂફ જયો પાલ સાત્રગ્ને ૭૯ની ઉંમરે આંખની ઝાંખપ આવી. એટલા માટે કે તે સાકરના શોખીન હતા. તેમણે બીજા પાસે પુસ્તકો વાંચાવવા પડતાં ત્યારે તે કહેતા કે બીજા પાસે લેખ લખાવવો કે પુસ્તક વાંચાવવું તે તો જાણે સુંદરીના હોઠ ઉપર કાગળ રાખીને ચુંબન કરવા જેવું લાગે છે. દક્ષિણ ભારતમાં લાડકી દીકરીને નૈના કહે છે. રજપૂતો આંખના સોગંદ ખાય છે. શિવની પૂજામાં એક કમળ ઓછું પડેલું ત્યારે રાવણે એક આંખ કાઢીને ધરી દીધેલી. 'આંખની શરમ' એ શબ્દ ખૂબ વપરાય છે.

તમારી પાસે કોઈ ઉછીના પૈસા માગે અને ના પાડવા હોય તો આડું જોઈને ના પાડવી પડે છે. આંખની શરમ ગજબની હોય છે. માનવવિકાસ અથોત્ ઉત્ક્રાંતિવાદને વહેતો કરનારા વિજ્ઞાની ચાર્લ્સ ડાર્વિને કહેલું કે મને એક ભયાનક પળ બરાબર યાદ આવે છે કે જો મારી આંખ ચાલી જશે તો? અને એ વિચારથી હું ઠંડોગાર બની ગયેલો. આપણે આંખની કિંમત કે એનું

પોટેન્શિયલ

જાણતા નથી. આપણી આંખ રંગો પારખવાની અદ્ભુત શક્તિ ધરાવે છે. જુદી જુદી રંગની સપાટીના એક કરોડ રંગો આંખ જોઈ શકે છે. પણ જગતમાં દરેક સમયે ૭થી ૧૦ ટકા લોકો રંગ-આધળા (કલર બ્લાઈન્ડ) હોય છે. અને એટલી જ સંખ્યામાં રતાંધળા એટલે કે રાત્રે ન જોઈ શકનારા હોય છે. તેની સંખ્યા રોજબરોજ વધે છે અને આજે તો ઘણાં બાળકો પણ રાત્રે ઓછું જોઈ શકે છે.

આ સંખ્યા ૨૧મી સદીમાં સતત વધવાની છે. સ્ત્રીઓને ઈશ્વરે આપણા કરતાં વધુ તેજસ્વી આંખ આપી છે. કદાચ એટલા માટે કે ચશ્માંવાળી સ્ત્રીનું રૂપ અડધું થઈ જાય છે. લંડન યુનિ.ના મહિલા પ્રોફેસર ડિયાને મેકગનેસે આંખના સંશોધન પછી કહેલું કે પુરુષો ઝાંખા પ્રકાશમાં વાંચી ન શકે પણ સ્ત્રી ઝાંખા પ્રકાશમાં વાંચી શકે છે. આ વાત ૨૧ વર્ષ પહેલાં કહેલી. પણ આજે સ્ત્રીઓએય તેમની આંખ વધુ બગાડી છે. આંખના તેજ છે ત્યાં સુધી તેની તમને કિંમત નથી. ૧૯૮૧માં મને આંકડા મળેલા કે ભારતમાં દર વર્ષે આંખની કાળજી નહીં લેવાથી સવા લાખને અંધાપો આવે છે તેમાં નાઈટ બ્લાઈન્ડનેસના તો કોઈ આંકડા મળતા નથી. મુંબઈના પરાંમાં રહેતા સુથાર હરસોરા રતાંધળા છે તેથી મિસ્ત્રીનું કામ રાત્રે કરી શકતા નથી - આસપાસ, કાંતિ ભદ્ર

ધ મેજિક

‘ધ સિક્રેટ’ અને ‘પાવર’ની સફળતા બાદ લેખિકા રોન્ડા બર્નનું ત્રીજું પુસ્તક છે ‘ધ મેજિક.’ આગળનાં બંને પુસ્તકો કરતાં આની લેખન શૈલી તદ્દન જુદી છે અને આ મેજિક (દૈવીશક્તિ)ની અસર જીવન પર કેવી રીતે પાડવી તેનું માર્ગદર્શન અપાયું છે. લેખિકા માને છે કે દરેક સફળ વ્યક્તિમાં આભારવૃત્તિ હોય છે. જીવનમાં જે નથી મળ્યું તેની ચિંતા છોડી જે મળ્યું છે તેના માટે જો કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરીએ તો જીવનમાં જાદુઈ અસર જોવા મળશે. ‘ધ મેજિક’નો આ સંદેશ છે. થોડા વિચારો જોઈએ.

કંઈ મેળવવું હોય તો સામે કંઈક આપવું પડે છે. જે મળ્યું છે તેના માટે આભાર માનશો તો વધારે મળશે. બીજાઓની ટીકા નેગેટિવ ઊર્જા પેદા કરે છે અને આકર્ષણના નિયમ પ્રમાણે જીવનમાં નકારાત્મકતા લાવે છે. આભારવૃત્તિ સંબંધી સુધારે છે. જેને આપણે નસીબ માનીએ છીએ તે પણ આ કૃતજ્ઞતાનું જ વળતર છે. અમુક રોજિંદી વસ્તુઓને આપણો અધિકાર માની લઈએ છીએ. જેમ કે

પાણી અને વીજળી. જો એક દિવસ પાણી કે વીજળી બંધ રહે તો કેવા અકળાઇએ છીએ પણ એ જ્યારે મળે છે ત્યારે કોઈનો આભાર માન્યો છે? દરેક ખરાબ સ્થિતિમાં પણ કંઈક સાડું હોય છે માટે તેના પર ધ્યાન આપો.

કોઈ વસ્તુ મળે તે પહેલાં એનો આભાર માનવાની આદત કેળવો. ભોજન પહેલાં આભાર માનવાની પ્રથા સદીઓ જુની છે. દરેક આદિવાસી વિધિમાં ઇચ્છિત ઘટના પહેલાં એનો આભાર માનવામાં આવે છે. આભાર સંપત્તિ છે, ફરિયાદ દરિદ્રતા છે. બીજાની વર્તણૂક પર આપણો કાબૂ નથી માટે સારા કે ખરાબ દરેક વ્યવહારનો આભાર માની પોતાના માર્ગ પર આગળ વધતા રહો. દરેક ક્રિયાની પ્રતિક્રિયા હોય છે. જેમ બીજાનો સારો વ્યવહાર આપણને ગમે છે, તેમ આપણો સારો વ્યવહાર બીજાની વર્તણૂક બદલી શકે છે. મનમાં જેટલો દ્વેષ રાખશો તેટલો ભારેલા અગ્નિની જેમ તમને એદઝાડતો રહેશે.

નાની બીમારીમાં પણ ઘણા લોકો એના વિશે સંશોધન કરવા માંડે છે અને સમસ્યાને વધારે જટિલ બનાવી દેતા હોય છે. બીમારીમાં પણ જો સ્વસ્થતાના વિચારો કરશો તો બીમારી દૂર કરવામાં મદદ મળશે. કંઈ પણ ન ધારેલું બને તો આપણે માની લઈએ છીએ કે એ ખરાબ જ હશે. પણ એવું હંમેશાં હોતું નથી.

દરેક સ્થિતિમાં ફરિયાદો કરનાર જ્યાં હતા ત્યાં જ રહી જાય છે. જ્યારે તમે બીજાને મદદ કરવાનું વિચારો છો ત્યારે આંતરિક શક્તિ આપોઆપ આવી જાય છે. તમે પોતે જાદુની છડી બની જાઓ છો. ભૂલ વિના પ્રગતિ થતી નથી માટે પોતાની ભૂલને સ્વીકારતા શીખો. પોતાની ભૂલ માટે બીજાને દોષી ન ગણો. ભૂલોની એક સૂચિ બનાવી એમાંથી કેટલું શીખ્યા છો તે નક્કી કરો. પ્રગતિ માટે એ જરૂરી છે.' - નવી નજરે, બકુલ બક્ષી

દવાના ખર્ચથી બચવા સ્વાદને કંટ્રોલ કરો

ખોરાકનો ચસ્કો ૧૦ વર્ષ પછી દરેક ગુજરાતીને તબિયત માટેના ખર્ચના ખાડામાં ઉતારે છે. આજે ૯૦ ટકા સ્ત્રીને રસોઇ કરવી ગમતી નથી. રસોઈયણો ભડકા તાપ રસોઇ ખતમ કરી એક ઘરથી બીજા ઘર અને ત્રીજા ઘરે 'રસોઇ પકાવવા' નહીં પણ રસોઇ પતાવવા જાય છે.

અલાન વોટસ નામના લેખક એક ફિલસૂફ છે. અમેરિકાના આ યોગી ભારતથી આકર્ષાઈને ઋષિકેશ આવેલા. તેમણે ઘણી ફિલસૂફીની ચોપડીઓ લખી છે. મારા પ્રિય લેખક તરીકે મેં તેમની નાની પુસ્તિકા 'ડઝ ઈટ મેટર ? એસેઝ ઓન મેન્સ રિલેશન ટૂ મટીરિયાલિટી' ખરીદી. મારા આનંદ અને આશ્ચર્ય સાથે તેમાં માત્ર આજની ભૌતિકતા વિષે ફિલસૂફી જ નથી હાંકી, પણ આધુનિક માનવીના સત્યહીન ખોરાક, વધુ પડતા તાપથી જલદી જલદી પકાવેલા ખોરાક અને રસોડા વિષે પણ એક પ્રકરણ છે. આ લેખમાં મારે ગુજરાતીઓનો સ્વાદિષ્ટ ખોરાકનો ચસકા ઉપર લખવું છે. આ ખોરાકનો ચસ્કો ૧૦ વર્ષ પછી દરેક ગુજરાતીને મહિને R ૧૦૦૦થી R ૧૦૦૦૦નાં તબિયત ઉપરના ખર્ચના ખાડામાં ઉતારે છે.

અલાન વોટસ એ ઘઉંમાંથી બ્રેડ બનાવે છે તેની પ્રક્રિયા વિષે લખ્યું છે - અમારા અમેરિકનોની ખેતી એકરોના એકરો-હજારો એકરોના વૃક્ષવિહીન હાલતમાં થાય છે. કાન્સારા અને નેબેરકામાં ઘઉં ઉગાડાય છે. નાનકડા વિમાનમાંથી ઘઉંના છોડ ઉપર જંતુધ્ન દવા છંટાય છે. પછી તોતિંગ મશીનથી ઘઉંની લલણી થાય. પછી તેને મોટી મશીન-ઘંટીમાં દળાય છે. તેમાં ડિટરજન્ટો અને ડિસઇનફેક્ટરોથી (જંતુધ્ન દવા) ઉમેરાય છે. પછી તેના યાંત્રિક લુવા બને છે. બેકિંગ ફેક્ટરી (ઓટોમેટિક)માં તેમાં ચોકનો પાવડર ઉમેરાય છે. ઉપરાંત પેન્ટોથેનિક એસિડ પાયરોડોક્સિન, પારા એમિનોબેન્ઝોઇક એસિડ અને આર્ટિફિશિયલ ફ્લેવર્સ ઉમેરાય છે.

આ બધા એસિડ નામવાળા પદાર્થો ટકાઉપણા કે સ્વાદ વધારવા વપરાય છે પછી તેનો આથો આવે છે. આ આખી પ્રક્રિયા અલાન વોટસએ 'સાન્ટિફિક અમેરિકન' નામના મેગેઝિનમાંથી જાણી છે. આ બ્રેડ જેમાં અનેક રસાયણો છે તે આપણે ખાઈએ છીએ. ઘરની રોટલી ભાવતી નથી તેવાં બાળકોને આ બ્રેડ ભાવે છે, કારણ કે તેમાં ટેસ્ટ-એનહાન્સર એટલે કે સ્વાદ વધારનારાં હાનિકારક રસાયણો હોય છે. આ રસાયણો આંતરડા-લીવરને નુકસાન કરે છે. એસિડિટી કરે છે. અલાન વોટસ બીજો પણ એક કટાક્ષ કરે છે. 'આપણે ખોરાકને ઉતાવળે ઉતાવળે પકાવીએ છીએ.

હું હિમાલયનાં જંગલોમાં ગયો ત્યાં સ્ત્રીઓ છાણાંના ધીમે તાપે રસોઇ પકાવે છે, પણ આપણે તો બધું જ ઉતાવળે ઉતાવળે જ જોઈએ. રેસ્ટોરાંના રસોઈયા ભયંકર ભડાકાવાળા તાપે બધું પકાવે

છે. તેથી સ્વાદ ચાલ્યો જાય છે તેમાં સ્વાદ લાવવા માટે પછી આજીનો મોટો નામનો સફેદ જાપાની બ્રાન્ડેડ પાવડર નાખીએ છીએ. આપણે માઇક્રોવેવ વાપરીએ છીએ બધું જ રશ રશ થાય છે. તમારા સ્વાદુપિંડ માટે રસોઈને રસાયણોથી બગાડાય છે પણ પછી તમે નિરાંતે જમતા નથી.' અલાન વોટસે ઘણી ઝીણી ઝીણી વાતો પર ધ્યાન દોર્યું છે.

શું કામ ધનિકમાં ધનિક દેશના રસોડા પ્રમાણમાં નાના છે? રસોડું તો જાણે અણમાનીતી સ્ત્રી માટે હોય તેમ સાંકડું છે. રસોડું દિવાનખાના જેવું હોવું જોઈએ. જ્યાં માતા રસોઈ કરતા બાળકોને રમાડી શકે. રસોડાંમાં લાયબ્રેરી હોવી જોઈએ. રસોઈ કરનારી બાઈ સૌની લાડકી હોવી જોઈએ. રસોઈ કરનાર પ્રત્યે ગુસ્સો ન કરવો જોઈએ. તેના નિ:સાસા તમારી વાનગીમાં આવે છે તે માનો છો? એક અંગ્રેજી વાક્ય ચોટદાર છે તે ટાંકું છું. અલાન વોટસ કહે છે કે માય ફેથ ઇન હ્યુમન નેચર ટેલ મી ઘેટ ઘેર કેન બી નો ટેસ્ટ એટ ધ ડાઇનિંગ ટેબલ વિઘાઉટ લવ ઇન ધ કિચન. રસોડા પ્રત્યે તમને પરમ પ્રેમ હોવો જોઈએ.

રસોડા પ્રત્યે પ્રેમ નથી, ત્યાં માનવી પ્રત્યે પ્રેમ નથી. આજે ૯૦ ટકા સ્ત્રીને રસોઈ કરવી ગમતી નથી. રસોઈ કરનારી સ્ત્રી એક જમાનામાં માતા હતી. તેથી જ માતાની રસોઈ, માતાના પાપડ, માતાના અથાણા, માતાના હાથની બનાવેલી દાળ કે દાળ ઢોકળીનો સ્વાદ હંમેશાં યાદ રહે છે.

મેં જોયું છે કે મારી માતાના હાથની સાદી રસોઈથી કદી હું બીમાર પડ્યો નથી. ઉપરાંત મુંબઈમાં કાંદિવલીમાં મારે હાથે ૧૦ વર્ષ રસોઈ કરી ત્યારે માંદો પડ્યો નથી. સ્વયંપાકી બ્રાહ્મણો હતા પણ આજે રસોઈમાં પ્રેમ રહ્યો નથી. રસોઈયણો ભડકા તાપ રસોઈ ખતમ કરી એક ઘરથી બીજા ઘર અને ત્રીજા ઘરે 'રસોઈ પકાવવા' નહી પણ રસોઈ પતાવવા જાય છે. શહેરી માનવીનાં જીવનમાં આનંદના જાણે માત્ર ૩ સાધનો છે.

સેક્સ, સ્વાદિષ્ટ ભોજન અને ટીવી. સ્વાદિષ્ટ ભોજન ખાવામાં ખોટું, પરંતુ ગૃહિણીઓ રસોઈથી કંટાળે છે. બીજાને ઘરે કે જ્ઞાતિમાં જમવાનું નિમંત્રણ મળ્યું એટલે ભયો ભયો અરે એવા નિમંત્રણ રેસ્ટોરાં તૈયાર છે અને ભરપૂર છે. તમે હોટેલ કે રેસ્ટોરાંમાં જમો છો તે વધુ સ્વાદિષ્ટ લાગે છે, કારણ કે તેમાં કૃત્રિમ સ્વાદ માટેની ચીજો ઉમેરાય છે. સૌથી વધુ 'મોનોસોડીયમ ગ્લુટામેટ' નામનો રાસાયણિક પદાર્થ છે તે વપરાય છે. તેનું બ્રાન્ડ નામ આજી-નો-મોટો છે. ૩૦

વર્ષ પહેલાં ચીન, હોંગકોંગ, જાપાન અને સિંગાપોર મલેશિયાથી ગુજરાતીઓ આ પાવડર લાવતા હતા. હવે ઠેર ઠેર ભારતમાં મળે છે.

ચીન-જાપાનમાં તો માંસ-મચ્છીની વાનગી સ્વાદિષ્ટ બનાવવા આજીનો મોટો વપરાતો પણ ગુજરાતણો જે ફોરવર્ડ છે તે તો શાક ન પકાતું હોય કે ઢોકળાંનાં આથામાં હવે તો ઇનોસન્ટ સોલ્ટ પણ નાંખે છે. ગુજરાતી ગૃહિણી શાક, દાળ, પીત્તા, વગેરેમાં આજીનો મોટોનો પાવડર નાંખે છે. તમે રેસ્ટોરાંમાં જમ્યા પછી કે વધુ પડતી સ્વાદિષ્ટ રસોઇ જમો પછી વધુ પડતી તરસ લાગે છે, તેમાં આજીનો મોટો અગર મોનોસોડિયમ ઝુટામેટ જવાબદાર છે.

વધુ પડતું પીણી પીવાય તેનાથી અને મોનોસોડિયમ ઝુટામેટને શરીર બહાર ફેંકવા કિડનીને જોર પડે છે. તેથી કિડની નબળી પડીને રોગિષ્ટ બને છે. આજીનો મોટોવાળા પદાર્થ ખાનારાં બાળકોની બુદ્ધિ મંદ થાય છે. આજીનો મોટોવાળી વાનગીના ઉંદરડા પર પ્રયોગ કર્યા તો માલુમ પડ્યું કે તેના મગજને હાનિ થાય છે! બી.બી.સી.ની ફૂડ ટેકેનોલોજિસ્ટે ચેતવ્યાં છે કે ૪૫ની ઉંમર પછી ખોરાકનું પ્રમાણ ઓછું કરતા જાઓ નહીંતર પાર્કિન્સન (કંપવા) અને અલ્ઝેનીયરનો (વિસ્મૃતિ) ભોગ બનશો. - કાંતિ ભટ્ટ

ઘડપણ સડવા માટે નથી

માણસ સાઠ વટાવે પછી થોડાક ડરામણા શબ્દોનું બ્લેકમેઈલ શરૂ થઈ જાય છે: બ્લડ-સુગર, કોલેસ્ટરોલ, બ્લડ પ્રેશર, આરથાઈટીસ, બાયપાસ, ઘડપણ અને મૃત્યુ. ઘણા લોકો ઘડપણમાં દુઃખી થવા માટે યુવાનીમાં રોગના ખાતામાં દુઃખની થાપણ મૂકી રાખે છે. પાછલી ઉંમરે દુઃખ એમને વ્યાજમુદ્દલ સાથે પાછું મળે છે.

જ્યાં જ્યાં નજર કરીએ ત્યાં એડવાન્સ બૂકિંગ કરાવીને ઘડપણમાં રોગોનું મ્યુઝિયમ બનીને ખાટલે પડેલા ખોળિયા જોવા મળે છે. એમના જિગરજાન દોસ્તનું નામ છે, ગળફો. એમની ગર્લફેન્ડનું નામ છે, થૂંકદાની. એમની પ્રિયતમાનું નામ છે, પથારી. રવિશંકર મહારાજ વારંવાર કહેતા કે ઘરડમાં ચાલે તે ઘરડો. ઘડપણનું સર્જન સડવા માટે નથી થયું. માણસે ઘરડા નથી થવાનું, પણ વૃધ્ધ થવાનું છે. જે વૃધ્ધિ પામ્યો એ વૃધ્ધ.

પાછલી ઉંમરે સુખી થવાના સચોટ ઉપાયો કયા ? ગમે એ ભોગે યુવાનીમાં બેઠાડુ બનવાનું ટાળવું રહ્યું. જેટલું ચલાય એટલું ચાલવું અને વળી ઝડપથી ચાલવું.

ચલના જીવનકા નામ

ચલતે રહો શુભહ શામ

પરસેવાના બે પ્રકાર છે. એક છે હરામનો પરસેવો અને બીજો છે ખરી કમાણીનો પરસેવો. મુંબઈમાં ભેજ એટલો કે આળસુના પીરને પણ પરસેવો વળે. એ હરામનો પરસેવો ગણાય. શિયાળામાં કોઈ માણસ એકાદ કલાક કસરત કરે અને શરીરે પરસેવો વળે એ ખરી કમાણીનો પરસેવો ગણાય. એ પરસેવો રોગમુક્તિ(healing)નો ખરો ઉપાય છે. કમાણીનો પરસેવો ઉંમરને ખાઈ જાય છે. પાછલી ઉંમરે દુઃખી થવાના ઘણા રસ્તા છે. ઓફિસની ખરશીમાં પોટલું થઈને બેસવું એ પહેલો ઉપાય છે. વ્યસનો વિનાની યુવાની ઘણા લોકોને નથી ગમતી. પૈસા કમાવા સિવાય અન્ય કોઈ વાતમાં રસ ન લેવાની ટેવ યુવાનીને કદરૂપી બનાવે છે. સાહિત્ય, સંગીત, કળા, નાટક અને કવિતા જેવી 'ફાલ્તુ' બાબતોથી દૂર રહેનારા ઝટ ઝટ સડે છે. આવા લોકોને તાણ નામની વેમ્પ અકાળે ધરડા બનાવે છે. કેવળ પૈસો કમાનારી વ્યક્તિને સાચી મૈત્રી સાંપડતી નથી. પરિણામે જીવન ઝટ કટાઈ જાય છે.

પુસ્તક વાંચવાની ટેવ હોય એવો સ્ફૂર્તિમંત વૃદ્ધ કંટાળતો નથી. સંગીતમાં રસ લેનારો વૃદ્ધ નવરાશને શણગારતો જોવા મળે છે. મૈત્રીવૈભવ ધરાવનારા દાદા ખાસા રળીયામણા જણાય છે. અન્ય માટે કશુંક કરી છૂટવા તત્પર એવાં દાદીમા આદરણીય જણાય છે. પારકી પંચાતથી દૂર રહીને નિજાનંદમાં મસ્ત રહેનારા દાદાને ખાલીપો પજવતો નથી. ધરના સંતાનો એમનાથી કંટાળતા નથી. પુત્રવધુને એમની હાજરી ખટકતી નથી. કેટલાક વડીલોથી પરિવાર કંટાળે છે. એ કંટાળો સાબિત કરે છે કે વડીલ હજી જીવે છે. આવું ઘડપણ અભિશાપ ગણાય.

જે વૃદ્ધ છે એ તબિયતનો રાંક નથી હોતો. પુસ્તકપ્રેમ, કળાપ્રેમ, મનોરંજન, મૈત્રી અને પ્રસન્ન સ્મિતથી શોભતો કરચળિયાળો ચહેરો એમના સમગ્ર જીવનનું ઓડિટ પ્રગટ કરતો રહે છે. આવો વૃદ્ધ છેક સુધી પોતે સ્થાપેલી કે ઉછેરેલી સંસ્થાની ખુરશી પર ફેવિકોલ (અમેરીકામાં Crazy Glue) લગાડીને ચોંટી રહેતો નથી. શંશોધનોએ સાબિત કર્યું છે કે નિયમિતપણે ચર્ચમાં જનારા લોકો લાંબું જીવે છે. ભગવાન નામનું ટ્રાન્કિવલાઈઝર જબરી રાહત સાવ ઓછી કિંમતે પહોંચાડે છે. ડગને રવાડે ચડવા કરતાં કૃષ્ણને રવાડે ચડવું સાડું.

જે બાલ્ટી કટાઈને કાણી નથી થતી એને છેક છેલ્લે સુધી કોઈ ભીનો સ્પર્શ મળી રહે છે. એ સ્પર્શ જીવનદાયી છે. લાંબા આયુષ્યના શાસ્ત્રને gerontology કહે છે. આપણા ધરડા નેતાઓ ઝટ નિવૃત્ત થતા નથી. સત્તા ન છોડવાની એમની ચીટકુ વૃત્તિને gerentocrazy કહે છે. કટાઈ જવા માટેનો શ્રેષ્ઠ

સમય યુવાની છે. ઘરડા થવું એ ગુનો છે. વૃદ્ધ થવું એ વિશેષાધિકાર છે. સતત સમૃદ્ધ થતો રહે તે વૃદ્ધ. વિચારની વૃદ્ધિ

ખિસકોલી ઘરડી થાય તોય દોડવામાં ધીમી પડતી નથી. પુષ્પ ખરવાની અણી પર હોય તોય સુગંધ આપવામાં પાછીપાની કરતું નથી. હરણ ગમે એટલું ઘરડું હોય તોય એની દોડવાની ગતિ જળવાઈ રહેતી હોય છે. ઘરડા હાથીનું ગૌરવ પણ છેલ્લી ક્ષણ સુધી અકબંધ રહેતું હોય છે. જે માણસ મોટી વયે પણ નવું નવું વાંચવાનું, વિચારવાનું અને નિર્મળ આનંદ પામવાનું વ્યસન છોડવા તૈયાર નથી એ ખરા અર્થમાં વૃદ્ધ છે. એવા માણસને 'ઘરડો' કહેવો એ એનું અપમાન છે. અમેરિકાના બનોર્ડ બારુચ કહે છે :

ઘરડા થવાની ઉંમર

હું આજે છું એનાં પંદર વર્ષ પછીની જ હોય છે. - ડૉ.ગુણવંત શાહ
લેખકના 'વૃક્ષમંદિરની છાયામાં' પુસ્તકમાંથી સાભાર

દરેક માણસ થોડોક 'જિનિયસ' હોય છે

હું તમારી જીતનો હિમાયતી છું એટલે, સાથ કાયમ આપવાનો, વારતાના અંતમાં, જિંદગીભર આપતાં આવ્યા છો જાકારો ભલે, હું તમારો લાગવાનો, વારતાના અંતમાં - દિનેશ કાનાણી 'પાગલ'

'એને કેવી રીતે સમજાવવો એ જ મને સમજાતું નથી. એ કોઈ વાતમાં સમજતો જ નથી. કોઈની વાત સાંભળવાની કે સમજવાની તેની તૈયારી જ નથી.' ઘણા લોકોના મોઢે આપણે આવી વાત સાંભળીએ છીએ. ઘણી વખત કોઈને સમજાવવા માટે આપણે કોઈને શોધીએ છીએ. તું વાત કરજે, એ તારું સાંભળશે, તારી વાત માનશે. જિંદગીમાં બે વસ્તુ સૌથી અઘરી છે, એક તો માણસને સમજાવવો અને બીજું માણસને સમજવો. જ્યાં સુધી તમે કોઈને સમજી ન શકો ત્યાં સુધી કોઈને સમજાવી ન શકો.

તમારી વાત કોઈ શા માટે માને ? માણસ તો જ તમારી વાત માનશે જો એને તમારી વાત સાચી લાગશે. કોઈને એમ લાગે કે આ માણસ મારું બૂરું નહીં કરે તો જ એ તમારી વાત સાંભળવા અને સ્વીકારવા તૈયાર થશે. માણસને સમજણની જરૂર શા માટે પડે છે? કારણ કે તેને માણસ સાથે રહેવાનું હોય છે. જો માણસને એકલાને જ રહેવાનું હોત તો પછી એ ગમે તેમ રહે તો પણ વાંધો આવતો નથી. જોકે માણસ એકલો રહી શકતો નથી.

દરેક માણસનું એક સર્કલ હોય છે અને આ સર્કલમાં એ જીવતો હોય છે. આપણા સર્કલના થોડાક લોકો એવા હોય છે જે આપણને ગમતાં હોય છે. આપણને તેની સાથે ફાવતું હોય છે. આપણી વેવલેન્થ તેની સાથે મેચ થતી હોય છે. અમુક લોકોની ફાજરી જ આપણને એનકરેજ કરતી હોય છે. થોડાંક લોકો એવા પણ હોય છે જે આપણને ગમતાં હોતા નથી. ન ગમતા હોવા છતાં પણ આપણે તેને એવોઈડ કરી શકતા નથી.

એક માણસની કાયમની ફરિયાદ હતી કે મારી સાથે જે માણસ કામ કરે છે તેની સાથે મને ફાવતું નથી. એને જોઈને જ મને ચીડ ચડે છે. મારું મગજ કામ કરતું બંધ થઈ જાય છે. મારો મૂડ ઓફ થઈ જાય છે. આ વાત સાંભળીને તેના મિત્રએ કહ્યું કે તું એને એવોઈડ કરી શકે છે? મિત્રએ કહ્યું કે ના, એ તો હોવાનો જ ને. બીજા મિત્રએ કહ્યું કે તો પછી એનો સ્વીકાર કર. તમે જેને છોડી શકતા નથી તેની સાથે તમારે એડજસ્ટ થવું પડે છે. બનવાજોગ છે કે તારી ઓફિસમાં તારાથી પણ કોઈ ઇરિટેટ થતું હોય. તે કોઈ દિવસ એના વિશે વિચાર કર્યો છે? કોઈ આપણી ઇચ્છા મુજબ સુધરી જાય એવી અપેક્ષા આપણે રાખી ન શકીએ. હા, નજીકની વ્યક્તિ હોય તો આપણે તેને સમજાવી શકીએ પણ આપણી વાત માને જ તેના માટે જબરજસ્તી ન કરી શકીએ. તું એનાથી ઇરિટેટ થઈને અંતે નુકસાન પણ તારું જ કરે છે. પહેલાં તું થોડોક સુધરી જા બીજામાં આપોઆપ પરિવર્તન આવશે અને બીજામાં પરિવર્તન ન આવે તો પણ કંઈ નહીં, આપણાં માટે આપણું પરિવર્તન જરૂરી હોય છે.

સંબંધોનું કોઈ જ લોજિક હોતું નથી, અને જે હોય છે એ વિચિત્ર હોય છે. આપણે જેને સખત નફરત કરતા હોઈએ એ જ વ્યક્તિ કોઈને અત્યંત પ્રિય હોય છે. એ જ બતાવે છે કે દરેક માણસમાં એવું કોઈ તત્ત્વ હોય છે જે એને ક્યાંક ને ક્યાંક એટેચ અને કનેક્ટેડ રાખે છે.

કોઈ માણસ સાવ નકામો ક્યારેય હોતો નથી. આપણને ઘણી વખત આપણા કામનું કોઈનામાં કંઈ ન લાગે ત્યારે આપણે તેને નકામો ગણી લેતા હોઈએ છીએ. બધો જ આધાર એક માણસ બીજા માણસને કેવી રીતે જુએ છે અને કેવી રીતે સમજે છે તેના ઉપર રહેલો છે.

દરેક માણસમાં એક જિનિયસ જીવતો હોય છે. આપણે તેને ઓળખી શકીએ છીએ? મોટા ભાગે આપણે માણસની કમજોરી જ પકડતા હોઈએ છીએ અને તેના આધારે જ તેને નકામો કે નાલાયક સમજી લઈએ છીએ. એક બાળકને તેના પિતા હંમેશાં ખીજાયે રાખતા. એ ભણવામાં ધ્યાન આપતો

ન હતો. આખો દિવસ સંગીતમાં રચ્યોપચ્યો રહે. પિતા તેને પ્રેમ કરતા હતા પણ દીકરો ભણતો ન હતો એ તેનાથી સહન થતું ન હતું. આ શું આખો દિવસ પિપૂડાં લઈને બેઠો રહે છે? જિંદગી બરબાદ થઈ જશે. વાત ત્યાં સુધી વધી ગઈ કે એક દિવસ બાપે દીકરાને ઘરમાંથી કાઢી મૂક્યો. ઘરેથી નીકળી એ સંગીત શીખવા લાગ્યો. અને થોડાં જ વર્ષોમાં દેશનો જાણીતો સંગીતકાર બની ગયો. એક દિવસ પિતાના ઘરનું બારણું ખખડયું. જોયું તો સામે સંગીતકાર દીકરો ઊભો હતો. પિતાની આંખમાં આંખ પરોવીને કહ્યું કે હું તમને એટલું જ કહેવા આવ્યો છું કે હું નક્કામો ન હતો. મને ખબર છે કે તમે મને પ્રેમ કરતા હતા, મારી ચિંતા કરતા હતા. મારી ચિંતા તમારાથી સહન ન થઈ ત્યારે તમે મને કાઢી મૂક્યો. પણ હું નક્કામો ન હતો. પિતા ધૂસકે ધૂસકે રડી પડયા અને દીકરાને વળગીને માફી માગી. દીકરાએ કહ્યું કે તમે મને સમજી શક્યા હોત તો કદાચ મારી આ સફર સરળ હોત. પિતાએ એટલું જ કહ્યું કે તું તને સમજવાની વાત કરે છે? હું તો કદાચ મને જ સમજી શક્યો ન હતો. હું મને ન સમજી શક્યો તો તને ક્યાંથી સમજી શકું ? આપણે પહેલાં સમજવાનું હોય છે એ મને આજે સમજાયું છે.

આપણે ઘણી વખત આપણી જ વ્યક્તિને ઓળખવામાં થાપ ખાઈ જતાં હોઈએ છીએ. આપણે દરેકને આપણી ફૂટપટ્ટીથી જ માપવાનો પ્રયાસ કરીએ છીએ. આપણાં ચોકઠામાં કોઈ ફીટ ન બેસે એટલે આપણા માટે તે માણસ અણગમતો થઈ જાય છે. આપણે ઘણી વખત કેટલી આસાનીથી કોઈના વિશે અભિપ્રાય આપી દેતા હોઈએ છીએ?

કોઈના વિશે કોઈ સ્ટેટમેન્ટ કરતાં પહેલાં થોડુંક એ વિચારવું જોઈએ કે ખરેખર હું જે બોલું છું એ સાચું તો છે ને ? મારો અભિપ્રાય બાયસ્ડ તો નથીને ? લોકો તો જેને ક્યારેય મળ્યા ન હોય એના વિશે પણ છાતી ઠોકીને અભિપ્રાય આપી દે છે.

માણસને સમજવા માટે એક એક્સરસાઈઝ કરવા જેવી છે. જ્યારે તમને કોઈ માણસ ખરાબ લાગતો હોય કે ન ગમતો હોય ત્યારે થોડોક એવો વિચાર કરવાનો પ્રયત્ન કરજો કે એ માણસમાં સારું શું છે? કોઈ માણસ સોએ સો ટકા નકામો કે નગુણો ન હોઈ શકે. દરેકમાં કંઈક તો ખૂબી હોય જ છે. આવી એકાદ ખૂબી જો તમે શોધો તો તમને મળી જ આવશે.

હા, દરેક માણસ સારા નથી હોતા પણ તેનો મતલબ એ નથી હોતો કે દરેક માણસ ખરાબ છે. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે 'અ મેન કેનનોટ પ્લીઝ ઓલ.' કોઈ માણસ દરેક માણસને ખુશ રાખી ન શકે. કોઈ ને કોઈ તો નારાજ થવાનું જ છે. કોઈ તમારાથી નારાજ થાય ત્યારે એ વિચારજો કે હું તો ક્યાંય ખોટો નથીને ? માણસ બીજાને જ ખોટો પાડવા મથતો રહે છે. પોતે સાચો છે કે ખોટો એ ક્યારેય વિચારતો નથી. જો તમને તમે જ ક્યારેક ખોટા લાગતા હશો તો એટલિસ્ટ એ મુદ્દે તો તમે સાચા જ હશો.

જિંદગીમાં સંબંધોનું મોટું મહત્ત્વ છે. સંબંધો પરથી જ માણસની ઊંચાઈ અને મોટાઈ મપાતી હોય છે. દરેક માણસમાં કંઈક જિનિયસનેસ અને ખૂબી હોય છે. માણસથી બચી શકે તો પોતાની વ્યક્તિની ખૂબી ઉજાગર કરવાનો અને જીવંત રાખવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આવું કરીને સરવાળે તો માણસ પોતાની ખૂબીને જ જીવતી રાખતો હોય છે.

છેલ્લો સીન

આપણે જેમ જેમ જીવનમાં પ્રગતિ કરીએ છીએ તેમ તેમ આપણને આપણી યોગ્યતાની મર્યાદાનો ખ્યાલ આવે છે - કૃષ્ણકાંત ઉનડકટ

મત બનાવો હિંમતનો

એક વિદેશી કહેવત કહે છે, 'જે માણસ બધી બાબતો દેવયોગ પર છોડી નાખે છે, એ પોતાની જિંદગીને જ લોટરીની ટિકિટ બનાવી નાખે છે' અને જે રીતે દુનિયા ચાલે છે, એ જોતાં કહેવું જ પડે કે બહુમતી માણસો હાડમાંસની બનેલી લોટરી છે. પેલી કાગળની લોટરી રિઝલ્ટ જોઈને રોળી નખાય. આ માણસ નામની જીવતી જાગતી લોટરી, લાગીશ, લાગીશ કરતી લેવાઈ જાય.

સમડીને જુઓ, ગરોળીને જુઓ, કેટલાંય જીવજંતુને જુઓ. તેઓ દેવયોગના જોરે નહીં, અપને દમ પર જીવે છે. માણસને જુઓ. એ તો નોકરી માટે, વિકસવાની તક માટે, ઘણી વાર તો પરણવા માટે કે ફરવા જવા માટે પણ, 'અંજળપાણી થશે ત્યારે...' બોલીને ગાવા જ માંડે છે, 'જય જય રામકૃષ્ણ હરિ.' ભારે કરી. ભગવાને લાઈફ આપી દીધી, લક તો જાતે ઊભાં કરો. બુદ્ધિ આપી દીધી, તો એની પાસે બળજબરી કામ તો કરાવો. બ્રાયન કોસ્લો બરાબર કહે છે, 'લોટરીની છોડો, પોતાની જાત પર

દાવ લગાવો.' આવો દાવ, થશે, જોઈશું, હજી થોડો સમય, એવી બડબડ કરનારાને લાગતો નથી, નથી ને નથી.

હૃદય જ્યારે સાહસ કરવા થનગને ત્યારે એને તૈયારીનો ખપ પડતો જ નથી. નાનપણમાં ચાલતાં શીખ્યા ત્યારે તૈયારી કરી હતી કે? અંજળપાણીના ઓટલે ઊંઘી ગયા હતા કે? સ્ટ્રેન્જ સિચ્યુએશન છે કે માણસ શા માટે ભણેગણે છે? ડરપોક બનવા? પગલું શાને નહીં ભરવું તેનાં બહાનાંની બડાશ હાંકવા? જીવનને પ્લીઝ, મેથેમેટિક્સ નહીં, સાયન્સની લેબ બનાવી નાખો. બહુ મજા આવશે. રાહ જોશો તો રાત પૂરી નહીં થાય, કારણ કે નિરાંતિયાં નસીબો સામે સફળતા પણ નિરાંતે જુએ તો જુએ. પોતાની લોટરી પોતે લગાડવા માટે પોતે એક્ટિવ થવાનું. બેસ્ટ પિરિયડનો ફો થઈ જાય તે પહેલાં. - સન્ડે રણકાર - સંજય વિ. શાહ

જીવનમાં હર્મેશા યાદ રાખવા જેવો સંદેશ

૧૦ આદેશો તમારી જાતને જ આપો

મોટા - મોટા વિદ્વાનોથી પણ ભૂલ થાય છે. જો ભૂતકાળની ભૂલને જ પકડીને બેસી રહેશો, તો નવી શરૂઆત કરવાનો સમય જ નહીં મળે. તેથી ભૂતકાળને ભૂલી જઈને વર્તમાનનો આનંદ ઉઠાવો

૧. તમારી ઈચ્છા હોય, તો જ 'હા' પાડો. બધાને ખુશ કરવાના પ્રયાસમાં આખરે તમે ખુદ જ હેરાન થાઓ છો. તમને બિલકુલ ઈચ્છા ના હોય, તેવા કામ કે વસ્તુ માટે 'હા' ના પાડો. જો કોઈ પરાણે તમારી પાસે કાર્ય કરાવવા માંગતું હોય તો યાદ રાખો કે તેમાં તેમનો પોતાનો કોઈ સ્વાર્થ છુપાયેલો છે.

૨. વિચારીને બોલો તમારા શબ્દોનું મહત્ત્વ જાણો. કંઈ પણ બોલતાં પહેલાં તમે શું બોલવાના છો તેનો વિચાર કરી લો. તમારી વાત સામેની વ્યક્તિ બરાબર સમજી શકે તે રીતે સ્પષ્ટતા સાથે કરો, જેથી ગેરસમજ થવાનો અવકાશ ના રહે.

૩. તમારી મર્યાદા સ્પષ્ટ કરો. તમારા દિમાગમાં શું ચાલી રહ્યું છે તે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ કહી શકે નહીં. તેથી તમને ના ગમતી હોય તેવી બાબતોથી તેમને પરિચિત કરશો, તો જ તેઓ જાણી શકશે. તમારી મર્યાદાને બાંધી દો અને મિત્રો તથા સંબંધીઓને તમારા ગમા - અણગમાથી પરિચિત કરો.

૪. રમૂજવૃત્તિ કેળવો. કેટલાક લોકો જાણ્યે - અજાણ્યે અન્ય ઉપર કટાક્ષ કરે છે કે મહેણું મારી દે છે અને તેમનું દિલ દુભાવે છે. જો કોઈ તમારા ઉપર આવો કટાક્ષ કરે, તો તેને હસી કાઢો અને મોટું મન રાખીને ભૂલી જાવ

૫. આત્મસન્માન જાળવો. તમારો મત, સમય અને તમારાં મૂલ્યો મહત્ત્વનાં છે. જો તમે જ તમારા પ્રત્યે આદર ના ધરાવો તો પછી બીજા પાસેથી આદર મેળવવાની અપેક્ષા કેવી રીતે રાખી શકો ?

૬. વચનનું પાલન કરો. અમુક પ્રતિકૂળ અને અનિવાર્ય સંજોગો સિવાય, તમે જે પણ વચન આપ્યું હોય તેનું પાલન કરો. તમારી પ્રાથમિકતાઓના આધારે આપેલું વચન પાળો. તમે તમારાં દાદી કે નાનીને મળવા જવાનું વચન આપ્યું હોય, તો જ્યારે પણ સમય મળે ત્યારે તેમની પાસે પહોંચી જાવ.

૭. લાગણીઓની કાળજી રાખો. શું તમે તમારી લાગણીઓ કરતાં અન્યની લાગણીને વધુ મહત્ત્વ આપો છો? જો તમે દર વખતે આમ કરતાં હોવ, તો હવે પોતાની લાગણીઓ ઉપર ધ્યાન આપતા શીખો. યાદ રાખો કે કોઈના ક્ષણિક અહમને પોષવામાં તમે તમારી જરૂરિયાતોની ઉપેક્ષા કરી રહ્યા છો.

૮. આડી - અવળી અટકળોથી દૂર રહો. બીજી વ્યક્તિના મનમાં શું ચાલી રહ્યું છે, તે શું વિચારી રહી છે કે શું અનુભવી રહી છે તે તમે નથી જાણતા. જો જાણવું હોય તો તે માટે આડું - અવળું વિચાર્યા વિના પૂછી લેવું વધુ સારું છે. તે તમારા વિશે કેવું ધારશે અને તે શું વિચારશે તેવી ઝંઝટમાં પડીને વિચારો કરવા કરતાં તેને જ પૂછી લેવું ઉત્તમ છે.

૯. સ્વયંને માફ કરતાં શીખો. "માનવ માત્ર ભૂલને પાત્ર." મોટા - મોટા વિદ્વાનો પણ ઘણી વખત ભૂલ કરી બેસે છે. જાતને દોષ દેવાનું છોડો. જો તમે તમારી ભૂલો બદલ પશ્ચાત્તાપ કરીને જાતને વખોડયા જ રાખશો, તો તમને આગળ વધવાનો અવકાશ જ નહીં મળે. તેથી ભૂતકાળ ભૂલીને ભૂલોમાંથી શીખ મેળવીને આગળ વધો.

૧૦. શ્રેષ્ઠ પ્રયાસ કરો. તમે દરેક વ્યક્તિને ખુશ કરી શકો નહીં. તેવી જ રીતે દરેક વખતે તમારી જીત ના થાય તેવું પણ બને. તે સમયે તમારે તમારા નિર્ણયને વખોડવાની જરૂર નથી. તમે તમારો શ્રેષ્ઠ પ્રયાસ કર્યો તે ઘણી મહત્ત્વની વાત છે.

ગુરુમંત્ર - સોનલ મોદી

'ઉત્તમ નેતૃત્વની શ્રેષ્ઠ નિશાની એટલે નેતાની 'ના' પાડવાની કલા! 'હા' પાડવી તો ખૂબ સહેલી છે'

- ટોની બ્લેર

તમારા ગ્રાહકને કે તમારા બોસને તમે 'ના' પાડી શકો છો? ડોક ઊંચી અને ખભા ટદ્ધર રાખીને ઉન્નત મુખે તમે તમારા ઉપરી સાથે અસંમત થવાની હિંમત ધરાવો છો, ખરા? મોટા ભાગના સેલ્સના માણસો 'હાએ હા' કરવાની કલામાં નિપુણ હોય છે. કોઈ પણ ગ્રાહક કાંઈ પણ પૂછે તો યસ સરા ગ્રાહકને રૂપિયાનું ડિસ્કાઉન્ટ આપવાનું શક્ય ન હોય, ત્યારેય સેલ્સમેન તો એટલું જ બોલશે... 'અરે, સાહેબ તમતમારે વસ્તુ લઈ લો, ડિસ્કાઉન્ટનું આપણે સમજી લઈશું!' આટલું બોલીને બિલ બનાવવા ઊપડશે. પોતાના બોસને મળશે અને છેવટે વિલે મોંએ પાછો આવશે. અરે ભાઈ, જે શક્ય જ ન હોય, તેની સ્પષ્ટતા કરતાં તમને શરમ આવે છે? 'ના' કહેવામાં નાનમ અનુભવાય છે? જોકે, આપણા દેશમાં તો પુરાણકાળથી આમ જ ચાલ્યું આવે છે, પરંતુ હવે આપણે એકવીસમી સદીમાં છીએ. 'ના' કહેતા શીખવું જ પડશે અને 'હા' કે 'ના' કહેવાથી પહેલેથી જ સ્પષ્ટતા કરવાથી, ગ્રાહક ભાગી જાય છે એ ભ્રામક માન્યતા મનમાંથી દૂર કરવાની છે. ઓફિસમાં તમારા ઉપરી તમને કવેળાએ ઢગલો કામ આપી દે, રાત્રે નવ વાગે દુકાનમાં ગ્રાહક આવે તો 'ના' તો પાડવી જ પડશે.

'ના' કહેવી કે સાંભળવી અઘરી કેમ લાગે છે? હું માનું છું કે, 'ના' સાંભળનારને અહમ્ ધવાયાની લાગણી થાય છે, નકારાત્મકતા અનુભવાય છે. છતાંય, એનો અર્થ એ તો નથી જ કે તમારે બધે 'હા' જ કહેવી!

જો તમે તમારા કાર્યને વરેલા હો, તમારી પોતાની એક ઓળખ બની ચૂકી હોય તથા તમારામાં આત્મસન્માન હોય, તો 'ના' કહેવી તમને મુશ્કેલ નહીં લાગે. તમારી ખુદની તથા તમારા કાર્યની ગરિમા જાળવવી તમારા હાથમાં છે. કેટલાં પગથિયાં નીચે ઊતરવું, એ તમે જ નક્કી કરી શકો. મોઢામોઢ કહી દેવાની હિંમત દરેક વ્યક્તિમાં ન હોય, પરંતુ એ કલા તમને એક વાર સાધ્ય થઈ જાય તો તમને 'ના' કહેવા બદલ પણ માન મળશે.

તમારી 'હા'ને વધુ અસરકારક બનાવવા માટેય 'ના' કહેવી જરૂરી છે.

'ના' શા માટે કહેવી પડે? ક્યારે કહેવી જોઈએ? તમે પહેલેથી જ્યારે વચનબદ્ધ રહેવા ઇચ્છતા હો તથા સચ્ચાઈપૂર્વક નિર્ધારિત કામ કરવા માગતો હો, ત્યારે તમારે 'ના' પાડવી જ પડશે. એ વેળાસર પાડેલી 'ના' તમને માન અપાવશે. તમારી આસપાસના સહકર્મચારીઓને ખાતરી થશે કે તમે હાથમાં લીધેલું કાર્ય પૂરી શક્તિ અને ઉત્સાહથી પૂરું કરવા પ્રતિબદ્ધ છો.

હમણાં થોડા જ દિવસ અગાઉ બનેલો એક પ્રસંગ મને યાદ છે. મારા મિત્ર સાથે હું વિવિધ કારના શો-રૂમ્સમાં લગભગ ત્રણ-ચાર અઠવાડિયાં સુધી ગયો. તે એક નવી કાર ખરીદવા ઇચ્છતો હતો. બધે જ ફરીને ટેસ્ટ ડ્રાઇવ લીધા બાદ તેણે એક જાણીતી કંપનીની કાર ખરીદવાનું નક્કી કરી લીધું. સેલ્સમેન સાથે ઘણી માથાકૂટ કરીને ભાવ કસ્યો, ડિસ્કાઉન્ટ લીધું, મ્યુઝિક સિસ્ટમ ફી મળશે તેવું પણ નક્કી કર્યું. પછી મારો મિત્ર ગાડીને વોશ માટેની કૂપન પણ ફી મળે તેવું ઇચ્છતો હતો. સેલ્સમેને ઘસીને 'ના' પાડી દીધી. મારા મિત્રને ખરાબ લાગ્યું! અરે, આવો 'નાનો' માણસ મને 'ના' પાડે? મેં મિત્રને ઘણું સમજાવ્યો... પણ એ તો હવે માને? ગાડી ખરીદવાનું જ તેણે માંડી વાળ્યું.

થોડાં અઠવાડિયાં વીત્યાં અને કારની જરૂર તો હતી જા મારા મિત્રના મનમાં પેલી કાર વસી ગઈ હતી. તેણે ફરી એ જ કંપનીમાં ફોન કરીને એ જ કાર ખરીદવાનું નક્કી કર્યું. અમે ચેક લઈને પહોંચ્યા. ફરીથી એ જ સેલ્સમેન! તેણે તરત જ કહ્યું, "સાહેબ, ગયે વખતે ગાડી સાથે મ્યુઝિક સિસ્ટમ ફી હતી, હવે એ સ્કીમ પતી ગઈ છે. હવે હું તમને એ નહીં આપી શકું.

કંપનીએ એ સ્કીમ જ બંધ કરી દીધી છે." મારા મિત્ર પાસે હવે કાર ખરીદવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ બચ્યો જ ન હતો. કચવાતા મને એણે જે કાંઈ વળતર મળતું હતું તે સ્વીકારી લીધું.

પેલો સેલ્સમેન કેટલો હોશિયાર હતો! એ 'ના' કહીનેય કાર વેચી શક્યો! તેથી જ હું કહું છું કે તમે સચ્ચાઈપૂર્વક 'ના' કહો છો, ત્યારે લોકો તમને સમજીને તમને માન આપે છે.

ગુજરાતીમાં જાણીતી કહેવત છે, "વાત કરો થોડી ને કામ કરો દોડી" વચન આપવાં ખૂબ સહેલાં છે, પરંતુ પાળવાં ઘણાં અઘરાં છે.

દરેક વ્યક્તિ સાથે સારા થવાની જરૂર નથી. હા, નમ્રતાનો ગુણ કેળવવા જેવો ખરો. હંમેશા માટે હાથે હા કરવાથી તમને લાંબે ગાળે નુકસાન જ થશે. તમારાં નાણાં અને સમય બંને બગડશે. તમારા લાગણીતંત્રને પણ વારંવાર ઠેસ પહોંચશે. તમને જે કામ માટે સમય ન હોય, તે કામ કરવાની 'ના' જ પાડો.

વારંવાર પ્રયત્ન કરવાથી જ કોઈ પણ કાર્યમાં આપણી હથોટી બેસે છે. તમે પણ બને તેટલી વાર 'ના' પાડશો, તો તમને એની ટેવ પડશે. ઘણી વાર એવું પણ બનશે કે તમારા પર જાતજાતનાં દબાણ આવશે. જ્યારે પણ આવું થાય ત્યારે તમે તમારા નિર્ણયને વળગી રહેજો બમણા જોરથી! દબાણને જો વશ થઈ જશો તો ગ્રાહકને ખાતરી થઈ જશે કે તમે નિર્ણયમાં અડગ શ્રદ્ધા ધરાવતા નથી.

બધું જ બદલાઈ ગયું છે તમે પણ બદલાઈ જાંવ!

આજકાલ બધું જ બદલાઈ રહ્યું છે અને વળી ઝડપભેર બદલાઈ રહ્યું છે. પરિવર્તનની ઝડપને કારણે અક્કલ બહેર મારી જાય તેવું પણ થાય છે. ઘડપણની વ્યાખ્યા શી? ઘડપણ એટલે પરિવર્તનને સ્વીકારવાની અને પચાવવાની અશક્તિ. માનવ ઇતિહાસમાં ક્યારે પણ જૂની પેઢીને નવી પેઢી ડાહી લાગી નથી. જગતનું સૌથી ઘરડું વિધાન આ પ્રમાણે છે: 'આ દુનિયા હવે પહેલા જેવી રહી નથી.'

પ્રત્યેક સૂર્યાસ્ત નવું અંધારું મૂકતો જાય છે. પ્રત્યેક સૂર્યોદય નવું અજવાળું લેતો આવે છે. છાશ પીવાનું ઘટતું જાય છે. ગોળપાપડી ખાવાનું ઘટતું જાય છે અને ચોકલેટ ખાવાનું વધતું જાય છે. ગાય પાળવાનું ઘટતું જાય છે અને કૂતરા પાળવાનું વધતું જાય છે. ચાલવાનું ઘટતું જાય છે અને 'સ્કૂટરવાનું' વધતું જાય છે. વિચારવાનું ઘટતું જાય છે અને ડાયું વકાસીને ટીવી જોયા કરવાનું વધતું જાય છે. લોહીની સગાઈની અને લગ્નસંબંધની બોલબાલા ઘટતી જાય છે અને મનમેળના માનપાન વધતાં જાય છે. માબાપની કડકાઈ ઘટતી જાય છે અને સંતાનોની

જોહુકમી વધતી જાય છે. ભાખરીની જગ્યાએ બ્રેડ અને ઢેબરાની જગ્યાએ પિઝાનું ચલણ વધતું જાય છે. લીંબુનું શરબત એકાએક લિમકા બની જાય છે. યુગલ હોય એવા કપ-રકાબીની જગ્યાએ વાંઢો 'મગ' આવી જાય છે. ઘરે ઘરે ગૃહિણીઓ કહેતી થઈ છે: 'આજે બહાર જમી આવીએ.' સ્કૂટર નારીમુક્તિનું વાહન બની રહ્યું છે. જૂની આંખે નવા તમાશા જોવાની પણ એક મજા હોય છે. આવી મજા ન માણી શકે તેવી અવસ્થાને ઘડપણ કહેવામાં આવે છે. ઘડપણ મનની અવસ્થા છે.

નવી પેઢીને ઓરડો છોડતી વખતે સ્વિચ ઓફ કરવાની ટેવ હોતી નથી. કેટલાક ઘરોમાં ઉંમરલાયક વડીલ સતત સ્વિચ ઓફ કરતા જ રહે છે. બાથરૂમમાં દિવસે પૂરતું અજવાળું હોય તોય લાઈટ ચાલુ કરીને સ્નાન કરવાનું નવી પેઢીના યુવક-યુવતીઓને ગમે છે. ઓછા પાવરનો બલ્બ એમને બિલકુલ ગમતો નથી. શિયાળામાં પણ ફીજનું ઠંડુ પાણી પીવાનું એમને ગમે છે. શિયાળામાં પણ પંખો ચાલુ રાખીને સૂઈ જવાનું વ્યસન કેળવાતું જાય છે. પૈસા વધારે ખર્ચાઈ જાય તે અંગેની યુવાનોની લાપરવાહી વડિલોને અકળાવે છે. જૂની પેઢીને બગાડ પજવે છે, નવી પેઢીને બગાડ પજવતો નથી. જમાઈઓ દીકરા જેવા થતા જાય છે અને દીકરાઓ જમાઈ જેવા થતા જાય છે. એક મિત્રે કહેલું: 'ટીવીને કારણે મારી નવ વર્ષની છોકરી રાતોરાત અઢાર વર્ષની થઈ ગઈ !' હનિમૂન પર જઈ આવ્યા પછી તરત જ છૂટાછેડા લેવાય તેવા બનાવો વધતા રહેવાના છે. આવું બધું વાંચીને મોટરાઓએ અકળાવાની જરૂર નથી. જીંદગીભર કણસતા રહીને પતિ-પત્ની સંસાર વેંઢારે તેના કરતાં છૂટાં પડી જાય તેમાં કશું ખોટું નથી. પવન, ઝરણું અને વાદળ તો વહેતાં જ રહેવાના છે. ટીવીની સિરિયલ જોઈએ, એ જ રીતે પરીવર્તનને નીરખવાની મજા માણવા જેવી છે. સરતિ ઈતિ સંસાર: ! જે સરતો રહે છે તેનું જ નામ સંસાર. લેખક: અજ્ઞાત

હેનરી ફોર્ડ મોટર બનાવી એ પહેલાં.

દુનિયા તમને બેવકૂફ ગણતી હોય ત્યારે તમારામાં વિશ્વાસ મૂકનારા અંગત માણસો હોય તો પણ ધ્યેય સુધી પહોંચવામાં મદદ મળે

"ભણવામાં ધ્યાન આપ નહીંતર મોટા થઈને મજૂરી કરવાનો વારો આવશે, એક મધ્યમવર્ગીય બાપ તેના બાર વર્ષના દીકરાને કહી રહ્યો હતો. અમેરિકાના ડેટ્રોઈટ શહેર નજીકના એક ગામડામાં રહેતા તે છોકરાને ભણવા સિવાય બીજી બધી વાતોમાં રસ હતો. જોકે તેને સૌથી વધુ રસ યંત્રોમાં હતો.

કોઈ પણ પ્રકારના યંત્રને જોઈને તેને કુતૂહલ થતું. તે નાનો હતો ત્યારથી જ તેના પિતાને જાતજાતના સવાલો પૂછીને મૂઝવી દેતો. તે છોકરો દસ વર્ષનો હતો ત્યારે તેણે ચાની કીટલીમાંથી વરાળ નીકળતી જોઈ. તેને કુતૂહલ થયું કે કિટલીમાંથી વરાળ ન નીકળે તો શું થાય? તેણે તેના માતા-પિતાને પૂછ્યું તો જવાબ મળ્યો કે કિટલીમાંથી વરાળ તો નીકળે જ ને! વરાળ નીકળવા માટે તો નાળયું હોય છે, પણ તે છોકરાને માતા-પિતાના જવાબથી સંતોષ ન થયો. તેણે જાતે પ્રયોગ કરવાનો નિર્ણય લીધો. એક દિવસ તેનાં માતા-પિતા ઘરની બહાર વરંડામાં બેઠાં હતાં ત્યારે તેણે કિટલીમાં પાણી ભર્યું અને પછી કિટલી ચૂલા પર ગરમ કરવા મૂકી. તેણે જોયેલું કે નાળયામાંથી વરાળ નીકળતી હોય ત્યારે કિટલીનું ઢાંકણું પણ ઊંચા નીચું થતું હતું એટલે તેણે કિટલીના ઢાંકણાને તારથી બાંધી દીધું અને નાળયાને દાટો મારી દીધો. કિટલીની અંદરનું પાણી ઉકળવા માંડ્યું અને વરાળ અંદર જમા થવા માંડી. જ્યારે કિટલીમાં વરાળ સમાઈ ન શકી ત્યારે કિટલી ધડાકા સાથે ફાટી અને કિટલીનો એક ટુકડો ઘરની બારી તોડીને બહાર ફેંકાયો.

તે છોકરાનાં માતાપિતા ધડાકો સાંભળીને ગભરાઈ ગયાં અને ઘરમાં દોડી આવ્યાં. તેમણે જોયું તો દીકરો લમણા પર હાથ મૂકીને કંઈક વિચારી રહ્યો હતો! દરેક માતા-પિતા કરતાં હોય છે એમ તે છોકરાના પિતાએ પણ તેને ખખડાવી નાખ્યો અને ફરી વાર આવા જોખમી ધંધા ન કરવાની તાકીદ કરી દીધી.

એ પછી થોડા દિવસો બાદ તે છોકરો તેના પિતાજી સાથે ગાડીમાં બેસીને નજીકના શહેર તરફ જઈ રહ્યો હતો. તેણે અચાનક પિતાને કહ્યું કે આપણે ગાડા સાથે બળદ જોડવાને બદલે ગાડામાં એવું કોઈ યંત્ર લગાવવું જોઈએ જેનાથી ગાડું ચાલે. તે છોકરાના પિતાએ તેને ગાંડો ગણાવીને કહ્યું કે તારા ગાંડાઘેલા વિચારો તારી પાસે જ રાખ. ગાડું બળદને જોડ્યા વિના ચાલી જ ન શકે.

તે છોકરો ૧૪ વર્ષનો થયો ત્યારે તેની માતા મૃત્યુ પામી. બીમારીને કારણે માતા નાની ઉંમરે મૃત્યુ પામી એથી તે છોકરાનો યંત્રો માટેનો લગાવ ખૂબ વધી ગયો. તે ડેટ્રોઈટ શહેરમાં રહેવા ચાલ્યો ગયો. હવે તે આખો દિવસ જુદા જુદા યંત્રોનો અભ્યાસ કરવા માંડ્યો હતો. તે ૧૫ વર્ષનો થયો ત્યાં સુધીમાં તો તેને યંત્રોનું સમારકામ આવડી ગયું. તેણે ઘડિયાળ રીપેર કરવા માટે દુકાન ખોલી.

તેણે ત્રણેક વર્ષ ઘડિયાળો રીપેર કરીને કમાણી કરી. એ દરમિયાન તે એક શ્રીમંત કુટુંબની પુત્રીના પ્રેમમાં પડ્યો. ક્લેરા બ્રિયા નામની તે યુવતી બહુ અભિમાની હતી અને તે એક ઘડિયાળ રીપેર કરનારા યુવાનને તુચ્છ ગણતી હતી, પણ ઘડિયાળ રીપેર કરનારા તે યુવાને તેની પ્રેમિકાને એક

ખાસ ઘડિયાળ બનાવીને આપી એટલે ક્લેરા તેના તરફ આકર્ષાઈ. તે યુવાને ક્લેરાની સાથે લગ્ન કરી લીધા. એ વખતે તેણે ક્લેરાને કહ્યું કે મારે યંત્રથી ચાલતી ગાડી બનાવવી છે. ક્લેરા પણ તેજસ્વી યુવતી હતી. લગ્ન પછી તે યુવાને ઘડિયાળ રીપેર કરવાની દુકાન બંધ કરીને એડિસન ઈલેક્ટ્રિક કંપનીમાં નોકરી મેળવી લીધી. ધીરે ધીરે એ તે કંપનીનો મેનેજર બની ગયો.

નોકરી પરથી આવીને તે ગાડી ચલાવવા માટે એન્જિન બનાવવાનું કામ હાથ ધરતો. એ વખતે તેની પત્ની ક્લેરા તેની સાથે જ રહેતી અને નાની મોટી મદદ કરતી. બીજા બધા તે યુવાનને હસી કાઢતા હતા ત્યારે ક્લેરા પતિના પડખે ઊભી રહેતી અને ગાડી ચલાવવા માટે એન્જિન બનાવવા માટે તેને પાનો ચડાવતી. પત્ની ક્લેરાની મદદ અને તેના પ્રોત્સાહનથી તે યુવાને છેવટે એન્જિન બનાવ્યું અને એ એન્જિનને ગાડી સાથે જોડ્યું. એ ગાડીમાં સાયકલનાં પૈડા લગાવાયા હતાં. એ ગાડીની સ્પીડ બહુ ધીમી હતી. એટલે તે યુવાને આધુનિક ગાડી બનાવવાની કોશિશ ચાલુ રાખી.

એ દરમિયાન તે યુવાને અભ્યાસ ચાલુ રાખ્યો હતો અને એડિસન ઈલેક્ટ્રિક કંપનીમાં ચીફ એન્જિનિયર બની ગયો હતો. કંપનીમાં તેનું કામ વધી ગયું હતું. તે યુવાન આર્થિક કારણથી નોકરી છોડી શકે એમ નહોતો. કારણ કે નોકરીમાંથી થતી આવકમાંથી તેનું ઘર ચાલતું હતું અને એ આવકમાંથી જ તે ગાડી ચલાવવાનું એન્જિન બનાવવા માટે વસ્તુઓ ખરીદતો હતો.

પણ એક દિવસ તેના એક મિત્રે તેને નોકરી છોડી દેવા માટે પાનો ચડાવ્યો. તે યુવાનનો મિત્ર ધનાઢ્ય હતો અને તેણે યુવાનને આર્થિક મદદની ખાતરી આપી. તે યુવાને બીજે જ દિવસે નોકરી છોડી દીધી અને વધુ ઝડપથી ગાડી દોડાવી શકાય એવું એન્જિન અને ગાડી બનાવવાનું કામ હાથ ધર્યું. આઠ મહિનાના પ્રયાસ પછી તે એવી ગાડી બનાવવામાં સફળ થયો.

એ જ સમય દરમિયાન એલેક્ઝાંડર વિન્ટન નામના એક માણસે ‘બુલેટ’ નામની ગાડી બનાવી હતી. એ ઝડપથી દોડતી હતી. તે યુવાનને એલેક્ઝાંડર વિન્ટને પડકાર ફેંક્યો કે મારી ગાડી સાથે તારી ગાડી દોડાવી બતાવ. તે યુવાને પડકાર ઝીલી લીધો અને હજારો માણસોની હાજરીમાં તેની ગાડીની અને એલેક્ઝાંડર વિન્ટનની ગાડીની હરીફાઈ થઈ, જેમાં યુવાનની ગાડી આગળ નીકળી ગઈ. તે યુવાનની ગાડીની સ્પીડ જોઈને સૌ મોંમાં આંગળા નાખી ગયા અને ડેટ્રોઈટના તથા અમેરિકાના બીજા શહેરોનાં અખબારોમાં તે યુવાન અને તેની ગાડીના ફોટોગ્રાફ્સ છપાવા માંડ્યા અને તેનું નામ ગાજવા માંડ્યું.

તે યુવાનનું નામ હેનરી ફોર્ડ હતું. હેનરી ફોર્ડનું નામ મોટરગાડી બનાવનારા તરીકે જાણીતું થઈ ગયું એ પછી તેમણે કોલસાના વેપારી એવા એક મિત્ર માલ્કમ્સનની મદદથી ફોર્ડ મોટર કંપની શરૂ કરી. એક લાખ ડોલરની મૂડી ઊભી કરીને એ કંપની સ્થપાઈ. મોટર બનાવવાની એ કંપની ચાલુ કર્યા પછી પહેલા જ વરસે હેનરી ફોર્ડે ૧૭૦૦ મોટર બનાવી અને એ બધી જ મોટર વેચાઈ ગઈ અને ફોર્ડ મોટર કંપનીએ ૩૬,૯૫૭ ડોલરનો ચોખ્ખો નફો કર્યો. ફોર્ડ મોટર કંપની ફૂલીફાલી અને થોડા સમયમાં તો ફોર્ડની એ કંપનીમાં ૧૫૦૦ માણસો કામ કરતા થઈ ગયા હતા. હેનરી ફોર્ડને બધા હસી કાઢતા હતા ત્યારે તેમની પત્ની તેમની સાથે અડીખમ બનીને ઊભી રહી હતી અને હેનરી ફોર્ડના એક મિત્રએ તેમને નોકરી છોડીને મોટર બનાવવાનું જ કામ કરવાની સલાહ (અને સલાહની સાથે આર્થિક મદદ પણ) આપી હતી. દુનિયા તમને બેવકૂફ ગણતી હોય ત્યારે તમારામાં વિશ્વાસ મૂકનારા બે-ચાર અંગત માણસો હોય તો પણ તમને ધ્યેય સુધી પહોંચવામાં મદદ મળે છે. હજાર માણસો તમને ઉતારી પાડવા તત્પર હોય ત્યારે એમની સામે જોવાને બદલે એક માણસ તમને પાનો ચડાવતો હોય તો તેને વધુ મહત્ત્વ આપવું જોઈએ.

શિયાળાથી ત્રાહિમામ્ ન પોકારો, ઠંડીનો લાભ લો

તબિયતને તગડી કરવાની રીત: મોસમ પ્રમાણે આહાર રાખો, નેગેટિવ વાતો ભૂલી જાઓ

શાદ અજીમાની એક શાયરી આ ગુલાબી શિયાળાની મોસમમાં યાદ આવે છે. જ્યારે અડદિયો પાક કે ગુંદરપાક કે ચ્યવનપ્રાશ ખાવાની મોસમ છે ત્યારે એ ગુલાબી ઠંડીનો પૂરો લાભ લેવાનો છે. મુંબઈગરાને તો માંડ ઘણા વરસે એક ધાબળાની ટાઢ મળી છે. શાદ અજીમાએ કહેલું :

સૂની હિકાયતે હસ્તી, તો દરમિયાં સે સૂની
ન ઈબ્તેદા કી ખબર હૈ, ના ઈન્તેહા માલુમ

આ ફિલસૂફીવાળી શાયરી માણસના અસ્તિત્વ એટલે કે હસ્તી વિષે છે. આપણી આ હસ્તી ખલકમાં કેવી રીતે શરૂ થઈ? ક્યારે તેનો અંત આવશે? કેવી કઢંગી કે ઢંગી રીતે અંત આવશે? શું આફતો આવશે? કેવું સુખ મળશે? આ બધી વાતોની કે માનવીને તેની હસ્તીની કોઈ જાણ અગાઉથી થતી નથી. માનવીએ તો બસ ઈશ્વર કે ખુદાએ જે લાંબું, ટૂંકું જીવન આપ્યું તે મિનિટે મિનિટને મોજથી જીવી નાખવાનું છે. માનવીએ જીવનમાં તોફાનોનો સામનો કરવાનો હોય છે.

માનવીને ઈબ્તેદા એટલે કે આ અસ્તિત્વની શરૂઆત કેમ થઈ તેની ખબર નથી. હસ્તીનો અંત ક્યારે આવશે તેની પણ ખબર પડવાની નથી. આવી આખું થોથું ભરાય તેવી મૂલ્યવાન ફિલસૂફી માત્ર ચાર જ પંક્તિમાં શાયરે આપણા ખોળામાં મૂકી દીધી છે. પણ આપણે મિનિટે કે પળેપળ એન્જોય કરીએ છીએ?

આપણા મફતલાલો જેને દુષ્કર્મ સામેના પ્રદર્શનમાં માત્ર મોજ પડે છે. ટી.વી.ના ડાંડા ફરે છે તે શું કરે છે? આસારામ બાપુ કંઈક બોલે ત્યાં સૌ ધોકો ને ધડકી લઈને બેસી જાય છે. જાણે એ એક માણસ બેવકૂફ હોય અને બીજા બધા બુદ્ધિમાન-માનવતાવાદી હોય તેમ કૂતરાની જેમ ભસ ભસ કરે છે. એક જમાનો હતો કે 'ક્ષમા'ના ગુણ ગવાતા. અરે હમણાં સુધી રાજીવનું ખૂન કરનારી યુવતી તે છેક દક્ષિણની જેલમાં જઈને સોનિયા ગાંધી માફ કરી આવેલા. એક જમાનો હતો જ્યારે 'માફ કરો'ની ફિલસૂફી હતી. આજે? આજે શૂળીએ ચઢાવો, ફાંસીએ ચઢાવો, મારી નાખો, કાપી નાખો, ચીરી નાંખો તેવી બૂમરાણો થાય છે.

મહારાષ્ટ્રમાંથી જાણે બૂમ ઉઠે છે કે આખું બિહાર ગુનેગાર છે. આજે ગાંગલી ધાંચણ પણ કહેવા લાગી છે કે દુષ્કર્મને સજા જાહેર કરવા ચોરે ચૌટે ન્યાયાધીશો પેદા થયા છે. માણસ મરી જાય તો બારમું-તેરમું બ્રાહ્મણને જમાડીને મરનારના આત્માની શાંતિ પ્રાર્થે છે. આજે આપણે સૌ દુષ્કર્મનો ભોગ બનનારના આત્માને પીડવાનું સામૂહિક પાપ કરીએ છીએ. કવિ જયંત પાઠકની શિયાળામાં માણવા જેવી કવિતા યાદ આવે છે.

રાજસ્થાનનાં ગામડાને કદાચ કવિએ શિયાળામાં જોયું હશે. "અડધા ડુંગર, અડધી રેતી, વચમાં વચમાં થોડીક ખેતી, થોડાં બકરાં, થોડાં ઘેટાં, ટેકરીઓના ઊંટ ઊંઘરેટા વનરાજિ સમ આછી પાંખી, પ્રજા ઉઘાડી અડધી ઢાંકી અરધી કે આખી ઢાંકેલી પ્રજામાં ભરવાડોને ખભે કામળો હોય. શિયાળાને ખુલ્લી તાંબા જેવી ચામડીથી માણતા હોય. એવા કાતિલ હોય તોય શિયાળાની કોઈ બૂમરાણ મચાવતું નહીં. ટાઢ-તડકાને વધાવી લેતા. પંકજ મલિકના ગીતની પંક્તિની ફિલસૂફીને અનુસારના-શરદી-ગરમી, એક ઢાંચામાં નાખતા. આ કુદરતી જો તમને મબલખ ચોમાસું આપે. હર્યા ભર્યા ઘાસ અને હિલોળા લેતી શેરડીના વાઢ અને બાજરાનાં ડૂંડા આપે તો તમને આ ફાંટેબાજ કુદરતી વસંતઋતુની 'બહાર' આપે તો સહન કરી નાખો તેવી ટાઢ તો આપે જ ને ?

ઉર્દૂ શાયરે એક સુંદર શાયરી પણ લખી છે.

લુલ્કે ચમન હૈ,બાદા હૈ ગુલબુ હૈ

યાર હૈ,અબ મૌસમે બહાર મેં, માંગુ ખુદા સે ક્યા?

ધન્ય છે શાયર તને ધન્ય. કોઈપણ ચીજથી ન ધરાતા આજના માનવીને તેં એક જ શાયરીમાં તુષ્ટિગુણ સમજાવ્યો છે. શાયર શિયાળાની ગુલાબી ઠંડીના વખાણ કરે છે. વસંતઋતુના વખાણ કરે છે. ચારે કોર બસ વસંતના ફૂલ ખીલ્યા છે. તેને બગલમાં પ્રિયતમાય મળી ગઈ છે. બસ હવે ખુદા પાસેથી વધુ શું માગવું? પણ આપણે તો બસ માગ માગ જ કરીએ છીએ. આપવાનું નામ લેતા નથી. ક્ષમા જેવી ઉમદા ચીજ સાવ મફતમાં આપવાની છે તેય આપતા નથી મારે જૂના શાયરને કહેવું પડશે કે ખુદાએ લુત્ફ-મોજમઝા આપી છે.

ફૂલોની ખુશ્બો સાથે બગલમાં પ્રેમિકા આપી છે ત્યારે ખુદા પાસે શું માગવું? હૈ શાયર હું તને વીનવું છું કે આ ૨૧મી સદીના નખ્ખોદીયાને માનવોની, ખુદાની અને મોસમની ખોઈનાકી સહન કરવાની ય તાકાત આપે. "મોસમની ખોઈનાકી" એ વિશાળ અર્થમાં લેવાનો શબ્દ છે. જિંદગીમાં અવારનવાર સંયોગની અને માનવોની ફૂરતાનો સામનો કરવો પડે છે તેનો સામનો કરવાની ય શક્તિ ઈશ્વર આપે અને જે મોજીલી મોસમો છે તે મોસમોનો આનંદ લેવાની દૃષ્ટિ પણ આપે.

આપણે એક મહાન બ્રહ્માંડની અંદર ઘેરાયેલા છીએ. તેની વિરાટતાનું આપણને ભાન નથી. પરસ્પરની પંચાત અને ઈષ્ટ્યામાં ફસાયેલા છીએ. આપણા વાતાવરણમાં ૫૦ કરોડ ક્યુબિક માઈસ જેટલી હવા ભરેલી છે. ૩૪૦૦૦ લાખ અબજ ગેલન પાણી ભરેલું છે સૌથી મોટા વાદળામાં ૫૦૦૦૦૦ ટન જેટલું પાણી છે. વીજળીના કડાકા-ભડાકા સાથે વરસાદ અને પવન શરૂ થાય તે કડાકા-ભડાકામાં જે શક્તિ વપરાય છે તે જાપાનના હિરોશીમા શહેર પર અમેરિકાએ અણુબોમ્બ ફોડેલો તેવા ૧૦ અણુબોમ્બ જેટલી તે શક્તિ હોય છે આ બધા માટે ઈશ્વરને થેંકસ કહેવા જોઈએ.

કુદરતની લીલા સામે બળુકા માનવીનું બળ ચાલતું નથી ખરાબ હવામાનને કારણે રશિયામાં હિટલર બીજું વિશ્વયુદ્ધ હારી ગયેલો. રોમન શહેનશાહત અને નોમેન રાજાઓ ગાદી ઉપર હતા ત્યારે ઈટાલીમાં મોટા મોટા દ્રાક્ષના બગીચા ઊભા કરી શક્યા. તે સારા હવામાનને કારણે હવામાનનાં સેંકડો વર્ષના ઇતિહાસમાં સારું ચોમાસુ, સારો શિયાળો અને સારો ઉનાળો માનવ જાતે માણ્યો છે. આજે આપણને મહામુલો ગુલાબી ઠંડીવાળો શિયાળો મળ્યો છે. રાત લાંબી છે.

શિયાળાનો લાભ લો. શિયાળામાં કુદરત અઢળક ફૂટ આપે છે. સાંજે ભાત (ચોખા) ન ખાઓ સવારે તબ્યા વગરનો નાસ્તો ખાઓ. ગાયના ધીનો ગોળના શીરાનો કે બ્રેકફાસ્ટ કરો. સંતરા-મોસંબીનો

રસ ન પોસાય તો ચાલશે, દેશી ગોળની, બાજરાના આટા કે ઘઉંના આટાની રાબ પીઓ. બે અનાજ સાથે ન ખાઓ, દાળભાત રોટલી ખાઈને ગુજરાતીઓ રોગ પ્રતિકાર શક્તિ ઘટાડી ચૂક્યા છે.

દાળભાત સાથે રોટલી ન ખાઓ. ખોરાકનું વિજ્ઞાન અને કેમિસ્ટ્રી કહે છે કે પ્રોટીનને પચાવનારું માધ્યમ જૂદું છે. કાર્બોહાઈડ્રેટને પચાવનારું અલગ છે કઠોળ-દૂધ એ પ્રોટીન છે તેને રોટલી (કાર્બોહાઈડ્રેટ) સાથે ન ખાઓ. એક વાનગી ને એક જ વાનગીરૂપે ખાઓ. જલદી પાચન થશે. એ રીતે શિયાળાનો પાક ખાઓ તે માત્ર સવારે એકલો પાક ખાઈને તેનો પૂર્ણ લાભ લો સાથે દૂધ ન દાબડો - કાન્તિ ભટ્ટ

સુડો સેક્યુલર ગંગના અને ઈલેક્ટ્રોનિક મીડિયાના 'સજ્જનો'

જૂના જમાનામાં ગામલોકો સમૂહમાં જાત્રાએ જતા હતા. આવી જ રીતે એક ગામના ઘણા બધા માણસો જાત્રાએ જવા રવાના થયા. ગામના ત્રીજા ભાગના લોકો જાત્રાએ જઈ રહ્યા હતા એટલે બાકીનું આખું ગામ જાત્રાળુઓને પાદર સુધી વળાવવા ઊમટી પડ્યું.

એ જમાનામાં વાહનો તો હતા નહીં એટલે પગપાળા જાત્રા કરવાની હતી. સૌ કોઈ ચાલી પડ્યા. ત્રણ-ચાર મહિના સુધી જુદા જુદા તીર્થ સ્થળોની મુલાકાત લઈને જાત્રાળુઓ પોતાના ગામ તરફ પાછા વળ્યા.

જાત્રાએથી પાછા ફરતી વખતે તેઓ એક વિશાળ વગડામાંથી પસાર થઈ રહ્યા હતા. બધાને ખૂબ તરસ લાગી હતી પણ ક્યાંય પાણી મળે એવું લાગતું નહોતું. અચાનક એક જાત્રાળુની નજર થોડે દૂર બેસેલા ઘેટાં-બકરાં પર પડી. તેણે બધાનું ધ્યાન ખેંચ્યું અને બધાએ ઉત્સાહભેર એ તરફ પગ માંડ્યા.

ત્યાં પહોંચીને તેમણે જોયું કે એક માણસ ખાટલો ઢાળીને બેઠો છે. તેની પાછળ વિશાળ કૂવો હતો. જાત્રાળુઓને હાશ થઈ. તેમના ગળા શોષાતા હતા અને વધુ થોડી વાર પાણી ન મળે તો તેઓ બેભાન થઈ જાય એમ હતા. જાત્રા સંઘના મોભીએ ખાટલા ઉપર સૂતેલા માણસને વિનંતી કરી કે અમને પાણી પીવડાવશો?

તે માણસ અચકાયો. તેણે કહ્યું, 'તમે જાત્રાએથી આવી રહ્યા છો અને હું તમને પાણી પાઉં તો મને પાપ પડશે.'

'અરે ભલા માણસ', મોભીએ કહ્યું, અમે પાણી વિના ટળવળીએ છીએ એટલે તમે અમને પાણી પાશો તો તમને પુણ્ય મળશે.'

'પણ હું નીચલા વર્ણનો માણસ છું,' તે માણસે અચકાઈને કહ્યું.

એક ક્ષણ માટે બધા જાત્રાળુના મોં સીવાઈ ગયા પણ બીજી ક્ષણે તેમણે ઈશારાથી જ કંઈક નક્કી કરી લીધું. તેમણે કહ્યું કે અહીં વગડામાં કોણ જોવા આવવાનું છે કે અમે તમારા હાથે, તમારા કૂવાનું પાણી પીધું છે? જલદી પાણી પીવડાવો અમારો જીવ નીકળી જાય છે.

પેલા માણસે તો હોંશે હોંશે પાણી પીવડાવ્યું અને બધાએ ધરાઈને પાણી પી લીધું. પણ જાત્રાસંઘમાં એક ડોસી ટેકીલી હતી. તેણે કહ્યું, 'કે હું મરી જઈશ તો પણ આ પાણી પીને મારી જાતને નહીં અભડાવું.' બધાએ તેને સમજાવી પણ તે મક્કમ રહી. તેણે કહ્યું, 'તમે બધા અભડાઈ ગયા છો એ વાત હું ગામમાં જઈને કહી દઈશ!'

જાત્રા સંઘ જ્યારે ગામમાં પહોંચ્યો ત્યારે ડોસી કંઈ બોલે એ પહેલા જ સંઘના બાકી બધા માણસોએ ગામ ભેગું કરીને હોબાળો મચાવી દીધો કે ડોસી ફલાણી જગ્યાએ પાણી પીને અભડાઈ ગઈ! તેમના માટે આક્રમણ એ બચાવનો શ્રેષ્ઠ ઉપાય હતો.

છૂત-અછૂતની વાત આજના સમયમાં વાહિયાત ગણાય, પણ આ એક દ્રષ્ટાંત છે. સુડો સેક્યુલર ગેંગના અને ઈલેક્ટ્રોનિક મીડિયાના 'સજ્જનો' સામે કોઈ ભાષાકીય પત્રકાર સાચું કહેવા જાય તો તેના હાલ પેલી ડોસી જેવા કરી દેવાય છે! સ્માર્ટ વાયકો ટૂંકમાં ઘણું સમજી જતા હોય છે.

મને શંકાથી જો સૂંઘો, તો ઝેરી વાસ છું હું!

પ્રહર શાહ અમદાવાદની વી. એસ. હોસ્પિટલમાં ગાયનેક વિભાગમાં પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએશન કરતો હતો, ત્યારે એનું મેરેજ નક્કી થયું. ક્રિમા બ્રિટનનું નાગરિકત્વ ધરાવતી ગુજરાતી યુવતી હતી. દેખાવમાં સુંદર હતી અને સ્વભાવે અતિ સુંદર હતી.

એને મળ્યા પછી ડો. પ્રહર જ્યારે મને પ્રથમ વાર મળ્યો ત્યારે એનો પ્રતિભાવ કંઈક આવો હતો, 'આપણે વિદેશમાં વસેલા ભારતીયો વિશે તદ્દન ખોટો અભિપ્રાય બાંધીને બેસી જઈએ છીએ. ક્રિમા સાવ 'ડાઉન ધ અર્થ' છોકરી છે. એના ઘરમાં ગુજરાતી બોલાય છે, એ લંડનમાં જન્મેલી અને ઊછરેલી છે તેમ છતાં વેજિટેરિયન છે, મટન કે ફિશની વાત તો દૂરની છે, એ ઈંડાં પણ ખાતી નથી. એના ફેમિલીમાં કોઈ શરાબ પીતું નથી, ક્લબ કે ડિસ્કોથેકમાં જવાની એને આદત નથી. ધાર્મિક આચાર-વિચારમાં એ આપણા કરતાં પણ વધારે યુસ્ત છે. મેં તો પહેલી મુલાકાતમાં જ એની સાથે મેરેજ કરવાનું નક્કી કરી લીધું છે.'

અમારા પૂરા ફ્રેન્ડ સર્કલમાં આ વાત પ્રસરી ગઈ. કેટલાક મિત્રો ખુશ થયા, કેટલાક નાખુશ. અમારા એક સાહેબે તો એને ચેતવણીના સૂરમાં કહ્યું પણ ખરું, 'તારું ભેજું ચસકી ગયું છે કે શું? જો ફોરેન જવું જ હતું તો એમબીબીએસ પૂરું કર્યા પછી તરત જ જતું રહેવું જોઈતું હતું. નાહકનાં આ ત્રણ વરસ બગાડી દીધાં ને? અહીંની ગાયનેકની ડિગ્રી ત્યાં થોડી ચાલવાની છે? ત્યાં જઈને તારે ફરીથી 'રેસિડેન્સી' કરવી પડશે.'

'મને આ વાતની જાણ છે, સર.' ડો. પ્રહરે હસતાં મુખે જવાબ આપ્યો, 'હું એના માટે તૈયાર છું. આખી જિંદગી સુધરી જતી હોય તો ત્રણ વરસ ફેંકી દેવામાં હિચકિયાટ શા માટે કરવો? હું ઇંગ્લેન્ડ પહોંચીને બીજી વાર પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએશન કરીશ અને એ પણ ગાયનેક સબ્જેક્ટમાં જ કરીશ.' 'એટલો બધો આશાવાદી ન બનીશ.' એના સાહેબે સહેજ કટુતા સાથે કહ્યું, 'આ અંગ્રેજો ભલે ગમે તેટલા સારા અને નિષ્પક્ષ હોવાનો ડોળ કરતા હોય, પણ અંદરથી તો એ પ્રજા આજે પણ રંગભેદમાં માનતી જ રહી છે. તમને મોં પર કશું ન કહે, પણ વર્તનમાં બતાવી આપે કે એ લોકો તમને ધિક્કારે છે.' 'હું સમજ્યો નહીં સર, આ રંગભેદ અને મારા પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએશન વચ્ચે શો સંબંધ છે?' 'સંબંધ છે, ભાઈ ત્યાં ગયા પછી તને આ વાત સમજાશે. ધિઝ વ્હાઇટ પીપલ નેવર લાઇક અસ ટુ એક્ઝામિન ધ પ્રાઇવેટ ઓર્ગેન્સ ઓફ ધેર લેડીઝ. અંગ્રેજો આપણા દેશમાંથી ગયેલા એક પણ ડોક્ટરને ગાયનેક વિભાગમાં પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએશન કરવાની તક આપતા જ નથી. આપણા દેશની લેડીઝને કદાચ પણ છૂટ મળી જાય, પરંતુ પુરુષ ડોક્ટરને તો ન જ મળે. હું એ દેશમાં પાંચ વર્ષ રહીને પાછો આવ્યો છું. અંગ્રેજોની માનસિકતાને હું બરાબર જાણું છું.'

આટલું જાણ્યા પછી પણ ડો. પ્રહર પોતાના નિર્ણયમાંથી ચલિત ન થયો. એની એમડીની પરીક્ષા આડે એક જ મહિનો બચ્યો હતો ત્યારે એણે ક્રિમા જોડે સગાઈ કરી લીધી અને બે જ દિવસ પછી લગ્નવિધિ પણ પતાવી દીધી. પરદેશી પંખી જોડે જ્યારે લગ્ન થતું હોય છે ત્યારે લગભગ તમામ કિસ્સાઓમાં એક સરખો જ ઘટનાક્રમ જોવા મળતો હોય છે.

સૌથી પહેલા રજિસ્ટર્ડ મેરેજ પછી ઇન્ડિયન પાત્ર દ્વારા પરદેશ જવા માટેના કાગળો 'ફાઈલ' કરી દેવા, વિઝા માટેની વિધિ શરૂ કરી દેવી, એ પછી હિંદુ વિધિ અનુસાર લગ્ન કરવું, સારી હોટલમાં ગણતરીના આમંત્રિતો સાથે રિસેપ્શન પતાવવું, ટ્રંકું અલપઝલપ હનીમૂન માણવું, પછી પરદેશી પંખીનું ઊડી જવું અને દેશી પંખીનું ઝૂરી ઝૂરીને રાહ જોતા રહેવું કે હવે પોતાનો ઊડવાનો વારો ક્યારે આવશે

આ કિસ્સામાં પણ આમ જ બન્યું, મિસ ક્રિમા મિસિસ પ્રહર શાહ બનીને પાછી બ્રિટનલેગી થઈ ગઈ અને મિ. પ્રહર અમદાવાદમાં વી. એસ. હોસ્પિટલના ડોક્ટર ક્વાર્ટર્સમાં એમડીની પરીક્ષાની આખરી તૈયારીમાં ડૂબી ગયા.

પરીક્ષાનું રિઝલ્ટ આવી ગયું. ડો. પ્રહર ખૂબ જ્વલંત સફળતા સાથે એમડીની પરીક્ષા પાર કરી ગયો હતો. હવે એ ગાયનેકોલોજિસ્ટ બની ગયો હતો. ધારે તો એ કોઈ પણ હોસ્પિટલમાં (સરકારી કે ખાનગીમાં) સારા પગારની જોબ મેળવી શકે તેમ હતો. જો ઇચ્છે તો પોતાનું પ્રાઇવેટ નર્સિંગ હોમ પણ શરૂ કરી શકતો હતો, પણ એના માટે આ બધાનો કશો અર્થ ન હતો.

જે પૂછે તેને પ્રહર આ જ જવાબ આપતો હતો, 'મારે તો ગમે તે ઘડીએ ઇંગ્લેન્ડ જવાનું આમંત્રણ આવી પડશે, ક્રિમા એની દિશામાંથી તમામ પ્રયત્નો કરી રહી છે. મારી ફાઈલ ઝડપથી આગળ વધી રહી છે. બે-ત્રણ મહિનાની અંદર જ કદાચ મારે ઇન્ડિયા છોડી દેવું પડશે. આટલા ઓછા સમય માટે મારે જોબ શોધવાની જરૂર નથી. આમ પણ મારી વી. એસ.ની ટર્મ પૂરી થવા આડે હજુ ત્રણેક મહિના બચ્યા જ છે, તો હું એ જ પૂરા શા માટે ન કરી લઉં? મને ડિગ્રી તો મળી જ ગઈ છે, હવે જરા સર્જિકલ વર્કનો અનુભવ પણ પ્રાપ્ત કરી લઉં.'

ડો. પ્રહર હોશિયાર હતો. એના વિભાગના વડા ડોક્ટર એના કામથી, સ્વભાવથી અને કુશળતાથી પ્રસન્ન હતા. એટલે એમણે ડો. પ્રહરને છૂટ આપી દીધી, 'આજ પછી એક ઓપરેશન ટેબલ તને સોંપું છું. તું સ્વતંત્રપણે મેજર ઓપરેશન્સ પણ કરી શકે છે. ક્યાંય તકલીફ જેવું લાગે તો મને બોલાવી લેજે.'

ડો. પ્રહર પૂરી લગનથી મચી પડ્યો. ત્રણ મહિનામાં નેવું જેટલાં મોટાં ઓપરેશન્સ એણે એકલા હાથે કરી નાખ્યાં. સિઝેરિયન ઓપરેશન પર તો એનો હાથ એવો સરસ બેસી ગયો કે ચેકો મૂકવાથી

લઈને છેલ્લો ટાંકો મારીને ઓપરેશન પૂરું કરવા સુધીની પ્રક્રિયા પતાવતાં એને માંડ પંદરેક મિનિટનો સમય લાગતો હતો. તાજા જ પાસ થયેલા ડોક્ટર માટે આ આશ્ચર્યજનક હદે સારું કહેવાય.

પણ આખરે ડો. પ્રહરની તમામ આવડત, કુશળતા, ડિગ્રી અને અનુભવ પાણીમાં ગયાં. જાન્યુઆરીમાં એની લોટરી લાગી ગઈ, એ લંડન પહોંચી ગયો. ત્યાં જઈને એણે પરીક્ષા પાસ કરી દીધી, પણ ધોળિયાઓએ એક યા બીજા બહાના હેઠળ એને ગાયનેક, શાખામાં પ્રવેશ ન આપ્યો. ડો. પ્રહરને એનેસ્થેસિયામાં એડ્મિશન મળ્યું, જે એણે મને-કમને સ્વીકારી લેવું પડ્યું. એક દિવસ એક ગજબની ઘટના બની ગઈ. બ્રિટનના સેનેટરની પત્ની ડિલિવરી માટે લંડનની ખ્યાતનામ જનરલ હોસ્પિટલમાં દાખલ થઈ હતી. કલાકો પર કલાકો પસાર થઈ ગયા, પણ ડિલિવરી થઈ રહી ન હતી. છેવટે સિનિયર ગાયનેકોલોજિસ્ટ્સની ટીમે ભેગા મળીને નિર્ણય લીધો, 'સિઝેરિયન કરવું પડશે.' દરદી વીઆઇપીની પત્ની હતી, એટલે હોસ્પિટલના સૌથી સિનિયર અને હોશિયાર ડોક્ટરને બોલાવી લેવામાં આવ્યા. બેહોશનું ઇન્જેક્શન આપવા માટે અનુભવી એનેસ્થેટિસ્ટ ડો. ફેડરિક હાજર થઈ ગયા, સાથે એમના ચાર જુનિયર રેસિડેન્ટ ડોક્ટર્સ પણ હતા. એમાંનો એક ડો. પ્રહર શાહ. એના ભાગે માત્ર દોડાદોડીનું અને મોટા સાહેબ કહે તે ઇન્જેક્શનો ભરી આપવાનું જ કામ આવતું હતું.

ઓપરેશન શરૂ થયું. દુનિયાભરના ડોક્ટરોમાં એક વાત પ્રચલિત છે કે જ્યારે દરદી વીઆઇપી ફેમિલીમાંથી હોય છે, ત્યારે અચૂક કોમ્પ્લિકેશન્સ ઊભાં થાય જ છે. સેનેટરની પત્ની જુલિયાની બાબતમાં પણ આવું જ બન્યું. પેટ ચીંચા પછી ગર્ભાશય પર ચીરો મૂકીને બાળકને તો બહાર કાઢી લેવામાં આવ્યું, પણ એ પછી તકલીફ શરૂ થઈ ગઈ. ડો. ડોનાલ્ડ (એમનો હાથ બ્રિટનમાં ખૂબ વખણાય છે) એમના કપાળ પર ચિંતાની રેખાઓ ઊપસી આવી, 'ડો. જ્હોન, બ્લીડિંગ કેમ બંધ થતું નથી?

ડો. જ્હોન શું બોલે? એ તો એમના સહાયક હતા. ડો. ડોનાલ્ડ ગર્ભાશય ઉપર એક પછી એક ટાંકો મારી રહ્યા હતા, પણ ડાબી તરફના છેડેથી લોહીનો ઝરો ફૂટી રહ્યો હતો. એક તબક્કે એનેસ્થેટિસ્ટે કહેવું પડ્યું, 'સર, પેશન્ટ સિરિયસ થતો જાય છે. એક તબક્કે એનું બ્લડ પ્રેશર પચાસ જેવું થઈ ગયું હતું. તમને પૂછ્યા વગર જ મેં બે બોટલ્સ ખૂનની ચડાવી દીધી છે, પણ... પેશન્ટ ગમે તે ઘડીએ...' 'ઓહ નો' ડો. ડોનાલ્ડને પરસેવો વળી ગયો, 'આઈ જસ્ટ ડોન્ટનો હાઉ ટુ સ્ટોપ ધિસ બ્લીડિંગ, સેનેટરને હું શો જવાબ આપીશ? ઓહ ગોડ' 'સર, મેં આઈ ટ્રાય વન્સ, ઇફ યુ કાઇન્ડલી પરમિટ મી ટુ...' દૂરથી એક અવાજ આવ્યો. એ ડો. પ્રહરનો અવાજ હતો. સૌનાં ભવાં ચડી ગયાં.

ઓપરેશન થિયેટરમાં હાજર હતા તેમાંનો સૌથી જુનિયર છોકરડો આવી ધૂષ્ટતા કરી રહ્યો હતો ? એ પણ પાછો એનેસ્થેસિયાનો રેસિડેન્ટ? ઘેટ ટુ એન ઇન્ડિયન

ડો. ડોનાલ્ડે એક વિચાર જુલિયાની ડૂબી રહેલી જિંદગીનો કર્યો, પછી તરત જ આ સવાલ પૂછી લીધો, 'ડુ યુ હેવ એની એક્સપિરિયન્સ ટુ ડીલ વિથ સચ કોમ્પ્લિકેશન?' ડો. પ્રહરે આત્મવિશ્વાસથી છલકાતો જવાબ આપ્યો, 'યસ, સર ઇનફ ઓફ ધ એક્સપિરિયન્સ તમારા આખા દેશમાં નહીં થતા હોય એટલાં સિઝેરિયન એક મહિનામાં અમારી વી. એસ. હોસ્પિટલમાં થતાં હશે અને આપણી ટેક્સ્ટ બુક્સમાં જેટલી કોમ્પ્લિકેશન્સનું વર્ણન લખેલું હોય છે તે તમામનો અમને અનુભવ મળતો રહે છે. પ્લીઝ, જરાક બાજુ પર ખસી જશો?'

વાત કરતાં કરતાં જ ડો. પ્રહર હાથ ધોઈને માત્ર હાથમોજાં પહેરીને કામે લાગી ગયો. કામ કેટલું હતું? એક જ સ્ટીચ, બે જ મિનિટ અને પછી થિયેટરમાં કોરસનો નાદ ગૂંજી ઊઠ્યો : 'શ્રી ચિયર્સ ફોર ડો. પ્રહર ફ્રોમ ઇન્ડિયા.' ડો. પ્રહરને ખાસ કેસ તરીકે ગાયનેકમાં એડ્મિશન મળી ગયું. અત્યારે લંડનમાં ગાયનેકોલોજિસ્ટ તરીકે એના નામના સિક્કાઓ પડે છે. સૌથી ધનવાન, સૌથી સુંદર, સૌથી વીઆઇપી અંગ્રેજ મેડમો પોતાના બાળકનો જન્મ એના હાથે જ કરાવવાનો આગ્રહ સેવે છે

<http://suratiundhiyu.wordpress.com/>